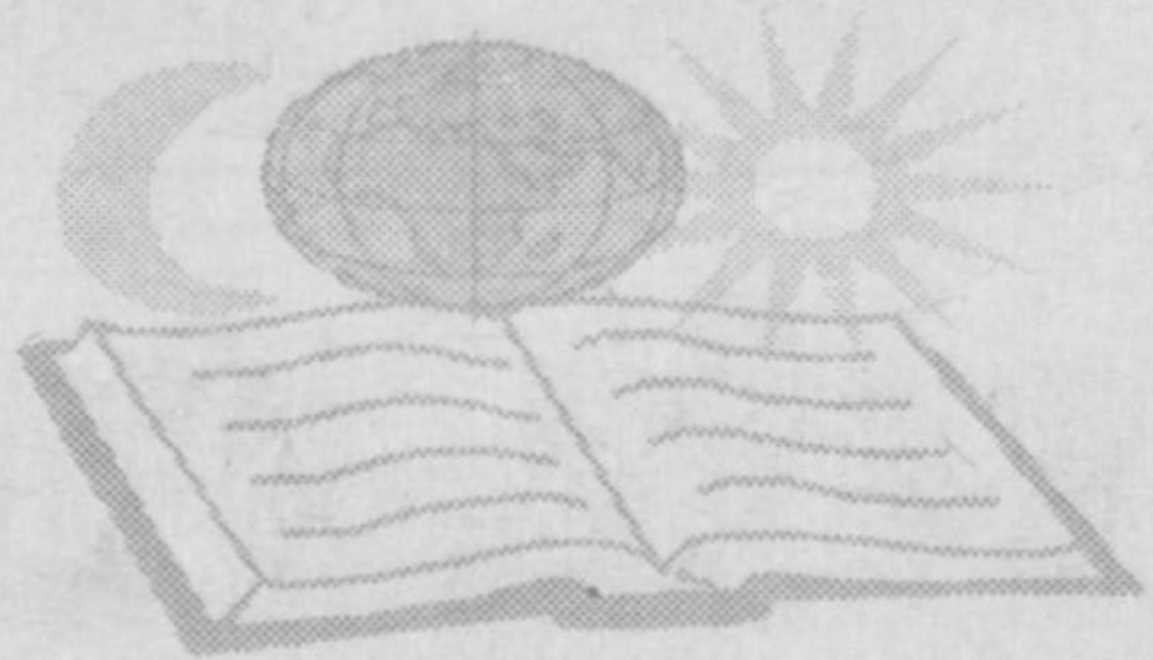

Ma'rifat

ENLIGHTENMENT * XALO ZIVOLILARI GAZETASI

Kuch — bilim va tafakkurda

1931-yildan chiqqa boshlagan

2003-yil 6-dekabr, shanba

№ 97-98 (7603)

КОНСТИТУЦИЯ — ЮРТИМИЗДА ЯНГИ ҲАЁТ, ЯНГИ ЖАМИЯТ БАРПО ЭТИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ ПОЙДЕВОРИ

Анъанага кўра, бу йил ҳам 5 декабрда Мустақил Ўзбекистон Конституцияси қабул қилинган кун муносабати билан пойтахтимиздаги «Туркистон» саройида ўтказилган тантанали маросимга мамлакатимизнинг таниқли сиёсат ва жамоат арбоблари, фан, маданият ва санъат намоёндалари, пойтахт жамоатчилиги, мамлакатимизда фаолият кўрсатаётган хорижий давлатларнинг элчихоналари ва халқаро ташкилотлар ваколатхоналари вакиллари йиғилди.

Йиғилишни Тошкент шаҳар ҳокими Р.Шоабдурахмонов очди.

Ўзбекистон Республикаси Давлат мадҳияси янгради.

Олий суд раиси Ф.Муҳиддинова Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг ўн бир йиллиги тўғрисида маъруза қилди.

Йиғилишда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов нутқ сўзлади.

Давлатимиз раҳбари халқимиз ва мамлакатимиз ҳаётида рўй бераётган буюк ўзгаришларнинг туб моҳияти Конституциямизда белгилаб, муҳрлаб қўйилган ҳуқуқ ва имкониятлар, асосий тамойилларни ҳаётга тўлиқ татбиқ этиш билан боғлиқ эканини алоҳида таъкидлади. Бош Қонунимизда белгилаб берилган мезонлар турмуш тарзимизда, кундалик ҳаётимизда ўз аксини топа борсагина халқимиз ва давлатимиз, ҳар бир фуқаро ўз олдига қўйган эзгу мақсад-муддаоларига тезроқ эришиши шубҳасиз.

Мамлакатимизда тинч ва осуда ҳаётнинг ҳукм суришида, эришилаётган ютуқларимиз, истиқболга ишончимиз ва юртимиз обрўсининг халқаро майдонда ортиб бориши замирида Конституциямиз белгилаб берган ҳуқуқий асослар турганини бугун ҳар бир фуқаро чуқур ҳис этмоқда.

(Давоми 2-бетда)

Президент Ислам Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 11 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги сўзи

Ассалому алайкум, муҳтарам ватандошлар!

Қадрли дўстлар!

Авваламбор, сиз, азизларни, сизлар орқали барча халқимизни Конституциямизнинг ўн бир йиллик байрами билан чин қалбимдан самимий муборакбод этаман.

Биз ҳар йили бу қутлуғ санини пойтахтимиз Тошкентда, вилоят ва шаҳарларимизда, бутун мамлакатимизда кенг нишонлаймиз. Шу муносабат билан Асосий қонунимизнинг жамиятимиздаги ўрни ва аҳамияти, унинг олдимизга қўяётган вазифалари ҳақида сўз юритаемиз. Ҳозиргина Олий Суд раиси Фарруҳа Муҳиддинованинг мазмунли маърузасида баён этилган фикрларга қўшилган ҳолда, руҳсатингиз билан, мен ҳам ўзимнинг Конституциямизга алоқадор баъзи фикр-мулоҳазаларимни билдирмоқчиман. Мана, 11 йилким, биз ҳаёти-

мизнинг Асосий қомуси бўлмиш, яъни давлатимиз ва жамиятимизнинг нафақат бугунги киефаси, ҳаёт тарзи, балки келажagini ҳам белгилаб, эзгу мақсадларимизнинг ҳуқуқий замин ва пойдеворини муҳрлаб берувчи Конституциямиз асосида яшаб келмоқдамиз. Мана, 11 йилким, Конституциямизда зикр этилган мақсад ва муддаоларга эришиш, юртимизда тинч, эркин ва обод ҳаёт барпо этиш, халқимизнинг фаровонлигини юксалтириш йўлида том маънода-белимизни қаттиқ боғлаб меҳнат қилмоқдамиз.

Бир сўз билан айтганда, жамиятимизда, ҳар қайси оила ва фуқаромиз ҳаётида қандай ижобий ўзгаришлар содир бўлаётган бўлса, буларнинг барчасини Конституциямизда белгилаб қўйилган талаб ва қоидаларнинг ҳаётимиздаги амалий ифодаси, деб қабул қиламиз.

Шунинг учун ҳам бугун мана

шу давр мобайнида босиб ўтган йўлимизни баҳолаб эканмиз, эришган натижа ва марраларимизни Конституциямиз олдимизга қўйган мақсадлар билан қиёслаб-таққослаб, тегишли ҳулосалар чиқариш ўринли бўлади, деб ўйлайман.

Албатта, Конституциямиз ғояларини амалга оширишда қўлга киритган ютуқларимиз, сиёсий, иқтисодий ва маънавий соҳаларда рўй бераётган ўзгаришлар ҳақида кўп гапириш мумкин. Лекин мен, шу фурсатдан фойдаланиб, ҳаётимиздаги ҳали-бери ечилмаган муаммо ва нуқсонлар, олдимизда турган тўсиқ ва ғовлар, йўл қўйилаётган камчиликлар ҳақида ҳам сўз юритиш, уларни бартараф этиш ҳақида бош қотириш кераклигини ўқтириб ўтмоқчиман.

Нега деганда, биз ўз фаолиятимизга танқидий, холисона баҳо бермас эканмиз, то ҳануз

йўлимизда дуч келаётган нуқсон ва камчиликларни тан олмас эканмиз, уларни ечишга четдан келиб ҳеч ким ёрдам бермайди. Бу аччиқ ҳақиқатни барчамиз ўз ҳаётимизда, ўз мисолимизда кўрдик ва кўрмоқдамиз.

Содда қилиб айтганда, шунини яхши тушуниб олиш керакки, ютуғимиз ҳам, камчилигимиз ҳам фақат ўзимизники. Бу камчиликларнинг, ҳаётимизда ҳамон учраётган қийинчилик ва етишмовчиликларнинг пайдо бўлишига аввало ўзимиз сабабчимиз ва уларни бартараф этиш учун ҳам ўзимиз жавобгармиз.

Биз мустақилликка эришган биринчи кунларданок ўз кучимизга, ақл-заковатимиз, миллий анъаналаримиз ва қадриятларимизга, динимиз ва тилимизга таянган ҳолда, айна пайтда демократик эркин дунё эришган

(Давоми 2-бетда)

ВАТАННИНГ ЮКСАК МУКОФОТЛАРИ ТОПШИРИЛДИ

Улуғ байрам, катта шодиёна катта тўғалари билан гўзал. Энг улуғ, энг азиз байрамимиз - Истиқлолнинг 12 йиллиги арафасида Президентимиз Ислам Каримовнинг Фармонлари билан мамлакатимиз равнақи йўлида фидокорона меҳнат қилиб, юртимиз ободлиги ва эл фаровонлигига улкан ҳисса қўшган бир гуруҳ ватандошларимиз Ватанимизнинг юксак мукофотлари билан тақдирланган эди.

5 декабрь куни Оқсарой қароргоҳида ана шу юксак мукофотларни топшириш маросими бўлиб ўтди.

— Ҳаммангизга маълумки, Конституция байрами арафасида Ватанимизнинг юксак мукофотларига сазовор бўлган юртдошларимизни қўллаб, уларга ана шу мукофотларни тантанали равишда

топшириш яхши бир анъанага айланиб қолди, — деди Президентимиз.

Бугун мен мана шу муҳташам залга тўпланган сиз, азизларимни, сизлар орқали давлатимизнинг юксак унвон, орден ва медаллари билан тақдирланган барча ватандошларимизни чин қалбимдан муборакбод этаман.

Биз сизларнинг тимсолингизда ўз касбини улуғлаб, ўз соҳасида қўлга киритаётган улкан ютуқлари, ҳаётий тажриба ва олижаноб фазилатлари билан бутун халқимиз, айниқса, ёш авлодимизга ибрат ва намуна бўлиб келаётган юртимиз фидойиларини кўраемиз.

Шу қувончли лаҳзаларда барчамиз, авваламбор, «Ўзбекистон Қаҳрамони» деган олий нишон соҳиби бўлган миришкор ва саховатли фермер Аҳмад Нарзуллоев, уста пахтакор Аваз Эргашев,

заҳматкаш чўпон Серикбой Сағатов, пўлат эритувчи Абдурахмон Абдураззоқов, театр санъатимизнинг ёрқин намоёндаси Зиқир Мухаммаджонов, Қорақалпоқ элининг куйчиси, таниқли адиб Тўлепберген Қайибергенов каби янги қаҳрамонларимизни табриклаб, уларга сўхат-саломатлик, ишларига ривож, ижодий муваффақиятлар тилаймиз.

Бугунги тантанали маросимда ўзининг ибратли ҳаёти, бебаҳо илмий ва ижодий мероси билан мамлакатимиз илм-фани ва маданияти тараққиётига беқиёс хизмат қилган, бутун умрини эл-юрт равнақи, халқ фаровонлиги йўлига бағишлаган марҳум ватандошларимизни эслаш ва қадрлаш ҳаммамиз учун ҳам фарз, ҳам қарз, десам, ўйлайманки, сизлар ҳам бу фикрга қўшиласиз.

(Давоми 3-бетда)

SO'NGGI UCH KUN MUJDALARI

ANDIJON TAQDIRLANDI

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimov Farmoniga binoan Andijon viloyati Amir Temur ordeni bilan mukofotlangan edi.

Shu yil 3 dekabr kuni Andijon viloyati hokimligida ana shu yuksak mukofotni topshirishga bag'ishlangan tantanali yig'ilish bo'ldi.

Uni viloyat hokimi, O'zbekiston Qahramoni Q.Obidov ochdi.

Tadbirida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimov nutq so'zledi.

Prezidentimiz Vatanimizning yuksak mukofotini Andijon viloyati hokimiga topshirdi.

Shu kuni Prezidentimiz Andijon tibbiyot instituti qoshidagi akademik litseyida bo'lib, u yerda o'quvchilarning bilim olishi uchun yaratilgan sharoit bilan tanishdi.

(Давоми 2-бетда)

КОНСТИТУЦИЯ – ЮРТИМИЗДА ЯНГИ ҲАЁТ, ЯНГИ

(Давоми. Боши 1-бетда)

Президент Ислам Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси

(Давоми. Боши 1-бетда)

Мамлакатимиз мустақиллигининг илк кунлари-данон инсон эрки, унинг бахт-саодати бош ғоялардан бирига айланди. Инсон омилига олий қадрият сифатида ёндашиш принциплари амалга кирди. Ижтимоий ҳаётнинг барча жабҳаларини эркинлаштириш борасида кенг қамровли ишлар амалга оширилмоқда.

Мана, неча йилдирки, юртимиз янги йилни янги бир хайрли ном билан қарши олади. Бундай номлар замирида миллионлаб инсонлар манфаати, оилалар тотувлиги, соғлом авлод камолоти, она ва бола ҳимояси, қарияларнинг қадрига етиш, маҳалла ва хонадонлар ободлиги мужассам.

Юртбошимиз истиқлол йилларида турли номлар билан эълон қилинган йиллар ўртасида мантиқий асос, ўзаро узвийлик мавжудлигига эътиборни қаратди.

Ўтиб бораётган Обод маҳалла йилида юртимизнинг ҳар бир гўшаси янада ободонлашди, инсонлар ўртасидаги меҳр-оқибатлиқ, тағинда мустаҳкамланди. Шу муносабат билан қабул қилинган махсус дастур маҳаллаларимиз ҳаётидаги катта ўзгаришлар учун муҳим асос бўлиб хизмат қилди.

Президентимиз қириб келаётган 2004 йилни мамлакатимизда Меҳр ва мурувват йили, деб эълон қилишни таклиф этди.

Юртбошимизнинг бу таклифи йиғилганларнинг гулдўрос қарсақлари билан маъқулланди.

Меҳр ва мурувват деган ибора замирида биз жамиятимизда аҳиллик, меҳр-оқибатлиқ, миллатлараро дўстлик муҳитини мустаҳкамлаш, шу мақсадларга эришиш учун тегишли шароит ва имкониятларни яратиб бериш, маҳаллаларимизнинг бу масаладаги ролини янада кучайтириш вазифасини тушунамиз, — деди Юртбошимиз.

Тантанали маросим санъат усталари ва ёш ижрочиларнинг катта концерти билан якунланди.

(ЎЗА)

SO'NGGI UGH KUN MUJDA LARI

BEG'ARAZ YORDAM

Poytaxtimizdagi Xalqaro hamkorlik markazida Yaponiya hukumatining kichik ijtimoiy loyihalarga beg'araz yordam ko'rsatish dasturi doirasida grant-bitimni imzolash marosimi bo'ldi.

Grant-bitimning umumiy qiymati 176 ming 446 AQSh dollarini tashkil etadi. Ushbu mablag' Marg'ilon shahridagi «Ilm yorug'ligi» yoshlar markazi, Qo'qon shahridagi 9-ko'rish qobiliyati zaif bolalar maxsus maktab internati, Rishton tumanidagi 10-o'rta maktab hamda Farg'ona viloyati ayollar va nogironlarni muhitga moslashtirish markazi binolarini ta'mirlash va zamonaviy uskunalar bilan jihozlashga sarflanadi.

TOMDIDA YANGI MAKTAB

Qizilqum bag'ridagi Tomdi tumani markazida O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 11 yilligi arafasida 422 o'rinli yangi maktab binosi foydalanishga topshirildi. Uni «San'atmontaj» ishlab chiqarish korxonasi quruvchilari bunyod etdi.

DIPLOMATLAR E'TIROFI

Mamlakatimizda faoliyat ko'rsatayotgan xorijiy davlatlar elchixonalarining vakillari va chet ellik jurnalistlar Abdulxoliq G'ijduvoni va Bahouddin Naqshband majmualarini ziyorat qildi.

Mehmonlar yaqindagina 900 yillik yubileyi nishonlangan G'ijduvoni ziyoratgohi bilan tanishar ekan, bu yerda amalga oshirilgan keng ko'lamdagi bunyodkorlik ishlariga yuksak baho berdi.

ютукларга ҳамоҳанг бўлиб, ўзимизга мос, ўзимизга хос йўлни танладик ва бу сиёсатни қатъиятлик билан олиб бормоқдамиз.

Шу ўтган вақт мобайнида қанча-қанча суронли кунларга дуч келмадик, ҳаётнинг ўзи бизларни не-не синовлардан ўтказмади. Ва бугун ҳам - буни очиқ айтиш керак - дунёда, узоқ ва яқин атрофимизда давом этаётган нотинчлик, халқаро майдонда терроризм хатари кучайиб бораётганини инobatга оладиган бўлсак, биз қандай таҳликали, ўта хавфли замонда яшаётганимизни тасаввур қилиш қийин эмас.

Мана шундай вазиятда эл-юртимизни эсон-омон, осмонимизни мусоффо сақлаш, ўз танлаган тараққиёт йўлимиздан оғишмай олдинга юриш нақадар оғир ва мураккаб вазифа экани ҳақида гапириб ўтириш ортиқча, деб ўйлайман.

Шу минбардан туриб бугунги кунимиз, келгуси авлодларимиз олдида ўз масъулиятимизни чуқур сезган, англаган ҳолда, бир ҳақиқатни қатъиятлик билан таъкидламоқчиман: биз ҳеч кимга тобе бўлмасдан, турли сиёсий ўйинлар гирдобига тушмасдан, ўз миллий манфаатимизга жавоб берадиган мустақил сиёсатни давом эттирамиз. Агар баъзиларга ўхшаб, кимнингдир етовиди кўркўрона юрадиган бўлсак, тақдиримизни ҳал қилувчи масалалар бўйича узоқни кўзламасдан, енгил-елли қарорлар қабул қилсак, ўйлайманки, бундай сиёсатнинг умри қисқа бўлади. Ва бундай йўл охир-оқибатда келажагимизга зиён етказиши, оғир пушаймонликка олиб келиши муқаррар.

Биз яхши биламиз ва жаҳон тарихи ҳам шундан далолат берадики, ўз миллий анъаналари, қадриятлари ва томирларидан узилмаган, ўз қадр-қиммати ва гурурини сақлай оладиган давлат ва миллат ўз мурод-мақсадига етади.

Шу маънода, Конституция тамойилларига асосланган ички ва ташқи сиёсатимиз мана шу давр мобайнида ҳар томонлама ҳаёт синовидан ўтди. Ҳатто бизни ҳуш кўрмайдиган айрим сиёсатчи ва таҳлилчилар ҳам бу йўлнинг тўғри эканини тан олди ва бу сиёсат бугун ўзининг ижобий натижалари ва ҳосилини бермоқда.

Бунинг исботини ҳаётимизнинг барча босқич ва соҳаларида - бу давлатимиз ва жамиятимиз сиёсий-ижтимоий-тизимининг янгича, халқаро демократик асосларда шаклланиши бўладими, иқтисодиётимизни бозор муносабатларига ўтказиш модели бўладими, юртимиз тинчлиги ва сарҳадларимиз дахлсизлигини сақлашга қодир қурулди Кучларни барпо этиш бўладими, халқаро майдондаги обрў-эътиборимизнинг юксалиши, халқимизга куч-қувват берадиган миллий ўзлигимизни англаш, қадриятларимизни тиклаш жараёнлари бўладими - биз танлаган йўл ва ислохотларнинг самарасини кўришимиз мумкин.

Иқтисодиётнинг, аввало, етакчи соҳаларнинг таркиби тубдан ўзгариши, янги-янги замонавий тармоқ ва ишлаб чиқариш соҳаларининг пайдо бўлиши, рақобатга бардошли маҳсулот ҳажми ва экспорт салоҳиятининг ўсиши, миллий валютаимизнинг жорий операциялар бўйича эркин алмашувига эришганимиз ва унинг тобора мустаҳкамланиб бориши, нарх-навонинг жиловланиши, умуман, иқтисодиётимизнинг барқарор суръатлар билан ривожланиши - буларнинг барчаси авваламбор халқимизнинг ҳаёт даражасига ижобий таъсир ўтказётгани ҳақида гапиришга бугун тўлиқ асос бор.

Хабарингиз бор, яқинда матбуотда Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг халқаро Болалар ташкилоти бўлмиш ЮНИСЕФнинг 2003 йил ижтимоий мониторингинг натижалари эълон қилинди. Холис ва аниқ далилларга асосланган ушбу ҳужжатда юртимизда оналик ва болаликни муҳофаза қилиш, умуман, инсон ҳаётини ҳимоялаш ва қадрига етиш йўлида биз қўлга киритаётган ютуқларнинг эътироф этилиши ҳам шундан далолат беради. Айниқса, одамларимиз онгу тафаккури, маънавий дунёсининг

замонга мос равишда ўзгариб бораётгани юртимиздаги янгилашлар жараёнининг энг муҳим белги-аломатидир, десак, асло хато бўлмайди.

Албатта, ҳар қандай жамият ривож учун моддий асослар зарур. Бусиз бугунги тараққиётни мутлақо тасаввур этиб бўлмайди. Лекин, шу билан бирга, инсоният ҳаёти учун маънавий асослар ҳам сув билан ҳаводек зарур.

Шунинг учун ҳам бизнинг мамлакатимизда таълим-тарбия, билим ва тафаккур бугунги кунда етакчи ва ҳал қилувчи ўринга қўйилмоқда. Миллий уйғониш руҳи, миллий ғоя ҳаётимизга тобора чуқурроқ кириб бормоқда.

Азиз дўстларим, биродарларим!

Агар мендан, бугун биз қандай энг муҳим ва устувор йўналишларга эътибор қаратишимиз керак, деб сўраса, мен бу борада кейинги йилларда ҳаётнинг ўзи кун тартибига қўётган масалаларни алоҳида кўрсатган бўлардим.

Лўнда қилиб айтганда, ташқи сиёсат соҳасида узоқ-яқин қўшниларимиз билан тил топишиб, аҳил бўлиб яшаш, дунёнинг етакчи давлатлари - у АҚШ ёки Европа Иттифоқи мамлакатлари бўладими, Россия ёки Хитой, Япония ёки Жанубий Корея бўладими - барчаси билан тенг ҳуқуқли ҳамкорлик алоқаларини янада ривожлантириш, уларнинг куч-қудрати ва бизга бўлган хайрихоҳлигидан ўзаро манфаатли муносабатлар йўлида фойдаланишимиз лозим.

Ички сиёсатимиздаги энг муҳим йўналиш эса - бу ҳам жуда чуқур, принципал аҳамиятга эга - ҳаётимизнинг барча жабҳаларини либераллаштириш, ўзбекча айтганда, эркинлаштириш ва яна бир бор эркинлаштиришдир.

Яъни, тараққиёт пойдевори бўлмиш иқтисодиёт соҳасига давлат аралашуви-ни кескин қамайтириш, ҳўжалик юритувчи корхона ва ташкилотларнинг мустақиллиги ва эркинлигини таъминлаш, бозор муносабати тамойилларига сўзда эмас, амалда риоя қилиш, унинг қонуний кафолатларини ҳаётга тадбиқ этишдан иборат. Энг муҳими, ишбилармонлар ва тадбиркорлар ҳаракатига кенг имкониятлар очиб бериш. Кичик ва ўрта бизнес, деҳқон ва фермер ҳўжаликлари, яъни ишнинг негизини биладиган одамлардан таркиб топган бу тоифа салоҳиятини тўла рўёбга чиқариш.

Бугун мамлакат ялли ички маҳсуло-тида уларнинг ҳиссаси учдан бир қис-ми ташкил этаётган бўлса, яқин беш-ўн йил ичида бу кўрсаткичи 50-60 фоизга етказиш энг долзарб вазифаларимиздан бири бўлмоғи керак.

Бу эса, ўз навбатида, кўп-кўп масалаларни, аввало, ишсизлик масаласини, қатор ижтимоий муаммоларни ечиш, жамиятда барқарорлиқни таъминлаш имконини беради. Мухтасар қилиб айтганда, ташқи ва ички сиёсатимиз йўналишларини белгилаб берадиган бундай ёндашув пировард натижада - мен буни аниқ ва масъулиятни чуқур ҳис этган ҳолда айтмоқчиман - халқимиз ва келажак авлодларимизнинг эркин ва озод бўлиб, дунё ҳамжамияти билан тенг бўлиб, ҳеч кимдан кам бўлмай яшаши-да ҳал қилувчи аҳамият касб этади.

Қадрли юртдошлар!

Барчангизга яхши маълум - кейинги йилларда юртимизда ҳар қайси йилга, сизлар билан маслаҳатлашган ҳолда, алоҳида ном бериш ўзига хос бир анъанага айланиб қолди.

Бундан мақсад, биз шу тариқа ҳаётимиздаги бугунги кунда энг долзарб масалалардан бирини жамиятимиз, халқимизнинг эътибор марказига қўйиб, бу муаммони ечиш учун давлат ва унинг ҳокимият идораларини жалб этамиз.

Айни пайтда жамоатчилигимизни, шу юртда яшайдиган, шу заминга фарзандлик меҳри билан қарайдиган барча одамларни ҳам бу ишга баҳоли қудрат ўз ҳиссасини қўшиш учун сафарбарликка даъват этамиз.

1997 йилдан буён қайси йилни олайлик - бу Инсон манфаатлари ёки Оила йили бўладими, Аёллар ёки Соғлом авлод йили бўладими, Оналар ва болалар ёки Қарияларни қадрлаш йили бўладими - уларнинг барчаси негизда ана шундай олижаноб мақсад-муддо-

лар мужассам эканини кўриш мумкин. Чунончи, янги асрнинг учинчи йилини юртимизда «Обод маҳалла йили» деб номлаганимиз замирида ҳам катта эзгу ниятлар кўзда тутилганидан сизлар яхши хабардорсиз.

Шу мақсадларда тузилган махсус дастур ва уни амалга ошириш бўйича эришилган пировард натижаларни баҳолайдиган, ҳисоб-китоб қиладиган бўлсак, бу дастур аввало юртимиздаги ҳар қайси инсон ва оиланинг ҳаёт тарзи ва шароитини яхшилаш, имкон борида одамларга эркинлик ва қулайлик яратиб беришга хизмат қиладиганини кўрамиз.

Ўйлайманки, Обод маҳалла йилида амалга оширган кўпгина ишларимизга, 2003 йил натижаларидан келиб чиққан ҳолда албатта яқун ясаймиз. Ушбу масала бўйича марказда ва жойларда му-тасадди раҳбарларнинг ҳисоботлари кенг жамоатчилик иштирокида муҳокама қилиниб, тегишли хулосалар чиқарилади.

Йил давомида амалга оширган хайрли ишларимизнинг ташаббускор ва ташкилотчилари бўлган фаолларимизнинг меҳнатига ҳам муносиб баҳо берилади.

Менга буюрса, аввало, ўз ишини қандайдир ҳисобот ёки кўз-кўз этиш, кимгадир миннат қилиш учун эмас, балки дил амри, қалб эҳтиёжи деб биладиган, ён қўшни - жон қўшниси, ўз маҳалласи учун жон қўйдириб ишлаётган бундай инсонларни бошимга кўтарардим, бағримга босиб, ўзимнинг чуқур миннатдорлигимни билдирардим.

Ҳаётга мана шундай фаол муносабат билан яшайдиган, меҳнати доим ҳам кўзга ташланмайдиган, аммо жамият учун ўта зарур, ўта муҳим вазифани адо этадиган ана шундай одамлар бу дунёда ҳам, у дунёда ҳам кам бўлмайди, десам, ўйлайманки, сизлар менинг фикримга қўшилисиз.

Азиз дўстлар!

Мен ҳозир сизларнинг ҳузурингизда «Обод маҳалла йили» дастурининг ижроси бўйича батафсил ахборот бериб ўтирмасдан, бу борада бажарилган энг муҳим ишларнигина эслатиб ўтсам, мақсадга мувофиқ бўлади, деб ўйлайман.

Аввало, шуни қайд этиш керакики, йил давомида маҳаллаларимизни янада обод қилиш мақсадида кенг қўламдаги бунёдкорлик, ободонлаштириш ва қўқаламзорлаштириш ишлари амалга оширилди. Кўплаб маданий-маиший бинолар, спорт майдончалари, хиёбон ва бог-роғлар барпо этилди.

Буни 1 миллиард 745 миллион сўм миқдорида маблаг сарфланиб, 310 та маҳалла гузари бунёд қилингани, шаҳар ва қишлоқларимизда 25 миллиондан зиёд дарахт кўчатлари ўтқазилгани мисолида ҳам кўриш мумкин.

Бугунги кунда долзарб масала бўлган маҳаллалар аҳолисини табиий газ ва тоза ичимлик суви билан таъминлашни яхшилаш учун қарийб минг километрлик сув тармоғи ва 1 минг 322 километрлик газ тармоғи ишга туширилгани, бу эса одамларнинг, аввало, аёллари-миз, опа-сингилларимизнинг оғирини енгил қилишга сезиларли таъсир кўрсатишини айтиб ўтиш жоиз.

Айни пайтда маҳалла ва мавзела-р ҳудудидида минг километрдан ортиқ йўл қайта таъмирланиб, ободонлаштирилгани ҳам бу борада амалга оширган катта ишларимиз қаторига қиради. Бу ишларнинг кўпчилиги ота-боболаримизнинг эзгу удуми бўлмиш ҳашар йўли билан бажарилгани, айниқса ибратлидир.

Шу маънода маҳалла фаолларининг ташаббуси билан Наврўз ва Мустақиллик байрамлари арафасида ўтқазилган умумхалқ ҳашарларида қарийб 12 ярим миллион ҳамюртимиз иштирок этганини, ҳеч шубҳасиз, миллий қадриятларимизнинг яна бир амалдаги намоёни деб баҳолаш мумкин.

Жорий йил давомида юртимиздаги 5 минг 630 та маҳалла ҳудудидида кўплаб кичик ва ўрта бизнес корхоналарини ташкил этиш ҳисобидан қарийб 155 мингта янги иш ўрни яратилгани ва бунинг натижасида кам таъминланган фуқаролардан 110 минг нафари иш ўрнига эга бўлгани айниқса диққатга сазовор. Бу

ЖАМИЯТ БАРПО ЭТИШНИНГ ХУҚУҚИЙ ПОЙДЕВОРИ

Конституциясининг 11 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги сўзи

муҳим ишга тижорат банклари томонидан 36 миллиард 155 миллион сўмлик кредит маблағлари ажратилди. Шунингдек, аҳолини иш билан таъминлашга кўмаклашувчи давлат жамғармасидан қарийб 8 миллиард сўм, шу жумладан, оилавий тадбиркорликни ривожлантириш учун 1 миллиард 700 миллион сўмдан зиёд маблағ ажратилгани кўпгина муаммоларни ҳал этиш учун имкон яратди.

Дастур доирасида 1 миллиард 200 миллион сўмлик хайрия ёрдами кўрсатилди. Икки ёшгача бўлган болалар тарбияси билан шуғулланаётган 400 мингдан зиёд аёлга давлат томонидан нафақа пули тайинланди, шунингдек, 180 мингга кам таъминланган оилага қарийб 4 миллиард сўм миқдорда моддий кўмак берилди.

Бунга қўшимча равишда республика «Маҳалла» жамғармаси ва унинг ҳудудий бўлимлари томонидан муҳтож оилаларга 509 миллион сўм маблағ ажратилганини, кўп болали оилаларнинг 240 минг нафар фарзанди ёзги оромгоҳларда бепул дам олдирилганини ҳам айтиб ўтиш лозим.

Муҳтарам қарияларимизга эътибор ва ғамхўрлик кўрсатиш бўйича аввалги йилларда бошланган кенг кўламли ишларимиз 2003 йилда ҳам изчил давом эттирилди. Бу борада 25 мингдан зиёд ёлғиз пенсионер ва ногиронларга 630 миллион сўмлик моддий ёрдам кўрсатилди, дори-дармонлар сотиб олиш, коммунал тўловлар, саломатлигини тиклаш учун қўшимча маблағлар ажратилди, 28 мингдан ортиқ ёлғиз қария тиббий кўрикдан ўтказилди, республика ортопедия корхонаси ва унинг ҳудудий бўлимларида ногиронларнинг 78 фоизига протезлар тайёрлаб берилди.

Маҳаллалардаги маънавий муҳитни мустаҳкамлаш, асрлар давомида унинг бағрида шаклланиб келаётган ибратли анъана ва қадриятларни ўрганиш, тарғиб-ташвиқ этиш борасида ҳам кўплаб тадбирлар амалга оширилгани эътиборлидир. Шу мавзуда илмий-оммабоп, публицистик асарлар, ҳужжатли

фильмлар ва телекўрсатувлар яратилгани, турли кўргазмалар ташкил этилгани бунга мисол бўла олади.

Жумладан, Ватанимиз мустақиллигининг 12 йиллигига бағишлаб НАТОнинг Брюсселдаги штаб-квартирасида ва Бельгиянинг бир қанча шаҳарларида «Ўзбек маҳалласи: одамлар, анъаналар ва урф-одатлар» номли кўргазма намойиш этилди.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, якунига етиб бораётган йилни маҳалла муаммоларига бағишлаганимиз бу борада бошлаган ишларимизни давом эттириш, яна кўплаб ишларни эса жойидан силжитиш учун ўзига хос туртки бўлди. Авваламбор, маҳаллага кўпроқ аҳамият бериш, унинг ҳуқуқ ва ваколатларини ошириш, жамиятимиздаги ўрни ва таъсирини кучайтиришга доир қатор масалаларнинг қонуний асосда ҳал этилишига имкон туғилди.

Шу билан бирга, маҳалла тизимига доир айрим муаммолар ҳали-ҳозир ўз ечимини топмаганини ҳам эътироф этиш лозим. Бу масалаларни ҳал қилиш устида тинимсиз иш олиб бориш бундан буён ҳам бизнинг доимий эътибор марказимизда бўлиши керак.

Мисол учун, шу кунларда юртимизда бўлиб ўтаётган ўзини ўзи бошқариш идораларига сайловлар ҳал қилувчи босқичга кирганидан барчангиз хабардорсиз, албатта. Бу сайловларнинг юртимиз ҳаётидаги аҳамияти бекиёс.

Нега деганда, мамлакатимиздаги 10 мингга яқин маҳалла оқсоқоли, қарийб 75 минг раис маслаҳатчиси ҳамда турли комиссияларнинг раислари ана шу сайловлар орқали сайланади.

Бу масаланинг жамиятимиз ҳаёти учун муҳимлигини ҳисобга олиб, фуқаролар йиғинлари раислари ва маслаҳатчиларининг ўрни ва фаолиятини қонуний нуқтаи назардан янада мустаҳкамлаш мақсадида уларни сайлаш тўғрисида алоҳида қонун қабул қилиш керак, деб ўйлайман. Ва уларнинг ҳуқуқ ва ваколатларини янада кенгайтириш ҳақида таклифлар тайёрлашни маъқул, деб биламан.

Кўряпсизки, азиз дўстлар, маҳаллаларимизни ва маҳаллада яшаётган одамларнинг ҳаётини том маънода обод этиш, оғирини енгил қилиш учун ҳали олдимизда яна талай вазифалар турибди.

Биз шуни яхши тушунамиз, бошлаган кўпгина хайрли ишларимизни давом эттириш ва охиригача етказиш бир йил ёки битта дастур билан тугамайди, албатта.

Шу фикрларни инобатга олган ҳолда, юртимизда олиб бораётган барча савобли ишларимизга, эзгу интилишларга жамоатчилигимиз, бутун халқимизнинг эътиборини, бор куч ва имкониятларни сафарбар этиш мақсадида мен кириб келаётган янги - 2004 йилни мамлакатимизда Меҳр ва мурувват йили деб эълон қилишни таклиф этмоқчиман.

Меҳр ва мурувват деганда, биз аввало, жамиятимизда меҳр-шафқатга муҳтож бўлган ногиронлар ва етим-есирларга, бева-бечораларга, боқувчиларидан жудо бўлган, ёлғиз яшаётган одамлар ва кексаларга ғамхўрлик кўрсатишни тасаввур қиламиз.

Меҳр ва мурувват деганда, биз шаҳар ёки қишлоқ бўладими, ёрдам ва кўмакка эҳтиёж сезадиغان, кам таъминланган ва кўп болали оилаларга, турли сабабларга кўра ҳаётда омади келмаган, ўзини боқишга қийналаётган инсонларга моддий ва маънавий кўмак беришни назарда тутамиз.

Меҳр ва мурувват деган ибора замирида биз жамиятимизда ахиллик, меҳр-оқибатлилик, миллатлараро дўстлик муҳитини мустаҳкамлаш, шу мақсадларга эришиш учун тегишли шароит ва имкониятларни яратиш бериш, маҳаллаларимизнинг бу масаладаги ролини янада кучайтириш вазифасини тушунамиз.

Бугун биз мана шундай эзгу мақсадларни ўз олдимизга кўяр эканмиз, шуни айтиш зарурки, бундай қараш ва бундай сиёсат биз кураётган янги давлат, янги жамиятнинг қиёфаси ва маъно-маъмунига ҳар томонлама тўғри келади.

Кези келганда бир муҳим ма-

салага эътиборингизни жалб этмоқчиман. Ҳа, бугун биз демократик давлат ва фуқаролик жамияти барпо этиш, ижтимоий йўналтирилган бозор муносабатларини ҳаётимизда қарор топтириш йўлидан бормоқдамиз.

Лекин мустақиллигимизнинг биринчи кунлариданоқ, ўзимизга хос ва ўзимизга мос иқтисодиётни ва ижтимоий моделни, яъни устувор йўналишларни танлаган эканмиз, ўзгалардан фарқли ўлароқ, жамиятимизда ўта бойлар ва ўта қашшоқлар бўлиши маъқул эмаслигини эълон қилганмиз ва бизнинг бугунги амалий ҳаётимиз айнан шу мақсадга қаратилган. Бу ҳаётда ҳаммамиз ҳам бой бўлишни, бадавлат яшашни хоҳлаймиз. Ва бу табиий ҳол, табиий интилиш.

Албатта, шундай ҳаётни қарор топтиришда, ҳар қайси инсон Яратганнинг ўзи унга ато этган қобилиятини рўйбга чиқариши учун давлатимиз ва жамиятимиз барча шароит ва имкониятларни туғдириб бериши керак ва аввало, муҳтож оила ва одамларга тегишли ёрдамларни кўрсатиши лозим.

Лекин ўзи бадавлат яшаб турган пайтда ёнидаги қўшниси йўқчиликка дучор бўлиб, қийналиб кун кечираётганини кўрган, инсофи, виждони бор ҳар қайси инсон хайру эҳсон қилиш билан чекланиб қолмайди. Ёрдамга муҳтож бўлганларга баҳоли қудрат кўмак бериш, уларнинг кўнглини кўтариш билан савобли ишларга қўл уради, бу ишни ўзининг инсоний бурчи деб билади. Бу бизнинг асл миллий қадриятларимизга ҳам мос келади. Менинг имоним комил, ана шундай фикр-зикр билан яшаётган одамларга Яратганнинг ўзи қайтаради, бойлигига бойлик қўшади.

Муҳтарам юртдошлар! Меҳр ва мурувват йили «Обод маҳалла йили»нинг манتيқий давоми бўлади. Обод маҳалла аввало обод кўнгиладан бошланади. Биз Обод маҳалла йили шиори остида бир йил яшадик. Бугун шу йил давомида амалга оширилган хайрли ишлар одамларнинг ички дунёсига, руҳиятига қандай ижобий

таъсир ўтказганини исботлаб беришнинг ҳожати йўқ, деб ўйлайман.

Кириб келаётган йилни: Меҳр ва мурувват йили деб эълон қилишдан ҳам мақсади-миз - одамларимиз қалбига эзгу туйғуларни уйғотишни давом эттириш, аynиқса, фарзандларимизда ҳам шундай ноёб фазилатларни камол топтириш, бу хусусиятларни миллатимиз ҳаёт тарзининг узвий ва ажралмас бир қисмига айлантиришдан иборатдир. Дарҳақиқат, бизнинг азалий қадриятларимизга суяниб яшаб келаётганимиз 12 йил давомида ўзини оқлаганига бугун барчамиз гувоҳ бўлиб турибмиз.

Мустақиллик йиллари ибратли анъаналаримиз, урф-одатларимиз ва динимиз арконлари ҳаётимизга тобора кенг кириб бораётгани юртимиз аҳлининг бағрикенг, бир-бирига нисбатан меҳр-оқибатли бўлишига, аynиқса, ҳар қандай одамга парвоз учун қанот берадиган муқаддас бешик бўлмиш оилани мустаҳкамлашга хизмат қилмоқда.

Мана шундай фазилатларни юртдошларимиз онгу тафаккурига сингдиришга муносиб ҳисса қўшаётган нуроний қарияларимизга, маҳалла оқсоқоллари ва фаолларига - мен шуни очик айтишни керак - ҳаётимизнинг оғир-енглигига бардош бериб, жамиятимизнинг таянч устунлари бўлиб келаётган муҳтарама оналаримиз, мунис опасингилларимизга мана шу минбардан яна бир бор таъзим қилишни ўзим учун ҳам қарз, ҳам фарз деб биламан.

Ҳар сафар сиз, азизлар билан кўришар эканман, мана шундай учрашувлар мен учун қувонч ва куч-қувват беради.

Бугун ҳам шу учрашувдан фойдаланиб, сизларга, сизлар орқали бутун халқимизга қалбимдаги меҳр ва севгимни изҳор этиш имкониятига эга бўлганимдан ўзимни бахтиёр деб биламан.

Барчангизни Конституциямизнинг 11 йиллик байрами билан яна бир бор табриклаб, сизларга сихат-саломатлик, бахт ва омад, хонадонларингизга файзу барака тилайман.

ВАТАННИНГ ЮКСАК МУКОФОТЛАРИ ТОПШИРИЛДИ

(Давоми. Боши 1-бетда)

Шу маънода, машҳур файласуф, жасоратли инсон Иброҳим Мўминов, қишлоқ хўжалиги фанининг етук намояндлари Рихард Шредер ва Маҳмуд Мирзаев, юрак жарроҳлиги соҳасида ўз мактабини яратган Восит Воҳидов каби буюк олимларимизни, ҳаётда ҳам, ижодда ҳам замондош ва шогирдларига ибрат бўлган Шўхрат ва Асқад Мухтордек мумтоз адибларимиз, маданиятимиз тарихига номлари зарҳал ҳарфлар билан ёзилган Раззоқ Ҳамроев, Сойиб Хўжаев, Раҳим Пирмуҳамедов, Толибжон Содиков сингари ўлмас сиймоларнинг «Буюк хизматлари учун» ордени билан тақдирлангани дунёда Ватан ва халқ олдидаги хизмати ҳеч қачон унутилмаслигини яна бир қарра исботлайди.

Бугун мен мана шу залга жам бўлган инсонлар тимсолида кўплаб ишлаб чиқариш илгорлари, қишлоқ хўжалиги соҳаси вакиллари, ўз ҳаётини ёшлар тарбиясига бағишлаган устоз-мураббийларни, халқимиз салоҳияти ва маънавиятини юксалтириш учун самарали меҳнат қилаётган илм-фан, маданият, адабиёт ва санъат намояндаларини қўриб турганимдан бениҳоя хурсандман.

Бугун сизларнинг орангизда ҳозирги таҳлика-ли замонда осмонимизни мусаффо сақлашга, юртимизни ҳар қандай таҳдид ва хуружлардан ҳимоя қилишга қодир бўлган, хавфсизлигимиз ва сарҳадларимиз дахлсизлигини кўз қорачигидай асраб келаётган мард ва жасур ўғлонларимиз, ҳарбийларимиз борлиги, албатта, барчамизга ғурур-ифтихор бағишлайди.

Бугун мана шу даврамизда ўтирган, ҳаётга катта орзу-умидлар билан кириб келаётган сиз — навқирон авлод вакиллари, Ўзбекистонимиз шўхратини бутун дунёга тараннум этаётган спортчи ёшларимизни қутлаш менга катта мамнуният етказди.

Фурсатдан фойдаланиб, сизларга, сизларнинг тимсолигизда барча спортчиларимизга келгуси йили Афинада бўладиган Олимпия ўйинларида зафарлар ёр бўлишини тилайман, деди давлатимиз раҳбари.

Шундан сўнг Юртбошимиз давлат мукофотларини тантанали равишда топширди.

— Бугун-эрта барча вилоятларимизда, меҳнат жамоаларида ҳам мукофотларни топширишга бағишланган мана шундай шодиёна маросимлар бўлиб ўтади, — деди Президентимиз.

Мен бугун — бепоён далаларда ёки корхоналарда бўладими, мактаб ёки олий ўқув юрти, тиббиёт ва маданият, хизмат кўрсатиш соҳаси бўладими — барча жабҳаларда фидокорона меҳнат қилиб, том маънода ватанпарварлик намунасини кўрсатаётган, бир сўз билан айтганда, Ўзбекистоннинг юкини елкасида қўтариб келаётган жамики юртдошларимни бағримга босиб, чин қалбимдан табриқлайман. Худдики уларга ҳам юксак мукофотларни ўз қўлим билан топширгандек, кўксингизга ярашиб турган унвон ва нишонлар барчангизга буюрсин, сизларга омад ва бахт келтирсин, деб ўзимнинг самимий тилақларимни изҳор этаман.

Фурсатдан фойдаланиб, сизларни, сиз орқали бутун халқимизни яқинлашиб келаётган Конституция байрами билан яна бир бор табриқлайман. Барчангизга сихат-саломатлик, бахту саодат, хонадонларингизга файзу барака тилайман, деди Президентимиз.

Тақдирланганлар номидан сўзга чиққан Ўзбекистон Қаҳрамонлари Зикир Муҳаммаджонов ва Тўлепберген Каипбергенов, «Буюк хизматлари учун» ордени билан тақдирланган марҳум адиб

Шўхратнинг ўғли «Ўртаосиётранс» хиссасдорлик компанияси касаба уюшмасининг раиси Фикрат Алимов, Соғлиқни сақлаш вазирлигининг акушерлик ва гинекология илмий тадқиқот институти клиникаси бош шифокори, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган соғлиқни сақлаш ходими Алиса Подпоренко, Андижон вилояти Жалақудуқ тумани ҳокими, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган қишлоқ хўжалик ходими Манзурахон Эгамова, Аброр Ҳидоят-ов номидаги ўзбек давлат драма театри актёри, Ўзбекистон халқ артисти Элёр Носиров, Тошкент шаҳар Яккасарой тумани Юнус Ражабий номидаги маҳалла фуқаролар йиғини раиси, «Дўстлик» ордени нишондори Михаил Киктев ва «Ўзбекнаво» эстрада бирлашмаси хонандаси, «Дўстлик» ордени соҳиби Руслан Шарипов ушбу мукофотлар бундан буён Ватан равнақи, халқ фаровонлиги йўлидаги фидокорона меҳнатни янада юқори суръат ва шижоат билан давом эттиришга ундаши, янги-янги зафарли марраларни эгаллашга илҳомлантиришини таъкидлади. Юксак эътибори учун давлатимиз раҳбарига миннатдорлик билдирди.

(ЎЗА)

ОЗОДЛИК ҚАДРИ

Инсонпарварлик, одамийлик, адолат. Бу сўзлар яхлит, муштарак тушунчалардир. Буюк бобомиз Амир Темур “Куч — адолатда” деганида минг бор ҳақ эди. Адолат бор жойда ноҳақлик бўлмайди. Айниқса, адолат жамиятда устувор, қонунлар адолат мезонига таянган бўлса, бундай жамият ноҳақликлардан ҳамиша омонда бўлади. Республикамиз мустақилликка эришгандан сўнг билиб-билмай жиноятга қўл урган, оқибатда ўз қилмишидан қаттиқ пушаймон бўлган маҳбусларни буюк, энг улуг байрам арафаларида Президентимиз авф этяпти. Бу ҳол инсонийлик ва адолатпешалик аломати. Мустабид тузум даврида бундай ҳоллар деярли учрамаган. Юртимизда аминистия (авф этиш) акти қўлланила бошлагандан бери ўнминглаб маҳбуслар озодликка чиқарилди. Бу инсонпарварлик яна давом этмоқда. Мана, яқинда Юртбошимизнинг Конституциямизнинг қабул қилинганлигига 11 йил тўлиши муносабати билан яна бир авф этиш ҳақидаги фармони эълон қилинди. Бу дегани, яна қанча-қанча маҳбуслар ўз оилалари бағрига қайтадилар. Қуйида мухбиримизнинг аминистия ҳақидаги мулоҳазалари билан танишасиз.

Озодлик инсон ҳаётида нақадар катта аҳамият касб этишини ундан маҳкум этилган кишилар кўпроқ билишади.

Инсон эркин ҳаёт кечирар экан, у хоҳлаган ишини қилиши, хоҳлаган жойига бориши мумкин. Демакки, эркин инсоннинг ихтиёри ўз қўлида. Эркин инсон ҳеч қачон бировга тобе бўлмайди.

Лекин кўпчилик ана шу тўғрнинг, шу неъматнинг қадрига етавермайди. Баъзилар Оллоҳ берган шу неъматни билиб-билмай ёки ўз ихтиёри билан қўлдан чиқаради. У балки қилган ишидан кейинроқ афсусланади. Аммо унда кеч бўлади.

Этибор беринг-а, ҳатто паррандалар ҳам, ҳайвонлару, ҳашоратлар ҳам, қўйиники, барча жонзотлар эркинликни, озодликини хоҳлайди.

Жиноятчи албатта жазога маҳкум. Лекин ўз хоҳиши, иродасига қарши ўлароқ тасодиф тўфайли жиноятчи бўлиб қолганларнинг ахволини бир ўйлаб кўрайлик. Бир томондан виждон азоби, иккинчи томондан эрксизлик, оила аъзоларига интиқлик (ашаддий жиноятчиларда бундай ҳиссиёт бўлмайди) қийнайди маҳбусни.

Йигитлик хизмат бурчимни тақдир тақозоси билан ички ишлар қўшинида ўтаганман. Кўпинча озодликдан маҳкум этилганларни поездда қамоқ жазосини ўташ жойларига олиб боришда назорат қилиб борар эдик. Ҳеч ёдимдан чиқмайди, ёши элликлардан ошган бир аёл икки кунлик йўл давомида тинмай йиғлаб кетди. Аёлнинг нолаю зори мен каби шу ерда бўлган хизматдош дўстларимни ҳам эзиб юборди. Иккинчи кун у аёлдан нега бунчалик тинмай йиғлаётганлигининг сабабини сўрадим. (Ўша пайтларда кўлаб аёллар “чайқовчи” деб ушланиб, қамоқ жазосига тортлар, жазо ўташ жойига кузатиб боришимиз давомида уларнинг аксарияти ўзини бамайлихотир тутар, баъзилари ҳатто ҳазил-хузул ҳам қилишар эди.) Шунда у аёл ёш фарзандлари борлигини, умр йўлдоши узоқ вақт касал ётиб вафот этганлигини ва касал боқиб даврида ҳамда кўмиш маросими учун бор-будини ишлатиб бўлганлигини айтиб берганди. “Маросимларни бир амаллаб, қўни-қўшинлар ёрдамида ўтказиб олдим, уч нафар фарзандим оч қолишди. Уйда на бирор сўм пул, на бирор тўғрам нон бор. Тишимнинг орасида сақлаб юрган, катта қизимнинг тўйига атаб раҳматли дадаси олиб келган бир жуфт махси, икки жуфт калиш бор эди. Иложим қолмагач, шу-

ларни Марғилон бозорига олиб чиқиб сотишга қарор қилдим. Э воҳ, камбағални туянинг устида ҳам ит қопади, деганларидек, бозорда мени ОБХСС (ўша даврдаги ОБХСС) ходимлари чайқовчи сифатида ушлаб ишни судга оширишди. Суд менинг барча тушунтиришларимни, нолаю зорларимни, қари онам билан ёлғиз қолаётган вояга етмаган фарзандларимни ҳам ҳисобга олмай, мени уч йилга озодликдан маҳрум қилди. Энди онамнинг, фарзандларимнинг ахволи нима кечади” деб зор-зор йиғлар эди. Унга қўши-

Insonparvarlik

либ менинг ҳам кўзларимдан беихтиёр ёш оққанд.

Тоталитар давр эгалари ўша тузумнинг нақадар одиллигини, инсонпарварлигини осмонларга кўтариб мақташар эди-ю аслида унинг қора иллатлари, разиллиги, арзимаган нарсаси учун инсон тақдирини ҳал этилиши ҳақида ҳеч ким чурқ этмас эди. Адолатсизлик қурбони бўлганлар адолат кидириб адои таъмом бўлар эди.

Шўро даврида қамоқ жазосини ўтаётганларни давлат томонидан авф этиш ҳоллари камдан-кам бўлар эди. Ҳақ, ноҳақ қамалганлар эса ўша давр ифодаси билан айтганда “кўнғироқдан кўнғироқча” “ўтириш”га мажбур эдилар.

Бугунги мустақил юртимизда ҳақсизликларга чек қўйилди. Қонунларимизнинг баъзи бандлари шундай либераллаштирилди. Баъзи жиноят турлари бўйича жиноятчи чин дилдан афсусланиб, етказилган зарарни қопласа, унинг айби кечирилиши ҳам мумкин.

Лекин бу жиноятчиликнинг олди олинмайди, дегани эмас. Бугунги кунда жиноятчиликнинг олдини олиш, айниқса вояга етмаган ёшларнинг жиноят кўчасига кириб қолишига қарши мамлакатимизда кўп ва сезиларли ишлар олиб борилмоқда.

Республикамиз Президентининг кейинги йиллардаги фармонларига асосан тасодиф тўфайли жиноятчига айланиб қолган кўлаб маҳбуслар қамокдан озод этилди. Ўтган йили Республика Конституцияси қабул қилинганига 10 йил тўлиши муносабати билан эълон қилинган авф жуда кўп оилалар учун қувонч бахш этди. Фаргона вилояти ИИБ ҳуқуқбузарлиқнинг олдини олиш бошқармаси бошлиғи ўринбосари, милиция подполковниги А.Ғуломовнинг бизга берган маълумотида кўра,

биргина шу вилоятдан 2401 киши қамокдан озод қилинган ёки олиб борилаётган жиноят ишлари тўхтатилган. Ана шуларнинг 43 нафари вояга етмаганлардир.

Қува туманидаги Найман қишлоғида яшовчи, 1985 йилда туғилган Н.Акбаров ҳам ана шу авф тўфайли қамоқ жазосидан қутулиб қолди. Хўш, бу ёшгина йигитча нима жиноят содир этган эди? Ўзининг сўзига қараганда содир этган жиноят тасодиф тўфайли бўлган. “Тумандаги 33-мактабни битириб қишлоғимизга яқин бўлган бизнес мактабига ўқишга кирдим, — дейди у. — 3-босқичда ўқиётган пайтда янги йилни кутиб олиш мақсадида курсдошларим билан кеча ташкил қилмоқчи бўлдик. Менга харажат учун пул йиғиш топширилган эди. Мен учун машъум бўлган ўша кун дўстларимнинг уйларида бориб пул йиғайтган пайтда оқшом тушиб қолган эди. Шу маҳалда амаким И.Акбаровни учратиб қолдим ва у менинг қўлимга бир неча варақа бериб шу кўчадаги уйлarga тарқатиб чиқишимни илтимос қилди. Мен у варақаларда нималар ёзилганлигини билмаган ҳолда тарқата бошладим. Шунда мени маҳалла посбони тутиб олиб участка но-зири хонасига олиб келди. Кейин билсам у варақалар “Хиз-бут таҳрир” оқимига тегишли экан. Мен шу варақаларни тарқатганлигим учун жиноятчи сифатида уч йил озодликдан маҳрум этилдим ва вояга етмаганлигим ҳисобга олиниб қамоқ жазоси кечиктирилган эди. Шундан сўнг мен бундай жиноятни билмасдан содир этганлигим, қилган ишимдан пушаймонлигим ҳақида ҳурматли Президентимизга хат ёзиб авф сўрадим. Конституциямизнинг 10 йиллиги муносабати билан авф этилдим. Бунинг учун Президентимизга чуқур миннатдорлик билдираман ва менга кўрсатилган ишончни оқлаш мақсадида мустақил ватанимга садоқатли бўлишга ўз-ўзимга ваъда бердим”. Ҳа, бу биттагина тақдир. Бундай тақдирли вояга етмаганлар, катталарнинг қувончи қанча, уларнинг оила аъзолари, қариндош-уруғларининг қувончи-чи? Энг асосийси, уларнинг юзи ёруғ бўлди.

Кези келганда шуни ҳам таъкидлаш лозимки, баъзи отоналар, қариндош-уруғлар вояга етмаган ёш болаларни жиноий ишлардан қайтариш ўрнига Нуриллонинг амакиси каби ўзлари ботиб бораётган жирканч ботқоққа тортадилар. Юқоридаги мисолда яхши ҳамки маҳалла посбони ҳушёрлик қилиб Н.Акбаровнинг жиноий фаолиятига нуқта қўйилишига сабаб бўлган. Акс ҳолда ватанфурушлар бу йигитчани ҳам ўз қамоларига тортиб олган бўлармиди?..

Озод инсонларга, ҳали ўн гулидан бир гули очилмаган ёшларга қарата эса ўз эркинлигини, озодлигини сақланг, уни қўлдан берманг, дегимиз келади. Бир кунлик эрксизлик нақадар оғир, озодлик эса нақадар улуг неъмат эканлигини маҳкум бўлганлар билади. Ана шу озодликни арзимаган нарсаси учун йўқотиб қўймасликка ҳаракат қилинг, азизлар.

Акрамжон ТУРСУНАЛИЕВ,
“Ma'rifat”нинг махсус мухбири

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 11 йиллик байрами арафасида «Меҳмон-хопа»мизга Конституциявий суд раиси Бўритош МУСТАФОЕВни тақлиф этдик.

— Конституция барча қонунларнинг асосини ташкил этади. Мустақилликка эришганимиздан сўнг илк бор яратилган Конституциямизнинг қабул қилинганига ҳам ўн бир йил бўлаяпти. Унинг ғоялари, мақсадлари ва асосий қоидалари, янги томонлари ҳамда ижобий жиҳатлари ҳақидаги мулоҳазаларингиз билан ўртоқлашсангиз?

— Мустақиллик шарофати ила 1992 йил 8 декабрда ўз Конституциямизга эга бўлдик. Унинг энг муҳим хусусияти шундаки, унда инсонни улуғлаш, унинг эркин равақ топиши учун реал шарт-шароитлар яратиш ўз ифодасини топган. У Ўзбекистон Республикасида демократик фуқаровий давлат қуриш учун лозим бўлган барча иқтисодий, сиёсий ҳамда социал-маданий ҳуқуқ ва эркинликларни қафолатлайди.

Ҳар қандай давлатнинг конституцияси унда яшовчи халқнинг иродасини,

Бўритош МУСТАФОЕВ:

ҚОНУН

руҳиятини, ижтимоий онги ва маданиятини акс эттиради. Конституция халқнинг сиёсий донолиги ва тафаккури маҳсулидир. Унинг лойиҳаси устида Республикамиз Президенти Ислон Каримов бошчилигидаги комиссия икки йил давомида ишлади. У икки ярим ой мобайнида умумхалқ муҳокамасидан ўтди, халқнинг фикр хазинаси дурдоналари билан бойитилди, сайқал топди.

Шуни алоҳида таъкидлашимиз керакки, янги Конституцияни яратишда Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ҳужжатларига, Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларациясига, халқаро ҳуқуқнинг барча эътироф этган қоидаларига қатъий амал қилинган. Шунингдек, ривожланган демократик мамлакатлар ҳисобланмиш — Америка Қўшма Штатлари, Япония, Канада, Германия, Франция, Португалия, Италия, Швеция, Туркия, Испаниянинг ҳамда Шарқ мамлакатлари — Ҳиндистон, Покистон, Миср давлатларининг конституция тажрибасидан ижобий фойдаланилган.

Конституцияда фуқароларнинг аҳиллиги, халқимизга хос одамийлик, умуминсоний қадриятларга ихлос каби яхши сифатлар ўз аксини топган бўлиб, унда аждодларимиздан авлодларимизга ўтиб келаётган қардошлик ва дўстлик аънаналари, ўзининг бой ва теран тарихига эга бўлмиш миллат ва элатларнинг ўзаро тотувлиги ва қўшничилиги принциплари ҳам муҳим ўрин тутди.

Хўш, янги Конституциямизнинг ижобий жиҳатлари, янги томонлари, аввалги Конституциялардан фарқлари нималардан иборат? Давлатимиз раҳбари И.Каримов айтганидек, авваламбор, бу Конституция ўзининг туб моҳияти, фалсафаси, ғоясига кўра янги ҳужжатдир. Унда коммунистик мафкура, синфийлик, партиявийликдан асар ҳам йўқ, жамики дунёвий неъматлар орасида энг улуги — инсон деган фикр илгари сурилган ва шу асосда “фуқаро — жамият — давлат” ўртасидаги ўзаро муносабатнинг оқилона ҳуқуқий ечими топилган.

Конституциямиз, унинг муқаддимасида айтилганидек, инсон ҳуқуқлари ва давлат мустақиллиги ғояларига садоқат, ҳозирги ва келажак авлодлар олдига юксак масъулиятни англаш, ўзбек давлатчилигининг тарихий тажрибасига таяниш, демократия ва ижтимоий адолатни, қонунийликни ҳурмат-

лаш, халқаро ҳуқуқнинг жаҳонда эътироф этилган қоидалари устуңлигини тан олиш, Ўзбекистон фуқароларининг муносиб ҳаёт кечиришларини таъминлаш, инсонпарвар демократик ҳуқуқий давлат барпо этиш ва ниҳоят, фуқаролар тинчлиги ва миллий тотувлиқни қафолатлаш каби олижаноб мақсадларни кўзлайди.

Ўзбекистонда давлат ҳокимиятининг бирдан-бир манбаи халқ бўлиб, давлат халқнинг иродасини ифодалайди, унинг манфаатларига хизмат қилади.

Яъни, “давлат, унинг идоралари ва мансабдор шахслар жамият ҳамда фуқаролар олдига масъулдирлар”. Собик тоталитар давлат шароитида бундай фикрни ҳеч ким ҳаёлига ҳам келтира олмасди. Эндиликда инсон, унинг ҳаёти, эрки, шаъни, қадр-қиммати ва бошқа ажралмас ҳуқуқ ҳамда эркинликлари муқаддас саналиб, улар давлат томонидан қафолатланади.

Ҳуқуқий давлатнинг асосий белгиси — фуқароларнинг қонун олдига тенглиги, Конституция ва қонунларнинг устуңлиги таъминланишидир. Конституция ва қонунларнинг устуңлиги принципи шуни англатадики, бунда барча жорий қонунлар ва меъёрий-

ҳуқуқий ҳужжатлар Конституция асосида ва унга мувофиқ бўлиши талаб этилади. Улуг бобоқалонимиз Амир Темур айтганларидек: “Қаерда қонун ҳукмронлик қилса, шу ерда эркинлик бўлади”.

Ниҳоят, Конституция махсус тарзда муҳофаза қилинади. Айнан шу мақсадда Ўзбекистон тарихида биринчи марта Конституциявий суд жорий этилган.

Инсон ва фуқароларнинг ҳуқуқлари ҳамда эркинликлари соҳасида Конституцияда талайгина ижобий жиҳатлар мавжуд. Бу борада у, инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларациясининг деярли барча принциплар қоидаларини ўзига сингдирган. Инсоннинг ҳаёти, шахси ва эркинлиги дахлсиздир.

Фуқаролар билан давлат ўзаро ҳуқуқлар ва бурчлар орқали узвий боглиқдирлар. Фуқароларнинг ҳуқуқлари ва эркинликлари дахлсиз бўлиб, ҳеч ким уларни суднинг қарорисиз маҳрум этиши ёки чеклаши мумкин эмас. Айни вақтда фуқароларнинг ўз ҳуқуқ ва эркинликларини амалга оширишлари бошқа фуқароларнинг, давлат ва жамиятнинг қонуний манфаатларига зид бўлмаслиги лозим.

Конституциянинг II моддасига мувофиқ “Ўзбекистон Республикаси давлат ҳокимиятининг тизими — ҳокимиятнинг қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимиятига бўлиниши принципи асосланади”. Асосий Қонунда ана шу урта ҳокимият идораларининг ўзаро уйғун фаолият воситалари, шунингдек, бу идораларнинг ўзаро бир-бирини тийиб туриш тизимини вужудга келтирувчи қоидалар мустаҳкамланган.

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси — сиёсий, ҳуқуқий ва халқаро аҳамиятга молик ҳужжатдир. У жаҳон майдонида янги суверен давлат — Ўзбекистон давлати дунёга келиб, унда турли миллат ва элат вакилларининг ҳуқуқда яшаётгани ва меҳнат қилаётганидан дарак беради.

— Барча тараққий этган давлатларда Конституциявий суд шакллантирилиши ва фаолият юритиши жиҳатидан фарқланса-да, унинг асосий иши конституциявий назоратни амалга оширишдир. Шу маънода Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди ҳақида, унинг вазифалари тўғрисида тўхталсангиз?

— Илк бор конституциявий назорат институтининг Ўзбекистонда жорий этилиши 90-йилларнинг бошига тўғри келади. 1990 йил 24 мартда Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг биринчи сессиясида Конституциявий назорат комитети ташкил этилган.

Кейинчалик, 1992 йил 8 декабрда қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 107-моддасига мувофиқ Ўзбекистон Республикасининг суд тизимида беш йил муддатга сайланадиган Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди фаолият кўрсатиши назарда тутилган. Конституциянинг 108 ва 109-моддаларида Конституциявий суднинг таркиби ва фаолияти билан боғлиқ нормалар ўз аксини топган. Жумладан, 109-моддада Конституциявий судни ташкил этиш ва унинг фаолият кўрсатиш тартиби қонун билан белгиланиши қайд этилган.

Олий Мажлисининг учинчи сессиясида, 1995 йил 30 августда “Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий суди тўғрисида”ги қонун қабул қилинган. Унга мувофиқ, Конституциявий суд: — қонунларнинг ва Олий Мажлис қабул қилган бошқа ҳужжатларнинг, Ўзбекистон Республикаси Президенти

шахслар ўз ваколат муддати давомида алмаштирилмайди ва дахлсиздир. Конституциявий суд судьялари тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиши, ҳақ тўланадиган бошқа лавозимни эгаллаши мумкин эмас. Улар депутат, шунингдек, сиёсий партиялар ва ҳаракатларнинг аъзолари бўла олмайдилар.

1995 йил 22 декабрда, Олий Мажлисининг тўртинчи сессиясида Ўзбекистон тарихида биринчи бор Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий судини сайлаш тўғрисидаги масала кўриб

аниқлаш мақсадида, ҳар йили мингдан ортиқ норматив ҳужжат ўрганилади.

Конституциявий суднинг мажлислари муҳокамага киритиладиган масалаларни белгилашда, қоида тариқасида, фуқаролар, давлат органлари ва жамоат бирлашмаларининг мурожаатларини таҳлил этиш натижалари ҳисобга олинмоқда. Кези келганда бир нарсани айтиб ўтмоқчи эдим. Конституциявий суд бошқа судларга ўхшаб қўллаб масалалар кўриб чиқмайди. Лекин унинг қабул қилган қарор ва тўхтамлари ўн минглаб одамларнинг тақдири билан ҳамбарчас боғлиқ бўлади.

Конституциявий судда конституциявий назоратнинг Европага хос модели танланиши унинг халқаро алоқалари йўналишини белгилайди. Ўтган йиллар давомида Конституциявий суд Германия Федератив Республикаси Конституциявий суди, Франция Конституциявий кенгаши, Польша Конституциявий трибунали, Чехия, Словакия, Россия, Украина, Беларусь, Озарбойжон, Арманистон, Қозоғистон, Қирғизистон, Грузия ва бошқа давлатларнинг конституциявий судлари билан ҳамкорликни йўлга қўйди.

ислохотларни чуқурлаштириш ва фуқаролик жамияти пойдеворини шакллантириш бўйича қонунчиликни такомиллаштиришнинг асосий йўналишлари тасдиқланди.

Кейинчалик Олий Мажлисининг X сессиясида “Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Сенати тўғрисида” ва “Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Қонунчилик палатаси тўғрисида”ги конституциявий қонунлар қабул қилинди. Улар Олий Мажлис палаталарининг мақомини, уларни шакллантириш тартибини, ваколатларини, ўзаро ҳамда бошқа ҳокимият органлари билан ҳамкорлик қилиш асосларини белгилади.

Шундай қилиб, референдум натижалари асосида қабул қилинган учта қонун Конституцияга тегишли ўзгартиришлар киритиш учун асос яратди. Ва ниҳоят, 24 апрелда Олий Мажлис “Ўзбекистон Республикаси Конституциясига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги қонунни қабул қилди. Ушбу қонун билан Конституцияга киритилган ўзгартишлар асосан Олий Мажлис, унинг палаталарининг мақоми ва ваколатларини, республика Президенти ҳамда Вазирлар Маҳкамасининг ва

Mehmonxona

тизимда парламентнинг нуфузи яна ҳам ортади. Умуман икки палатали парламент тизимига ўтиш мамлакатимиз давлат ҳокимиятининг барча тармоқларига ўзининг ижобий таъсирини ўтказди.

Икки палатали тизим мавжуд бўлган давлатларда палаталарнинг бирини одатда қуйи палата, бошқасини эса юқори палата деб юритадилар. Ҳар иккала палатанинг вазифаси қонунларни қабул қилишга қаратилган бўлса-да, улар фаолият кўрсатаётган аъзолари ёки депутатларнинг миқдори, уларнинг ташкил этилиши тартиби, ваколатлари, ҳуқуқий ҳолатлари билан бир-бирларидан фарқ қиладилар.

Қонунчилик палатаси Олий Мажлисининг қуйи палатасидир. У сайлов округлари бўйича кўппартиявийлик асосида сайланадиган бир юз йигирма депутатдан иборат. Қонунчилик палатасининг иши ундаги барча депутатларнинг профессионал, доимий фаолият кўрсатишига асосланади. Бу палата депутатлари ўз ваколатлари даврида илмий ва педагогик фаолиятдан ташқ-

ИНСОН ЭРКИНЛИГИНИ ТАЪМИНЛАЙДИ

фармонларининг, ҳукумат ва давлат ҳокимияти маҳаллий органлари қарорларининг, Ўзбекистон Республикасининг давлатлараро шартномалар билан олган ва бошқа мажбуриятларининг Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига мослигини аниқлайди;

— Қорақалпоғистон Республикасининг Конституцияси Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига, Қорақалпоғистон Республикасининг қонунлари Ўзбекистон Республикасининг қонунларига мувофиқлиги тўғрисида ҳулоса беради;

— Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва қонунларининг нормаларига шарҳ беради;

— Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунлари билан ўзининг ваколатлари доирасига киритилган бошқа ишларни кўриб чиқади.

Конституциявий суд фақат Ўзбекистон Республикаси Конституциясига амал қилган ҳолда ишларни ҳал этади ва ҳулосалар беради.

Мазкур қонуннинг 19-моддасига мувофиқ Олий Мажлис, Ўзбекистон Республикасининг Президенти, Олий Мажлис Раиси, Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси, Олий Мажлис депутатлари умумий таркибининг камида тўртдан бир қисмидан иборат депутатлар гуруҳи, Олий суднинг Раиси, Олий ҳўжалик судининг Раиси, республика Бош прокурори Конституциявий судга масалалар киритиш ҳуқуқига эгадирлар. Масала Конституциявий суднинг камида уч судьяси ташаббуси билан ҳам киритилиши мумкин.

Конституциявий суд Ўзбекистон Республикаси Президентининг тақдими биноан Олий Мажлис томонидан суд Раиси, раис ўринбосари ва Қорақалпоғистон Республикасидан сайланадиган судьяни қўшган ҳолда беш аъзодан иборат таркибда сайланади.

Ҳар бир судья яқка тартибда сайланади, уларнинг ваколат муддати — беш йил. Олий Мажлис депутатлари умумий сонининг кўпчиликлари овозини олган шахс сайланган ҳисобланади. Сиёсат ва ҳуқуқ соҳасида мутахассис бўлган, юқсак маънавий фазилатли ва зарур малакали Ўзбекистон фуқароси Конституциявий суднинг судьяси этиб сайланиши мумкин.

Конституциявий судга сайланган

чиқилиб, Конституциявий суд таркиби сайланган.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясига содиқлик, мустақиллик, коллегиялик, ошкоралик ва судьялар ҳуқуқларининг тенглиги Конституциявий суд фаолиятининг асосий принципларидир.

Конституциявий суд ўз вазифаларини бажаришда мустақилдир. Унинг мустақиллиги Конституциявий суд аъзоларини сайлаш ва уларни вазифаларидан озод қилишнинг қонунда белгиланган тартиби, уларнинг дахлсизлиги, суд ваколатига қирадиган ишлар ва масалаларни ҳал этишнинг юридик тартиботи, қарорларни чиқариш чоғида судьялар маслаҳатлашувининг сир тилиши, Конституциявий судга ҳурматсизлик ёки унинг фаолиятига аралашганлик учун жавобгарлик, Конституциявий суднинг фаолияти учун зарур бўлган ташкилий-техник шарт-шароит яратиш, шунингдек, судьяларни моддий ва ижтимоий жиҳатдан таъминлаш орқали рўёбга чиқарилади.

Конституциявий суд ваколатига қирадиган ишлар ва масалаларни ҳал этиш коллегиял амалга оширилади. Конституциявий суднинг мажлислари, қоида тарзида очик ўтказилади.

Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди судьянинг шаъни тўғрисидаги Кодексга мувофиқ судья ўзининг бутун фаолияти ва ҳулқи билан мансабдор шахсларда ҳамда фуқароларда Конституцияга ҳурмат ҳиссини шакллантиришга кўмаклашиши ва қонунга итоат этиш намунасини кўрсатиш зарурлиги кўзда тутилган. Судья ҳар доим ва ҳар жойда ўзини шундай муносиб тутиши керакки, то жамиятда Конституциявий суднинг одил ва мустақил эканлигига ишонч қарор топсин.

Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди ўзининг ўтган йиллардаги фаолияти давомида 16 та иш кўриб чиққан. Уларнинг 8 таси қонун ҳужжатларининг Конституцияга мослиги тўғрисида, 4 таси қонун ҳужжатлари нормаларига шарҳ бериш ҳақида. Олий Мажлисга қонунчилик ташаббуси тариқасида 2 та, қонун ҳужжатларини такомиллаштириш юзасидан 2 та масала киритилган. Қонун чиқарувчи ва ижро этувчи ҳокимиятлар ҳужжатларининг Конституцияга қанчалик мослигини

1998 йилдан буён “Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судининг Ахборотномаси” чиқарилиши Конституциявий суд фаолиятида муҳим воқеа бўлди. “Ахборотнома” орқали муштарийлар Конституциявий суд фаолиятдан воқиф бўладилар. Шу кунгача “Ахборотнома”нинг 8 та сони чоп этилди.

Бир сўз билан айтганда, Конституциявий суднинг фаолияти Ўзбекистонда демократик ўзгаришларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятининг асосларини шакллантириш дастурини тўла амалга оширишга қаратилган.

— Шу йил 24–25 апрель кунлари бўлиб ўтган иккинчи чақирғи Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ўн биринчи сессиясида “Ўзбекистон Республикаси Конституциясига ўзгартиришлар киритиш тўғрисида”ги қонун қабул қилинди. Бош қонунга киритилган ушбу ўзгартиришлар мазмун-моҳияти ва унинг жамият ҳаётини янгилашдаги аҳамияти нималардан иборат?

— Конституцияда белгиланган мақсадларга эришиш йўлида амалга оширилаётган ўзгаришларнинг қўлама тобора кенгайиб боргани сайин, жамиятни янада эркинлаштириш ва демократиялаш зарурати ортиб борди. Шу нуктага назардан келиб чиқиб, Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримов иккинчи чақирғи Олий Мажлисининг иккинчи сессиясида мамлакатимизда икки палатали парламентни тузиш зарурлиги тўғрисидаги ғояни илгари сурган эди.

2002 йилнинг 27 январидан бу масала юзасидан умумхалқ референдуми ўтказилди ва халқимиз келгуси чақирқидан бошлаб Ўзбекистон Республикаси парламентини икки палатали қилиб шакллантириш тўғрисида қарор қабул қилди.

Референдум натижаларига асосланиб Олий Мажлисининг VIII сессияси “Референдум яқунлари ҳамда давлат ҳокимияти ташкил этилишининг асосий принциплари тўғрисида”ги конституциявий қонунни қабул қилди. Унда қонун чиқарувчи олий орган бўлиши — икки палатали парламентнинг тузилиши, таркиби, фаолият юритиш асослари мустаҳкамланди. Яъни, демократик

колатларини, шунингдек, сайлов тизими асосларини белгилаб берадиган қоида ва моддаларга тегишлидир. Бундан ташқари, Конституциянинг суд ҳокимиятига тегишли бўлган айрим моддаларига ҳам ўзгартиш ва қўшимчалар киритилди. Улар суд тизимини ихтисослаштириш ва такомиллаштириш жараёнини кенгайтириш, судларнинг вазифаларини янада аниқроқ белгилаб, уларнинг амалда мустақиллигини ишончли қафолатлаштириш таъминлашга қаратилганлигини алоҳида таъкидлаш керак.

Икки палатали парламент тузиш ғояси қуйидагиларга асосланади. Маълумки, қабул қилинаётган қонунларда халқ манфаатларининг, адолат ва ҳақиқат мезонларининг ифода этилиши, қонунларнинг қанчалик пухта ишланганлиги парламентнинг қандай эканлиги билан, яъни у бир палатали ёки икки палатали эканлиги билан, парламент депутатлари ўзларининг депутатлик вазифаларини қасб асосида бажаришлари билан узвий боғлиқдир.

Шуни айтиб ўтиш жоизки, икки палатали парламентлар жаҳоннинг ҳамма йирик мамлакатларида фаолият кўрсатиб келмоқдалар. Масалан, АҚШ, Россия Федерацияси, Буюк Британия, Германия Федератив Республикаси ва бошқалар шулар жумласидандир. Бу давлатларда икки палатали парламент мамлакатнинг минтақалари кичик тузилмалари олисроқ жойлашган қисмларининг манфаатларини ҳимоя қилишга имконият яратади. Иккинчи палата қонунларни қабул қилиш жараёнида вужудга келадиган салбий хусусиятларнинг амалга оширилишига қарши турувчи қўшимча галвир вазифасини ўтайди. Бундан ташқари, икки палатали тизим ижро этувчи ҳокимият билан бир палатали парламент ўртасидаги келиб чиқиши мумкин бўлган ортиқча тортишувларнинг олдини олади. Ана шу хусусиятларни ҳисобга олиб, Ўзбекистонда икки палатали парламент ташкил этишга қарор қилинди.

Парламентнинг икки палатали қилиб ташкил этилиши популистик мақсадни, шунингдек, фақат айрим гуруҳлар манфаатини кўзловчи, мукамал бўлмаган қонунлар қабул қилинишининг олдини олади. Бунда парламент ишида демократия ва фикрлар хилма-хиллиги кўпроқ ўз ифодасини топади. Миллий давлатчилик институтлари

ари ҳақ тўланадиган бошқа турдаги фаолият билан шуғулланишлари мумкин эмас.

Олий Мажлисининг Сенати худудий вакиллик палатасидир. Сенаторлар Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси, вилоятлар, туманлар ва шаҳарлар давлат ҳокимияти вакиллик органлари депутатларининг тегишли қўшма мажлисларида мазкур депутатлар орасидан Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳридан тенг миқдорда — олти кишидан сайланади.

Сенатнинг ўн олти нафар аъзоси фан, санъат, адабиёт, ишлаб чиқариш соҳасида ҳамда давлат ва жамият фаолиятининг бошқа тармоқларида катта амалий тахрибага эга бўлган ҳамда алоҳида хизмат кўрсатган энг обрўли фуқаролар орасидан Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан тайинланади.

Сенатда худудий мансубликка кўра ҳамда сиёсий ёки бошқа асосда гуруҳлар тузишга йўл қўйилмайди.

— “Меҳмонхона” мизнинг анъанавий саволи — мактаб йилларингиз, дарс берган ўқитувчиларингиз ва устозларингиз билан боғлиқ хотираларингиз, фикрларингиз билан ўртоқлашсангиз?

— 1955 йилда отам Аминов Мустафонинг тоғаси, бошланғич синф муаллими, бобом Нарзулло Шеров (уларнинг охиратлари обод бўлсин) мени қўлларида кўтариб қишлоғимиздаги 9-мактабнинг биринчи синфига ўқишга олиб боришган.

Устозларим Даврон Тўхтаев, Раббим Шоназаров олижаноб, ҳалол, пок инсонлар эди. Улар бу дунёдан ўтиб кетишди. Мураббийларим Ҳўжакул Ўтабов, Эшмамат Рўзиев, Элмамат Ҳасановлардан бир умр миннатдорман.

— “Маърифат” ўқувчиларига тилакларингиз.

— Авваламбор барча “Маърифат” газетаси ўқувчиларини 8 декабрь умумхалқ байрами — Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси куни билан чин қалбдан табриклайман. Ўртимиз ободлиги ва порлоқ келажаги йўлидаги эзгу умидларингиз ва режаларингизнинг барчаси ихобат бўлишини тилайман. Хонадонингиз тинч, турмушингиз фаровон ва соғлигингиз мустаҳкам бўлсин.

А.РАҲИМОВ суҳбатлашди

Мамлакатимиз иқтисодиёти, фан ва техникасининг йил сайин тараққий этиши ёшларнинг ҳар томонлама камолотга эришиши учун барча объектив шароитларни яратиб бермоқда. Булар, ўз навбатида, ўқувчиларга бериладиган таълим мазмунининг тинмай такомиллаштирилишини, тарбиявий ишларнинг самарадорлигини янада оширишни талаб қилади. Шунингдек, ўқувчилардан ҳам вақт бюджетидан рационал фойдаланишни талаб қилади.

Хўш, бўш вақт нима? У умумий вақт бюджетига қандай ўринни эгаллайди? Ўқувчиларнинг бўш вақти ва унинг структураси қандай тузилган? Бу савол кўпгина олимларни қизиқтириб келган ва уларнинг ҳар қайсиси ўз нуқтаи назаридан жавоб беришга ҳаракат қилишган.

Иқтисодчилар катталарнинг бўш вақтига иш соатидан ташқари маънавий-маданий талабларни (китоб, газета, журнал ўқиш), маиший муассасаларга қатнаш, тўғрак машғулотида ўз билим савиясини ошириш, ижтимоий вазифаларни бажаришга (жисмоний тарбия ва спорт, туризм, алпинизм ва ҳ.к.) сарф қилинган вақтни киритади. Социолог ва файласуфлар ҳам шу фикрни қувватлашади. Бўш вақт бу киши-

культатив машғулоти, уй вазифаларини бажариш; дарсга тааллуқли қўшимча адабиётларни ўқиш, радио эшиттиришларни тинглаш ва телевидение кўрсатувларини кўриш киради. Ўқишдан ташқари вақт эса мактабга бориш ва қайтишга кетган вақт, ўз-ўзига хизмат қилиш ва физиологик эҳтиёжларни қондириш (бадантарбия машқлари, шахсий гигиена, овқатланиш, уйку ва бошқалар), уй меҳнати (хоналарни йиғиштириш, кичиклар ва қари-яларга қараш, уй хайвонлари ва ўсимликларни парвариш қилиш, товар харид қилиш, овқат тайёрлаш ва бошқалар)дан иборат.

Шахсий бўш вақтдан эса ўқувчи ўз истак ва талаблари, қизиқишларини қондириш мақсадида фойдаланиши мумкин. Ўқувчининг шахсий бўш вақти мактаб ва мактабдан ташқари муассасаларда ташкил қилинади ва у қуйидагиларни ўз ичига олади: ижтимоий-сиёсий ва оммавий ишларда, бадий ҳаваскорлик ва фан, техника тўғрисида қатнашиш, бадий, илмий, техник адабиётлар, журнал, газеталарни ўқиш; спорт мусобақалари, экскурсия, туристик саёҳатларда иштирок этиш, ўртоқлари билан учрашиш ва турли ўйинлар уюштириш, кино, театрга тушиш, телевизор кўриш, музей ва кўргазмаларга

КЎРИК-ТАНЛОВ УЮШҚОҚЛИК БИЛАН ЎТКАЗИЛАДИ

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигида Ўзбекистон Республикасининг "Таълим тўғрисида"ги қонуни, "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури" талаблари асосида таълим тизимини янада такомиллаштириш, ўқувчиларга Давлат таълим стандартлари талаблари асосида пухта билим бериш, уларни Ватанга муҳаббат, миллий иштирок гоёларига садоқат руҳида тарбиялаш борасида кенг қамровли ишларни ҳаётга татбиқ этаётган илғор педагогик жамоаларни аниқлаш ва илғор тажрибаларни оммалаштириш мақсадида "Йил мактаби — 2003" кўрик-танлови Республика босқичини ўтказиш ҳақида"ги буйруқ имзоланди. Унда қайд этилишича, 2003 йил 25-27 декабрь кунлари "Йил мактаби-2003" кўрик-танловининг Республика босқичи Тошкент шаҳрида ўтказилади.

Буйруққа биноан, кўрик-танловни ўтказиш бўйича ташкилий кўмита, ҳакамлар ҳайъати таркиби, сарф-харажатлар ҳисоби, танловнинг Республика босқичини ўтказиш тартиби ва тартиби тасдиқланди.

Шунингдек, ташкилий кўмита, ҳакамлар ҳайъати аъзолари кўрик-танловнинг вилоят босқичи натижалари ва Рес-

публика босқичига тавсия этилган таълим муассасаларини тегишли мутахассисларни жалб қилган ҳолда ўрганиб, мактаб фаолиятини ҳолисона баҳолаш, молия ва режалаштириш Бош бошқармасига кўрик-танловнинг якуновчи босқичини ўтказиш ҳамда ғолибларни тақдирлаш учун сарф-харажатлар ҳисобига асосан зарур маблағлар ажратиш вазифалари юклатилди.

"Маърифат", "Учитель Ўзбекистана" газеталари ва "Халқ таълими" журнали тахририятларига кўрик-танловда иштирок этадиган мактабларнинг фаолиятларини ёритиш ва танлов натижаларини кенг тарғиб қилиш, Умумий ўрта таълим Бош бошқармаси ҳамда А.Авлоний номидаги халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш марказий институтига эса "Йил мактаби" кўрик-танлови Республика босқичи иштирокчиси бўлган ўқув муассасалари тўғрисида махсус тўплам тайёрлаш вазифалари топширилди.

Ушбу буйруқ ҳам моҳиятан чуқур маънога эга. Шу боис тахририят "Йил мактаби" кўрик-танловининг Республика якуновчи босқичини ўтказиш тартиби"ни газета саҳифаларида эълон қилишга қарор қилди.

"Йил мактаби" кўрик-танловининг Республика якуновчи босқичини ўтказиш ТАРТИБИ

"Йил мактаби" кўрик-танловининг Республика якуновчи босқичи Халқ таълими вазирлигининг 2000 йил 14 сентябрдаги 176-сонли буйруғи билан тасдиқланган Низомга қатъий амал қилинган ҳолда, алоҳида дастур асосида ўтказилади. Бу жараёнда ташкилий кўмита, экспертлар гуруҳи ва кўрик-танлов қатнашчилари қуйидаги тартиб ва талабларга риоя этишлари шарт:

Ташкилий кўмита:

— Кўрик-танловнинг якуновчи босқич синовларини юсак савияда ташкил этилишини таъминлаш;

— кўрик-танловнинг Республика босқичи қатнашчиларининг беллашув ўтказиладиган жойга белгиланган муддатда етиб боришлари учун транспорт воситалари билан таъминлаш;

— танлов жараёнида қатнашчиларнинг самарали фаолият кўрсатишлари учун кутубхона ва ошхона хизматини ташкил этиш;

— кўрик-танлов иштирокчиларининг кўнгилли дам олишлари учун тегишли шароитларни яратиш;

— Республика финал босқичи ўтказиш жараёнида видеотасвирга туширилишини, Республика матбуоти, радио ва телевидениеда ёритиб борилишини таъминлаш лозим.

Ҳакамлар ҳайъати:

Ҳакамлар ҳайъати тегишли мутахассисларни жалб қилган ҳолда қатнашчи муассаса томонидан муаммоларнинг тўлиқ ечилишига, далиллар билан ҳулоса чиқарилишига, қўтарилган масаланинг муҳимлиги ва ўзига ҳослигига, чиқишларнинг кўргазмалилигига, янгилигига, замонвий компьютерлардан

Rasmiy bo'lim

фойдаланиш самарадорлигига эътиборни қаратади.

Ҳакамлар ҳайъати кўрик-танлов иштирокчилари томонидан якуновчи босқичда бажарилган ҳимоявий чиқишларини Низомда белгиланган талаблар асосида адолатли ошқора баҳоланиши учун жавобгардир.

Эксперт комиссияси аъзолари:

— Республика кўрик-танловининг якуний босқичида иштирок этаётган мактаб раҳбарларининг якуновчи сахна кўринишини одилона баҳолаш учун А.Авлоний номидаги ХТХҚТМОМИ, Рес-

публика Таълим маркази, Тошкент шаҳар ва вилояти ПҚТМОИдан мутахассисларидан иборат ҳолис экспертлар жалб этилади;

— Кўрик-танловнинг вилоят босқичида ғолиб чиққан қатнашчилар фаолияти тақдим этилган материаллар таҳлили асосида, баҳолаш мезонларига қатъий амал қилган ҳолда, махсус рейтинг баллар бўйича баҳоландилар ҳамда ҳакамлар ҳайъатига тақдим этилдилар;

Санок комиссияси:

— комиссия таркиби уч ҳолис кишидан иборат бўлиб, унинг таркиби ҳакамлар ҳайъати раиси томонидан белгиланади;

— комиссия финал мусобақасида кўрик-танлов иштирокчиларининг аввалги босқичлардаги олган балларини финал мусобақасидаги баллар билан қўшиб, умумлаштириб, кўрик-танлов шартларини бажариш учун иштирокчилар сарфланган вақтни ҳисоблаб борадилар. Ортиқча сарфланган вақт юзасидан ҳакамлар ҳайъатини огоҳлантирадилар.

Кўрик-танлов қатнашчилари:

— Кўрик-танлов иштирокчисининг муассасасида:

— кутубхонадаги адабиётларнинг картотекаси ташкил қилинган бўлиши;

— муассасанинг туман халқ таълими бўлими билан бошқарувга оид ҳужжатларни электрон почта орқали олиниши йўлга қўйилган бўлиши;

— Туман (шаҳар) методика кабинети, вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти билан компьютер орқали ўзаро тажриба алмашишларини, уни таълим жараёнига татбиқ этаётганини амалда кўрсата олишлари керак.

— Финал босқичидаги топшириқларни бажариш жараёнида кўрик-танлов иштирокчисига ҳамкорлик қилиш учун 3 нафардан зиёд иштирокчи ўқувчиларнинг қатнашишига рухсат берилмайди. Бу босқичга ўқувчиларни олиб келиш катъиян ман этилади.

— Финал босқичида танлов иштирокчилари белгиланган 10-12 дақиқада муассаса фаолиятини ҳар томонлама ёритиб беришлари шарт. Иштирокчилар белгиланган вақтдан ўтиб кетса, ортиқча ҳар бир минут вақт сарфи учун қатнашчига 2 баллдан жарима ёзилади.

— Кўрик-танлов жараёнида унинг боришига ҳалақит берган ҳамда ушбу тартибларга амал қилмаган иштирокчи кўрик-танловдан четлаштирилади. Бу ҳақда тегишли далолатнома тузилиб, ҳакамлар ҳайъати ва эксперт комиссияси раиси томонидан имзоланади ва ташкилий кўмитага тақдим этилади.

Кўрик-танловнинг ўтиши юзасидан фақат кўрик-танлов қатнашчиларига эътироз билдириш ҳуқуқи эгадирлар. Уларнинг эътирозлари ўз жойида эксперт гуруҳи томонидан ҳал этилади, кейинги эътирозлар қабул қилинмайди.

ТАШКИЛИЙ КЎМИТА

ЎҚУВЧИННИНГ БЎШ ВАҚТИ у қандай ташқиллаштирилади?

ларнинг ўз малакасини оширишга, ижтимоий фаолиятига, маънавий талабларни қондиришга: китоб, газета, журналлар ўқиш, телевизор кўриш, радио тинглаш, кино, театр, музейларга бориш, туризм ва спорт билан шугулланиш кабиларга ажратилган пайтни ўз ичига олади. Лекин, айтиш жоизки, катталарнинг бўш вақтига келтирилган бу таърифлар ўқувчиларга тўғри келмайди. Чунки жамиятда уларнинг ўрни турлича, бўш вақтларининг структураси ҳам ҳар хил. Шу сабабдан катталарнинг бўш вақт ва унинг структурасини ўқувчиларга механик равишда ўтказиш фақат нотўғри бўлиб қолмасдан, балки педагогик нуқтаи назардан ҳам зарарлидир. Педагогик адабиётларда ўқитувчиларнинг бўш вақти ва унга берилган таъриф тўлиқ ўз аксини топганича йўқ. Уни фақат мактаб педагогик жамоасининг ота-оналар билан келишган ҳолда иш тутиши асосидагина тўлиқ шаклга киритиш мумкин. Бизнингча, ўқувчи ёшларнинг бўш вақти уларнинг барча мажбурий фаолияти ажралган, яъни ўқувчининг ўз ихтиёрида бўлган вақт ҳисобланиб, бу вақт барча шахсий қизиқиш, истак-талабларни қондириш учун қўлланилади. Бўш вақтдан унумли фойдаланиш айниқса ўқувчи-ёшлар учун катта аҳамиятга эга. Бу ёшда болалар характери атрофлича шаклланаётган, маънавий ва жисмоний камол топаётган бўлади. Бу хислатларнинг ривожланиши эса кўп ҳолларда бўш вақтнинг педагогик жиҳатдан мақсадга мувофиқ ташкил қилинишига боғлиқ. Болалар бўш вақтининг педагогик жиҳатдан мақсадга мувофиқ ташкил қилинмаслиги ўқувчи-ёшларнинг ҳулқи бузилиши, кўча таъсирига берилиб кетиши каби хунук оқибатларга олиб келиши мумкин.

Ёшларнинг бўш вақт структураси ўзининг специфик хусусиятига эга.

Шу боис ўқувчининг суткалик вақт бюджети ўқиш ва ўқишдан ташқари вақтларга бўлинади. Ўқиш вақтига: жадвал асосида ўтиладиган дарслар, фа-

қатнашиш, маданий ҳордиқ чиқариш ва уйда севган иши билан машғул бўлиш кабилар.

Бундай режа билан ишлаш ўқувчиларнинг иродасини чиниқтиради ва тарбиялайди. Шунингдек, улар вақтни тўғри сарфлайдиган ва тежайдиган бўлиб улғаядилар.

**Д. ТҲЛИЕВ,
М. СУЯРОВА,
А. БЕКНАЗАРОВ,
ТВДПИ ўқитувчилари**

Хоҳ у катта киши бўлсин, хоҳ у соддагина болакай бўлсин ўз давлатининг рамзлари билан, миллатининг урф-одату қадриятлари билан фахрланиб яшаса, қандай яхши! Уларни кўрганда кўзларидан ўт чақнаб "бу меники", "бу бизники" дея эгалик ҳиссини туйса-чи! Ҳар қадамида давлатимизга, миллатимизга тегишли бўлган нарсаларни авайлаб-ардоқлаб кўзларига суртса, ҳаммасидан аъло. Худди ана шу туйғулар мактабгача таълим муассасаларида болаларга сиз суратда кўзатаётганингиздек тарзда сингдирилади. Юнусобод туманидаги 301-МТМ тарбиячиси Дилором Умарова ана шу мақсадда болаларга Конституция сабоқларини бермоқда. Сабоқларнинг самараси ўларок, бугун тайёрлов гуруҳидаги болалар давлатимиз рамзлари, Конституциямиз моддаларини бийрон таърифлай олишади.

Бурҳон РИЗОҚУЛОВ олган сурат.

Хонобод шаҳри Андижон вилоятининг энг сўлим, кўркам гўшаларидан бири. Бу шаҳарнинг одамлари бири-биридан меҳнаткаш, самимий фидойи...

Бундан 10 йил муқаддам Хонободда иқтидорли ўқувчилар учун мўлжалланган 9-ихтисослашган мактаб-интернат иш бошлаган эди. Ўн йил давомида бу масканда неча-неча иқтидорли ўқувчилар таълим олишди. Уларнинг аксарияти олий маълумотли бўлиб, Ватан равнақига ўзларининг муносиб ҳиссаларини қўшмоқдалар. Булар ҳақида ҳали батафсил тўхталамиз. Ҳозир эса...

Яқинда Хонободнинг ўша машҳур мактаб-интернатига йўлимиз тушди. Мактаб-интернат дарвозасига етай деб қолганимизда бизга истараси иссиқ, 50 ёшлар чамасидаги бир киши ҳамроҳ бўлди. Йўлдошимиз билан мактаб-интернатга кириб борар эканмиз, бу ердаги саранжом-сарипталик, озодалик эътиборимизни тортиди. Директор котибаси раҳбар ҳозир келиб қолишини айтиб бизга бир пиёла чой тутди.

Қабулхонада нафас ростлаб чой хўплар эканмиз, ҳамроҳимиз гап бошлади:

— Мен асли хонободликман. Иسمи шарифим Исмоилжон Абдурахмонов. Шу ерда туғилиб ўсдим. Олий маълумотли қурувчиман. Учта ўғлим шу мактаб-интернатда таҳсил олишган. Бу маскан муаллимларининг изланувчанлиги, ўз касбларига садоқати ҳамда ўқувчиларни илм олишга қизиқтира олишлари туфайли катта ўғлим Баҳодиржон Жаҳон иқтисодиёти ва диплома-

тия университетига ўқишга кирди. У тўртинчи курсда Тошкентдаги Халқаро Вестминстер университетига имтиҳон топшириб, шу нуфузли олий ўқув юрти талабаси бўлди. Иккинчи ўғлим Жаҳонгир Тошкент молия институтига банк мутахассислиги бўйича таҳсил олмақда. Учунчи ўғлим Анваржон эса Тошкент ислом университети-нинг Яқин Шарқ давлатлари билан иқтисодий муносабатлар факультетида таълим олмақда.

Ўғилларимнинг уччаласи ҳам

изланувчан раҳбарлардан. Янгилликка интилади, ҳар бир муаллимнинг ижодий ишлашига имкон яратади, билимга чанқоқ, иқтидорли ёшларни қўллаб-қувватлайди. Шу боис мактаб-интернат жамоаси ҳам, директор ҳам вилоят даражасидаги турли тадбирлар, танловларда жуда фаол.

Мактаб-интернатда математика, физика, ҳуқуқшунослик, инглиз тили ва иқтисод фанлари чуқурлаштириб ўқитилади. Бир-бирига талабчан ва

рида ўқувчилар дарсда ўтилган ҳар бир мавзунини тўла ўзлаштиришга, қўшимча адабиёт ва қўлланмалардан фойдаланишга интилади.

Таълим-тарбия жараёнида илғор тажрибаларни, янги инновация ва янги педагогик технологияларни жалб этиш мақсадида ҳафтанинг ҳар жума куни "Маънавий-маърифий ва педагогик билимлар куни" деб белгиланган. Бу ўқув машғулотларининг мунтазам ўтказиб келиниши ўқитувчиларнинг таж-

тўғарак машғулотларида бўладилар, ўз фикр-мулоҳазаларини баён қиладилар.

Мактаб-интернетда "Фидойилар", "Заковат", "Ўйла, изла, топ" клублари мунтазам фаолият олиб бормоқда. Уч йилдирки, мактаб-интернатнинг билимдонлар жамоаси республика "Ўйла, изла, топ" ёки "7х7" телевизион мусобақасида Андижон вилояти шарафини муносиб ҳимоя қилиб келмоқда.

Ҳар йили "Энг яхши тарбиячи", "Энг кўркам синф", "Энг яхши фан хонаси", "Ораста бўлинг", "Ким бўлмоқчисиз?", "Пазандалик сирлари", "Энг яхши спортчи" каби танловларнинг ўтказиб келинаётганлиги ўқувчилар дунёқарашларини шакллантиришда муҳим омил бўлмоқда.

Ўқувчилар АҚШнинг "АК-СЕЛС" ташкилоти танловида муваффақиятли иштирок этишпти. Ҳозиргача 3 ўқувчи АҚШда таҳсил олиб қайтди.

Мактаб-интернатда фидойи, ўз ишининг билимдони бўлган муаллимлар кўпчиликини ташкил қиладди. Жамолддин Даткабоев, Насибхон Маматқулова, Раиса Тошматова, Дилором Мўминова ва Ҳабибулло Умаралиевларнинг илғор иш тажрибалари бир неча бор омма-лаштирилган.

Хулоса ўрнида шуни айтиш мумкинки, ушбу илм маскани нафақат ўқувчилар, балки ота-оналар ҳам орзу қиладиган ўқув даргоҳидир.

О.СИДДИКОВ,
махсус мухбиримиз

УЧ ЎҒИЛНИНГ КАМОЛИ

ЁХУД ота-оналар орзусидаги маскан

давлат гранти асосида ўқишпти. Бу муваффақият биз каби ота-оналарни жуда хурсанд қиладди. Ўғилларимнинг билим-ли, маънавиятли, ақлли бўлиб вояга етганларини кўриб, тўртинчи ўғлим Акбаржонни ҳам шу даргоҳга ўқишга беришни ният қилаяпман.

Қаранг, биргина оиланинг уч фарзанди камолотида мазкур мактаб-интернат жамоасининг қандай улғу ҳиссаси бор. Ёшларнинг олий даргоҳларга кириб ўқишларининг ўзи бўлмайди, албатта. Бунинг учун мустақам билим зарур. Мактаб-интернатда, эса бунга имконият шарт-шароит етарли.

Мактаб-интернат директори Абдумухтор ака Норқўзиев

аҳил жамоада қарор топган соғлом муҳит барча муаммоларни ҳал қилишда, илғор тажрибаларни жорий этишда қўл келмоқда. Агар мактаб-интернат ташкил этилган йили битирувчиларнинг олий ўқув юр-ларига кириши 75 фоизни ташкил этган бўлса, ҳозирда бу кўрсаткич 95 фоизни ташкил этмоқда.

Бундай натижага эришишнинг ўзи бўлмайди. Энг асосий эътибор ўқувчиларнинг билим даражасини юксалтиришга қаратилмоқда. Шу боис, барча фанлар бўйича тўғараклар ташкил этилган. Тўғарак машғулот-

ла -

риба алмашинувида, айниқса, ёш ўқитувчиларнинг тажрибасини бойитишда қўл келмоқда. Дарс ўтишда ноанъанавий усуллардан фойдаланиш самарали натижаларни бермоқда.

Мактаб-интернатда иқтидорли ўқувчиларни танлаб, саралаб қабул қилишда ижобий тажриба тўпланган. 7—11 синфларда ўқувчиларни касбга йўналтириш-ишлари муайян тартибга солинган. Бу жараёнга ота-оналар ҳам фаол жалб этилган. Ҳар ойнинг тўртинчи шанбасида ота-оналар мактаб-интернатга ташриф буюрадилар. Улар синфларда олиб борилаётган таълим-тарбия жараёнини, дарсларни кузатадилар.

Milliy dastur — amalda

Буюк бобокалонларимиз инсон зеҳнини юксалтирувчи, уни улугликка ошно этгучи илмнинг хосияти хусусида ибратли битикларни баён этганлар. Гарчи биз улугларнинг шоҳ сатрларидан ошириб сўз айтолмасакда, буюкларнинг фикрларини кўнгил саҳифамизга қуйиб олиб, сўзлар салтанатининг муборак насимлари ва ошно ҳолда қалам сурмоқ саодатига қойилмиз. Донишлар битикларини бoшга тож этган ҳолда яшамoқлик ҳам

она тили ва адабиёти йўналиши бўйича таҳсил олмақдалар.

— Француз тили муаллимларимиз Шукуржон Шомуродова ҳамда Муҳаббат Асқарова Франция давлатида ма-лака ошириб қайтишди, — деди лицей-интернат директори, қарийб 40 йиллик меҳнат фаолиятига эга Халқ таълими аълоҳиси Искандар Худойберганов. — Энг қувончлиси, биринчи қалдирғочларимиз Дилдора Саи-

ларидан Зебо Оллоёрова, Нилуфар Бектурдиева, Гайрат Матжоновлар фаол иштирок этиб, фахрли ўринларни эгаллашди.

Ўқув даргоҳида билимни баҳолашнинг рейтинг тизими жорий этилган. Ҳар ҳафтанинг охирида ўқувчиларо ва синфлараро натижалар чиқарилади. Қайси ўқувчи ва қайси синф неча балл тўплаганлигига қараб ҳам моддий (ўқув қуроллари, китоблар билан) ҳам маънавий рағбатлантири-

олий даргоҳларнинг талабаси бўлишдек бахтга эришмоқдалар. Ўтган йили 11-синфни тугатган 23 нафар ўқувчининг барчаси грант асосида талабалikka қабул қилинди. Бу йил ўқув масканидан учирма бўлган 59 нафар ўғил-қизнинг 40 нафари нуфузли университетларда таҳсил олмақдалар.

— Лицей-интернатда француз тилини ўқитиш француз методи бўйича олиб борилаяпти. Китоблар Франциядан келтирилади. "Чегара билмас янгилликлар" дарслиги ҳар бир салоҳиятли ўғил-қизнинг севимли машғулотларидан. Франция элчихонасининг ходими Жаклин Плесси бу ердаги таълим-тарбия, болаларнинг қизиқиши ва интилишларини кўриб хурсанд бўлди, — деди муаллима М.Асқарова. — Бу ҳам бизнинг муваффақиятларимиз.

"Дўстлик" ордени нишондори Александра Паноева ҳар бир иқтидор эгасига чуқур билим беришга интилади. Бу зиё масканида олий ва биринчи тоифали ўқитувчилар кўпчиликини ташкил этади.

Ўткир зеҳнли ёшлар мамлакатимизнинг муносиб ворислари бўла оладилар. Ўзбекистон номини дунёга таратмоқ умидида ўқиётган ёшлар фахру ифтихоримиз. Улуғ донишлар туғилиб вояга етган бу заминда бугун ҳам иқтидор эгалари улғаймоқдалар, илм олмақдалар. Ўзига хос мавқе ва обрў-эътиборга эга бўлган жаҳон тиллари лицей-интернатининг зиёлилари салоҳиятли ўғил-қизларни тарбиялашдек шарафли ишларида омад ёр бўлишини истаймиз.

Феруза ТАНГРИБЕРГАНОВА.
Хоразм вилояти

БИТИРУВЧИЛАРНИНГ БАРЧАСИ — ТАЛАБА

фазилат эканлигини ҳис қиламиз. Маҳмуд қoшғарий таъбирича, ўқув қайда бўлса улуглик бўлар, билим қайда бўлса буюклик бўлар. Бу ҳикмат асрларки барҳаёт наводай янграб турганлигидан кўнглимиз ҳаловат топади. Негаки, илм аҳли ҳамиша эъзозда-ю эътиборда, илмнинг калитини излаган толибнинг умр йўли равшанлиги ҳақиқатдир.

Илмни эъзозлаганнинг қадри-да баланддир. Кўшкўпри туманидаги 1-жаҳон тиллари лицей-интернатида бўлганимизда бу маскандаги камолот нурига интилиб вояга етаётган иқтидорли, салоҳиятли ўғил-қизларнинг ютуқларидан кўнглимиз юксалди.

Ушбу илм масканида 271 нафар ўқувчи инглиз, француз, рус тили,

дова, Зиёдулла Рўзматов, Иқбол Жонибекова, Иқбол Жуманиёзова, Сайёра Рўзиматовалар сафимизга бакалаврлик дипломи билан келиб қўшилишди...

Лицей-интернатни тугатган ўғил-қизлар олий таълим даргоҳларида хорижий тиллар бўйича грант асосида таҳсил олмақдалар.

— 10-синф ўқувчиси Башорат Исмоилова АКСЕЛС танловида ғолиб чиқиб, АҚШнинг Техас штатида ўқияпти, — деди "Дўстлик" ордени нишондори Шукуржон Шомуродова. — Ўқувчилар ўртасида ўтказилаётган танловларнинг аҳамияти катта, натижаси қувончли. Қаршида ўтказилган "Сиз қонунни биласизми?" танловида ҳам илм масканимизнинг иқтидорли ёш-

лади. Ўқувчиларнинг ўз-ўзини бошқариш қўмитаси томонидан жорий этилган кўча вимпеллар энг намунали синфларга насиб этади. Лицей бўйича энг кўп балл тўплаган ўқувчилар "Камолот" етакчилари йиғими ҳисобидан (ҳар ойда 3 нафар ўқувчи) рағбатлантирилади. Бунинг самараси — ўқувчилар бир-бирлари билан мулоқот қиладилар, ўқиш савияси яхшиланади. Байрамлар муносабати билан аълоҳи ўқувчиларнинг ота-оналари номига лицей жамоасидан ташаккурнома юборилади. Бу ҳам ўқишга бўлган ихлосни оширишда муҳим аҳамият касб этаётир.

Республика фан олимпиадаларида фаол иштирок этган иқтидорли ёшлар имтиҳонсиз, имтиёзли равишда

КУНИ УЗАЙТИРИЛГАН ГУРУХЛАР ҲАҚИДАГИ НИЗОМ

сида келишилади.

O. Karimova, O. Ergashev, O. Omonova

KONSTITUTSIYA
2-sinf ALIFBOSI

Ўзбекистонда демократик ҳуқуқий давлат ва адолатли фуқаролик жамиятини куриш кўп жihatдан ҳуқуқий таълимни муваффақиятли амалга оширишга боғлиқ. Ҳуқуқий билимларни кенг тарғиб қилиш, ҳуқуқий сиёсий маданиятни ўйғунлаштириш таълимнинг узвийлиги билан чамбарчас боғлиқдир.

Умумий ўрта таълимнинг давлат таълими стандартларида ҳуқуқий таълимнинг асосий мақсад ва вазифалари кўрсатиб ўтилган ва асосий тамойиллари ишлаб чиқилган.

Ҳуқуқий таълим стандартининг асосий мақсади — ўқувчи ёшларда Конституция ва Қонунларга ҳурмат, жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликка нафрат, миллий ва умумбашарий қадриятларни узвий бирлаштириш асосида юксак маънавий-ахлоқий фазилатларни тарбиялаш, ўз Ватанига ва халқига садоқатли фуқароларни шакллантиришдан иборат. Кучли ҳуқуқий демократик давлат кураш эканлиги, биринчи навбатда фарзандларимизнинг ҳуқуқий онгини оширишимиз шарт. Қонун ёшларнинг дастуруламалига айланиши керак. Шуларни назарда тутган ҳолда ёшларнинг ҳуқуқий саводхонлигини ошириш, қонун ҳамда ҳуқуққа ҳурмат билан муносабатда бўлишга эришиш, ўқувчиларнинг ҳуқуқий онги ва ҳуқуқий маданиятини шакллантириш, уларнинг жамият ҳаётидаги ижтимоий ҳуқуқий фаоллигини таъминлаш орқали амалга оширилади.

Президент Ислам Каримовнинг 2001 йил 4 январдаги Ф-1322 сонли Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш тўғрисидаги Фармойиши юқоридagi ҳуқуқий таълим давлат дастурининг бажарилишига янада туртки бўлди.

Бугунги кунда Конституцияни ўрганиш бўйича мактабгача таълимдан то олий таълим тизимигача бўлган таълим жараёнида дастурлар ва ўқув қўлланмалар, ўқитувчилар учун методик тавсиялар ишланди.

ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМДА ЎЗЛУКСИЗЛИК

Ҳуқуқий таълим модели яратилар экан, унда ўзлуқсиз юридик таълим аниқ бир мақсадларга қаратилган алоҳида босқичларга ажратилди ва у куйидагича тақсимланди.

I Босқич: Оиладаги ҳуқуқий таълим.

II Босқич: Мактабгача таълим муассасаларида илк ҳуқуқий тарбия.

III Босқич: Умумий ўрта таълим мактабларида ҳуқуқий таълим-тарбия.

а) Бошланғич таълим. 1-4-синфлар.

б) Умумий ўрта таълим. 5-9-синфлар.

IV Босқич: академик лицей ва касб-хунар коллежлари.

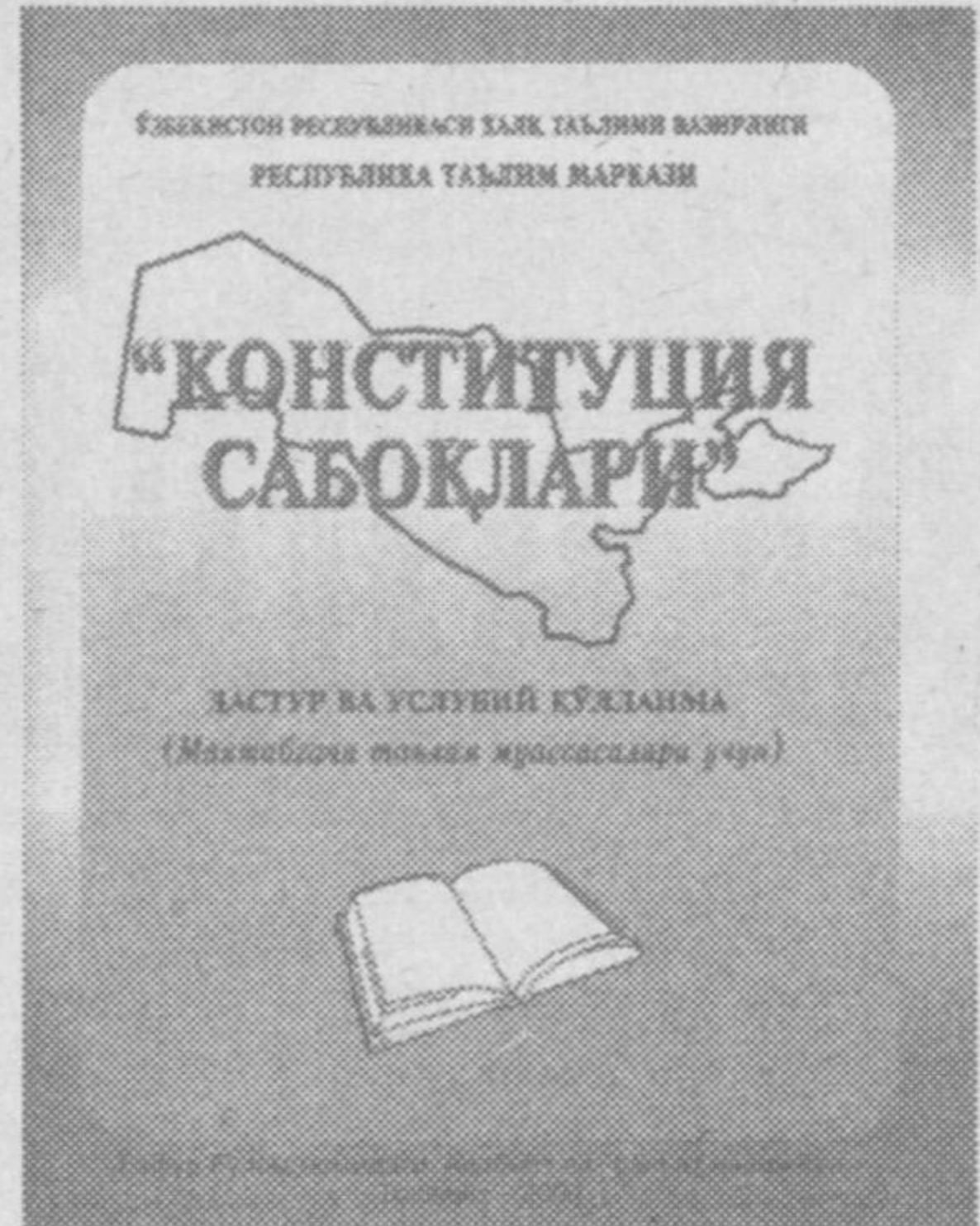
V Босқич: Олий таълим.

Конституцияни ўрганишда дастлабки босқич: Оиладаги ҳуқуқий тарбиядир. Оила жамиятнинг асосий бўғини. Боладаги ноёб хислатлар оилада шакллана экан, бола шахс сифатида келажакда жамиятдаги ўз ўрнини топа олишга, фаол иштирокчи бўлишга, маънавий дунёси бой инсон бўлиб етишувига замин яратилади. Оиланинг ҳуқуқий таълим ва тарбияда қатнашиш даражаси ҳар бир босқичнинг мақсад ва вазифаларидан келиб чиқиб амалга оширилади.

1-4-синфлар учун "Конституция алифбоси" ўқув курсига жами 40 соат вақт ажратилган бўлиб, бу фан она тили, одобнома, ўқиш, табиат каби фанлар таркибиде ўргатилади. Бунда ўқувчиларга Конституциямизнинг энг асосий қоидалари ўргатилади. Масалан, қонун тушунчаси, бурч ва ҳуқуқ нима, давлат рамзлари, давлат тили, нима яхшию

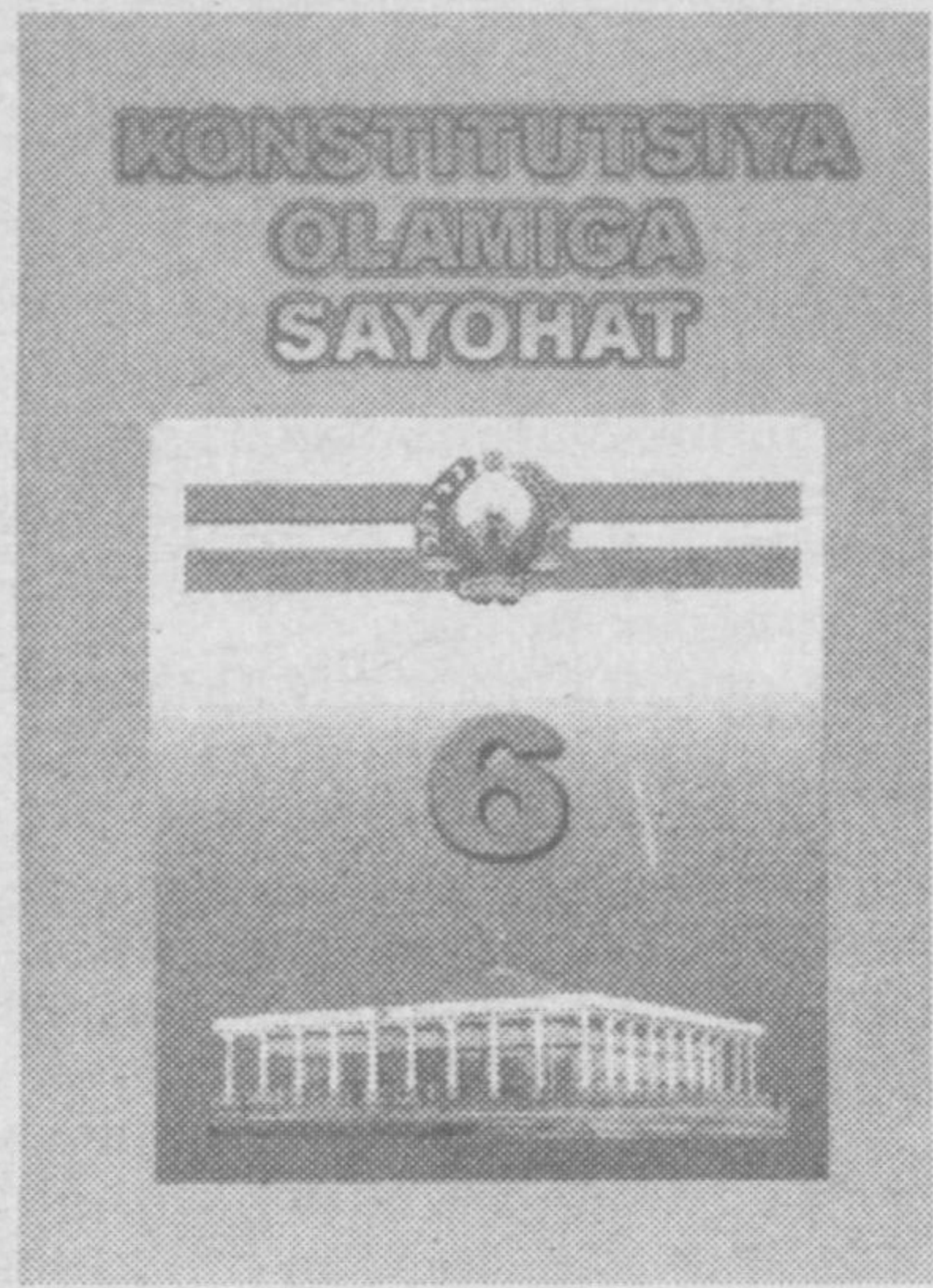
нима ёмон каби. Атроф-муҳитга ҳурмат, табиатни асраш каби Ўзбекистон Республикасининг Олий ва Қонун чиқарувчи органлари, Суд ҳокимияти ҳақида тушунчалар бериб борилади.

5-7-синфларда "Конституция оламига саёҳат" ўқув фани мактаб ихтиёридаги соатлардан (17 соат) ажратилган ҳолда икки ҳафтада бир марта биринчи ярим йилликда ўтилади. Бунда Конституция давлатимизнинг асосий Қонуни эканлиги, Конституциянинг ҳар бир фуқаро ҳаётидаги ўрни, яхши инсон тушунчаси, Давлат ва шахснинг ўзаро муносабати, давлатнинг мустақиллиги, Шахсий мустақиллик тушунчаси, ҳам-манинг қонун олдида тенглиги, Сўз эркинлиги ва ахборот олиш кафолатлари

ри, зарарли одатлар ва Қонун, Вояга етмаган фуқароларнинг жиноий жавобгарлиги, одиллик ва адолат, ҳуқуқ, миллия ва ўсмир каби мавзулар ёритилади.

8-9-синф ўқувчиларига ҳуқуқий таълимдаги Давлат таълим стандартлари асосида яратилган дастур ва ўқув қўлланмалар асосида берилади. Ушбу синфларга "Ўзбекистон Давлати ва ҳуқуқ асослари" ҳамда "Конституциявий ҳуқуқ асослари" фанлари киритилган. Бу синфлардаги ҳуқуқий тарбиянинг асосий вазифаси шундан иборатки, ўқувчиларда Ўзбекистоннинг ижтимоий-иқтисодий, сиёсий, ҳуқуқий, илмий, маданий тараққиёти йўналишларига мос даражадаги билимлар тизимини шакллантириш, ижодий фикрлай оладиган, ҳаётий муаммоларга мустақил муносабат билдира оладиган, ўз халқига содиқ фуқарони шакллантиришдан иборат.

Ҳуқуқ чуқурлаштириб ўтиладиган 10-11-синфлар учун "Ҳуқуқшунослик" (В.Костецкий ва б.) ўқув қўлланмаси яратилган. Ўқув қўлланмада тақдим этилган мавзуларни ўрганиш чоғида ўқувчи ёшлар ҳаётида юз берадиган жараёнларни ҳуқуқий жиҳатдан таҳлил этиш кўникмаларини, амалдаги қонунларни шарҳлай олиш қобилиятларини шакллантиради. Тақдим этилган материалларни ўрганиш натижасида ўқувчилар ностандарт вазиятда мустақил равишда самарали фаолият кўрсата олишлари, ўз фаолият натижаларини ҳуқуқий жиҳатдан баҳолай олишлари назарда тутилади.

2001 йил феврал ойида Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазирлиги томонидан Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўргатиш дастурини яратиш ва махсус курсини ишлаб чиқиш бўйича комиссиянинг кенгайтирилган мажлис топшириқларини бажариш юзасидан тадбирлари ишлаб чиқилган эди. Унга кўра тарбиячилар ва бошланғич таълим тизими ҳамда умумий ўрта таълим тизими, академик лицей ва касб-хунар коллежлари, олий таълим ўқитувчилари учун методик қўлланмалар тайёрланди.

Фанлар бўйича ўтказилаётган аънавий IV босқич олимпиадалари рўйхатидаги "Ҳуқуқшунослик" фани таркиби ва мазмунига Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2001 йил 4 январдаги "Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишни ташкил этиш тўғрисида"ги Ф-1322-сонли фармойиши талабларига сингдирилди.

ПУТЕШЕСТВИЕ В МИР КОНСТИТУЦИИ

"Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш" курслари бўйича тест саволари ишлаб чиқилди.

Мактабдан ташқари ишлар юзасидан "Конституциямиз бахтимиз пойдевори" шиори остида ёзма ишлар кўрик-танлови эълон қилинди ва мунтазам ўтказилмоқда.

Мамлакатимизда жорий этилаётган ўзлуқсиз таълим тизимида мактабдан ташқари таълимнинг ўзига хос ўрни бор. Ҳуқуқий тарбияни мактабдан ташқари тарбия билан узвийлигини таъминлаш мақсадида юқоридега кўрсатилган тадбирлардан ташқари ЮНИСЕФ, Адлия вазирлиги ходимларнинг малакасини ошириш институти Республика таълим Маркази ходимлари учун "Ювенал юстициянинг юридик асослари ва психологик жиҳатлари" мавзусида семинар ўтказилди ва сертификатлар берилди. "Бола ҳуқуқлари тўғрисидаги Конвенцияси" материалларини ўрганиш мақсадида ЮНИСЕФ билан ҳамкорликда "Болалар мактабда ўз ҳуқуқлари тўғрисида китоб ёзмоқда" кўрик-танлови эълон қилинди. Буларнинг барчаси болалар ва ўқувчи ёшлар онгида ҳуқуқий тарбияни шакллантиришга хизмат қилиши шубҳасиз. Ўқувчи-ёшлар Конституциямизнинг туб моҳиятини илк ёшлариданоқ англаб эканлар, жамики дунёвий неъматлар орасида энг улуғи инсон эканлигига, "фуқаро-жамият-давлат" ўртасидаги ўзаро муносабатларнинг ечими асосий Қонунимизда ўз аксини топганига ишонч ҳосил қиладилар.

Ҳуқуқий тарбиянинг ўзлуқсизлиги — баркамол авлодни шакллантиришда, уларнинг сиёсий маданиятини юксалтиришда ҳар бир шахснинг жамиятда ўз ўрнини билиши, ўзини жамиятнинг ажралмас қисми деб ҳис этишни тарбиялашдан иборатдир.

Н.ИСМАТОВА,
Республика таълим маркази
ижтимоий билимлар бўлими
бошлиғи

ЖАЖЖИ ТИЛДА ҚОМУС ТАЛҚИНИ

Ўтган яқин тарихда Конституция ва бошқа қонунларни халқ ўз ҳуқуқларини ҳимоя қилувчи восита сифатида эмас, "тиш ўтмайдиган сиёсий ҳужжат" даражасида кўрар ва иложи борица улардан йироқроқ бўлишга интиларди. Замон гилдираги бугун вазиятни бутунлай бошқа томонга бурди. Хусусан, эндиликда ақлини таниган сизу биз катталаргина эмас, боғча боласигача юз бераётган сиёсий ўзгаришлардан тортиб, асосий қонунларни саводли талқин қила бошлади. Чунки уларнинг барчаси ҳар биримизнинг тақдиримизга дахлдор.

Мактабгача таълим муассасаларида қомусий тушунчалар машғуллар таркибидега берилад эди. 2001 йил 4 январдаги "Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишни ташкил этиш тўғрисида"ги фармойишдан сўнг боғчаларда тизимлашган ҳолда "Конституция сабоқлари" махсус курси ўргатила бошланди. Мақсад аниқ: ёш авлоднинг ҳуқуқий онги, маданиятини юксалтириш ва шу орқали адолатли жамиятни шакллантириш. Мазкур фармойиш асосида конституцияни ўрганиш учун зарур бўлган дастурлар, курслар, методик кўрсатмалар, дидактик воситаларга қўйиладиган талаблар белгиланган эди. Ва унинг негизиде мактабгача таълим тизимида Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишни ташкил этишга қаратилган дастур ва услубий қўлланма иш-

лаб чиқилди. Унга кўра ҳозирда барча МТМларда иш олиб борилаётганлигини кузатамиз.

Чилонзор тумани 261- "Шириной" мактабгача таълим муассасасига киришингиз билан "Конституция ва менинг боғчам" бурчагига кўзингиз тушади. Катта-катта қилиб рангли тасвирлар билан яратилган бурчак фонида тайёрлов гуруҳи тарбияланувчилари

"Конституцияни қанчалик биламиз?" топқирлик баҳсини ўтказишга япти. Разм солиб туриб болаларнинг мадҳияни, герб, байроқ ва бошқа энг муҳим рамз, белги ва нишонларни билиб, улар-

ни таърифлаётганидан агарда бирор-бир каттароқ ҳуқуқий билимлардан беҳабар одам бу даврага тушиб қолгудек бўлса, ўз-ўзидан хижолат бўларди, деган хулосага келдим. Бу натижаларга эришишда шу пайтга қадар қандай меҳнат қилинганлигини томоша қилаётганимиз мобайнида мудири Дилобар Атаевадан сўрадик.

— Болаларимизга асосан қомусий тушунчаларни "Конституция сабоқлари" услубий қўлланмасида берилган мавзулар бўйича бердик. Ортиқча бир донишмандлик қилганимиз йўқ. Унга кўра уч босқичда ўрта ёш (3-4 ёш), катта ёш (4-5 ёш), катта ёш (4-5 ёш), мактабга тайёрлов дав-

ри (6-7 ёш) бўйича машғулотларимизни олиб бордик.

Болаларга содда ва енгил тилда берадиган маълумотларимиз 1-босқичда 5 та, 2-босқичда 7 та, 3-босқичда 8 та мавзудан иборат бўлди. Ҳар бир машғулотиимиз қисмлари мустақамланган, эртаклар тайёрладик. Чунки, болага бирор нарсани ўргатиб кетаверсангиз, уларнинг кундалик ҳаётига унчалик сингмаслиги мумкин. Шу сабаб қомусимиз, ундаги инсоний ҳуқуқ ва бурчларнинг асосини болаларнинг оддий мулоқотида, ҳар доим ҳаёлига келадиган фикрга айлантириш учун бадий эртакларнинг аҳамияти катта. Ҳа, айтгандай, болаларимизга бу нарсаларни ўргатиш учун тарбиячиларимиз малака ошириб келди.

Шунингдек, худудлардаги муассасаларда туман, вилоят, республика миқёсида "Қомусимиз-номусимиз" доирасида семинарлар ўтказилиб, унда муассасаларга ҳуқуқий тушунчаларни болаларга ўргатишда қўл келадиган методик тавсиялар берилди. Улар асосида эса турли хил қўлланмалар яратилди. Демак, қомусимизни талқин этишдек шараф ва бурч болаларимиз адо этишларида ҳар томонлама мукамал муҳит шаклланиб улгурди. Энди бахтли болалик адолатнинг юзига мағ-рур туриб тик қарай олади.

Насиба ЭРХОНОВА,
"Ma'rifat" муҳбири

Mulohaza

Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг асосий марказида шахс, унинг қобилияти ва иқтидорини рўёбга чиқариш, қизиқишларини рағбатлантириш, манфаатларини ҳимоя қилиш вазифаси туради. Шундай экан, ўз-ўзидан ўқувчиларни камолотга етказишда турли таълим ва тарбия воситалари ҳамда усулларидан фойдаланишга зарурият сезилмоқда.

Инсон ўз камолоти даврида доимо шахс сифатида ўзгариб боради. Ундаги бу ўзгаришларни тўғри йўналишга солишда эса умумий таълим мактабларининг аҳамияти каттадир. Бу даврда шахснинг жисмоний, маънавий сифатлари самарали равишда ривожланади. Инсоннинг руҳий, жисмоний ривожланиши табиий жараён бўлиб, шахснинг турли фаолиятлар кўрсатиши орқали шаклланиб боради.

Шахснинг ривожланиши, камолотга етиш даражасига эришиш масаласига ўтган асрларда турли ғоялар билан қуролланган олим, файласуф, психолог ва педагоглар ўзгача ёндаш-

лаш, ҳар бир ўқувчининг қизиқиш ва лаёқатига кўра таълим тури ҳамда усулларини танлаши муҳим омиллардан биридир.

Бу саволларга жавоб бериш, уларни амалга ошириш учун дастлаб ўқитувчиларнинг ўзлари бу борада атрофлича тасаввур ва тушунчага эга бўлишлари керак. Чунки жамиятда, таълим-фан соҳасида қандай ўзгариш, ривожланиш юз бермасин, унга дастлаб ўқитувчилар тайёр бўлишлари лозим. Биз табақалаштириб ўқитиш назориясини илгари сурак эканмиз, унинг ижобий, салбий ва зарарли жиҳатларини ҳам пухта ўйлаб олган ҳолда иш кўришимиз керак бўлади.

Бугунги кунда табақалаштириб ўқитиш жараёнида керак бўладиган турли педагогик технологиялардан фойдаланилмоқда. Масалан, ўқувчилар билан ишлашдаги турли даражадаги дидактик таркатма материаллар, кроссвордлар, оғзаки ва ёзма саволлар, лаборатория ишлари ҳозирда энг самарали воситалар ҳисобланади. Айниқ-

раёнида ўқитувчи бериладиган ўқув топшириқларининг содда ёки мураккаблигига кўра дарс жараёнида иккита, баъзан учта вариантни танлайди ва уларни ўқувчиларни гуруҳларга бўлган ҳолда ечишга ундайди. Бу борада ўқитувчиларда етарлича малака, кўникма ва билимлар мавжуд. Лекин ана шу кўзга кўринмас табақалаштириш омиллини юзага чиқарадиган бўлсак, унга бўлган талаб, эҳтиёж ортади ва барча бунга бошқача кўз билан қарайдиган бўлади. Бу ўз навбатида табақалаштириб ўқитиш жараёнини пухта ўйлаган ҳолда амалга ошириш талабини кўяди. Чунки табақалаштириб ўқитиш жараёни болалар ўртасида турлича талқин этилади ва оқибатда салбий натижаларга олиб келиши мумкин.

Умумий ўрта таълим мактабларида бошланғич таълим синфларининг ўрни алоҳида аҳамиятга эга. Шу даврда олинган билим асосий негизни ташкил этади. Бу жараён ҳатто болаларнинг руҳиятларига ҳам катта таъсир кўрсатади. Чунки

риб тақалади. Шундай экан, биз болаларни табақалаштириб ўқитишга тайёرمизми, деган саволга жавобни ўзимиздан қидиришимиз зарур. Табақалаштирилган ҳолатда ўқитиш юзасидан ўқитувчилар билан ўтказилган анкета сўровномасига берилган жавоблар шуни кўрсатадики, унда қатнашган ўқитувчиларнинг 70 фоизи табақалаштириб ўқитишга ижобий фикр билдирганлар ва унинг ҳозирги даврда керак эканлигини таъкидлашган.

Табақалаштирилган таълимга ўтишга нима мажбур қилмоқда, деган саволга қайтадиган бўлсак, улар қуйидагилардир:

1. Ҳозирги даврда тарбияланётган болаларнинг интеллектуал салоҳияти, фан-техникада рўй бераётган янгиликлар ва ўзгаришлар.

2. Ўқувчиларнинг дастур мазмунини ўзлаштириш даражалари ўртасидаги тафовутлар.

3. Мактаб ва оилада юзага келган ижтимоий муҳит.

4. Боланинг физиологик ривожланганлик даражалари.

МАКТАБДА ТАБАҚАЛАШТИРИБ

ЎҚИТИШГА ТАЙЁРМИЗМИ?

ганлар. Хусусан, инглиз файласуфи Жон Локнинг фикрича, жамиятда кишиларнинг ривожланишида етакчи омил муҳитдир. Америкалик психолог Э.Торидайкнинг фикрига кўра, бола генларнинг махсус зарядланган батареясида. Бу батарея ўзгармас бўлиб, боланинг фақат жисмоний ривожланиш ҳолатининггина эмас, балки ақлий сифатларини ҳам белгилайди.

Ҳозирги замон Америка педагогикаси назариясининг вакили Жон Дьюри фикрига қараганда, боланинг ривожланишини туғма инстинктлар, қобилиятлар белгилайди. Инсон ташқи оламни, атроф-муҳитни ўзгартириб бориш билан бирга ўзи ҳам ўзгариб боради.

Ана шундай оқимлар таъсирида инсонда турли хил жараёнлар рўй беради ва бу унинг руҳиятига таъсир этмай қолмайди, албатта. Шунга кўра, болаларнинг ривожланишида рўй берадиган психологик, яъни бир босқичдан иккинчи босқичга ўтиш жараёнида рўй берадиган кескин ўзгаришлар ижобий ёки салбий оқибатларга олиб келиши мумкин. Бу ўз навбатида ўқитувчиларнинг боладаги ўзгаришларга ижодий ёндашган ҳолда уларни тўғри йўналишга солишлари лозимлигини талаб этади.

Баён этилган фикрлар замирида умумий ўрта таълим мактабларида ҳозирги замон талаблари асосида ўқувчиларга қандай таълим бериш ва бунга қай тарзда ёндашиш керак, деган саволга жавоб топиш масаласи ётади. Шундай экан, ҳозирги даврда биз бола тарбияси ҳамда уларга билим бериш жараёнини замонавий талаблар асосида ўзгартиришга тайёرمىзми? Жамиятда рўй бераётган ўзгаришлар, таълим-тарбия соҳасидаги янгиликлар, фан-техникада рўй бераётган жаҳоншумул янгиликлар ва уларнинг ўқувчиларга таъсири қандай кечмоқда?

Ҳозирги замон талаби ўқувчиларга қисқа вақт ичида кўп ва самарали таълим бериш, уларни келажак ҳаётга тайёр-

са, мустақил ишлар, таркатма материаллар, турли тестлар табақалаштириб ўқитишнинг асосини ташкил этади. Мустақил ишлар ўқувчиларнинг дарс жараёнида ўрганган ва эгаллаган билим ҳамда малакаларини янада мустақамлашга хизмат қилади. Бунда ўқувчилар вазифасини ўқитувчининг ёрдамисиз ўз билим, малака ва кўникмаларига таянган ҳолда бажаришлари керак бўлади.

Таркатма материаллар бевосита дарс жараёнида янги материални ўзлаштиришни янада мустақамлашда ёрдам беради. Уларда одатда ўтилган мавзуга оид топшириқлар ўз аксини топади. Мазкур усулнинг яна бир ютуқли томони — вазифани ўқувчиларнинг қобилиятларига кўра турли даражадаги вариантлар сифатида бериш мумкинлигидир. Бу орқали ўқитувчи барча ўқувчиларни баҳолашга эришади.

Тест материаллари эса ўқувчилар фанлар бўйича маълум бир бўлимни ўтиб бўлганларидан сўнг, уларнинг билим даражаларини аниқлашда жуда қўл келади. Чунки саволларда ўтилган мавзуларнинг мазмунини қамраб олинади ва ўқувчиларни ўтилганларни хотирлашга ундайди. Тест ўтказилишидан олдин ўқувчилар ўтилган материалларни такрорлаб чиқишни ўрганадилар.

Айни пайтда умумий ўрта таълим мактабларида тестдан фойдаланиш яхши йўлга қўйилган ва бу ўз самарасини бермоқда. Энди бундай тестларнинг замонавий компьютерлар ёрдамида ўтказилаётганлиги эса ўқувчиларни мазкур техникани ҳам ўрганишга ундайпти.

Табақалаштириб ўқитиш жа-

бошланғич синф ўқувчилари кўп жиҳатдан ўзларининг мураббийларига тақлид қиладилар. Бу ўз навбатида уларнинг ривожланиш жараёнида ҳам таъсир кўрсатади. Шундай экан, табақалаштириб ўқитишда мазкур омилларни ҳисобга олмаслик мумкин эмас.

Умумий ўрта таълим мактабларида табақалаштирилган таълимни ташкил этишда эътиборга молик жиҳатлардан яна бири шуки, болалар ўзларига тақлиф қилинган баъзи вазифаларни мустақил равишда бажара оладилар. Демак, бунда улар руҳий камол топиб боришнинг шу пайтгача эришилган даражасига, амалий тажриба, билим, малака ва кўникмаларига таянадилар. Шунингдек, бирор мураккаброқ топшириқни мустақил сурада бажаришни эплай олмаган бола уни ўқитувчи ёрдамида (қўшимча тушунтириш, кўрсатиш, йўлловчи саволлар бериш ва ҳ.к.) бажара олади. Бу ҳолат бола имкониятининг гўё иккаламчи даражаси бўлиб, у психологияда энг яқин «камол топиш зонаси» деб аталади. Натижада бола бугун ўқитувчи ёрдамида ҳал этган масалаларни келажакда ўзи мустақил бажара оладиган бўлиши лозим.

Педагогикадан маълумки, билим деганда инсоният томонидан эгалланган объектив, реал тушунчалар, фикр юритиш, қонун ва қоидалар тушунилади. Таълим орқали бериладиган билимлар эса илмий характерда бўлиши керак.

Таъкидлаб ўтилган барча омиллар ўз-ўзидан умумий таълим мактабларида фаолият кўрсатаётган ўқитувчиларнинг тайёргарлик даражаларига бо-

5. Мактабнинг таълим-тарбия борасида тутган мавқеи.

6. Мактабдаги ўқитувчиларнинг потенциал имкониятлари.

7. Янги педагогик технологияларнинг таълим-тарбия жараёнига кириб келиши. Бизнингча, мазкур омиллар кўп вақтдан бери мактаб фаолиятида юзага чиқмай ётган имкониятларни янада ривожлантиради ва бу борада кескин ўзгаришлар қилишга ёрдам беради.

Табақалаштирилган таълимда ҳар бир ўқувчи, ўқитувчилар ўз имкониятларини яққол намоён қилишга муваффақ бўлади. Шунингдек, таълим-тарбия жараёнида ҳам кескин силжишлар, ўзгаришлар рўй беради ва улар бесамара кетмайди, албатта.

Табақалаштирилган таълим даставвал ўқитувчининг тайёргарлик даражаси билан боғлиқ. Одатда ҳар бир мактабда ўқитувчилар ўз иш тажрибаларига кўра тутган ўринларига эга бўлишади. Шундай экан, табақалаштирилган таълимга ўтилса мазкур ўқитувчилар ўзларининг муносиб ўринларини топадилар.

Табақалаштирилган таълимга ўтишни бизнинг назаримизда уч босқичда ўтиш мақсадга мувофиқдир. Масалан:

1. Тайёргарлик даври.

Бу даврда мактаб ўқувчилари ва ўқитувчилар ўртасида ташвиқот ишлари олиб бориладиган ҳамда уларга табақалаштирилган таълимнинг ўзига хос афзалликлари, моҳияти тушунтирилади. Яъни ўқувчилар психологик жиҳатдан тайёрланади. Акс ҳолда ўқувчилар ўртасида турли моҳирлар келиб чиқиши мумкин.

чилар орасида ҳам юқори ўзлаштирувчилар пайдо бўлгач, уларни рағбатлантириш мақсадида ўрта ёки юқори ўзлаштирувчилар гуруҳига тантанали ўтказиш маросимлари юзага келади. Лекин бунда мазкур ўқувчиларни тайёрлаган ўқитувчилар ўртасида норозилик пайдо бўлмаслиги учун "Табақалаштирилган таълим" низомида ана шунга доир махсус кўрсатма бериш лозим. Ҳар бир гуруҳ ўқитувчилари ўқувчиларини низомига мувофиқ "алмаштирадилар". Бу ўз навбатида улар ўртасида рўй бериши мумкин бўлган низоларнинг олдини олади. Шунингдек, паст ўзлаштирувчи ўқувчилар билан ишлайдиган ўқитувчиларни рағбатлантириш, уларга айрим ваколатлар бериш, моддий рағбатлантириш кабилар ҳам низомида ўз ечимини топган бўлиши лозим. Ўқитувчилар қанчалик кўп ўқувчиларни паст ўзлаштирувчи гуруҳдан юқори ўзлаштирувчи гуруҳларга "кузатсалар", уларни моддий ва маънавий рағбатлантириш масалалари ҳам шунчалик юқори бўлишни талаб этади. Натижада ўз-ўзидан гуруҳлараро мусобақалар юзага келади ва бу жиҳатларни ҳам ҳисобга олиш керак.

Биз асосан табақалаштирилган таълимнинг айрим хусусиятлари борасида фикр юритдик. Ўйлаймизки, ҳурмати га-зетхонлар бу борадаги ўз фикр-мулоҳазаларини билдирадилар.

Гулнора АМИРОВА,
Т.Н.Қори Ниёзий номидаги
Ўз ПФИТИ илмий ходими

“Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш” ўқув курсининг таълим тизимига жорий этилиши ўқувчиларга Асосий Қонунимизни мукамал билиш, бу борада кўникма ва малакага эга бўлиш имкониятини берди. Миллатимиз келажагининг давомчилари бўлган ёшларда Конституция ва қонунларга ҳурматда бўлиш, ўз ҳуқуқларидан фойдаланиб, ўз бурчига содиқ, ҳалол ва халқпарварлик руҳида тарбиялашга замин яратади. Хива педагогика касб-хунар коллежида ушбу фанни ўқитиш ва унинг самарадорлигини ошириш борасида қатор ижобий ишлар амалга оширилмоқда. Бу борадаги фаолиятимизда асосан ўқув режа ва дастурлар мазмунини такомиллаштириш, дастурий ўқув материаллар мазмунини ўқувчилар онгига сингдиришнинг изчил, қулай усул ва воситаларини ташкил қилиш ҳамда амалга оширишни мақсад қилдик.

Ушбу мақсадларга эришишда мазкур фандан дарс берувчи педагог-кадрлар малакаси оширилди, улар зарур дарслик, қўшимча адабиётлар, тасвирий хужжатли материаллар билан таъминланди. Шунингдек, ушбу фанга алоқадор ўқув қўлланма, маъруза матнлари, кўргазмалар воситалар яратила бошланди. Ҳар бир фан хонасида Ватанимиз тимсолларига бўлган конституциявий қоидаларни чуқур англаш ҳиссини шакллантирувчи бурчаклар ташкил қилинди ва бу ерда турли мавзуларда давра суҳбатлари, учрашувлар ўтказилмоқда. Айниқса, бу ерда ўтиладиган маънавият ва маърифат соатларида конституциявий қоидаларни ўқувчилар онгига чуқур сингдиришга хизмат қиладиган мавзуларга эътибор қаратилди.

Ўқув жараёнини самарали ташкил этишда янги педагогик технологиялар асосида илғор иш тажрибалардан самарали фойдаланиш ўз ижобий натижасини бермоқда. Янги педагогик технологиялар асосида энг аввало ўқувчиларни дарсга фаол жалб қилган ҳолда, уларда мустақил фикрлаш кўникмалари, турли мавзулар юзасидан ўз фикрларини баҳс-мунозаралар орқали исботлаш, воқеа-ҳодисаларга онгли ёндашуви шаклланди.

“Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш” ўқув фани моҳияти ва мазмунидан келиб чиқиб, коллежимиз ўқув биноси ва маънавият хоналари, талабалар ётоқхоналарида Бош Қомусимиз моддалари, Ватанимиз тимсоллари акс эттирилган “Конституцияни ўрганиш” бурчакла-

ҳам машғулот ва учрашувлар ўтказилмоқда.

Шунингдек, вилоят ўрта махсус, касб-хунар таълими бошқармаси, Урганч давлат университети, Хоразм Маъмун Академияси билан ҳамкорликда ўтказилаётган турли тадбирлар, илмий-амалий анжуманлар бу фанни ўқитишнинг янада самарали бўлишини таъминлашга хизмат қилмоқда. Айни пайтда Конституция қабул қилинган санага бағишлаб “Конституциямиз — фахримиз”, “Конституция — Бош Қомусимиз”, “Конституция — бахтимиз пойдевори” шиори остида ўтказилаётган “Қуқароларнинг шахсий ҳуқуқ, эркин-

Вилоят ўрта махсус, касб-хунар таълими бошқармаси томонидан коллежимизда Бош Қомусимизни ўрганиш бўйича олиб борилаётган ибратли ишлар тажрибаси кенг оммалаштирилмоқда. Бугунги кунда таълим муассасамизда бу соҳада кўпгина ижодий ишлар ҳам амалга оширилмоқда. Жумладан, ижтимоий фанлар кафедраси раҳбари Р.Исчанова Урганч давлат университети профессорлари билан ҳамкорликда ЎМКХТ муассасалари учун “Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш” ўқув дастури асосида янги маъруза матнлари, шунингдек, “Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш” ўқув курси бўйича “100 саволга 100 жавоб” номли қўлланмалар яратишда иштирок этди. Ушбу ўқув қўлланмалар Урганч давлат университети илмий кенгашида кўриб чиқилиб, тасдиқланди ва вилоят ЎМКХТ бошқармасига тақдим этилмоқда.

Бахтимиз Қомуси қабул қилинганлигининг 11 йиллиги муносабати билан яқинда коллежимизда Урганч давлат университети, Хоразм Маъмун Академияси, шунингдек, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари билан ҳамкорликда “Конституция — бахтимиз қомуси” мавзусида илмий-амалий анжуман муваффақиятли ўтди.

Қонун устувор бўлган ҳуқуқий-демократик давлат қуриш йўлида ҳуқуқий онги ва маданияти юксак, зукко, ўз бурчига садоқатли фарзандларни тарбиялаш — биз педагогларнинг муқаддас вазифамиз бўлиб қолади.

З.ҚҶҚОРОВ,
Хива педагогика касб-хунар
коллежи директори,
Халқ депутатлари вилоят
кенгаши депутати

БАХТИМИЗ ҚОМУСИ

ри ташкил қилинган. Бундан ташқари, “Конституция ва биз” ўқув хонаси мавжуд бўлиб, бу ерда дастурда кўрсатилган адабиётлар, меъёрий-ҳуқуқий хужжатлар жамланди ҳамда кичик видеостудия ташкил қилинди. Студия замонавий талаблар асосида сўнгги русумдаги компьютер, видео, мультимедия воситалари билан жиҳозланган бўлиб, улар ёрдамида ўқувчиларга сабоқ бериш албатта ижобий самара бермоқда. Бу ерда ҳар ҳафтада коллежимизнинг илғор тажриба ва малакага эга ўқитувчилари билан бир қаторда, Урганч давлат университетида ташриф буюрган профессор-ўқитувчилар, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ходимлари томонидан

ликлари ва бурчларининг конституциявий қоидалари, “Вояга етмаганлар ҳуқуқлари — давлат ҳимоясида”, “Диний экстремизм ва терроризмга қарши кураш” мавзуларидаги учрашув ва анжуманлар ўқувчиларимизнинг ҳуқуқий саводхонлигини оширишда муҳим аҳамият касб этмоқда. “Сиз қонунни биласизми?”, “Конституциямиздаги қоидаларни биласизми?” зукколар танловлари ҳам ўқувчилар билимини янада бойитмоқда.

Коллежимиз ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасалари ўрта-сида анъанавий ўтказиладиган “Конституция — бахтимиз пойдевори” кўрик-танловининг вилоят босқичида икки йилдан буён муваффақиятли иштирок этиб, биринчилиكنи қўлга киритмоқда. Мазкур танловнинг республика босқичида ҳам коллежимиз жамоаси икки йилдан буён фахрли иккинчи ўринни эгаллашга муваффақ бўлди.

ХИВА ПЕДАГОГИКА КАСБ-ХУНАР КОЛЛЕЖИ ЖАМОАСИ

**РЕСПУБЛИКАМИЗНИНГ БАРЧА ХАЛҚИНИ,
ШУНИНГДЕК ЎРТА МАХСУС,**

**КАСБ-ХУНАР ТАЪЛИМИ МУАССАСАЛАРИДА ФИДОКОРОНА
МЕҲНАТ ҚИЛАЁТГАН УСТОЗ-МУРАББИЙЛАРНИ ЎЗБЕКИСТОН
РЕСПУБЛИКАСИ КОНСТИТУЦИЯСИ ҚАБУЛ ҚИЛИНГАНЛИГИНИНГ
11 ЙИЛЛИГИ БИЛАН САМИЙ МУБОРАКБОД ЭТАДИ.
СИЗЛАРНИНГ ВАТАНПАРВАР, ЮРТИМИЗ ТАРАҚҚИЁТИГА
МУНОСИБ ҲИССА ҚЎШАДИГАН БАРКАМОЛ АВЛОДНИ
ТАРБИЯЛАШДЕК МАШАҚҚАТЛИ ВА ШАРАФЛИ ИШИНГИЗДА КУЧ-
ҚУВВАТ, САБР-МАТОНАТ, МУВАФФАҚИЯТ ТИЛАЙМИЗ.**

O'quvchi kamolotida, shubhasiz, o'qituvchining o'rni beqiyos. Maktabda bir fandan ikkita guruhga ikki nafar muallim dars bersa, har qaysi guruh o'zining o'qituvchisini alqaydi. Narigi guruh o'quvchilari o'zinikini ma'qullashadi. Albatta, bu – sog'lom raqobat natijasi. O'quvchilar yetarli bilim egallayaptimi, demak, bu – muallim yutug'i.

Namangan viloyati Namangan tumanidagi 8-maktab o'qituvchisi, ijodkor-muallim To'xtaxon Rahimovning e'tiboringizga havola etilayotgan qiziqarli jumboqlar va testlari noan'anaviy darslarni tashkil qilishingizda qo'l keladi, deb o'ylaymiz.

Bahodirning ota-onasi shaharda yashashadi. U mahalla-ko'ylarda, ko'chalarda yursa, hamma unga havas bilan boqadi. Nega deysizmi? Axir, Bahodir maktabda a'lo baholarga o'qib, sport to'garaklariga ham faol qatnashadi. Ayniqsa futbol, basketbol uning joni dila, basseynida suzishni ham juda sevadi. U 5 – sinfni bitirgach, yozgi ta'tilga chiqdi. Kunlardan bir kuni U:

— Dadajon! Oyijon! Men ancha katta bo'lib qoldim, tog'lik bobomni ko'rib kelayin, momomni ham juda sog'indim. Shu bahona sayohat ham qilaman! – debdi ota-onasiga.

— Men ham mehnat ta'tiliga chiqayin, bobongni birga ko'rib kelamiz, – debdi onasi. Bu fikrga dadasi ham rozi bo'libli. Ammo Bahodir o'zim bora olaman, xavotir olmanglar, deb ularni ko'ndirmoqchi bo'libdi. Shunda dadasi Bahodirga: — O'g'lim, to'g'ri, sen ancha aqlisan, katta bo'lib qolding, hamma narsaga aqling yetadi, buning ustiga bobongni sog'ingansan, lekin buni hayot deydilar. Toqqa yolg'iz borish osonmas. Bobo va buving oldiga borguncha yo'l davomida ancha qiyinchilik va jumboqlarga duch kelishing mumkin. Sen ularni o'z biliming va aqling bilan yengasan, o'z oldingga qo'ygan maqsadingga yetasan, bobongni ko'rasan, — deya oq yo'l tilab, yo'l anjomlarini hozirlashibdi.

Aziz bolajonlar! Sizlar ham jumboqlarni, topishmoqli – testlarni yechib, Bahodirga tog'lik bobosini ko'rish uchun hamroh bo'ling! Bahodir yo'lga kerakli narsalarni sumkaga joylab, shahardan chiqib ketdi.

BIRINCHI TOPISHMOQLI TEST

1. Uzun-uzun arg'am-chi, undan ham uzun arg'amchi.

- A) Tutun
B) Ko'cha
D) Yo'l

1. O'zi o'xshar soatga, yo'l ko'rsatar sayyohga.

- A) Soat
B) Kompas
D) Shar

IKKINCHI JUMBOQ: QAYSI ASAR?

Bahodir yo'lga charchab, dam olgani o'tirdi. U sumkasidan bir kitobni olib

shoh – shoir g'azalini o'qidi. U qaysi shoir edi?

- A) Navoiy
B) Bobur
D) Amir Temur

Bahodir yana ushbu boshqotirmaga duch keldi. Kitob muqovasidagi kataklarga Otabek va Kumushlarning boshidan kechirgan voqealar haqida hikoya qiluvchi roman myallifining nomi yashiringan?

KITOB

Bahodir boshqotirmani yechib bo'lgach, yana yo'lida davom etdi. Uzoq yurgandan keyin, ko'l bo'yida bir baliqchi baliq ovlayotgan ekan. Kuzatib tursa, baliq ovlashiga bir narsa xalaqit berayotgan emish.

- A) Qurbaqa
B) Pashsha
D) Chivin

Bu jumboqni topganidan ko'ngli taskin topib, bir daraxtning tagiga kelib o'tiribdi-da, daraxt tanasidagi chumolilarga ko'zi tushibdi. Ular inlariga ketayotgan ekan. Daraxt tanasidagi chumolilar qaysi tomonga in quradi? Bahodir o'ylab, bu holatni bildi shekilli, mamnun jilmaydi.

- A) Shimolga
B) Janubga
D) G'arbga
E) Sharqqa

Косонсой туманидаги ўқувчи-ёшлар техник ижодиёти маркази доимо болалар билан гавжум бўлади. Сиз суратда кўриб турган ўқувчилар (чапдан ўнга) Искандар Мўминов (1-мактаб ўқувчиси), Музаффар Аҳмедов (46-касбхуна мактаби ўқувчиси), 1-мактаб ўқувчиси Нурмухаммад Хайдаровлар бошланғич техник моделлаштириш тўғрисидаги фаол аъзолари. Тўғрақ раҳбари Мунишжон Шарипов уларга илк техник моделлаштириш сир-асрорларини кунт билан ўргатмоқда.

Абдумутал МАТКАРИМОВ олган сурат

U daraxt shoxidagi qushlarni ko'rdi. Ularning sayrashiga mahliyo bo'lib qoldi. Qaysi qushning sayrashi Bahodirni lol qoldirdi.

- A) Chumchuq
B) Bulbul
D) Sa'va

ONA TABIAT TO'G'RISIDA TEST SAVOLLARI

Endi Bahodir bilan birga bir oz hordiq chiqarib, quyidagi test savollarini hal etishga kirishig.

1. Dunyodagi eng kichik qush nomini ayting?

- A) Zag'cha
B) Sinchalak
D) Kalibri

2. Eng ko'p uxlaydigan jonivor?

- A) Ayiq
B) Yumronqozig

D) Toshbaqa

3. Poliz ekinlaridan qaysinisi eng avval pishadi?

- A) Qovun
B) Handalak
D) Tarvuz

4. Qaysi jonivor tez chopa oladi?

- A) Bo'ri
B) Echki
D) Quyon

5. O'rmon hayvonlari ichida bo'yi uzun hayvon qaysi?

- A) Sher
B) Jirafa
D) To'ng'iz

6. Qaysi mevali daraxt gullamay meva beradi?

- A) O'rik
B) Shaftoli
D) Anjir

7. Qaysi daraxtning mevasi eng avval pishadi?

- A) Olcha
B) Gilos
D) Olxo'ri

8. Kuz faslining oxirida qaysi meva uziladi?

- A) Olma
B) Nok
D) Behi

9. Bahor faslida qaysi gul birinchi bo'lib ochiladi.

- A) Atirgul
B) Boychechak
D) Chinnigul

10. Qish faslida ko'm - ko'k bo'lib o'sadigan qanday daraxt bor?

- A) Terak

18. Tez ochilib, tez so'liyidigan gul qaysi?

- A) Atirgul
B) Lola
D) Chinnigul

19. Poliz ekinlaridan qaysi birining po'sti ko'p bo'ladi?

- A) Piyozi
B) Karam
D) Kartoshka

20. Qaysi mevali daraxtning bargi katta bo'ladi?

- A) Anor
B) Shaftoli
D) Anjir

21. Qaysi mevali daraxt yum-yumaloq va qo'shaloq meva tugadi?

- A) O'rik
B) Bodom
C) Yong'oq

22. Qaysi mevali daraxtning mevasi tukli bo'ladi?

- B) Chinor
D) Archa

11. Qaysi uzum avvalroq pishadi?

- A) Kattaqo'rg'on uzumi
B) Chilligi
D) Qizil uzum

12. Qaysi qalampir juda achchiq bo'ladi.

- A) Qizil qalampir
B) «Atom» qalampir
D) Bolgar qalampir

13. Poliz ekinlaridan qaysi birining ichi qip-qizil, urug'i qop-qora bo'ladi?

- A) Qovun
B) Tarvuz
D) Bodring

14. Bahor faslida qanday ko'katdan ko'k somsa pishiriladi?

- A) Ajriq
B) Yalpiz
D) Bargizub

15. Qaysi boshqoqli ekinlardan un qilinadi.

- A) Sholi
B) Bug'doy
D) Suli

16. Suv ichida o'sadigan qanday gul bor?

- A) Gultojxo'roz
B) Nilufar
D) Atirgul

17. Qaysi daraxt o'z bargini qish fasligacha saqlaydi?

- A) Terak
B) Chinor
D) Tol

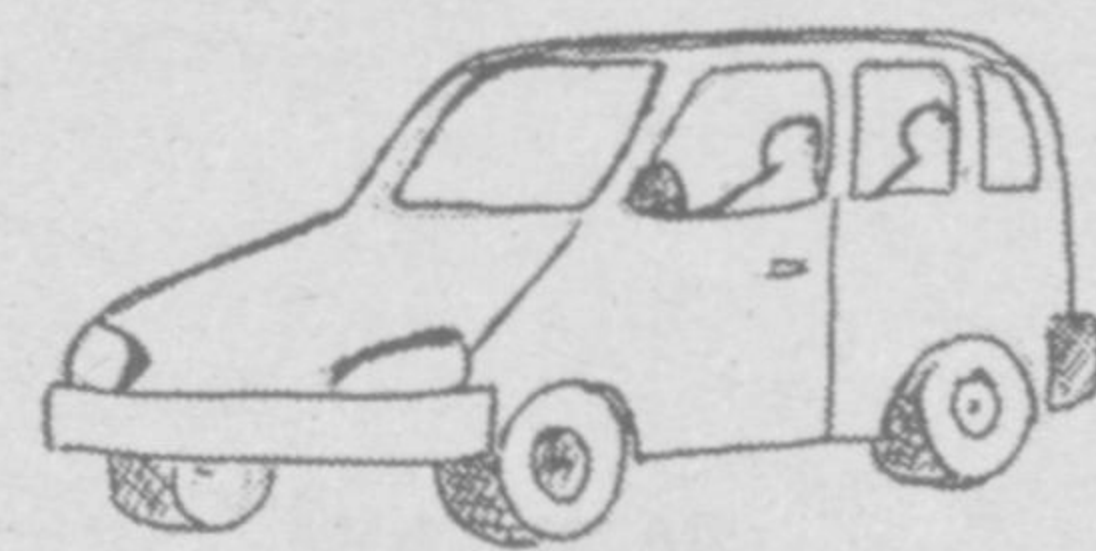
- A) Olma
B) Nok
D) Shaftoli

23. Uy parrandalaridan qaysinisi erta azonda qichqiradi?

- A) G'oz
B) Xo'roz
D) O'rdak

HAZIL SAVOLLAR

Bahodir katta yo'lga chiqqanida uzoqdan yengil avtomashina ko'rindi, qo'l ko'taruvdi, to'xtadi. Haydovchi hazilkash ekan, turli – tuman hazil – huzul 3 ta test savollari berdi. Agar to'g'ri topsa, yo'l haqi olmasligini aytdi.

1. Temiryo'ldan qaysi transport yuradi?

- A) Avtobus
B) Poyezd
D) Yengil avtomashina

2. Sportning qaysi turida to'p bilan o'ynaladi?

- A) Yugurish
B) Xokkey
D) Voleybol

3. Ariq bo'yida 3 bola o'ynab turardi. Biri kapalak

tutayotgan bola, ikkinchisi kaltak o'ynayotgan bola, uchinchi paqir ko'targan bola. Shu payt bir qizcha qo'lidagi koptogini suvga tushirib yubordi. Haligi uch bola yordamga kelishdi. Ust - boshlarini ho'l qilmay, kim tez to'pni suvdan olib berdi?

- A) Kaltak o'ynayotgan bola
B) Paqir ko'targan bola
D) Kapalak tutayotgan bola

Bahodir haydovchi amakininig savollariga to'g'ri javob berib, yo'l haqi berishdan ozod bo'ldi. Siz ham o'ylab koring-chi, qaysi bola koptokni suvdan tez olib berdi? Bahodir tog' yonbag'irligidagi yolg'izoyoq yo'ldan keta boshladi.

SAVOL - TOPISHMOQ

Bahodir ovqatlanish uchun bir daraxt soyasiga o'tirdi. U

Mayda yoqimli guli
"Chilon", "xonaki" xili.
Qizil qopda uni bor
Ichida ustuni bor,
Sen topgin-chi, Sojida?
Bu o'simlikdir
(jiyda).

Bobosini sog'inib, sayohatga chiqqan Bahodir tog' adirliklarini oralab ketayotib, xirgoyi qila boshladi. U qo'shiqchi Ilhom Farmonovning bir qushchaga atalgan ashulasini kuylardi. Chunki yo'ldan o'sha qushcha chiqib qolgan ekan-da! Ashula qaysi qushchaga bag'ishlangan edi?

- A) Hakka
B) Sinchalak
D) Chumchuq

TUYA MINGAN AMAKI

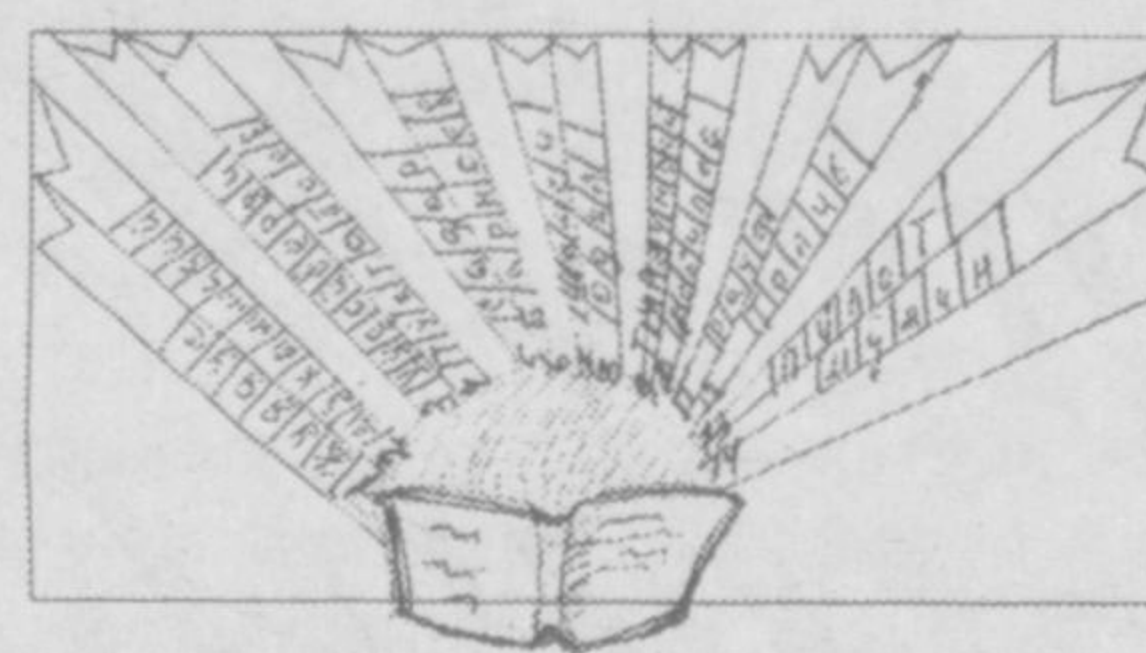
Bir payt uzoqdan tuya va uning bolasini yetaklab kelayotgan amakini ko'rib qoldi.

Qiziqarli jumboqlar va testlar

BIR XIL HARFDA O'N SO'Z

1. Samarqand soyining sohilida Sojida, Sora, Sanam, Sanobarlar sariq sabzilarni saralayaptilar.
2. Tyanshan tog'ining tagida to'rtta traktor temir tishlarini tortolmay tirillab turibdi.
3. Erkin Eraliga ergashib, emin-erkin ertakchi Eldor ertagini eshitgan emish.
4. Shfhanshoh - Shohruh, Sherdor, Shohjahonlar shaharda shoh-shoir she'rlarining shuhratidan shoshdilar.
5. Angrendagi Ahmad, Akram, Alisher, Ardasherlarning akasi Ahror aqlli Anorani axtardi.

TEZ AYTISHLAR

- 1-2 — "Kitob — oftob" she'rlar to'plami muallifi.
3-4 — "Sariq devni minib" nomli qissa muallifi.
5-6 — "Mukofot" hikoyasining muallifi.
7-8 — "Toshtulpor" ertak va dostonlar muallifi.
9-10 — "Oltin shoxli kiyik" ertaklar muallifi.
11-12 — "Hamma hayron" hikoyalar muallifi.
13-14 — "Kel, uchaylik shimolga" she'rlar kitobi muallifi.
Ushbu boshqotirmani to'g'ri hal qilsangiz, yuqoridagi berilgan kitob mualliflarini bilib olasiz.
Buning uchun juft nurli katakning birinchisiga muallif ismi, ikkinchisiga familiyasi uchun kataklar hosil qilingan. Toping-chi?

Odam organizmi haqida she'riy topishmoqlar...

1. Teg-teg desam
tegmaydi, tegma desam
tegadi.
(lab).
2. Terilgandir hovuzga
32 ta oppoq tosh.
Uning ichida baliq
Suzib yurar qo'yib bosh!
(og'iz, tish, til).
3. Ikki do'sti dugona
Turishadi yonma-yon.
Kuzatishar olamni,
Lek ko'rishmas bir-birin!
(ko'z).
4. Inson qon tomiriga
Nomdosh bor, bir daryo.
Harfni almashtirsang, gar,
Nomin bilasan darrov.
(Neva-Vena).
5. Insonni ko'tarar ikki
pahlavon,
Har birida beshtadan boshi.
Haftada olib turmasang
sochin,
Ichiga kir to'planib, qichishar
boshi.
(oyoq, barmoqlar, tirnoqlar).
Bahodir sayohat nihoyasida bobosining qishlog'iga olib

Bir nafasda necha marta ayta olasiz?

1. Tut turupni tutib
turibdimi,
Turup tutni tutib turibdimi?
2. Sodiq sochiqqa sochini
artdimi?
Sochiq Sodiq sochini
artdimi?
2. Ayiq qayiqni tortdi,
Qayiq ayiqni tortdi.
3. Jo'jaga go'jani pishirdim,
Go'jani jo'jaga pishirdim.
5. Qafasda nafas olaymi?
Nafasni qafasda olaymi?

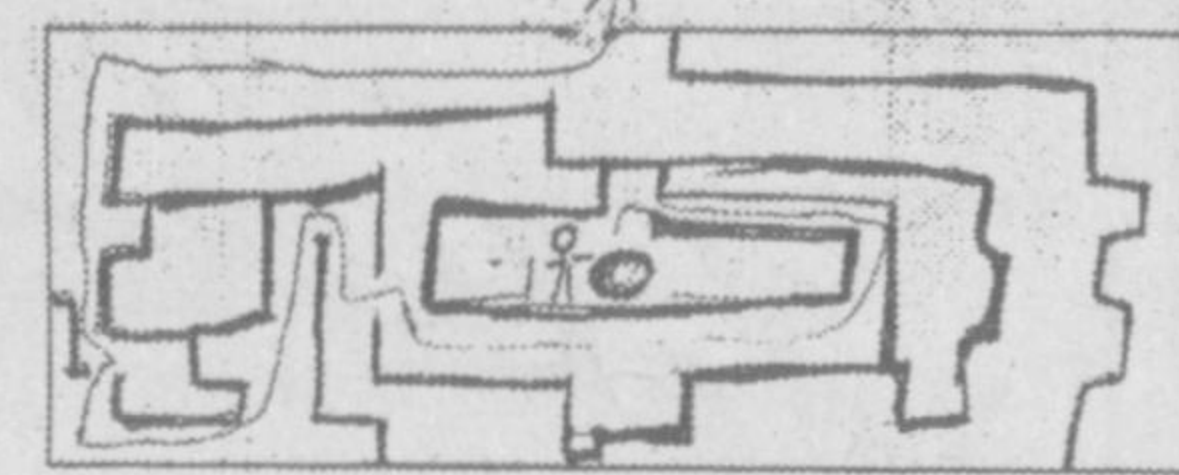
KITOB MUALLIFLARI HAQIDA BOSHQOTIRMA

Тошкент темир йўл транспорти, муҳандислари институтида Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишга жиддий эътибор берилмоқда. Махсус хонанинг ташкил этилиши, безатилиши бугунги кун талаблари даражасида бўлиб, ўқув жараёнида ҳам Асосий Қонуннинг мазмун-мўҳияти чуқур сингдирилмоқда.

Бурҳон РИЗОКУЛОВ олган сурат

boradigan bir necha aylanma yo'lga duch keldi. Shu yo'l o'rtasida biroz o'ylanib turdiyu, nihoyat qishloqqa boradigan yo'lni topib, yurdi. Uning izidan siz ham chizmalar yordamida yurib ko'ring-chi?

U yo'lda ketayotib, bir shoirning "Jumboq tush" nomli she'rini yoddan aytib ketdi. Bolalar! Ana shu she'rdagi alohida belgi qilib qo'yilgan so'zlarni siz to'g'irlab o'qib ko'ring-chi?

JUMBOQ TUSH

Kechqurun men ukamga Ko'p ertaklar aytaman. Hushtagimni chalibman, O'rmon tog'u hayvonlar

Gijinglab toy kelganda, Hatto tushim aytaman. Darrov minib olibman. Bir kuni men o'rmonda

Uchib keldim uy tomon, O'ynab yurgan emishman. Suykalanib it keldi. Ro'paramdan kit hurib

Uning boshin silaboq Go'yo unga yemishman. Suyak berdim, u yedi! Qochib soyning ko'prigidan

Cho'chib ketdim, uyg'onib U tomonga o'tibman. Jumboq tushim ko'p Ko'rdim o'rmon ichida

Kelmasinu maloli Tayoq bilan yuribman. Xatosi bor albatta! Rosa charchab tayog'im

Tengdoshlarim, iltimos, Men sulayib yotibman. Xatosini tuzating? Ko'kka soyga ko'p boqib,

Ismimni men yashirdim, Termulib xo'p tolibman.

Javob yozib, uzating!

Shunday qilib, Bahodir yuqoridagi sirli jumboqlarni yechib, boshqotirmalarni hal eta borib, bobosini ko'rishga muvaffaq bo'ldi. Shu bilan bizning qahramonimiz qator fanlarga oid bilimni sinab ko'rib, ta'tildan to'g'ri va oqilona foydalanib, uni mazmunli o'tkazdi. Bobosi esa nabirasini ko'rgani uchun sevinib, unga tog'dan tergan bir qancha o'simliklar gerbariysini sovg'a qildi. Bu sovg'ani endi Bahodir yangi o'quv yilida maktabiga olib boradi!

IZOHLI SO'ZLAR

1. — "Kit" - o'qilishi "it"
2. — "Oyning" — "soyning"
3. — "Tayoq" — oyoq
4. — "tayog'im" — oyog'im
5. "Soyga" — oyga
6. "oy" — toy

To'xtaxon RAHIMOVA,
Namangan tumanidagi
8-maktab o'qituvchisi

QANDAY TOPDI?..

hamma ovqatlardan tez pishadigan, oq rangli tayyor pishirilgan mahsulotni oldi va olma singari tez yedi-da, yana yo'lida davom etdi... U qanday

narsa yedi ekan? Quyidagi topishmoqni bilsangiz, Bahodir qanday narsa olganini bilib olasiz?

- 1) Pishirsang osh bo'ladi
Pishirmasang qush bo'ladi.

(tuxum)

- 2) Yoysang etak,
o'rasang kaltak bo'ladi.
(xamir)

- 3) Tarvaqaylab o'sadi,
Mevasi-chi, shirin xo'p
'Sh' Harfidan boshlanar
O'zi serhosildir ko'p.
(shaftoli)

O'zi sariq og'zi bor,
Gullamaydi, nozi bor.
Yumaloq ham yapaloq,
Bargi katta shapaloq.
Kim topadi, kim abjir?
Bu o'simlikdir
(anjir).

Egri - bugri tanasi,
Qirra bargli onasi.
Tizilgan marjon - marjon.
Yesang topasan darmon.
Kim topadi, top Ma'sum?
Bu o'simlikdir
(uzum).

Amaki Bahodirni tuyaga mindirib oldi. Amaki quvnoq odam ekan, Bahodirga tuyaning yangi tug'ilgan bolasi nima deb ataladi, deb savol berdi. U o'ylanib qoldi. Bolalar! Siz yordam bering-chi, u nima deb atalardi?
(bo'taloq).

Amaki «tuyaga mingan odam yo qo'shiq aytib ketadi, yo so'z o'yini aytadi», deb qoldi. Bahodirga maktabda olgan bilimlari qo'l keldi. Siz ham so'z o'yinini o'ynab ko'ring-chi, to'g'ri so'z chiqara olasizmi?

Har ikki tomonidan o'qilsa ham bir xil ma'no beribchi so'zlardan toping: Masalan: non, Aziza, ko'k, tut, shosh, arra, kiyik.

SO'Z O'YINI

das	tup	mak
sar	dor	boz
kal	bosh	liq
qo'l	lash	lush
dar	mon	tyor
sof	dil	bar
tul	por	loq
ara	lash	kar
xum	ora	sta
sal	kam	pir
dil	kash	mir
kal	tak	lif

КОНСТИТУЦИЯ — ЭРКИНЛИК ҒАЛАБАСИ МУҲРЛАНТАН ҚОНУН

Farmon va ijro

Конституция ҳар қандай замонавий давлатни давлат сифатида намоён қилувчи асосий ҳужжатдир. Ўзбекистон мустақилликка эришгач, азалий орзусига етишди — мустақил давлатчиликни барпо этиш, дунё ҳамжамиятида тенг ва ўзига мос ўрин тутиш, ҳар қандай шароитда фуқаролар манфаати устуворлигини таъминлаш имкониятига эга бўлди.

8 декабрь куни, давлатимиз тарихида ўзига хос бурилишни ифода этадиган санага айланди. 11 йил муқаддам худди шу куни бизнинг демократик давлат қуриш йўлидаги барча интилишларимиз ўзининг қонуний, ҳуқуқий асосига эга бўлди. Халқимизнинг тақдири, давлатимизнинг келажаги, унинг дунё ҳамжамиятидаги ўрни — Конституцияга боғлиқдир.

Конституциямизда мустақиллик асосида инсон ҳуқуқлари белгиланган ва таъминланган, демократия ва ижтимоий адолат ғоялари сингдирилиб, халқаро ҳуқуқнинг умумэтироф этилган қоидалари устуворлиги тан олинган.

Конституцияда ҳуқуқий давлат қуришнинг мақсад қилиб, фуқаролар тинчлиги ва миллий тотувликка эришиш назарда тутилган. Фуқаролар Конституцияни яхши билса, жамиятда давлат билан муносабатда ўз ўрнини топади.

2001 йил 4 январда давлатимиз раҳбарининг «Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишни таъкидлаш этиши тўғрисида»ги фармойиши эълон қилинди ва Конституцияни ўрганиш доимо жамият тараққиётининг ажралмас қисмига айланди.

Фармойишга асосан таълимнинг барча турлари учун ўқув дастурлари ва қўлланмалари тайёрланиб, ўқув масканларига етказилди. Шунинг баробарида Конституцияни ўрганиш касб-хунар коллежларининг барча йўналишлари бўйича ўқув режаларига киритилди.

Жумладан, Асака педагогика коллежида «Конституцияни ўрганиш хонаси» ташкил этилиб, замон талаблари асосида жиҳозланди. Ўқув хонада «Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва унинг тузилиши», «Ўзбекистон Республикасининг давлат тузилиши», «Инсон ҳуқуқ ва эркинликларининг турлари», «Олий Мажлис фаолияти», «Вазирлар Маҳкамасининг фаолияти», «Президент баколатлари» каби кўргазмалар мавжуд.

Конституцияни ўқувчилар онгига сингди-

ришда Президентимиз Ислам Каримовнинг «Конституция тўғрисида» ўқув қўлланмасидан, «Конституцияни ўрганиш курси», «Конституциявий ҳуқуқ» изоҳли лугати, «Ўзбекистон Республикасининг конституциявий ҳуқуқи» ўқув-методик қўлланмасидан фойдаланилмоқда.

Конституцияни билмаслик ҳуқуқий оғизлик белгисидир.

Ўқитувчилардан Маҳмуджон Баратов, Кимсанбой Бойматовлар Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ўрта махсус касб-хунар таълими Маркази томонидан ташкил этилган «Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш» бўйича 34 соатлик ўқув курсида малака ошириб қайтдилар.

Асака педагогика коллежида ўқитувчилар учун ҳам «Конституцияни ўрганиш» бўйича ўқув машғулоти ташкил этилиб, унга ижтимоий фанлар кафедраси мудир, «Шухрат» медали нишондори Маҳмуджон Баратов раҳбарлик қилмоқда.

Ўқувчилар онгига Конституция мазмунини сингдириш, уларнинг ҳуқуқий онги ва маданиятини юксалтириш, ҳуқуқий саводхонлигини ошириш, ҳуқуқшунос кадрлар тайёрлаш тизимини такомиллаштириш коллеж ўқитувчилар фаолиятининг асосига айланди.

Ўқувчиларнинг ҳуқуқий билимларини юксалтиришда ўқитувчилар орасидан махсус саралаб олинган фан ўқитувчилари — Сардорбек Қурбонов, Матлубахон Камолова, Иқболжон Қўлдашевлар самарали меҳнат қилмоқда.

Шунингдек, ўқувчи-ёшлар ўртасида ҳуқуқий тарбияни яхшилаш мақсадида «Ёшлар ва ҳуқуқ» маркази фаолият кўрсатмоқда. Хотин-қизларнинг ижтимоий-ҳуқуқий билимларини кенгайтириш борасида «Оила ва никоҳ» бўлими, «Қизлар қизиқиш клуби» фаолият кўрсатмоқда. Улар томонидан ҳар йили бир неча мартаба қизқарли тадбирлар ўтказилмоқда.

Коллежда ҳар чоршанба куни «Ҳуқуқий саводхонлик кун» деб белгиланди. Ушбу кунда коллеж миқёсида ички радиотўлқин орқали эшитиришлар, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ходимлари билан давра суҳбатлари, учрашув ва мулоқотлар ўтказиш йўлга қўйилган.

Ўқувчиларнинг ҳуқуқий саводхонлигини янада ошириш мақсадида «Ҳуқуқий саводхонлик клиникаси» очилиш режалаштирилди. Бунинг учун айни пайтда ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ходимлари, Андижон давлат университети-нинг ҳуқуқшунос педагоглари билан шартномалар имзоланмоқда.

«Ёшлар ва ҳуқуқ» маркази томонидан вояга

етмаган ёшлар ўртасида ҳуқуқий маданиятни юксалтириш борасида «Оилада аёлларнинг ҳуқуқ ва бурчлари», «Оила Кодекси», «Келинчақлар мактаби», «Огоҳ бўлинг, ёшлар!», «Қонуний никоҳ муқаддасдир». «Ёшлар ўртасида жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликнинг олдини олиш» мавзуларида учрашув ва давра суҳбатлари ўтказилди.

Шунингдек, ўқувчиларнинг назарий билимларини амалиётга татбиқ этишга ўргатиш мақсадида Конституцияга рамз, безак си-

фатида қарамасдан, уни ўз ҳаётининг манфаатлари муҳрланган қалқон сифатида ардоқлашга эришиш мақсадида синфдан ташқари тадбирлар ҳам ўтказилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 11 йиллигига бағишлаб, ўқувчилар ўртасида «Сиз қонунни биласизми?» кўрик-танлови ўтказилди. Шунингдек, «Ҳаётимизнинг Асосий Қомуси», «Адолат қонун устуворлигида» мавзуларида давра суҳбатлари, «Демократик ҳуқуқий давлат барпо этишнинг конституцион асослари», «Кучли давлатдан кучли фуқаролик жамияти сари» мавзуларида илмий-амалий анжуман, «Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг билагонлари» мавзусида викториналар ташкил этилди. Коллежда таҳсил олаётган барча ўқувчилар «Мен Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва ўзимнинг конституциявий ҳуқуқларимни тўлиқ биламан», дейишга журъат эта олади.

Демак, Конституциямиз ҳар бир ўзбекистонлик учун ҳам ҳаётининг дастуриламал, ҳам ифтихор манбаи, ҳам ҳуқуқий ҳурул, ҳам ишончли қалқон бўлиб хизмат қилиши зарур.

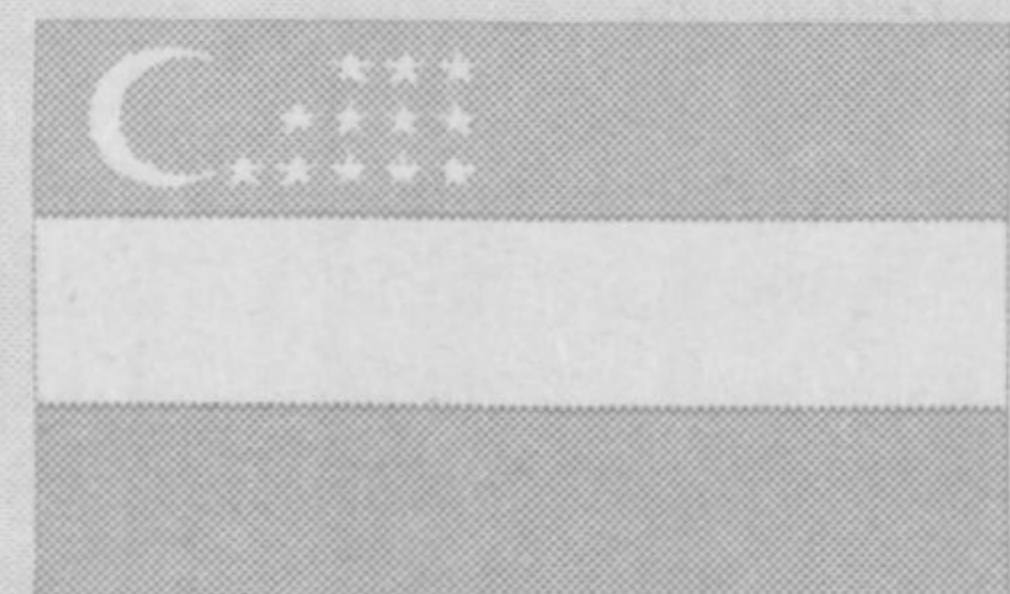
Маҳмуджон КАМОЛДИНОВ,
Асака педагогика коллежи директори,
педагогика фанлари номзоди, доцент

АСАКА ПЕДАГОГИКА КОЛЛЕЖИ ЖАМОАСИ
МИНГ ЙИЛЛИК ОРЗУ, УМИДЛИ МАНЗИЛ, ҲАЁТ ВА ИСТИҚБОЛ, ҲАР ҚАНДАЙ
ТАРАҚҚИЁТНИНГ ПОЙДЕВОРИ ВА АСОСИ — ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
КОНСТИТУЦИЯСИ ҚАБУЛ ҚИЛИНГАНЛИТИНИНГ 11 ЙИЛИТИ БИЛАН БУТУН
ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚИНИ САМИМИЙ ҚУТЛАЙДИ.
НУРЛИ КЕЛАЖАК, ФАРОВОН ТУРМУШ БАРЧАМИЗГА НАСИБ ЭТСИН!

ТЕНГЛАР ИЧРА ТЕНГЛИК ТИМСОЛИ

Дунё халқларининг тақдирида Конституция муҳим аҳамиятга эга. Ҳар бир давлатнинг мустақиллигини, тенглар ичра тенг тарзда тараққий этиш имконини ҳамда бу жараёнда жаҳон ҳамжамияти билан барча қатори ҳамкорлигининг йўлга қўйилишини таъминлашга ҳам ушбу қомус асос бўлиб хизмат қилади. Ўтган ўн икки йил мобайнида мустақил Ўзбекистонда аксарият мамлакатларнинг элчихоналари очилганлиги, бугунги кунда уларнинг давлатлараро алоқаларнинг мустаҳкамланиши йўлида олиб бораётган самарали фаолияти ҳам бунга яққол мисол бўла олади.

Биз Конституциямизнинг ўн бир йиллик байрами муносабати билан бир неча давлатларнинг мамлакатимиздаги элчиларига қуйидаги саволлар билан мурожаат этдик:

1. Конституциянинг моҳиятини, унинг жамият тараққиётида тутган ўрнини қандай баҳолайсиз?
2. Халқаро муносабатлар ривожига Конституциянинг аҳамияти.
3. Конституция қуни муносабати билан Ўзбекистон халқига тилақларингиз.

1. Конституциянинг моҳияти тўғрисида жуда кўп фикр юритиш мумкин. Буюк грек файласуфи Арасту Конституцияга таъриф беришга уриниб, қуйидаги хулосага келган эди: Конституция бошқарув тизимини, жумладан, олий давлат бошқарувини тартибга солади; Конституция шунингдек, у ёки бу сиёсий жамият қандай мақсадга эга эканлигини ҳам белгилайди. Арасту Конституциянинг моҳиятига доир икки асосий жиҳатни кўрсатади: ҳокимият бўлинишини тартибга солиш ва давлатнинг мақсадларини белгилаш.

Конституция ҳақидаги бизнинг бугунги, нисбатан замонавий тушунчамизга кўра унинг моҳияти қуйидагиларда кўринади: давлат қурилиши ва жамоат тартиби структурасини (ҳокимиятнинг қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимиятига бўлиниши), тартибга солишнинг жуда муҳим объектини — давлат ва фуқаро ўртасидаги муносабатларни тартибга солиш. Конституция шунингдек, фуқароларнинг давлат ҳокимият органларига нисбатан ҳуқуқлари

Доктор Мартин ХЕККЕР, Германия Федератив Республикасининг Ўзбекистондаги Фавқуллодда ва Мухтор элчиси

ни ва уларни қандай амалга ошириш кераклигини белгилаш зарур.

2. Давлатларнинг Конституциялари халқаро алоқалар ривожига турлича рол ўйнаши мумкин. Бу улар алоҳида давлатнинг халқаро интеграциясини

қандай тартибга солишига боғлиқ. Лекин менимча бу фикр тўғридир: агар давлат барқарор ва демократик Конституцияга асосланса ва мамлакат ичида Конституцияда мустаҳкамланган ҳуқуқий нормаларнинг ҳурмат қилиниши таъминласа, кўп ҳолларда у халқаро алоқаларда ишончли, тенг ҳуқуқли шерик сифатида қатнашиши мумкин. Бундан ташқари Конституция халқаро муносабатларга нисбатан махсус якуний муносабатни ўрнатиши мумкин. Германия Конституцияси шундай қарор қабул қилди: Германия Федератив Республикаси "давлат ҳокимиятини давлатлараро ташкилотларга бериши" мумкин. Бу шунин билдирадики, миллий давлат ўз ваколатларининг бир қисmini халқаро ёки давлатлараро ташкилотларга беради. Мисол учун, Европа Иттифоқидаги кўплаб ҳамкорликлар мана шу принцип бўйича амалга оширилаяпти. Биз Конституциямизнинг халқаро ҳуқуқ учун қулай бўлган ушбу позициясини қўллаш бўйича жуда яхши тажрибага эгамизки, бу иқтисо-

дий ва сиёсий ҳамкорликини, шунингдек, хавфсизлик сиёсати соҳасидаги ҳамкорликини сезиларли равишда оsonлаштиради.

Иккинчи жаҳон урушидан сўнг Германияда ватанпарварлиқнинг янги кўрinishи шаклланди. Фуқаролар ўз Конституциясига ишонадилар ва у билан фахрланадилар. Бу позицияни "Конституцияга муносабат бўйича ватанпарварлик" деб ҳам аташади.

3. Конституция қуни байрам қилиниши муносабати билан ўзбек халқига ҳуқуқий кафолатларга, давлат институтлари ва фуқаро ҳуқуқларини амалга ошириш тажрибасига таяниб, ўз давлат ҳокимияти органларига ишонч ва фахрга эга бўлишларини тилайман.

КОНСТИТУЦИЯ

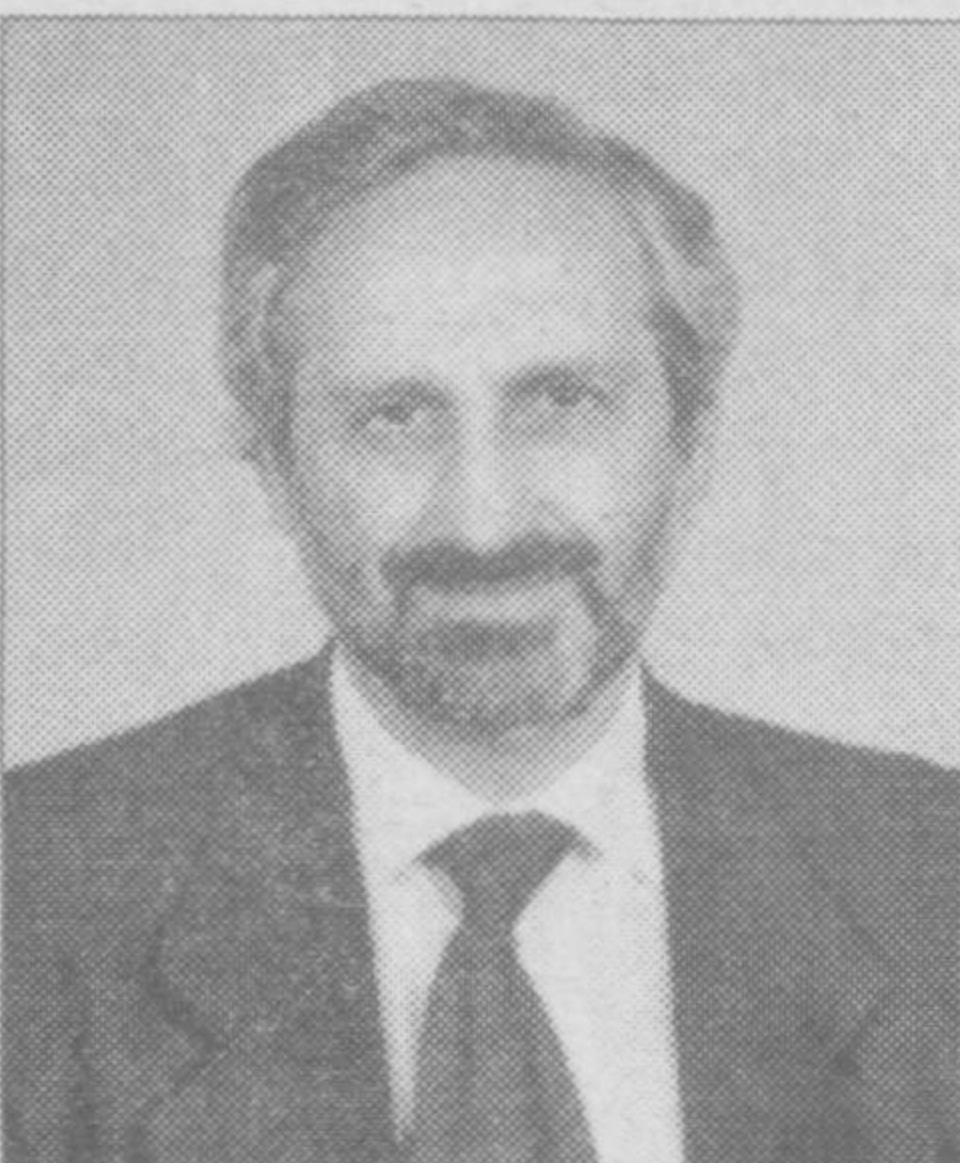
(лот. *constitutio* — тузилиш, тузук)

рилиши мумкин. Иккинчиси, махсус такомиллаштирилган тартибда (парламент аъзолари овозининг маънавий кўпчилиги, баъзан эса референдум ўтказиш, тузатишларни муайян миқдордаги федерация субъектлари томонидан ратификациялаш ва ҳ.к.) ўзгартирилиши мумкин. Амал қилиш муддатлари бўйича Конституциялар доимий ва мавқат турларга бўлинади.

Давлат фаолиятининг турли соҳаларида Конституцияга риоя қилинишини назорат этиш Олий суд ёки Конституциявий суд зиммасига юкланади. "Конституция" атамаси қадимий Римдаёқ бор эди (император Конституцияси деб аталган қонун). Амир Темур тузуклари Шарқ ва Осиё мамлакатлари цивилизациясига хос алоҳида шаклдаги конституциявий ҳужжат хусусиятига эга бўлган. У шариат қонунлари билан бир қаторда Ўрта Осиё халқлари тақдирига кучли таъсир ўтказган. Европадаги тарихий тараққиёт ҳозирги кунда амалда бўлган Конституцияларнинг икки гуруҳини вужудга келтиради. 1-гуруҳ — ҳозирги замон шариатларидан кескин фарқ қилувчи шариотларда қабул қилинган эски Конституциялар. Бу хилдаги Конституцияларга 1787 йилдаги АҚШ Конституцияси, 1831 йилдаги Бельгия Конституцияси, 1974 йилдаги Швейцария Конституцияси мисол бўла олади.

2-гуруҳга XX-асрнинг иккинчи ярмида қабул қилинган "янги авлод" Конституциялари киради. Улар дастлабки Конституциялардан ҳуқуқ ва эркинликлар институтининг Конституциянинг ҳимоя қилиш механизми ва ижтимоий муаммоларга мурожаат қилиш механизми билан кенгайтириш натижасида конституциявий тартибга солиш ҳажмининг кўпайиши билан фарқ қилади. Халқаро конституциявий тажрибаларни ўрганиш халқаро ҳужжат қоидаларини инobatга олиш, миллий давлатчилик анъаналаридан келиб чиқиб натижасида яратилган. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси (1992 йил 8 декабрда қабул қилинган) жаҳон андозаларига мос бўлиб, халқаро талабларга жавоб беради.

(Ўзбекистон Миллий энциклопедиясидан олинди.)

Анджело ПЕРСИАНИ, Италиянинг Ўзбекистондаги Фавқуллодда ва Мухтор элчиси

чи даражада муҳим бўлган ишлар сирасига кириши керак.

2. Дарҳақиқат, ҳар бир мустақил давлат ўз Конституциясига эга. Аммо у мазмун-моҳияти жиҳатидан

1. Конституция, авваломбор, жамиятнинг ривожланишини кафолатлайди, шунингдек, у жамиятни қонун қоидаларнинг ноаниқлигидан огоҳлантиради ҳамда уни бир меъёрда, тартибли ва адолатпарварлик асосида бошқаришга имкон яратади. Шу боисдан ҳам мамлакат Бош Қомусини қабул қилиш билан бирга унинг тўлиқ ижросини таъминлаш биринчи даражада муҳим бўлган ишлар сирасига кириши керак.

1. Ҳар қандай раванқ топаётган жамиятда Конституциянинг ўрни ниҳоятда муҳим. Зеро, Конституция — ҳар бир суверен давлатнинг фундаментал қонунидир. У мамлакатда барқарорлик ва ижтимоий ривожланишнинг кафолати, давлатнинг консолидацияси, иқтисодий ривожланиш ва ижтимоий тараққиётнинг ҳуқуқий асосидир. Маълумки, ҳар бир мустақил давлатнинг барча қонунлари ушбу мамлакат Конституцияси асосида шаклланади.

Давлат Қомуси меъёрий ҳужжат сифатида жамиятнинг ўз имкониятларини муносиб равишда намоён этиши учун шариотлар яратиши баробарида давлатнинг умумий ривожланишида муҳим аҳамият касб этади. Шунингдек, Конституция, авваломбор, жамият ва умуман, давлат учун устувор ҳисобланган идеалларга йўналтирилган бўлиши керак. Ана шундай устувор йўналишлардан бири — бу инсон ва фуқаро ҳуқуқларини муҳофаза қилишдир. Шу боисдан ҳам Конституция демо-

кратик ҳужжат бўлиш билан бирга мамлакатда демократия тизимининг ривожланиши ва инсон ҳуқуқларини муҳофаза қилишга асос солади.

2. Конституциянинг халқаро муносабатлар ривожигаги ўрни хусусида иккита асосий жиҳатга тўхталмоқчиман.

Биринчидан, мамлакат Бош Қомуси давлат органлари тизими, унинг фуқаролари ҳуқуқ ва вазифаларини аниқлаб беради. У, асосан, давлатнинг ички ишларини мувофиқлаштиради. Конституция давлатнинг очиклиги ва жамиятнинг демократик янгилашиши, мамлакатда демократиянинг ривожланиши ҳамда инсон ҳуқуқлари ҳимояси ва ҳуқуқий

бошқа давлатларнинг асосий Қонунидан тубдан фарқ қилади, албатта. Мен замонавий кутубхоналардан бирида турли давлатлар Конституцияларининг тўплами билан танишиш имкониятига эга бўлдим: жавонлардаги китоблар бирин-кетин сал кам ўн метр жойни эгаллаб турарди. Бу уларнинг ҳар бирида ўзига хослик мавжудлигини англатади ва биз уларнинг барчасига ҳурмат-эътибор билан қарашимиз керак. Масалан, Ўзбекистоннинг ўзига хослиги унинг таркибида Қорақалпоғистон Республикасининг борлигидадир.

Шуни алоҳида таъкидлашни истардимки, Ўзбекистон ва Италия давлатлари ўртасида кун сайин тобора мустаҳкамланиб бораётган алоқалар айнан Қомусларимиз асосида қурилаяпти. Бунга Италия депутатлар Палатаси Раиси Пьер Фердинандо Казинининг жорий йил сентябрь ойида айнан Конституцион масалалар борасида Ўзбекистонга қилган ташрифи мисол бўла олади.

Шундай қилиб, Ўзбекистон ва Европа Иттифоқи (айни пайтда Италия унинг раиси ҳисобланади) ўртасидаги муносабатлар асосий қонунларнинг амал қилиш талаблари ва таъминларини билиш асосида қурилмоқда. Масалан, TACIS — Европа Иттифоқининг техникавий кумак дастури Ўзбекистон Парламентиغا Ев-

Ким Сонг ХВАН, Жанубий Корея Республикасининг Ўзбекистондаги Фавқуллодда ва Мухтор элчиси

янгилашиши гаровидир.

Иккинчидан, Конституция давлатнинг ички ҳужжати бўлишига қарамай, у Халқаро ҳуқуқ меъёрларини ҳам инobatга олиши керак. У Халқаро ҳуқуқ меъёрларига қанчалик муносиб бўлса, жамият ва Конституция шунчалик демократлашади ва тараққий топади.

Шундай қилиб, ҳар бир давлатнинг Конституцияси ушбу мамлакатнинг халқаро алоқаларининг ривожланишини белгилаб беради.

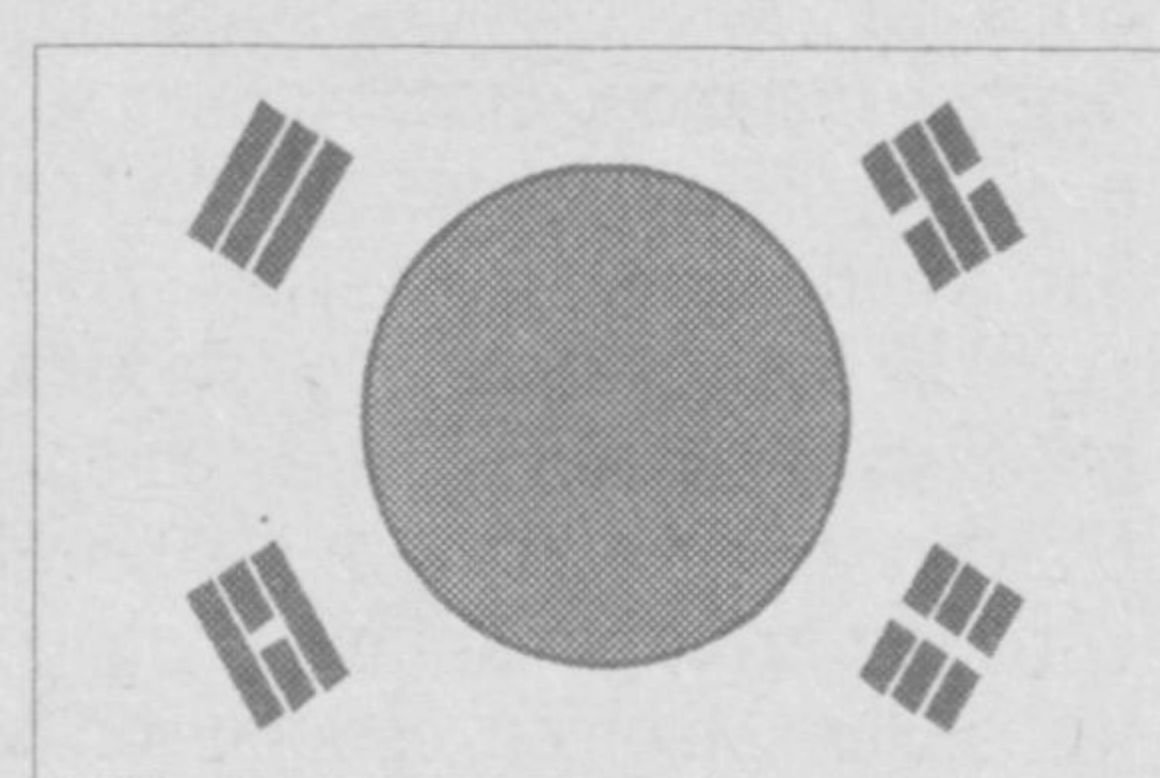
3. Улуғ байрам муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг бутун халқига мамлакат зиёлилари овози бўлмиш "Маърифат" газетаси орқали самимий тилақларимни изҳор қилиш менга зўр мамнуният ба-

ропа давлатлари парламентларининг фаолиятидаги ўзига хосликларни кўргазмали равишда кўрсатиб беришга интилоқда. Ана шу мақсадда сўнгги пайтда Ўзбекистон парламенти делегация аъзолари Франция, Германия, Италия ва Швеция давлатларида амалий ташриф билан бўлишди.

3. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинган куннинг ўн бир йиллиги муносабати билан келажаги буюк давлат халқини муборакбод этиб, унга фуқаролик ва демократик ривож, иқтисодий тараққиёт тилайман.

Ўзбекистондаги меҳнат фаолиятининг мана шу қисқа даври мобайнида шу нарсга амин бўлдимки, Ўзбекистон халқи юксак инсонийлик фазилатларига эга бўлиб, қадимий урф-одатларни ҳамиша қадрлаб келаркан. Ўзбекистон халқининг Италия халқи каби ўз мамлакатига бўлган муҳаббати чексиздир. Маданият ва анъаналарнинг қадимийлиги, ерга бўлган муносабат, буюк келажакка бўлган ишонч ушбу икки халқни янада яқинлаштиради.

ғишлайди.

Ишонч билан айтиш мумкинки, Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ҳақиқатдан ҳам Ўзбекистон халқига барқарорлик, тараққиёт ва ривожланишнинг кафолатлайди. Давлатларимиз ўртасида дўстона муносабатлар ва ҳамкорлиқнинг ривожига аҳамиятли силжишларни мамнуният билан таъкидлар эканман, ушбу муносабатлар бундан кейинги даврларда ҳам ҳар иккала давлатнинг манфаати йўлида хизмат қилажиги ишонч билдириб қолам.

Шу имкониятдан фойдаланиб, Ўзбекистон халқига, хусусан, зиёлиларга тинчлик, юртингизга барқарорлик ва гуллаб-яшнашни тилайман.

(Davomi. Boshi gazetaning
95-sonida)

Abunasi Forobiy (873-950). Hozirgi Janubiy Qozog'iston viloyatining Temurlang shaharchasida tug'ilgan. Abunasi tug'ilgan paytlarda bu maskan Forob deb atalgan. Chingiz qo'shini bosib kelgan XIII asrda uning nomi O'tror edi. 1405 yilning kech qishida Sohibqiron Amir Temur shu yerda vafot etgan. Abunasi yoshlik yillari shu shaharda kechdi. So'ng u Toshkent, Buxoro, Samarqandda tahsil oldi. Balog'at va kamolot yillarini Bag'dod va Damashqda kechirdi. Ko'proq ijtimoiy-falsafiy fanlar bilan shug'ullangan. Qadim yunon falsafasini chuqur o'rgangan. Sharqda «Arastuyi soniy» (Ikkinchi Aristotel), «Muallimi soniy» (Ikkinchi muallim) nomlari bilan shuhrat topgan.

Olimning yetmishdan ortiq tilni bilganligini naql qiladilar. Musiqi bilan shug'ullangan. Qonun arabcha (aytilishi turkiyda qo'biz deyiladi) nomli soz yasaganligi haqida rivoyatlar bor. Mutafakkir ijodiy umri davomida bir yuz oltmishdan ortiq asar yozgan. Musiqi haqidagi kitobi «Kitob ul-musiqi al-kabir» («Musiqi haqida katta kitob») deb nomlanadi. Arastu (Aristotel), Afilotun (Platon), Uqlidus (Evklid), Batlimus (Ptolomey) asarlariga ko'plab sharhlar yozgan. «Fozil shahar kishilari» haqidagi falsafiy asari buyuk olimning komil inson va mukammal jamiyat haqidagi dardli o'ylaridan iboratdir. Forobiy asarlari Turkistondagi ilk Uyg'onish qaror topishida muhim o'rin tutgan.

Forobiy to'g'risida shunday bir rivoyat yuradi: Jahongashta olim Damashq (Shom) shahriga borib qolibdi. Yurt podshohi olim odam ekan. Ilm ahlini atrofiga to'plab, tez-tez suhbat qilib turar ekan. Forobiy shunday suhbatlardan birining ustidan chiqib qoladi. Saroy o'rtasida olim shoh, atrofiga — ulamolar. Suhbat avjida. Forobiy bir lahza eshik yonida turib qoladi.

— O'tir! — amr qiladi hukmdor.

Amrning tagidagi ma'noni tushungan Forobiy sultonga deydi:

— Qayerga?

— O'z joyingga! — javob beradi sulton.

Forobiy to'g'ri sulton tomon yo'l oladi va uning tepasida turib qoladi. Mehmonning «andisha»sizligi sultonga ta'sir qiladi. Shunga qaramay, u sir bermaydi, olimlarga qarata, faqat shu davradagina so'zlanadigan xos til bilan:

— Hali bu cholning bir ta'zirini berasizlar! — deydi.

— Jo'jani kuzda sanaydilar, — javob qiladi o'sha tilda olim.

Ilmiy bahs boshlanadi. Unga har kim o'z aqli, bilimi darajasida aralasha olar edi. Shu sababli bahs oxirida Shom shohi bilan mehmon — ikkovlarigina qoladilar. Uchrashuvdan mamnun bo'lgan shoh mehmon sharafiga sozchilarni chorlaydi. Sozchilar san'atlarini namoyish etadilar. Mezbon mehmondan taassurotini so'raydi, u mamnunligini bildirib, ayrim e'tirozlarini ham aytadi. Mezbon undan biror kuy chalib berishini so'raydi. Mehmon eski xaltasidan bir dasta silliq taroshlangan cho'p oladi. Ulardan asbob yasab, chala boshlaydi. O'tirganlarning hammasi yig'lashga tushadilar. Mehmon asbobni bo'laklab, buzib tashlaydi va yangidan tiklab, chalishga tushadi. Endi hamma kula boshlaydi. Mehmon sozini qayta buzib, qayta tuzib chalganda, hamma uxlab qoladi. Mehmon saroydan sekin chiqib ketadi. Bu — qonun qo'biz degan asbob, chol esa Forobiy edi.

Aburayhon Beruniy (973—1048) Ko'hna Xorazmning Kat shahrida tug'ilgan. «Berun» - tashqari, chet degani. Shunga qaraganda, olim Katga shahar atrofidagi qishloqlarning biridan kelib qolgan. 152 ta asar yozgan. Shundan yigirma sakkiztasigina bizgacha yetib kelgan. Yer ilmi asoschilaridan. Dunyoda birinchi bo'lib, globus yasagan olim. Algebra, geometriya, trigonometriya, geografiya, astronomiya

kabi fanlarda ko'plab kashfiyotlar qilgan. Qadim yunonlarning dunyo qurilishi haqidagi yer markaz, boshqa planetalar uning atrofiga aylanadi deguvchi geotsentristik nazariyasini inkor qiladi. Beruniy olamning markazi quyosh, boshqa sayyoralar uning atrofiga aylanadi deguvchi geliotsentristik qarashni ilgari suradi. Zamonaviy fan olimning qarashlari to'g'ri ekanligini isbotladi. Yer aylanasi uzunligini o'lchashda yangi usul kashf etadi. Hind va Atlantik okeanlarining janubda bir-biriga qo'shilishini taxmin etadi. O'lis Amerika qit'asini bashorat qiladi. U til va adabiyotning ham ulkan bilimdoni edi. O'z asarlarida mashhur yunon shoiri Homerning «Iliadasi»dan misollar keltiradi. Dunyo she'riyatining uch buyuk vazni metrika (yunon), shloka (hind) va aruz (arab)ni o'zaro qiyoslab, ular orasida o'xshashliklar topadi.

• Buyuk olim olimlarni o'z atrofiga jamlab,

darslik vazifasini bajarib kelgan ushbu asar o'rta asr tibbiyot fanining qomusidir. Besh kitobdan iborat bo'lgan ushbu asarda tibbiyotning bir qator nazariy va amaliy masalalari hal qilingan edi. Masalan, Pasterdan 800 yil avval ayrim kasalliklarning ko'zga ko'rinmas jonvorlar (mikroblar) orqali yuqishini aytadi. Diagnostika va dorishunoslikda uning xizmatlari misilsizdir. Uning tibbiyotga doir o'nga yaqin asari she'riy yo'lda yozilgan. She'rning ohangi, go'zal tashbehtar, ta'sirchan ifoda murakkab fikrning oson yetkazilishiga yordam bergan. Ibn Sinoning tibbiyotga doir «Qonun»dan keyingi o'rinda turuvchi eng muhim asari «Al-Manzuma fit-tibb» («Tibda nazmiy asar»)dir. Uni «Tibbiy doston», «O'rjo'za» ham deyilar. «Hrjo'za» degani asarning aruz vaznida, rajaz bahrida yozilganligini anglatadi.

Olimning tabiiy fanlar haqidagi eng

Turkiy til ravnaqi. Qoraxoniylar hokimiyat tepasiga kelgach, turkiy tilga e'tibor kuchaydi. Xitoydan Kaspiy sohillarigacha bo'lgan kenglikda bu til hukmronlikni qo'lga ola boshladi. Bu X asrning so'nggi edi. Ko'p o'tmay, Qoraxoniylar davlati zaminida uch qudratli saltanat maydonga keldi. Bular: saljuqiylar, g'aznaviylar, xorazmshohlar davlati edi.

Mutaxassislar fikricha, X-XII asrlar turkiy til va adabiyot rivojida g'oyat muhim davrdir. Masalan, bu davrda yozilib, bizgacha yetib kelgan asarlar soni yigirmadan ortadi. Ulardan muhimlari quyidagilar: «Qutadg'u bilig», «Devonu lug'otit turk», «Kitobi javohir al-navh fi-l-lug'otit turk», «Al-idrok lil-lisan at-turk», «Bil lug'atil mushotoq fi-l-lug'atit turk va-l-qipchoq», «Muqaddimatul adab», «Al-af'ol fi-l-lisonut turk». Bular orasida oliy o'rinni, shubhasiz, «Devonu lug'otit turk» egallaydi. Abdulg'afur Koshg'ariy nomli olim

ILK UYG'ONISH DAVRIDAGI

Xorazm hukmdori shoh Ma'mun akademiyasiga asos soldi. Ibn Sinoni Buxorodan chaqirib olib, u bilan ilmiy suhbatlar qildi. 1017 yilda Mahmud G'aznaviy Xorazmni zabt etadi va buyuk olimni o'z yurti G'aznaga olib ketadi. Qabri g'aznadadir.

Abu Ali ibn Sino (980-1037) to'la nomi Abu Ali Husayn ibn Abdulloh ibn Sino. Ibn Sino jahon ilm-fanining barmoq bilan sanaladigan dohiylaridan edi. Uning tibbiyotga doir kitoblari Evropa universitetlarida 600 yildan ko'proq vaqt davomida asosiy darslik vazifasini bajarib kelgan. Hatto «Meditsina» atamasi «Madadi Sino» birikmasidan kelib chiqqan degan fikr bor. Otasi Abdulloh asli balxlik turk bo'lgan. Somoniy hukmdor Nuh ibn Mansur zamonida poytaxt Buxoroga kelib, Afshona qishlog'ilik Sitorabonu degan qizga uylangan. Ibn Sino shulardan tug'ilgan farzanddir. U tug'ilgan qishloq hozir Isfara deb ataladi. O'rta asrlarda o'zini tug'ilgan yoki tug'ilajak farzandlaridan birining otasi deb tanitish rasm bo'lgan. Buni «kuniya» deganlar. Alining otasi ma'nosini bildiradigan «Abu Ali» birikmasi olimning kuniyasidir. Uning Ali ismli o'g'li bo'lganligi haqida biror ma'lumot yo'q. Botishda Avitsenna nomi bilan shuhrat topgan.

Besh yoshga to'lar-to'lmas Buxoroga ko'chib kelgan bo'lajak olimning maktab-madrasa tahsili shu yerda bo'ldi. U 9-10 yoshlarida Qur'onni yod oldi. 16 yoshida shoh Nuh ibn Mansurni davolab, shuhratga burkanadi. 18 yoshida o'zigacha yaratilgan barcha bilimlarni egallab oldi. 20 yoshlarida zamonasining eng buyuk olimi Aburayhon Beruniy bilan yozishmalar qildi. Xorazm Ma'mun akademiyasiga borib, mashhur olim bilan bahslar qildi. Yetti yil (1005—1012) Xorazmda bo'lib, taqdir taqozosi bilan olis sharq mamlakatlariga ketishga majbur bo'ldi. Qabri Hamadondadir.

Ibn Sino umri davomida 280 dan ortiq asar yozgan. Shundan 160 tasi bizgacha yetib kelgan. Ular xilma-xil sohada: falsafa, mantiq, riyoziyot, tibbiyot, adabiyot, tabiiyot, musiqa, ilohiyot, axloq va hk. Ibn Sino qoldirgan ilmiy merosning salmoqli qismini uning tibbiyotga doir asarlari egallaydi. Ulardan eng mashhuri «Al-Qonun fi-t-tibb» (Tib qonunlari) kitobidir. Olti asr davomida

mashhur asari «Kitob ush-shifo»dir. Kitob yigirma qismdan iborat. Ibn Sino musiqaga oid beshta kitob yozgan edi. Buyuk olim adabiyot-nazariy ijod bilan ham shug'ullangan. Adabiyotshunos sifatida «Fann ash-she'r» («She'r san'ati») degan asar yozib qoldirgan. Unda Aristotelning «Poetika»si va Abunasi Forobiyning «Shoirilar san'ati qonunlari» va «She'r kitobi» asarlari ta'siri seziladi. Shuningdek uning «Kitob ush-shifo»ga kirgan asarlarida ham musiqa va she'ming bir-biriga ta'siri, jumladan vazn va ritm masalalari, she'riy janrlar tilga olinadi. Aruz vazni atroflicha tahlil qilinadi. «She'r san'ati» asari sakkiz bobdan iborat bo'lib, dastlabki faslda she'r haqida umumiy nazariy tushuncha beriladi. Yunon va arab she'ri muqoyasa etiladi. Ulardagi mavzu-mundarija, ritm va ohang, janrlar masalasi atroflicha tahlil etiladi. Jumladan, yunon adabiyotidagi tragediya janriga keng to'xtaydi. Uning fikricha, she'rni she'r qiladigan narsa tashbeh — o'xshatishdir. Uningcha, she'r uch xil yo'l bilan yuzaga keladi: **lahn** — garmoniya, **kalom** — so'z va **vazn**. Shu uch holat o'zaro mos kelgandagina, she'r tug'iladi. She'r oniy, kutilmagan holat mahsulidir.

Ibn Sino yuksak badiiy salohiyat egasi ham edi. U she'riyatning juda ko'p janrlarida (doston, qasida, g'azal, ruboiy, fard kabi) ijod etdi. Ham forscha, ham arabcha yozdi. U fors tilida ruboiy janrini boshlab bergan shoiridir. U ishqiy mavzuda ham, ijtimoiy-falsafiy mavzuda ham go'zal she'rlar bitgan shoiridir. Uning she'rlarida inson aqlining qudrati va maftunkor tabiat munosabatlari ajoyib bir tarzda uyg'unlik topadi. Masalan, ruboiylaridan ikkita namuna ko'ramiz:

Qaro yer qa'ridan to avji Zuhul-Koinot mushkulin barin qildim hal.
Ko'p mushkul tugunni angladim,
yechdim,
Yechilmay qolgani birgina ajal.

Meni kofir etmak emasdur oson,
Hammadan mahkamroq mendagi imon.
Yuz yilda bir kelur men kabi inson,
Demak bu dunyoda yo'q bir musulmon.

Ibn Sino «Salmon va Ibsol», «Yusuf», «Hayy ibn Yaqzon» kabi axloqiy qissalar va «Risalat at-tayr» falsafiy kitobi muallifidir.

Koshg'ar tarixini yozgan. 1126 yilda yozilgan «Mujmil ut-tavorix val-qisas» («Tarix va qissalar to'plami»)da turkiy xalqlarning qahramonliklari haqidagi afsona va hikoyatlar jamlangan edi.

Mahmud Koshg'ariy va uning «Devonu lug'otit turk» asari. Muallifning hayoti va faoliyati haqida ma'lumot deyarli yo'q. Oti Mahmud, otasining oti Husayn ekanligini asardan bilib olinadi. Ma'lum bo'lishicha, uning ota-bobolari Issiqko'l atrofidagi Barsag'on shahridan bo'lgan. Oila Koshg'ar (bu shahar xalq orasida Qashqar, Qashg'ar nomlari bilan mashhur)ga ko'chadi va Mahmud o'sha yerda tavallud topadi. Shu sababli u o'zini Mahmud Koshg'ariy deb ataydi. Ilk savodini Koshg'arda oladi. So'ng Buxoro, Samarqand madrasalarida o'qiydi. Bag'dodda tahsil oladi. Yoshligidan til ilmiga qiziqadi. Ulkan mintaqaga yoyilgan turkiy xalqlarning urf-udumini yaqindan o'rganadi. Uzoq, davomli sayohatlarining, mashaqqatli mehnatining samarasi o'laroq «Devonu lug'otit turk» asari maydonga keladi. Kitob qisqa muddatda Bag'dodda yozilgan. 1072 yilda boshlanib, 1074 yilda tugatilgan. U o'sha davr an'anasiga ko'ra arab tilida yaratilgan edi.

«Devonu lug'otit turk», birinchi navbatda, lug'at kitobidir. Muallif Xitoydan Rumgacha yoyilgan turkiy qabilalarning tilini atroflicha o'rganadi va ularning kundalik hayotda ishlatib turgan so'zlarini to'plab, arab tiliga tarjima etish va izohlashni o'z oldiga maqsad qilib qo'yadi. Koshg'ariy biror so'zni izohlar ekan, uning boshqa turkiy qabilalardagi variantini ham keltiradi, bugungi ifoda bilan aytganda, qiyosiy metod bilan ish ko'radi.

Kitob turkiy xalqlarning tarixini o'rganish jihatidan ham katta ahamiyatga egadir. Unda quyidagi turkiy qabilalarning nomlari keltirilgan: bajanak (bular Rum sarhadiga yaqin yashaydilar), qipchoq, o'g'uz, yamak, boshqirt, basmil, qay, yaboqu, tatar, qirg'iz, chigil, tuxsi, yag'mo, ig'roq, jaru, jamul, uyg'ur, tangut va Xitoy bilan yondosh yashaydigan tabg'ochlardir. So'ng ularning joylashish o'rni ko'rsatilgan rangli xarita berilgan. Muallif yerni dumaloq tasavvur etadi va turkiy qabilalarni shunga muvofiq joylashtiradi. Atrof chegaralarni belgilaydi. Uningcha, bu qabilalar Rumdan Mochin (Xitoy)gacha yoyilgan bo'lib, uzunligi 5000,

eni 3000 farsaxlik (bir farsax (6-8 km) kengliklarda yashaydilar. Yuqorida tilga olingan qabilalarning bir qismi hozirda mustaqil millatga aylanib, o'z nomini saqlab keladi. Ko'pchiligi boshqa turkiy millatlarning shakllanishida ishtirok etib, ular tarkibiga singib ketgan.

Kitobda sanab o'tilgan 20 qabila bu bosh turkiy qavmlar nomi xolos. Ularning har biri o'z navbatida mayda bo'laklarga bo'linadi. Masalan, muallif o'g'uz - turkmanlarning 22 qismga bo'linishini aytib, har birining nomini keltiradi. Asar birgina tilshunoslik, etnografiya emas, tarix, geografiya, folklor va adabiyotshunoslik, hatto tibbiyot kabi bir qator fanlar nuqtai nazaridan ham qimmatli ma'lumotlar bera oladi. Masalan, Koshg'ariy buquq (bo'qoq) so'zini izohlar ekan, uning kasallik sifatidagi ta'rifini beradi, tarqalish doirasini belgilaydi, patologiyasini tasvirlaydi, naslga o'tishiga diqqatni qaratadi va hokazo. Tarix,

**O'zlek o'jin oldimu?!
Emdi yurak yirtilur.**

(Mard Er To'nga o'ldimi?! Buzg'un dunyo qoldimi?! Zamon o'chin oldimi?! Endi yurak yirtilar.)

**Ulshib eran bo'riyay,
Yirtib yaqo o'rlayay,
Siqrib uni yo'rlayay,
Siqtab ko'zi o'rtulur.**

(Erlar uvlar bo'ridek, Yoqa yirtib, faryod chekadilar. Ezilib uni yo'qlaydilar, Yig'lab ko'zi yumilur.)

**Ko'nglim ichin o'rtadi,
Yetmish bashig' qartadi,
Kechmish uzug irtadi,
Tun-kun kechib irtulur.**

(Ko'nglim ichdan o'rtandi, Bitgan yara ochildi. O'tgan kunlarga boqdi, Tun-kun kechib, uzoqlashmoqda.)

Muhimi shundaki, bu yo'qlovlarida odamning tuyg'ulari go'zal badiiy libosga o'rab, eshitganga ham ta'sir qiladigan

YUSUF XOS HOJIB

(1019 - o'lgan vaqti noma'lum)

Turkiy didaktik dostonchilikning asoschisi Yusuf Xos hojib 1019 yilda tug'ilgan deb taxmin etiladi. Hayoti va faoliyati haqida ma'lumot deyarli saqlanmagan. Shoir qadimiy Quz O'rdi shahrida (uni Bolasog'un ham deyishadi) tug'ilib, Koshg'arda ulg'aygan, degan fikr bor. Ayrim mutaxassislar shunga asoslanib, uni Yusuf Bolasog'un ham deyishadi. U haqda birdan-bir ma'lumot beruvchi manba muallifning bizgacha yetib kelgan yagona asari «Qutadg'u bilig»dir. Kitob muqaddimasida adib o'zi tug'ilgan yurtini eslatib o'tadi:

**Munuqi turug'laq Quz O'rdi eli,
Tub asli, nasabdin yurumish tili.**

(Ellik yoshim menga qo'l tegizdi, (Qora) quzg'un tusidek boshim(ni) oqqush(dek) qildi).

Adib kitobni yozib tugatgach, Bug'roxon nomli hukmdorga in'om etadi. Xon unga «Xos hojib» (eshik og'asi) unvonini beradi. Shu tariqa, muallif «Yusuf Xos hojib» nomi bilan shuhrat topadi. «Qutadg'u bilig» dostoni muallifning yuksak adabiy-badiiy salohiyatidan, ijodda katta tajribaga ega ekanligidan darak beradi. Shunga qaraganda, uning boshqa asarlari ham bo'lishi kerak. Lekin hozircha, «Qutadg'u bilig» Yusuf Xos hojibning qo'limizdagi yagona asari bo'lib turibdi.

Qadim qo'lyozma kitoblarning topilishi va o'rganilishining o'zi bir tarix. «Qutadg'u bilig»ning ham o'ziga xos tarixi bor. Qizig'i shundaki, bu kitob garchi 1069-1070 yillarda yozilgan bo'lsa-da, XIX asrning birinchi choragidagina ilmiy jamoatchilikka ma'lum bo'ladi. Asar haqida ilk ma'lumot bergan kishi fransuz sharqshunosi J. Amedi edi. Kitobning 1439 yilda Hirotda uyg'ur yozuvida ko'chirilgan bir nusxasi bir qator sarguzashtlar bilan Turkiyaning Istanbul shahriga kelib qoladi va abjir Yevropalik kitob jalloblarining qo'lga o'tib, Vena saroy kutubxonasidan joy oladi. «Qutadg'u bilig»ning «Vena nusxasi»ning tarixi - shu. Asarning bundan tashqari yana ikki qo'lyozma nusxasi mavjud. Bularning tarixiga to'xtalib o'tirmasdan, nomlarini aytish bilan cheklanamiz. «Qohira nusxasi» (1896 yilda Qohirada topilgan), «Namangan nusxasi» (1913 yilda Namanganda topilgan). Keyingi har ikki nusxa arab yozuvida ko'chirilgan.

Asar topilishi bilan uni o'rganish boshlanib ketdi. Har uch nusxa ma'lum bo'lgach, qiyosiy o'rganish yo'lga qo'yildi. Bunda G'arb va Sharqning taniqli mutaxassislari qatorida S. Mutallibov, Q. Karimov, B. To'qliyev kabi o'zbek olimlari ham o'z hissalarini qo'shdilar.

Xo'sh, «Qutadg'u bilig»ning bu qadar shuhrat topishining siri nimada? Gap shundaki, «Qutadg'u bilig» turkiy xalqlarning XI asrda hokimiyatni o'z qo'lga olgan vakillari qoraxoniylarning davlatni idora etish usuli, hukmdor va xalq munosabatlari, jamiyat hayoti, undagi tabaqalar tavsifi, kasb-kor egalari va ularga xos xususiyatlar, qo'yingki, bek qanday bo'lishi kerak degan masaladan dasturxon atrofida o'tirish odobi gacha qamrab olgan edi. Shularga ko'ra, XI asr turkiy xalqlar ma'naviyatining o'ziga xos qomusi bo'lgan bu doston ayrim jihatlari bilan Nizomulmulukning «Siyosatnoma», Qobus ibn Vushmgirning «Qobusnoma» singari fors tilida yaratilgan asarlarini esga solar edi.

Asar, asosan, masnaviyda yozilgan. Satrlar o'zaro qo'fialanib keladi. Doston Firdavsiy «Shohnoma»si singari mutaqqorib vaznida yozilgan:

fauvlun fauylun fauylun fauylun

v - - v - - v - - v - -

fauvlun fauylun fauylun fauylun

v - - v - - v - - v - -

Dostonda voqea tasviri yo'q deb aytish mumkin. To'g'rirog'i, muallif qiziqarli bir voqeani hikoya qilib berishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ymaydi. Uning markazida to'rt timsol turadi. Bular: Kuntug'di, Oyto'ldi, O'gdulmish, O'zgu'urmish. Namlarning sof turkcha ekaniga etibor qilish kerak.

(Davomi bor)

TURKIY ADABIYOT

*O'qituvchiga
yordam*

geografiyaga oid ma'lumotlar esa juda ham ko'p. Masalan, shaharlar, daryolar haqida gap ketganda, muallif ularning joylashishi o'rni, tarixi, yon-atrofi haqida keng va atroflicha fikr yuritishga harakat qiladi. Jumladan, Etil (Volga) daryosi haqida shundayma'lumot beriladi: «Etil - Qipchoq ellarida oqqan bir daryoning otidir. Bulg'or dengiziga quyiladi; bir irmog'i Rus diyoridadir. Ushbu parchada shunday keladi:

**Etil suvi oqa turur,
Qoya tubi qaqa turur,
Baliq telim baqa turur,
Ko'lung taqi kusharur.**

(Etil suvi oqayotir, Qoya tubin qoqayotir, Sonsiz baliq boqayotir, Ko'l hapriqib toshmoqda).

Muallif asarda adabiy tur, janrlar haqida ham to'xtaladi. Masalan «qo'shug'» haqida fikr yuritib, uni «she'r», «qasida» deya izohlaydi. Adabiy-badiiy ijodning ma'naviy turmushdagi o'rniga yuksak baho beradi. Kitob «Muqaddima»sida uni «hikmatli so'zlar, sajjalar, maqollar, rajaz va nasr deb atalgan adabiy parchalar bilan» bezaganini faxrlanib ta'kidlaydi. Darhaqiqat, unda Koshg'ariy o'z fikr-mulohazalarini dalillash maqsadida yuzlab «adabiy parchalar» keltiradi. Bu hol asarga alohida ko'rk bag'ishlaydi. Bu adabiy parchalarning salmoqli qismini she'rlar tashkil qiladi. Shoir: «She'rda shunday kelgan»:- deydi-da, misolga o'taveradi. Ushbu she'rlar orasida xalq og'zaki ijodidan olinganlari ham ancha-muncha. Kitobda Alp Er To'nga haqida bir necha she'riy parcha keltirilgan. «Alp» mard, botir degani. Mutaxassislar Alp Er To'ngani tarixiy shaxs deb hisoblaydilar. U - miloddan oldingi VII- VI asrlarda saltanat qurgan saqalarning qo'shin boshlig'i. Mazkur she'r shuning o'limiga bitilgan marsiyadir. **Marsiya - biror kishining o'limiga bag'ishlab yoziladigan she'r turi.** Unda odatda o'sha kishining qadri, o'rni, xizmatlari va ayriliq - judolik iztiroblari aks etadi. Bu yerda biz xuddi shu holni ko'ramiz. Alp Er To'nga o'limi chidash mumkin bo'lmagan buyuk judolikdir. She'rning butun ruhi shu fikr ifodasiga qaratilgan. Ifoda esa, buyuk inson va tuban dunyo muqoyasasi asosiga qurilgan. So'zlar - zalvorli, o'ylar - iztirobli, tuyg'u - avj pardada:

**Alp Er To'nga o'ldimu?!
Egsiz ajun qoldimu?!**

yo'sinda beriladi.

«Devonu lug'otit turk»dagi she'riy parchalar ajdodlar hayoti, ular boshidan kechgan issiq-sovuq kunlar, quvonch-tashvishlar oynasidir. Ularda jangovar hayot manzaralaridan mehmon kutishgacha, ishqiy-intim kechinmalardan olamni idrok etishgacha bo'lgan anvoiy va murakkab tuyg'ular o'z ifodasini topgan. Inson borki, armon bor. Odam hamisha bir dunyo orzu bilan yashaydi. Lekin hayot otlig' hukmdor ularning hammasini ham ushaltiravmaydi. Armon xuddi o'sha nuqtada tug'iladi. U ko'pincha hasrat orqali ifoda qilinadi:

**Tun-kun turib yig'layay
Yoshim mening sovrulur.**
(Kecha-yu kunduz yig'layman, Ko'z yoshlarim har tarafga sochiladi)

«Devonu lug'otit turk» asari turkiy tilning X-XI asrlardayiq yuksak jahoniy mavqega ko'tarilganligiga dalildir.

Savol va topshiriqlar

1. Turkiy xalqlarning islomga kirish tarixini sharhlang.
2. Islom madaniyati deganda nimani tushunasiz? Turk-islom madaniyati deganda-chi?
3. Qur'on va hadis haqida bilganlaringizni ayting. Imom Buxoriy ma'naviyatimiz va madaniyatimiz taraqqiyotidagi o'rniga to'xtaling.
4. Qomusiy olimlar kimlar? Turkistonda ularning ko'plab etishish sabablari haqida mulohaza yuritng.
5. Al-Xorazmiy haqida ma'lumot bering. Uning jahon ilm-fani taraqqiyotidagi xizmatlarini ayting.
6. Ahmad Farg'oniyniing ilm-fan taraqqiyotidagi xizmatlarini tushuntiring.
7. Ilmning Forobiy shug'ullangan sohalari haqida to'xtaling.
8. Beruniyning hayoti va ilmiy faoliyati haqida ma'lumot bering.
9. Ibn Sinoning jahon ilm-fani taraqqiyotidagi o'rniga to'xtaling. Uning ayrim ilmiy asarlarini she'rda yozganligi sababini izohlang.
10. Ibn Sinoning badiiy-axloqiy asarlariga to'xtaling.
11. «Devonu lug'otit turk»ning yozilish tarixi va uning turkshunoslikdagi o'rni haqida ma'lumot bering.
12. «Devon...»dagi she'riy parchalarning badiiy xususiyatlarini izohlang. Ularning timsollar tizimiga e'tibor qiling.

(Buning tug'ilgan eli Quz O'rdu'dir,
Tub asli, nasl-nasabdan tili so'z ochdi.)

Avvalo, kitobning nomi haqida. «Qut» eski turkiy tilda «baxt», «baraka» ma'nolarini bildiradi. Hozirgacha bu so'z xalq tilida keng ishlatilib keladi. Masalan, «qut-baraka», «qutlug' bo'lsin», «qutlaymiz» kabi. «Adg'u» - etuvchi degani. Uning asli «edg'u»dir. «Bilig» bilimdir. Demak, kitobning nomi «Baxtga eltuvchi bilim» yoki «Baxtiyor etuvchi bilim»dir.

Yusuf Xos hojib «Qutadg'u bilig»ni bir yarim yilda yozganligini ta'kidlaydi:

**Tugal o'n sakkiz ayda aydim bu so'z,
O'durdum, adirdim so'z evdim tera.**

(Bu so'z tugal o'n sakkiz oyda aytdim,
Tanladim, farqladim, terib so'z yig'dim.)

O'n sakkiz oy, tabiiyki, asarni bevosita yozish uchun sarflangan muddat. Adibning unga katta tayyorgarlik ko'rgani va ko'p kuch sarflagani aniq. Asarning Qashqarda tugatilgani qayd etilgan:

**Barusi bitilmish, eturmish nizam,
Bu Qashg'ar elinda qo'shulmish
tamam.**

(Borini yozdim, tartib berdim, Bu kitob Qashqar elida tamomiga yetdi).

«Qutadg'u bilig»da dostonning yozilish sanasi ham qayd etilgan:

**Yil altmish eki to'rt yuz bila,
Bu so'z so'zladim men tutib jan sura.**

(To'rt yuz oltmish ikkinchi yil edi, Men jon koyitib bu so'zni so'zladim.)

Asar hijriy 462 yilda yozib tugatilgan bo'lsa, milodiy hisob bilan 1069-1070 yillarga to'g'ri keladi. Shu paytlarda u, o'zi xabar qilishicha, ellik yoshlarda bo'lgan:

**Tegurdi menga algi ellik yashim,
Qug'u qildi quzg'un tusi tesh bashim.**

Адабиёт — ҳаёт дарси. Шундай экан, бу фанни ўқитиш баробарида ўқитувчи ўқувчилари қалбига ҳаётга меҳр-муҳаббат билан қараш, жамиятга, воқеликларга ҳамиша уйғоқ нигоҳ билан боқиш сабоғини жо этмоқни ҳам ўз олдига мақсад қилиб қўя билмоғи, ёшларни она Ватанни, миллатимизни улуғлашга, ўзлгимизни теран англаш ва қадрлашга ундай билмоғи жоиз. Игит-қизларнинг дилида эзгу-туғуллар, покиза ҳисларнинг нечоғлик бўй кўрсатмоғи адабиёт муаллимасининг ҳам маҳоратига, салоҳиятига боғлиқ.

Навоий шахридаги Файзулла Хўжаев номидаги 17-мактабнинг она тили ва адабиёти фани ўқитувчиси Гулноз Сатторова ўз фаолияти давомида ўқувчиларга пухта билим бериш билан бирга педагогикнинг ана шу жиҳатларига ҳам жиддий эътибор қаратади. Қуйида эътиборингизга унинг 10-синф адабиёт фанидан тайёрлаган бир соатлик дарс намунаси ҳавола этилмоқда.

Мавзу: Алишер Навоийнинг "Лайли ва Мажнун" достони таҳлили.

Дарсинг

В) Бу асар ҳақида нималарни биласиз?

(Индивидуал ишлаш).
Г) Нималарни билиб олдингиз? Гуруҳларга бўлиниб ишлаш (тестлар)

д) Луғат билан ишлаш.

Е) Нималарни билмоқчисиз.

Ўқитувчи ёрдамида жамоа бўлиб ишлаш.

3. Хулоса. Тақдирлаш, тилаклар, якун.

Дарсинг баёни.

Ўқитувчи: — Азиз ўқувчи бугунги дарсимиз саҳналаштирилган дарс бўлади. Дарсимизни улуғ бобокалонимиз шеъри билан бошласак:

Ўқитувчи: "Айлагач" кўшиғи фонида Навоий газалини ўқийди.

Эмас осон бу майдон ичра

турмоқ,

Низомий панжасига панжа

урмоқ.

Эрур шер олдида ҳам шер

жанги,

Агар шер ўлмаса бори

паланги.

Ўқитувчининг дарсни бу тарзда бошлаши, энг

Ўқувчи: Алишер Навоий таъбири билан айтганда "ҳинд соҳири" Амир Хусрав Дехлавий Низомий Ганжавийнинг "Панж ганж"ига биринчи бўлиб назира битган шоир ҳисобланади.

Ўқитувчи: XV асрда бирданига адабиёт саҳнасида икки хамсанавис бўй кўрсатди. Улар кимлар?

Ўқувчи: XV асрда бирданига икки хамсанавис етишиб чиқди. Булардан бири Абдурахмон Жомий бўлса, иккинчиси Алишер Навоийдир.

Ўқитувчи: Баракалла, азиз ўқувчилар! Сизнинг буюк бобокалонимизнинг бетакрор асарларига ва сермахсул ижодларига бўлган ҳурматингиз нақадар юксаклигини берган жавобларингиз кўрсатиб турибди.

"Юз бор эшитгандан бир бор кўрган афзал", дейди доноларимиз. Келинг, Алишер Навоий бобомиз шох асарларининг бирдан олинган саҳна кўринишини мириқиб томоша қилсак.

Дарс бун-

ХАР КҮНГИЛНИКИМ ВАФО МАСКАН ҚИЛУР...

мақсади:
Тарбиявий — ўқувчиларда ахлоқ, нафосат — севги-вафодорлик каби олий туйғулари шакллантириш.

Таълимий — "Лайли ва Мажнун" достонининг ўзбек адабиётида тутган ўрни ва аҳамияти ҳақида билим олиш малакасини шакллантириш.

Ривожлантирувчи — шахсининг руҳий камолоти ва унга таъсир этувчи кучлар, ҳислатлар ўрнини билиш, "мен" тушунчасини англатиш.

Касб-хунарга йўлловчи — адабиётшунослик, руҳият, руҳшунослик, давлатни бошқариш, иқтисодий тушунчаларни ҳосил қилиш.

Дарсинг услуби — оғзаки, амалий кўргазмалар воситасида "Ақлий ҳужум", "Қўлланмалар билан ишлаш".

Дарсинг дидактикаси — адабиётлар, саҳна жиҳозлари, кийим-кечаклар, магнитофон, телевизор, шакллар, расмлар, компьютер ва ҳ.к.

Дарсинг шиори: "Хар кўнгилниким вафо маскан қилур, ҳаё ҳам қилур ва хар масканданим, ул топилур бу ҳам топилур".

Дарсинг бориши:
1. Ташкилий қисм, психологик иқлим яратиш.

2. Дарсинг режаси:
А) Саҳна кўриниши.
Б) "Ақлий ҳужум" — Сиз нимани англадингиз?

аввало, ўқувчиларнинг руҳий ҳолатида ўзгариш ясади. Зеро, ўқувчи янги дарс бошланиши аввалида олдинги ўтилган дарс таъсири, ёки бошқа бир ўй оғушида бўлиши мумкин. Алишер Навоий газалининг ҳазин куй саси воситасида ўқилиши билан адабиёт оламининг сирли дунёси сари бошлашига муҳим омил бўлади.

Шундан сўнг ўқитувчи фикрни давом эттириб, дарсинг биринчи саҳифаси — "Заковат" ўйинини бошлади.

Ўқитувчи: "Хамса" ва хамсанавислик ҳақида нималарни биласиз?

Ўқувчи: "Хамса" сўзи араб тилидан олинган бўлиб бешлик деган маънони билдиради. Беш асарни ўз ичига олган ажойиб бешлик тўплам ёзишдек машаққатли ишни биринчи бўлиб Низомий Ганжавий бошлаб берган.

Ўқитувчи: Низомий Ганжавийнинг "Хамса"си қандай асарларни ўз ичига олади?

Ўқувчи: Буюк озарбойжон шоири Низомий Ганжавий 1141-1204 йилларда яшаб ижод этган бўлиб, унинг "Хамса"си беш гўзал дoston — "Панж ганж", "Махзан ул-асрор" ("Сирлар хазинаси"), "Хусрав ва Ширин", "Лайли ва Мажнун", "Хафт пайкар" ("Етти гўзал"), "Искандарнома"ни ўз ичига олган.

Ўқитувчи: Низомий Ганжавийнинг "Панж ганж"ига биринчи бўлиб назира битган шоир ким?

дан олдинги дарсларда ўқувчиларга ўқитувчи томонидан берилган топшириқ бўйича "Лайли ва Мажнун" достони асосида тайёрланган саҳна кўринишининг намоиши билан давом этди.

Ўқувчилар томонидан маҳорат билан ижро этилган саҳна кўринишидан сўнг ўқитувчи мавзу юзасидан ўқувчилар олдига бир неча саволлар ташлаб, дарсни давом эттирди.

Ўқитувчи: Офарин! Азиз ўқувчилар, "Ишқ" бекатида хуш келибсиз. мана шу бекатда сиз уч гуруҳга бўлинасиз: "Лайли" гуруҳи, "Мажнун" гуруҳи ва "Тадқиқотчилар" гуруҳи.

Аввал тадқиқотчилар гуруҳи билимини синовдан ўтказамиз. "Лайли ва Мажнун" асари ҳақида нималарни биласиз?

1-ўқувчи: "Лайли ва Мажнун", Алишер Навоий "Хамса"сининг учинчи достони бўлиб, 1484 йилда ёзилган. Достоннинг кириш бобларидан бирида Навоий анъанавий давом эттириб, бу мавзуда асар ёзган салафларини чуқур ҳурмат ва эҳтиром билан тилга олади. Улардан фарқли ўлароқ асарини туркийда ёзганини алоҳида таъкидлайди.

2-ўқувчи: Шоир ўз асарини "Фирокнома", "Номаи дард" деб ҳам атади.

3-ўқувчи: Бу асар 3500 байтдан иборат.

4-ўқувчи: Достон ҳазажи мусаддаси ахраби мақбузи макфуф вазнида: мафъулу мафъулун фаулун (— у у-у у-) шаклида ёзилган.

5-ўқувчи: Ушбу мавзуда адабиёт оламида салкам 13 асрдирки, шеър ва дoston битилиб келинади. Қиссанинг келиб чиқиш манбаи қадим араблар ҳаёти билан боғлиқ воқеаларга бориб тақалади.

6-ўқувчи: Мутахассислар орасида бу борада икки хил фикр бор: айримлар Мажнунни тарихий шахс, оти Қайс Ибн Мулаввах, ёшлигида туя боқиб юрганида амакисининг қизини севиб қолган, шеърлар ёзган, девон ҳам тузган, у ҳақда кўплаб ривоятлар, ҳикоятлар яратилган, дейдилар. Иккинчи бир фикрга кўра у тўқима, йиғма образ.

Ўқитувчи: Офарин, менинг азиз билимдонларим. Билимин-

гизга тасанно! Келинг энди "Мажнун" гуруҳи аъзолари ўз гуруҳлари номини ҳимоя қилишсин. Қани, "Мажнун" ким экан, у ҳақида нималар биласиз?

1-ўқувчи: Мажнун — телба, девона, жинни демакдир. "Шарқдаги энг машҳур қаҳрамонлардан.

2-ўқувчи: Қадимий араб манбаларининг шаҳодат беришича, Мажнун тарихий шахс бўлиб, Арабистондаги бани Омир қабилисига мансуб бўлган.

3-ўқувчи: Мажнуннинг ошиқлик қисмати ҳақида Шарқда жуда кўп ривоятлар тўқилган. У Низомий, Дехлавий, Навоий каби улуғ санъаткорларнинг ижодида фожиавий қаҳрамон сифатида ўрин эгаллаган.

4-ўқувчи: Мажнун — мард, юксак ахлоқли шоир. У буюк ИШҚ эгаси. Навоий Қайснинг туғилиши ва ўсиши тасвирида ҳам илоҳийлаштиришга алоҳида эътибор қаратган. Унинг

Bir soatlik dars

мумкин. Лекин Лайли Қайсни севади. У ўзига ўхшаш ақлли, заковатли ва одобли инсоннинг севгисига севги билан жавоб беришни ўзининг инсоний бурчи деб билади, унинг қалби шунга чорлайди.

Ўқувчилар билими мавзу юзасидан улар томонидан айтилган ҳар бир фикрлар асосида чиқариқдан ўтказилар экан, ўқитувчи ёки муҳолиф гуруҳлар томонидан ҳеч бир фикрга "қарши юриш" қилинмади. Бир сўз билан айтганда, ҳатто дарсни у қадар яхши ўзлаштирмаган ўқувчининг нотўғри фикрига танбех берилмади. Бу эса ўқувчиларда мулоҳаза қилиш ҳиссини уйғотиши баробарида, ўзганинг фикрини тинглаш, ўз

фикрини баён қилиш асосида маълум хулоса ясашга ундади.

Ўқитувчи: "Ишқ" бекати ўз дарвозаларини "Изланиш" бекати томон очар экан, "Тадқиқотчилар" гуруҳи аъзоларига интернетдан Алишер Навоийнинг "Лайли ва Мажнун" достонига тегишли бўлган ахборотларни бизга етказиб беришларини сўраймиз. Улар ўз вазифаларини адо этиб бўлгунларига қадар эса "Лайли" ва "Мажнун" гуруҳлари мавзуга доир тест топшириқларини бажарадилар. (Кодоскопдан фойдаланилади.)

1-ўқувчи: Лайли — ташқи қиёфаси билан ҳам, маънавий дунёси ва хулқ-атвори билан ҳам ниҳоятда гўзал қиз. У давлатманд хонадонда ўсган бўлишига қарамай, хою ҳавасга берилган ва тантқиқ қизлардан эмас. У ҳаётга эзгу орзу-ниятлар билан қарайди. Файрат билан ўқийди, билим олади. Лайли фазилатлари билан ўзи яшаган муҳит савиясидан юқори кўтарилади.

2-ўқувчи: Лайли — вафодор ёр. Севги унинг маънавий дунёсини янада бойитади. У ҳисси балангина эмас, балки ўй-фикри, ақл-заковати билан ҳам Қайсга боғланган. У севгини бир умрга биргалик, ҳамдамлик деб билади. Отасининг зулму даҳшати ҳам, Ибн Саломнинг молу давлати ва шону шавкати уни Қайсга бўлган муҳаббати йўлидан қайтаролмайди. Ибн Саломга бўйин эгиб яшашдан кўра, ўлимни аъло кўради.

3-ўқувчи: Лайли яшаган муҳитда қиз бола севиш ҳуқуқидан маҳрум эди, у фақат севилиши

Тестлар.

Алишер Навоий "Хамса"си қайси йиллар оралиғида яратилган?

- 1482-1485
- 1483-1485
- 1481-1485

2. "Матла-ул-анвор" қайси хамсанавис шоирнинг қаламига мансуб?

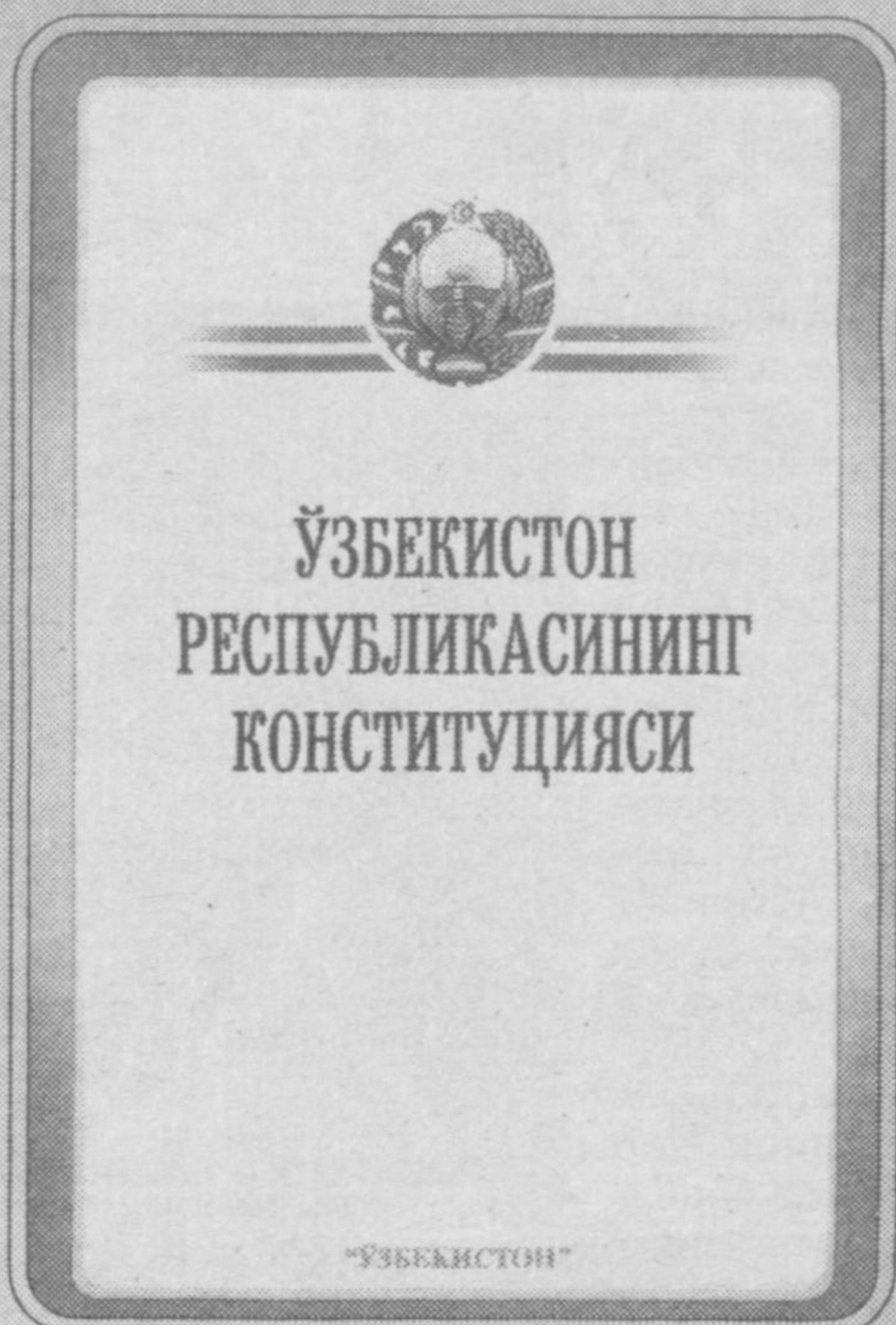
- Жомий
- Низомий Ганжавий
- Хусрав Дехлавий

Дарс сўнгида гуруҳларнинг тўплаган баллари (тарқатилган турли кўринишдаги карточкалар асосида) эълон қилинади. Ўқитувчи дарсни хулосалар экан, баъзи бир тушунчаларга аниқлик киритди ва уйга тегишли вазифалар берди.

Дарсни Ойбуви ОЧИЛОВА кузатди.

Суратларда: илғор ўқитувчи Гулноз Сатторова ўқувчилари билан.

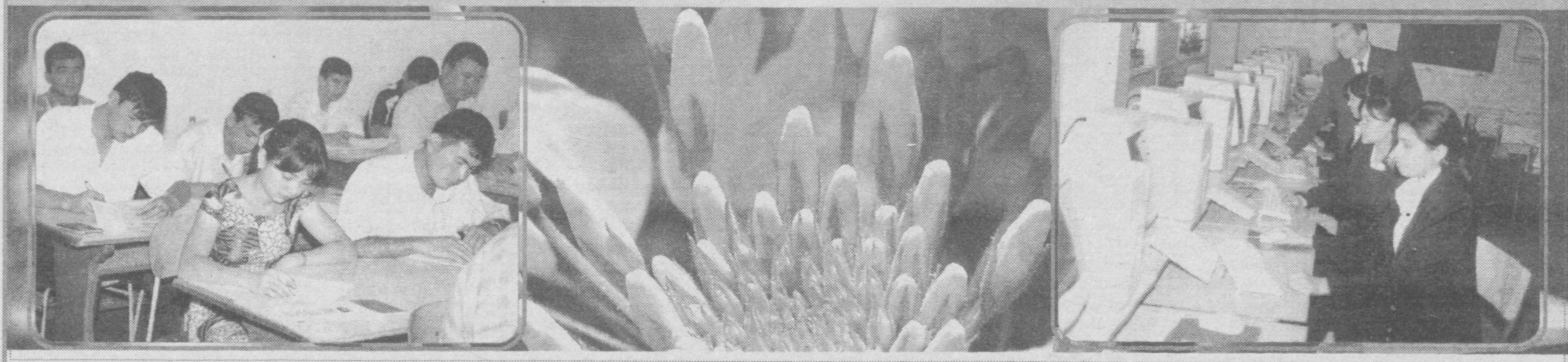

НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

*профессор-ўқитувчилари
жамоаси*

**барча таълим фидойиларини
ва юртдошларимизни Бош
қомусимиз қабул
қилинганлигининг
11 йиллиги билан самимий
муборакбод этади.**

*Конституциямиз ўз йўлидан
дадил одимлаётган
Ўзбекистонимизнинг порлоқ
келажаги учун хизмат
қилаверсин!*

«Гавҳар»га бой китобча

«Оз-оз ўрганиб доно бўлур». «Тошкент оқшом» газетаси тахририяти тақдим этган ушбу мўъжазгина китобча қимматбаҳо дуру гавҳарлардан тuzилган маржонга қийёслаш мумкин. Чунки бу китоб бундан бир неча асрлар илгари яшаб ўтган бобокалонларимизнинг ёзиб қолдирган энг сара дурдоналаридан бунёдга келган.

Ватанпарварлик, дустлик, ҳалолик ва тўғрилик гоёлари билан сугорилган мазкур тўпламни ўқир экансиз, унда жамланган сўзлар сизни саодат ва эзгуликка чорловчи бир хазина эканлигини англайсиз. Уни мутолаа қилганингиз сари бу хазинанинг эшиклари янада кенгрок очилиб боришини ҳис қиласиз.

Китобда Шарқ донишмандлари ва барча миллатга мансуб алломаларнинг фалсафий фикрлари қўнғи билан ўрганилиб, мазмунига путур етказмаган ҳолда ихчам шаклда баён этилган.

Вақт — бетўхтов, давр ўтаверади. Ҳар қандай бўюм ҳам пайти келиб эскириши, қадрини йўқотиши мумкин. Аммо, олтинга вақтнинг аҳамияти йўқ. У доимо ўз баҳосини сақлаб тураверади. Бироқ, боболаримиз қолдирган юксак маънавий бойликлар олтиндан-да азизроқдирки, бу бойликлар нафақат ўз қадрини йўқотмайди, балки замонлар ўтиши билан қиммати ошиб, аҳамияти юксалиб бораверади.

Элмурод НИШОНОВ

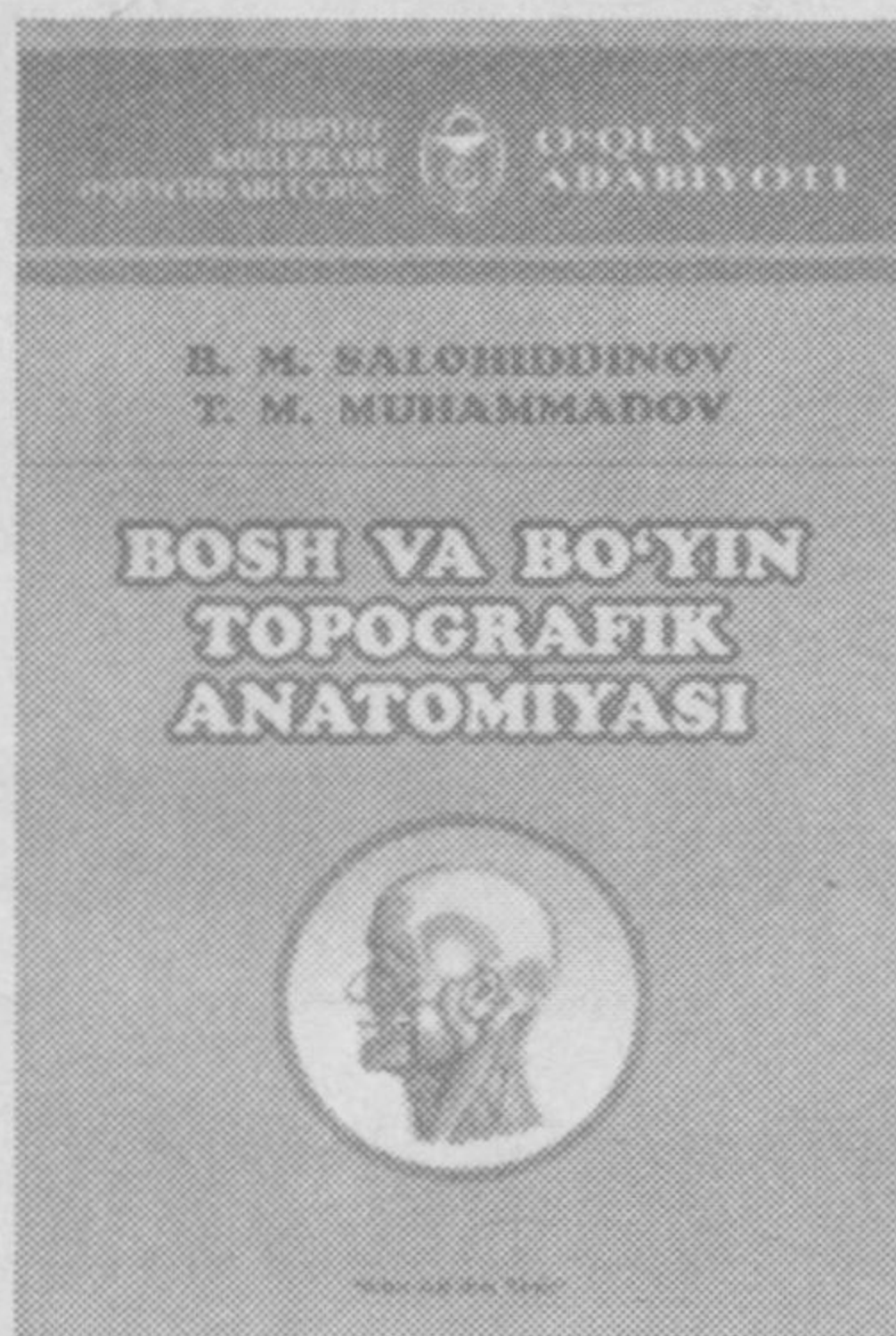
ТИББИЁТ НАШРИЁТИДАН ЯНГИ КИТОБЛАР

Абу Али ибн Сино номидаги «Тиббиёт» нашриётида Қўқон тиббиёт коллежининг олий тоифали услубчиси ва ўқитувчиси Мукаррам Бекмуродовнинг республикамиз тиббиёт коллежлари ва бошқа тоифали таълим олувчиларга мўлжалланган «Жарроҳлик ва реанимация асосларида ҳамширалик иши» номли дарслиги нашр этилди. Ушбу китоб

Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигининг олий ва ўрта таълим бўйича ўқув-услубий дастурига тўлиқ жавоб бериб, 2 та асосий қисмларни ўз ичига олади. 1-қисм «Жарроҳлик», 2-қисм «Реанимация асослари»га бағишланади. Китобни ва рақлар экансиз, унинг янги дастур асосида яратилганлиги, ҳамширалар учун тўлиқ назарий маълумотлар борлигига амин бўласиз. Шунинг ҳам айтиб ўтиш лозимки, инсон соғлиги ва саломатлигига масъул бўлган тиббиёт ходимлари ва билим ва малакадан ташқа-

ри беморга меҳр-муҳаббат ва муомала маданияти ҳам энг муҳим фазилатлардан бири ҳисобланади. Айниқса, жарроҳлик ва реанимация бўлимларида ишлаётган ўрта тиббиёт ҳамшираларининг масъулияти жуда жиддий. Дарсликда ана шу тиббиёт этикаси ва яна нималарга эътибор бериш ҳақида ҳам қимматли маълумотлар берилган. Дарслик охирида жарроҳлик ва реанимация асосларидан муаммоли масалалар ва жарроҳлик амалиётларида жуда кўп ишлатиладиган дорилар учун рецептлардан намуналар берилган. Мазкур ўқув дарслиги ўрта махсус тиббиёт коллежи ўқувчилари, шунингдек мустақил фаолият олиб бораётган умум амалиёт ҳамшираларига фанни чуқур ўрганишларида ва иш фаолиятларида фойдаланишлари учун қўл келади.

Айнан шу нашриётда юқоридаги дарслик қатори медицина соҳасининг маълум бир томонини ўзда акс эттирган В.Салоҳиддинов, Т.Муҳаммадовларнинг муаллифлигида

«Бош ва бўйин топографик анатомияси» номли ўқув адабиёти ҳам нашр этилди. Бу дарслик ҳам Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази томонидан тиббиёт коллежлари учун дарслик сифатида тавсия этилган бўлиб, «Бош мия соҳасининг топографик анатомияси», «Калла-мия топографияси», «Бош-юз қисмининг топографик анатомияси» каби бобларни ва асосий мавзуларни ўз ичига олади.

Дарсликда бош ва бўйин топографик анатомияси бир неча қисмларга бўлиб берилган, ўқувчилар юз-жағ жарроҳлиги, стоматология иши каби алоҳида йўналишлар ҳақида ҳам етарлича ахборотлар олишлари мумкин.

Коллеж талабалари учун ёзилган ҳар иккала дарсликларнинг асосий мақсади, талабаларга медицинанинг энг замонавий илмларидан кўпроқ маълумот бериш, уларнинг тафаккурини оширишдан иборат.

Бугунги кунда гиёҳвандлик муаммоси ўсмирлар ва ёшлар ўртасида кенг тарқалиб, келажакимиз эгалари ҳаётига таҳдид солмоқда, юзлаб, минглаб навқиронлар ҳаётини заҳарламоқда. Энг дахшатлиси, мактаб ўқувчилари билиб-билмай бу кўчага кириб қолишмоқда. Бу муаммога лоқайдлик билан қараб туришга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ. Эртага бу офат ис- таган бир мактабга, синфхона- га, хонадон ахилларига чанг солмаслигига ҳеч ким қафолот бера олмайди. Бу ишга фақат ўқитувчиларнинг, тарбиячиларнинг ва тиббиёт ходимларининг вазифаси деб қарамай, бутун жамоатчилик курашиши

лозим. Тиббиётда «Беморни даволашдан кўра, унинг олдини олиш осон» деган ибора бор. Олдини олиш эса вақтида огоҳлантириш, профилактика ишларини тўғри йўлга қўйиш билан боғлиқ. Албатта, бунини ёшларимиз орасида қўллаш самарали натижалар бериши аниқ.

Ана шу масалалардан келиб чиқиб, Ибн Сино халқаро жамғармасининг савий-ҳаракати ва тавсиясига биноан Абу Али ибн Сино номидаги тиббиёт нашриётида «Ўсмир-ёшлар орасида гиёҳвандлик профилактикаси» услубий қўлланмаси чоп этилди. Ушбу қўлланма 2002 йилда ўқитувчилар учун нашр этилган «Гиёҳвандлик профилактикаси бўйича» услубий қўлланманинг мантиқий давомчисидир. У гиёҳвандликка қарши курашиш ва тарғибот-ташвиқот масалаларини олий ўқув юртлари, коллежлар, лицейлар, мактаблар ва кенг жамоатчиликка ёйишда дастур вазифасини ўтайди.

Дилмурод СОДИКОВ

ФИТРАТ ҚАРАШЛАРИНИНГ БУГУНГИ ИФОДАСИ

Оила — жамият таянчи, маънавий тарбия маскани, ватан ичра ватан бўлиб, инсонни эзгулик, диёнат, комиллик сари элтувчи йўл ана шу мўътабар остонадан бошланади. Чиндан ҳам жамият таракқиётида етук инсонни, маънавий баркамол ва жисмоний соғлом авлодни, истеъдод эгаларини тарбиялашда оиланинг ўрни муҳим аҳамиятга эга.

Шу жиҳатдан қараганда, Тошкент давлат аграр университети қошидаги республика гимназияси, «Оила» илмий-амалий маркази томонидан тайёрланган Шоира Абдужалилованинг «Абдурауф Фитратнинг оила ва бола тарбиясига оид қарашлари» («Оила» асари асосида) номли илмий-оммабоп рисоласи ҳам ўз ўрнига эга.

Рисоланинг кириш қисмида ёш авлодни кўнглидагидек вояга етказишда халқимиз азалдан оилавий тарбияга жиддий эътибор бериб келганлиги, элнинг етук шахслари оила тарбияси натижасида эл назарига тушганлиги ижтимоий-сиёсий, маънавий нуқтаи назардан таҳлил этилган. Бу борада миллатимизнинг улуг алломалари энг замонавий тарбия йўллари ва усулларини ишлаб чиқиб, ўз халқига тақдим қилганлар. Ана шундай аллома-

лардан бири, беназир инсон, жадидлар ҳаракатининг буюк арбоби Абдурауф Фитрат, 1914 йилда ёзган «Оила» асарида бунини муфассал таҳлил қилади. Бу асарда илк бор ўзбек миллий педагогикаси илмий асослаб берилади.

Ш.Абдурахмонованинг юқорида номи зикр этилган рисола-сини том маънода Фитрат қарашларининг бугунги ифодаси, дейиш мумкин. Биринчи бобда муаллиф мустақилликнинг ўтган даври давомида ўзига хос ўзбек модели юзага келишидаги ижтимоий-сиёсий, иқтисодий, ҳуқуқий ва маънавий асосларни тарихий тажрибалар негизидан таҳлил этган. Муаллиф соғлом авлодни шакллантиришнинг миллий-тарихий тажрибасидаги насл поклиги, тарбияда устоз институти, ибрат кўрсатиш билан боғлиқ бўлган учта концептуал йўналишни ҳар томонлама чуқур асослаб бера олган.

Насл поклиги концепциясида азалий анъанавий қадриятлардан келиб чиқиб, насл-насаб поклиги ва ажодларимиз ўз давомчиларининг жисмоний соғломлигига эришиб келганлигини Фитрат қарашлари билан уйғунлаштира олган. Фитрат таъбирича, «Бола отасининг пушти камаридан она

жисмига ўтиши билан оналар ўз фарзандининг саломатлиги муҳофазасига диққат қилиши ва унинг она қорнида соғлом бўлишига аҳамият бериши лозим». Ш.Абдужалилованинг рисоласида эса насл поклиги вояга етган фарзандга турмуш ўртоқ танлаб бериш билан боғлиқ оналар зиммасидаги масъулият, миллий удумга айланиб келганлиги фалсафий қарашлар билан изоҳланади.

Рисолада «устоз институти» концепцияси миллий-тарихий тажрибамизнинг ўзига хос хусусиятлари билан бевосита боғлиқлигини исботлайди. Бунда муаллиф «устоз» атамасининг тарихий негизларидан келиб чиқиб, «пир», «устоз», «ҳазрат», «эшон», «оталик» каби атамаларини моҳирлик билан таснифлайди. Китобда устоз бўлишнинг 400 дан ортиқ қоидалари, хусусан, уларнинг айримлари «устозликка даъвогарнинг аввало бўғзи тоза бўлсин», «устоз покдомон бўлсин», «устоз назарқарда бўлсин» каби талаблар баён қилинган. Шунга монанд тарбиядаги қадимдан давом этиб келадиган тарбия ва тасаввуфий тарбия, уларнинг икки ҳолати, шакли моҳирлик билан очиб берилган. Шунингдек, рисолада XIV

асрга келиб, бу тарбия усуллари ихчамлаштирилиб, 7 та методга келтирилганлиги таҳлил қилинган. Жумладан, талаб, ишқ, маърифат, истиғно, таъҳид, ҳайрат, фикру фано методлари таснифи асосида шогирд босқичма-босқич тарбияланиб бориши кўрсатилган.

Муаллиф фаолиятда «ибрат» концепциясини ҳам миллий-тарихий тажриба нуқтаи назаридан таҳлил қилиб, намуна қадриятлари реал, ҳаётий воқелик билан боғлайди. Мазкур концепция билан боғлиқ бўлган ҳавас, ҳаракат ва ҳамкорлик тушунчалари моҳиятан шахс ва унинг бутунлигини сақлаш масаласи билан изоҳлаб берилган.

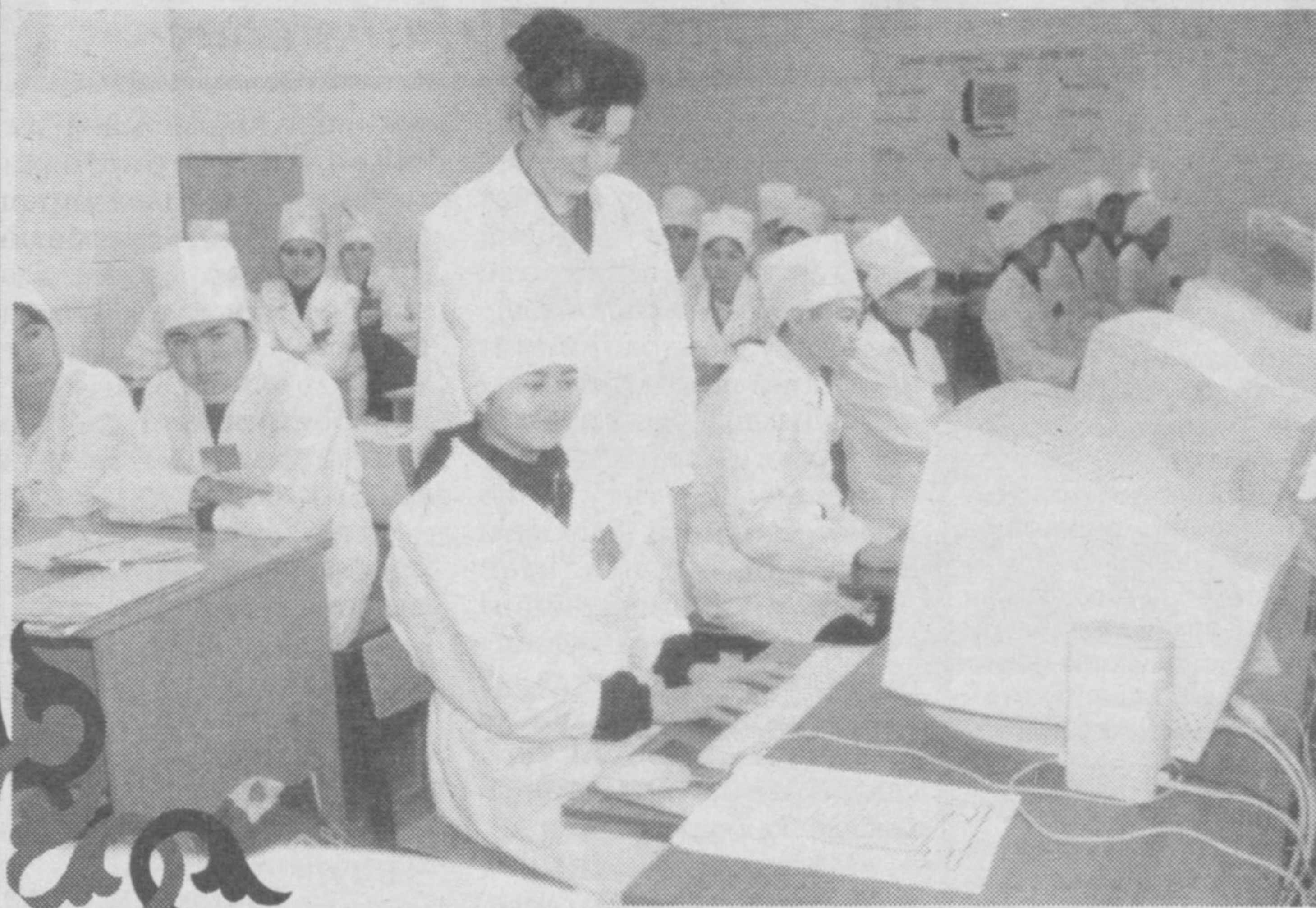
Муаллифнинг энг муҳим ютуқларидан бири шундаки, рисолада Фитрат инсон (бола) тарбиясини уч қисмга бўлиб кўрсатганлигини алоҳида таъкидлаб ўтади. Биринчи қисм, туғилишдан 8 ёшгача бўлган даврда бола тарбияси ота-она зиммасига тушади. Иккинчи қисм, 8 ёшдан 20 ёшгача бўлган давр бўлиб, бунда тарбия мактаб ва мадраса (ўқув юрти) зиммасида бўлади. Учинчи қисм, 20 ёшдан бошлаб, умрининг охиригача бўлган даврни ўз ичига олиб, бунда тарбия «одамнинг ўз бошига туша-

ди». Муаллиф талқинича, Фитрат қарашларида шахс 20 ёшдан тарбия кўрган ҳисобланади ва кейингилари унга қўшимчадир. Шу сабабли ўша даврларда мактаб ёки мадрасалардан озод бўлган кишилар ўзларига бирор мутафаккирни пир еки устоз сифатида танлаб, барча ҳаракатларини у билан баъаслаҳат қилишган. Мақсад — ҳаётдан адашмаслик бўлган.

Хулоса қилиб шунини айтиш мумкинки, «Абдурауф Фитратнинг оила ва бола тарбиясига оид қарашлари» илмий-оммабоп рисоласида Фитрат асарининг нафақат чуқур фалсафий таҳлили, оила ва бола тарбиясига оид илғор қарашлари, балки унда муаллифнинг бевосита шу масалага бўлган муносабати ҳам аниқ ва равшан илмий тадқиқ қилиб берилган. Ушбу рисола нафақат таълим-тарбия билан шугулланувчи мутахассислар учун, балки республикамиздаги узлуксиз таълим тизими ходимлари учун ҳам, шунингдек, барча оилалиларга-да асқодади.

С.ШЕРМУХАММЕДОВ,
ЎзФА академиги, фалсафа
фанлари доктори,
профессор.
Т.СУЛТОНОВ,
фалсафа фанлари номзоди,
доцент

**Наманган тиббиёт коллежи жамоаси
барча устоз ва мураббийларни ҳамда
юртдошларимизни мамлакатимиз Конституцияси
қабул қилинганлигининг 11 йиллик тўйи билан
қизгин табриклайди. Бахтимиз қомуси ҳар
бирингизнинг хонадонингизга фаровонлик ҳадя этсин.
Истиқлол қуёши мусаффо осмонимиз узра доимо
порлаб тураверсин!**

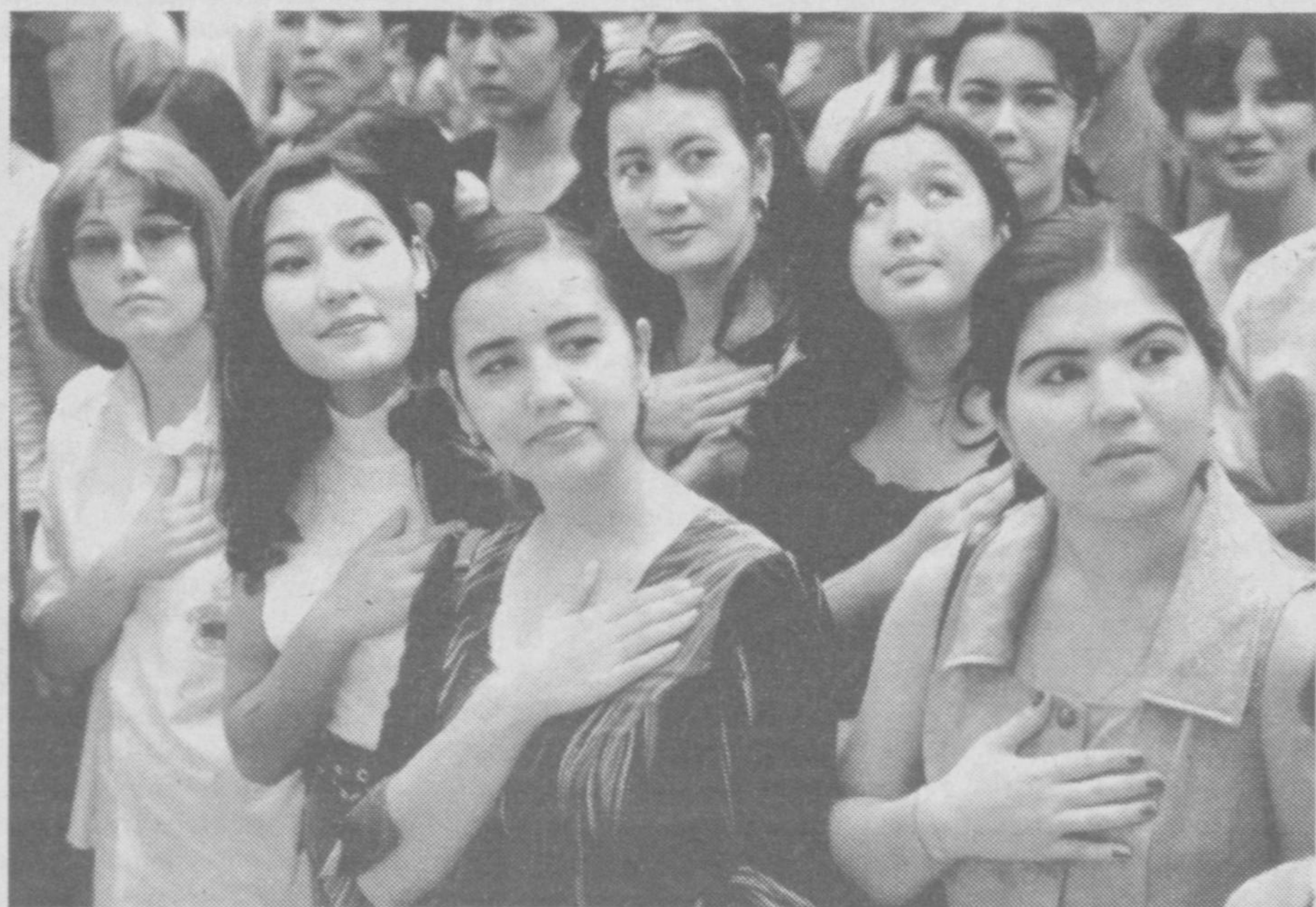

**Мустақил Ватанимиз жаҳон ҳамжамияти таркибида инсоният
маърифий тараққиётининг учинчи минг йиллигига қадам қўйди. Ёруғ
истиқболга интилаётган халқимиз томонидан адолатли фуқаролик жамияти ва
демократик ҳуқуқий давлат барпо этиш йўлида амалга оширилаётган иқтисо-
дий ва сиёсий-ҳуқуқий ислохотлар ўзининг ижобий самарасини бермоқда.**

**8 декабрда мамлакатимизнинг барча фуқаролари ўз ҳуқуқ, бурч
ва эркинликлари кафолатлаб қўйилган Ўзбекистон Республикаси
Конституцияси қабул қилинган санани қарши олишади. Университетимиз
ректорати, профессор-ўқитувчилари,**

**тадқиқотчилари, қолаверса, кўп сонли
талабалар барчангизни Конституция
куни билан қизгин табриклайди.**

**Юртимизнинг тинчлиги, осойишталиги,
тараққиёти учун хизмат қилувчи ҳар
бир фуқаронинг ўз бурч, ҳуқуқ ва эр-
кинликларини тўғри англашлари, бунга
виждонан ёндошишлари тарафдори-
миз. Бунинг учун эса уларга саломат-
лик, собит ирода, жўшқин куч-қувват
зарур. Сизга айнан шу тилаклар
йўлдош бўлсин, мададкор бўлсин, азиз
юртдошлар!**

**ТОШКЕНТ АХБОРОТ
ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ УНИВЕРСИТЕТИ ЖАМОАСИ**

Республикада демократик ҳуқуқий давлат ва адолатли фуқаролик жамияти қуриш йўлидан изчил борилаётганлиги сабабли, кадрлар тайёрлаш тизими тубдан ислоҳ қилинди, давлат ижтимоий сиёсатида шахс манфаати ва таълим устуворлиги қарор топди. Шу сабабли тарбиявий ишларни олиб бормасдан туриб, жамиятнинг ривожланишини тасаввур қилиш қийин.

Ҳозирги кунда қонун асосида яшаш жамиятнинг устувор тамойиларидан бири ҳисобланади. Зеро, жамиятда қонун устуворлигини таъмин этмасдан туриб, кишиларнинг турмуш тарзини янгилашнинг имкони йўқ. Президент Ислам Каримов иккинчи чақириқ Республика Олий Маж-

зарий жиҳатларини ўрганади. Қонунчилик услубияти, унинг мақсад ва вазифаларини юридик фанлар доирасидагина тушуниришнинг ўзи илмий жиҳатдан етарли эмас. Бунда кўпинча туб моҳият очилмай қолади. Чунки қонунчилик услубияти юридик ва лингвистик билимлар ўртасидаги маълум бир илмий йўналиш бўлгани сабабли у ана шу икки соҳанинг ўзаро ҳамкорлигини тақозо этади. Қонунчилик юридик билимлар, услубият эса лингвистик билимлар маҳсулидир.

Таълимда, хусусан, юридик таълимда қўйилган мақсадга эришишнинг яна қуйидаги усуллари мавжуд: **Ҳодисани ёки жараёни (масалан, суд жараёни, тергов жараёни бўлиши мумкин) кичик-кичик бўлакларга, мавзуларга ажратиб**

Ta'kid

шу тенг муносабатлар асосидагина талабаларда ижодкорликни, эркин фикрлаш ва мустақил мушоҳада юритиш, таҳлил қилиш каби қобилиятларни юзага чиқариш мумкин. Бунда ўқитувчи талабалар олдида шундай талаблар қўйиши керакки, токи улар мустақил фикр юритиш ва изланишга мажбур бўлсинлар. Ўқув жараёнини шундай ташкил этиш керакки, талабалар ўқитувчининг фикрини тўғридан-тўғри эмас, балки мушоҳада ёки шахсий муҳокама асосида қабул қилсин. Муаммоларни ҳал этишда ўқитувчи талабаларнинг фикр-мулоҳазаларини, муносабатларини ҳурмат қилиши лозим. Ва айна пайтда, та-

ФУҚАРО УЧУН ҒАМХЎРЛИК

Биз жамият ижтимоий-иқтисодий ривожланишининг қайси жабҳасига назар ташламайлик, бунинг замирида инсон бахт-саодатини кўзлаш сингдирилганига ишонч ҳосил қилиш мумкин. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг аксарият моддаларинда фуқаролар ҳуқуқи, бурчи, эркинликлари кўрсатиб берилиши билан бирга уларни ижтимоий Ҳимоялаш ҳақидаги бандлар ҳам белгилаб қўйилган.

Жумладан, учинчи

нади. Йил бошидан бери талаба ва профессор-ўқитувчилар соғлигини, ижтимоий муҳофазасини яхшилаш билан боғлиқ талайгина ишлар амалга оширилди. Бу айниқса, ўқитувчиларнинг меҳнат таътиллари даврида яққол кўзга ташланди. Уларнинг бир нечтасига «Зомин», «Турон», «Чотқол» санаторийларида дам олишлари учун бепул ва имтиёзли йўлланмалар берилди.

50 га яқин киши Чкалов номидаги авиация ишлаб

Jamoat birlashmalari

бўлимнинг XIII боби «Жамоат бirlashmalari» деб аталади. Ҳар бир меҳнат жамоасининг энг оммавий ва ғамхўр ташкилоти ҳисобланган касаба уюшмалари ўз аъзоларининг ижтимоий ва моддий аҳволини ўнглаш, тиклаш билан боғлиқ ишларни амалга оширади. Институтимиз касаба уюшмаси фаолияти мисолида ёндашадиган бўлсак, у ўз аъзоларининг ғамхўр ташкилоти бўлишга ҳақарат қилмоқда. У 2000 нафарга яқин аъзони ўз теварагига бirlashтирган бўлиб, ходимлари ҳақида қайғуради.

«Ижтимоий Ҳимоя» иборасини тилга олганда, беихтиёр касаба уюшмалари кўз ўнгимизда гавдала-

чиқариш бirlashмаси ихтиёридаги «Кристалл», «Сокол» соғломлаштириш оромгоҳларида имтиёзли йўлланмалар билан дам олиб қайтишди. Бундан ташқари, касаба уюшмамиз ходимларнинг, ўқитувчи-мураббийларнинг юбилей саналарида ҳам моддий ёрдам кўрсатмоқда.

Умуман, фуқаролар ва касаба уюшмалар орасидаги ўзаро алоқанинг мустаҳкам йўлга қўйилиши қонуний асосга эга. Биз бундан кейин ҳам ўз аъзоларимизга ижтимоий муҳофазанинг амалдаги кўринишлари бўйича ғамхўрлик кўрсатишга тайёриймиз.

Рустам ЮСУПОВ,
Тошкент давлат авиация институтининг касаба уюшмаси кўмитаси раиси

МУНОСАБАТЛАР ТЕНГЛИГИ

ёхуд
талабаларнинг ҳуқуқий
онини юксалтириш
омиллари

лиснинг биринчи сессиясида қилган маърузаларида бу масалага алоҳида эътибор қаратиб, шундай деган эди: «**Аҳолимиз, айниқса, ёшларнинг ҳуқуқий онини ва маданиятини юксалтиришга қаратилган чора-тадбирлар дастурини кенг қўламда амалга оширишга алоҳида эътибор бериш зарур, деб ўйлайман. Токи, ҳар бир фуқаро ўз ҳақ-ҳуқуқини билсин ва уни Ҳимоя қила олсин**».

Шунингдек, юртбошимиз жамият ҳаётининг барча соҳаларини эркинлаштириш гоёсини илгари сурмоқдалар. Эркинлаштириш, аввало, демократик руҳдаги ҳаётбахш жараён бўлиб, унинг ҳуқуқий негизиди янгилаш ва ўзгаришлар тизими ётади. Қонун ва бошқа меъёрий-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаларини тайёрлаш энг мураккаб ва ўта масъулиятли жараён ҳисобланади. Шу боис, қонун тили ҳуқуқий муносабатларнинг шаклий ифодаси бўлса, қонунчилик услуби бу соҳа ифода усулининг илмий-на-

ўрганиш. **Прокурор нутқи, судья нутқи, адвокат нутқи, ҳукм каби.**

Ўрганилаётган ҳодисани мураккаблаштира бориб, кенгайтира бориб, сўнгра уларни таққослаш.

Ҳодиса ёки жараёндаги умумий тушунча ва ҳолатларни индивидуallashtiriш, яъни умумийликдан аниқликка қараб бориш.

Маълумки, таълим жараёни икки ёқлама характерга эга бўлиб, ўқитувчи-педагог ва талабанинг тенг муносабатларидан иборат. Жараёнда ўқитувчи раҳбарлик қилади ва жавобгар шахс ҳисобланади. Аммо бу дегани, таълим жараёни ўқитувчининг тўлиқ ҳукмронлиги остида амалга ошади, дегани эмас.

Ўқитувчи ва талабанинг тенг муносабатлари асосида таълимни ташкил этиш, жамиятда туб ўзгаришлар юз бераётган, илм-фан, техника шиддат билан ривожланаётган даврнинг муҳим талабларидан биридир. Айна

лабалар ҳам одоб-ахлоқ доирасидан чиқмай, муаммоларни эркин ҳал эта олсинлар. Талабаларнинг мустақил фикрлашда хато қилишларидан қўрқмай, мулоқот учун қулай шароитлар яратилиши керак.

Талаба-ёшларнинг ижтимоий-ҳуқуқий фаолликларини оширишда уларнинг давлат ва маҳаллий аҳамиятга эга бўлган қонун лойиҳаларини муҳокама қилиши, ўқув масканлари ва турар-жойларда қонунчиликни кенг тарғиб этиши уларнинг ташаббускорлигини ва жавобгарлик масъулиятини оширади.

Баҳодир СУЮНОВ,
Тошкент давлат юридик институтининг «Ўзбек тили ва адабиёти» кафедраси катта ўқитувчиси

АХБОРОТЛАР ОЛАМИГА ЙЎЛ

Конституциямизнинг 29-моддасида фуқароларимиз, мамлакатимизда фаолият кўрсатувчи корхона ва ташкилотлар, ҳаттоки, мамлакатлар ва давлатлар ўртасидаги ахборот алмашинув эркинликлари ва масъулиятларини белгилашни назарда тутиб, шундай дейлади: «**Ҳар ким фикрлаш, сўз ва эътиқод эркинлиги ҳуқуқига эга. Ҳар ким ўзи истаган ахборотни излаш, олиш ва уни тарқатиш ҳуқуқига эга, амалдаги конституциявий тузумга қарши қаратилган ахборот ва қонун билан белгиланган бошқа чеклашлар бундан мустаснодир. Фикр юритиш ва уни ифодалаш эркинлиги фақат давлат сири ва бошқа сирларга тааллуқли бўлган тақдирдагина қонун билан чекланиши мумкин**».

Қомусимизнинг ушбу моддасига асосланиб, Ўзбекистон Республикасининг 1993 йил 7 майда қабул қилинган «Ахборотлаштириш тўғрисида»ги қонуни ахборот мажмуи фаолиятининг иқтисодий, ҳуқуқий ва ташкилий асосларини, унинг Ўзбекистон Республикасида тутган ўрни ва аҳамиятини белгилайди, ахборот эгалари ва ахборотдан фойдаланувчилар бўлиш давлат ҳокимияти ва бошқарув органлари, юридик ва жисмоний шахслар ўртасидаги

муносабатларни тартибга солиб туради.

Ахборотлар алмашинуви маълум манфаатлар замида амалга оширилишини назарда тутсак, унинг кўлами шахсий, хусусий, миллий, умумдавлат ва умуминсоний аҳамиятга эгадир. Ҳозирги кунда ахборот алмашинуви нафақат мамлакатимиз, балки халқаро миқёсда ҳам амалга оширилиши ҳаётий зарурат бўлиб қолаётти. Бунда тўлақонли ва ишончли иштирок этиш фуқароларимиздан, корхона ва ташкилотлардан, ҳукумат органларидан, аввало, давлатчилигимизга ва Конституциямизга, миллий ва умумдавлат манфаатларини ўзларининг шахсий манфаатларидан юқори қўйишдек масъулиятни юклайди. Иккинчи томондан, халқаро ахборот алмашинувининг ҳуқуқий асосларини чуқур билишлари ва унга амал қилишларини тақозо этади.

29-моддада зикр этилган қирқлар айна шу масалаларга қаратилганига ҳамда фикр ва ахборот алмашинувининг конституциявий асослари ва тегишли қонунда эса уни амалга ошириш механизмлари келтирилганига гувоҳ бўламиз.

Муҳаммади УСМОНОВ,
юридик фанлари доктори,
профессор,
Зафаржон МАДРАХИМОВ,
техника фанлари номзоди

Ўзаро ҳамжиҳатлик, тинимсиз изланиш, келажакка ишонч руҳида қилинган меҳнат самараси бугунги кунда илмий-педагогик кадрлар салоҳиятини мустаҳкамлаш, ўқув жараёнида юқори сифатли таъминлаш, ўқув-услубий таъминотни фаоллаштириш, кафедра лабораторияларининг моддий-техника базасини ривожлантириш, илмий изланишлар салмоғини юқорига кўтариш жабҳаларида намоён бўлмоқда. Тошкент тўқимачилик ва енгил sanoat институтининг «Тўқима технологияси ва дизайни» кафедраси жамоаси илмий тадқиқотлари маҳаллий хом ашёдан юқори сифатли, ҳар жиҳатдан жаҳон стандартлари талабларига тўла жавоб бера олувчи, ички ва ташқи бозорда хариддор-гир

лар қаторига Япониянинг «Мура-та» фирмаси қайта ўраш автома-ти ва «Рийомо Системс» фирмаси электрон дизайн комплекси, Швейцариянинг «Беннингер» пилталаб рандалаш машинаси, Италиянинг «Сомет» тўқув дастгоҳлари, Франциянинг «Штебл» жаскард машиналари келтириб ўрнатилди, чет эллик мутахассислар билан биргаликда ишга туширилди ва кенг фойдаланилмоқда.

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, Вазирлар Маҳкамаси қoшидаги фан ва технологиялар маркази томонидан олий ўқув юртларида илмий изланишларни тўғридан-тўғри мо-

тент идораси томонидан муаллифлик гувоҳномаси билан Ҳимояланиш арафасида. Бунда кўплаб иқтисодий талабалар, ёш изланишчилар ҳам фаол иштирок этишмоқда.

Мен ҳозирги кунда техника фанлари доктори, профессор Х.Алимова илмий масала-чилик остида олиб бораётган илмий изланишларимни якунлаб, докторлик диссертациямни Ҳимоя қилиш арафасидаман. Диссертация мавзуси керакли хусусиятларни ўзида му-

ИЛМИЙ-ТЕХНИКАВИЙ ИЖОД ЭРКИНЛИГИ

тўқималар ишлаб чиқариш технологияларини яратиш, бу борада мавжуд бўлган муаммоларнинг назарий ва амалий ечимларини илмий асослаб беришга йўналтирилган.

Табиийки, бу даргоҳдаги илмий ишлар салмоғи ҳам Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 42-моддасида белгилаб қўйилган илмий-техникавий ижод қилиш эркинлиги билан чамбарчас боғлиқ. Лабораторияларни ўта замонавий, юқори тезликка эга бўлган, тўла компьютерлаштирилган дастгоҳлар билан жиҳозлаш борасида мисли кўрилмаган ишлар амалга оширилди. Япония ҳукуматиининг институтга ажратган умумий қиймати 4 млн. АҚШ долларига тенг бегараз гранти асосида кафедрамиз лабораторияларида анъанавий равишда ишлатиб келинган классик дастгоҳ-

лаштиришга ажратилаётган грантлар кафедраси жамоасига мустақиллик йилларида тўпланган салоҳиятни янада кўпроқ намоён эта олиш имкониятларини очиб берди. Хусусан, 2003 йил давомида кафедра марказ томонидан ажратилган 2,5 млн. сўмлик грант асосида тадқиқотлар олиб борди. Изланишлар натижасида кўплаб нуфузли журналларда мақолалар chop этилди, халқаро ва республика миқёсидаги илмий-амалий анжуманларда маърузалар қилинди, ихтиро, sanoat намуналари ва дастурлаш маҳсулотларига талабномалар тайёрланди. Жумладан, мамлакатимиз миллий курашчилари учун мўлжалланган махсус тўқима қатор кўрғазмаларда соҳа мутахассислари ва истеъмолчилар томонидан алоҳида таҳсинга сазовор бўлиб, ҳозирги кунда давлат Па-

жасамлаш-тирган тўқималар олиш учун зарур технологик шарт-шароитларни олдидан белгилаш, илмий асосларини яратишга бағишланган. Бир нечта ихтироларга муаллифлик гувоҳномалари олишга муваффақ бўлганман. Бельгиянинг Гент университетида икки мартаба қилган таширфим ва Жанубий Кореянинг Кумо миллий технологик университетида бўлиб ўтган тажриба алмашувлар чоғида у ердаги ҳамкорлар билан илмий ҳамкорлик алоқалари ва дўстона муносабатлар ўрнатилганга муваффақ бўлдим. Шубҳасиз, буларнинг барчаси Конституциямизда белгилаб қўйилган ҳуқуқ, бурч ва эркинликларимизнинг ёрқин ифодасидир.

А.ДАМИНОВ,
Тошкент тўқимачилик ва енгил sanoat институтининг «Тўқима технологияси ва дизайни» кафедраси мудири, доцент

Саҳифа материалларини
Хулкар ТҮЙМАНОВА тайёрлади.

Конституция халқимизнинг истиқлол йилларида эришган тарихий ютуғи. У нафақат муҳим ҳаётий қўлланма, балки ғурур, ифтихор, шу Она заминда яшаётган миллати, тили, динидан қатъий назар барча фуқаролар учун ҳимоя воситасидир. Ушбу ҳужжат бир томондан халқ тафаккури ва сиёсий ақл-заковатининг маҳсули бўлса, иккинчи томондан суверен давлат ва қолаверса фуқароларнинг тақдирини ўзида мужассам этади.

Асосий Қонунимизда халқимизнинг инсонпарварлик аънаёлари, тарихий ва маданий меросини ўзида акс эттирган инсон шайни, унинг қадр-қиммати бош мезон қилиб олинган. Конституцияда инсон энг олий қадрият эканлиги алоҳида таъкидланади. Бунда фуқаро, жамият ва давлат ўртасидаги муносабатларнинг энг юксак ҳуқуқий ечими ўз аксини топганки, жамиятда барқарорликнинг таъминланиши ижтимоий адолатнинг бош мезон қилиб олингани билан изоҳланади.

Мамлакатимизда кенг қўламда амалга оширилаётган таълим соҳасидаги ислохотлар, баркамол, соғлом авлодни вояга етказиш борасидаги бунёдкорлик ишларининг барчаси Конституцияда белгилаб берилган инсонпарварлик тамойилларининг ҳаётимизда тўла рўйбга чиқаётганлигидан далолатдир. Жумладан, ўтган йиллар давомида кўплаб замонавий турдаги академик лицей ва касб-ҳунар коллежларининг барпо этилаётгани, юзлаб янги турдаги ўқув адабиётлари яратилаётгани келажакимиз эгалари бўлган ёш авлод ҳақ-ҳуқуқларини таъминлашга хизмат қилади.

Давлатимиз раҳбарининг "Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишни ташкил этиш тўғрисида"ги фармойиши Бош Қонунимиз мазмун-моҳиятини ёшлар тафаккури ва қалбига содда, лўнда ва равон услубда етказиш, уларнинг ҳуқуқий саводхонлигини ошириш, ўз ҳақ-ҳуқуқларини тегаран аниқлашлари, Ватанга садоқат ва муҳаббат, миллий истиқлол ғоялари руҳида камол топтириш йўлида муҳим дастуриламал бўлди. Мазкур фармойишнинг бажарилиши жараёнида бугунги кунда жамиятимиз ҳаётининг мезони бўлган Конституцияни мукамал ўрганиш, унинг маъносига етиб бориб, амалий ҳаётимизнинг муҳим қўлланмасига айлантириш борасида фаол саяй-ҳаракатлар олиб борилмоқда. Айни пайтда бутун мамлакатимизда Консти-

туциянинг 11 йиллиги кенг нишонланаётган бир паллада коллежимиз педагогик жамоаси томонидан ҳам мазкур санага ўзгача тараддуд кўрилди.

Ўтган қисқа йиллар давомида Нукус педагогика коллежиди Бош Қомусимизни ўрганишни ташкил этиш бўйича муайян ишлар амалга оширилди. Президентимиз фармойишига асосан Ўзбекистон Республикаси Конституциясини фанлар таркибиди эмас, балки алоҳида ўқув фани сифатида ўрта махсус, касб-ҳунар таълими муассасалари ўқув режасига киритилди. Бу ёшларнинг Конституция борасидаги билимларини янада ошириш учун яратилган катта имконият бўлди. Мазкур фан асосида ўқувчиларга сабоқ берувчи ўқитувчиларни тайёрлаш, уларнинг маънавиятини оширишга ҳам коллежимиз раҳбарияти томонидан катта эътибор ва масъулият қаратилди. Бу борада таълим муассасасида мазкур фандан сабоқ бериш учун махсус танлаб олинган ижтимоий ва гуманитар фанлар ўқитув-

турли тадбирлар, танловлар орқали сингдирилиши яхши самара бермоқда. "Менинг фикрим", "Қонун ҳимоясида" мавзусидаги викториналар, "Бахтимиз қомуси", "Конституция — асосий қонунимиз" деб номланган давра суҳ-

Kasb-hunar kollejlari

рий йилда бўлиб ўтган учрашувлар чоғида Қорақалпоғистон Республикаси Адлия вазирлиги бўлим мудир Азамат Боймурзаев "Ўзбекистон Республикаси Қомуси — ор-номусимиз", Қорақалпоғистон Республикаси Жиноий ишлар бўйича Олий суди раиси ўринбосари Озод Сейтанов эса "Ёшлар орасида жиноий ишларнинг олдини олишдаги долзарб масалалар" мавзусидаги маърузалари билан иштирок этдилар. Ушбу мутахассисларнинг маърузаларини ўқувчиларимиз катта қизиқиш билан тингладилар ва шу асосда ёшлар орасида ҳуқуқ меъёрларининг қай даражада амалга оширилаётганлиги, ҳаётда ўз ўринларини топишда тарбия масканларининг аҳамияти катта эканлигини тушуниб бормоқдалар.

Айни пайтда коллежимизда Конституцияни тарғиб қилувчи янгидан-янги стендлар, альбомлар ташкил қилиниб,

бўла туриб, қанчадан-қанча ёрдамга муҳтож хонадонларга беминнат қўмак кўрсатиб, инсонпарварлик, Ватанга садоқат, меҳнатсеварлик каби фазилатлари билан эл орасида эъзоз топди. Ўз ҳаёти давомида 40 дан ортиқ кам таъминланган, қаровсиз oilалар ва ногиронларга ўз маблағи ҳисобидан уй-жой, халқимизга бир неча мактаб, болалар боғчаси, тиббиёт иншоотлари қурилишига бош-қош бўлди. Ушбу муаллимнинг ибратли умр йўли ёшлар учун улкан сабоқдир.

Мамлакатимиз раҳбари Ислон Каримов "Жамият ҳаётининг пойдевори — мамлакатимизда қарор топган тинчлик, осойишталик ва миллатлараро товушликнинг асосидир", — дея таъкидлаган эди. Диёримизда бугунги кунда юзлаб миллат ва элат вакиллари ўз ҳақ-ҳуқуқлардан баробар фойдаланмоқдалар. Конституциямиз барча миллатлар ва элатларнинг тили, урф-одатлари ва миллий аънаёларини ҳурмат қилишни кафолатлайди.

Конституцияни мукамал билган шахс, ҳар бир ёш ўз Ватанини, юртдошларини, ота-онасини, қон-қариндошларини дилдан севади. Конституцияни чуқур ўзлаштириш, унинг бир моддасини дилида жо қилган инсон хиёнат, хоинлик жарлари ёқасидан йироқда юради, Ватанига бирон наф тегадиган юмуш билан доимо банд бўлади.

Конституция — жамиятимиз пойдевори. Энди қуриладиган иморат мустаҳкам ва бекаму-кўст бўлиши учун муносиб "ғишт" бўлмоғи керак. Албатта, бу ўринда ёшларимизга муносиб таълим-тарбия бериб, уларни Ватанга, халққа садоқатли, эл-юрт қайғусида ёниб яшайдиган инсонларни тарбиялаш биз педагог-ҳодимларнинг шарафли ва масъулиятли вазифамиздир. Юрагида миллий ғурури бўлган, юрт манфаатини ўз манфаатидан устун қўядиган қомил ёшларни тарбиялашда барча устоз ўқитувчиларнинг бугунги хизматлари катта таҳсинларга сазовор, албатта.

Сўзим ниҳоясида бутун Ўзбекистон халқини, жонқуяр устоз-мураббийларни, Ватанимизнинг билимли, истеъдодли ўғил-қизларини катта шодиёна билан қўлаб, қуч-қувват, муваффақият ва соғлиқ-саломатлик тилайман.

Қалбай СЕЙТМУРАТОВ,
Нукус педагогика коллежи
директори

ХАЛҚ ТАФАККУРИ ВА АҚЛ-ЗАКОВАТИ МАҲСУЛИ

чилари махсус малака ошириш курсларини ўтадилар.

Шунингдек, коллежимизда ушбу фан асосидаги дарслар янги педагогик технологиялар асосида замонавий компьютер, мультимедиа воситаларидан кенг ва самарали фойдаланган ҳолда олиб борилаётганлиги ўз ижобий самарасини бермоқда.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, даргоҳимизда тахсил олаётган ўқувчилар орасида Конституцияни кенг тарғиб-ташвиқ қилиш ишларига бирламчи эътибор қаратилган. Бош Қомусимизни амалий жиҳатдан ўрганишда ўтказилаётган турли анжуман, кўрик-танловлар қўл келмоқда. Ўқувчилар билан ўтказилган мулоқотлардан шу нараса аён бўлдики, Конституциянинг моҳияти, маъно-мазмунини ёшлар онгига кўпроқ

бати ва илмий-амалий анжуманлар, "Сиз қонунни биласизми?" кўрик-танловлари шулар жумласидандир. Ушбу кўрик-танловларнинг турли босқичларида коллежимиз ўқувчилари жамоаси муваффақиятли иштирок этиб, ўз ҳуқуқ, бурч ва масъулиятларини чуқур англаб бормоқдалар, ҳуқуқий маданияти ва савияси юқори эканлигини намойиш этмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясини изчил ўрганиш борасида ўтказилган "Бахтимиз қомуси" номли давра суҳбатлари, учрашув ва мулоқотларга республикамизнинг кўзга кўринган ҳуқуқшунос олимлари, Нукус давлат университети профессор-ўқитувчилари, давлат ва жамоат ташкилотлари, ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимлари таклиф этилмоқда. Чунончи, жо-

мавжудлари янги материаллар билан бойитилмоқда. Ўқувчилар ўртасида "Конституция — Бош Қомусимиз" мавзусида «энг яхши плакатлар» танлови, "Мадҳиямиз — фахримиз" деб номланган кўрик-танловлар ўтказилмоқда. Ушбу танловлар ёшлар орасида ўз Қомусимиз, Мадҳиямизга нисбатан ҳурмат-эҳтиром руҳини юксалтиришга хизмат қилмоқда.

Бундан ташқари, ўқув юртимизда маҳалла оқсоқоллари, ота-оналар, меҳнат фахрийлари, диний ташкилотлар раҳбарлари билан учрашув, мулоқотлар, давра суҳбатлари ўтказилмоқда. Жумладан, Ўзбекистон Қаҳрамони, маориф фахрийси Алланияз ота Утениязов билан ўтказилган давра суҳбати талабаларда катта таассурот қолдирди. Боиси, А.Утениязов оддий ўқитувчи

**НУКУС ПЕДАГОГИКА КОЛЛЕЖИ ЖАМОАСИ
РЕСПУБЛИКАМИЗНИНГ БАРЧА ХАЛҚИНИ,
ШУНИНГДЕК ЎРТА МАХСУС,
КАСБ-ҲУНАР ТАЪЛИМИ МУАССАСАЛАРИДА ФИДОКОРОНА
МЕҲНАТ ҚИЛАЁТГАН УСТОЗ-МУРАББИЙЛАРНИ ЎЗБЕКИСТОН
РЕСПУБЛИКАСИ КОНСТИТУЦИЯСИ ҚАБУЛ
ҚИЛИНГАНЛИГИНИНГ 11 ЙИЛЛИГИ БИЛАН САМИМИЙ
МУБОРАКБОД ЭТАДИ.
СИЗЛАРНИНГ ВАТАНПАРВАР, ЮРТИМИЗ ТАРАҚҚИЁТИГА
МУНОСИБ ҲИССА ҚўШАДИГАН БАРКАМОЛ АВЛОДНИ
ТАРБИЯЛАШДЕК МАШАҚҚАТЛИ ВА ШАРАФЛИ ИШИНГИЗДА
КУЧ-ҚУВВАТ, САБР-МАТОНАТ, МУВАФФАҚИЯТ ТИЛАЙМИЗ.**

Бирор тилдаги сўзларни тўғри талаффуз қилиш белгиланган маълум меъёрларда сўзларни адабий тил қоидаларига мувофиқ талаффуз қилиш қоидалари орқали амалга оширилади. Шу боис талаффуз меъёрларини ўқувчиларга мунтазам равишда сингдириб бориш муҳим аҳамиятга эга. Бунинг учун ўқитувчидан ўқувчилар билан мунтазам ишлаш, ҳар бир сўзнинг та-

Сўзнинг ёзилиши	Сўзнинг талаффузи
касалманд	касалман
китоб	китоп
мактаб	мактап
келиб	келип

Баъзи ҳолларда бир сўзнинг ўзи икки хил талаффуз қилинади. Бу сўзларнинг қайси бири шаклан адабий тил учун меъёр эканлигини имло лўғати белгилаб беради.

Sinab ko'ring

этилиши кўпол бўлган сўз ва иборалар, кўпол, дағал сўзларни бартараф этиб бориш ҳамда талаффуздаги ҳар бир сўзнинг қандай маъно касб этганлигини (омоним, синоним, антоним, пороним, кўп маъноли) назардан четда қолдирмасликка ҳаракат қилиш керак

ТАЛАФФУЗ МЕЪЁРЛАРИ

уни мустаҳкамлаш кўникмалари
қандай шакллантирилади

лаффуз ва ёзилиш қоидаларини ўрганишларига замин тайёрлаши талаб қилинади. Зеро, ҳар бир ўқувчининг яхши саводхон бўлиши учун тўғри ёзиш, ўз фикрини бошқаларга тушунарли тарзда еткази олиш кўникмаларини мустаҳкамлаб бориш ўқувчининг кейинги ҳаёт йўлида асқотиши тайин.

Ўзбек тилида ҳам талаффуз этилаётган кўпгина сўзлар шаклан яқин бўлсада, талаффузига кўра фарқланади. Масалан, аср(юз йил), асир (қўлга тушган тутқун). Ҳозирги ўзбек адабий тили талаффузининг шаклланишида имло лўғатлари муҳим ўрин тутди. Шунинг учун ҳам ўқувчилар оғзаки ва ёзма нутқини мустаҳкамлашда бу лўғатнинг алоҳида ўрни бор. Бу жиҳатдан орфоэпик ва имло лўғатлари бир-бири билан боғлиқдир.

Оғзаки адабий нутқ ўзига хос меъёрларга эга. Масалан:

Аввал—оввал кетди—кетти
андоза—андаза ислоҳот—ислаҳат
беравер—бравер ясатиқ—ясотик
совға—савғо гавжум—говжум
келавер—келавер гавғо—говғо

Кўринадики, сўзларнинг талаффуз шакллари талаффузнинг эҳтиёжига ҳам боғлиқ. Бундай ҳолатда сўзнинг ёзилиш тури ва тўғри ёзиш қоидасини ўқувчиларга еткази олиш орқали уларда нутқ маданияти кўникмаларини мустаҳкамлаш, ўқувчиларда бунга амал қилиш кўникмасини шакллантириш эса ўзбек нутқ маданияти меъёрларини эгаллашга кенг йўл очиб беради. Буни амалга ошириш учун қуйидаги вазифаларни бажариш мақсад доирасига кириди. Биринчидан, адабий тилнинг талаффуз меъёрларини ўқувчиларга сингдириб боришда ҳар бир сўзнинг қабул қилинажак талаффуз меъёрларидан келиб чиқиш зарур. Иккинчидан, талаффуз

бўлади. Қолаверса, талаффуздаги ҳар бир сўзнинг услубий жиҳатдан бетараф маъноларини аниқлашда ўқувчиларга тўғри йўл кўрсата билиш лозим.

Хуллас, бундай изоҳлашларни адабий тилнинг талаффуз меъёрларини баҳолаш ва англашда муҳим аҳамиятга эгадир.

Мен она тили ва адабиёт фани дарсини ўтиш жараёнида талаффуз меъёрларига риоя қилган ҳолда дарс ўтиб, ўқувчиларнинг оғзаки нутқини ўстиришга, саводхонлигини оширишга ҳаракат қилиб бораман. Агар ҳар бир ўқитувчи дарсларида (у қандай фан бўлишидан қатъи назар) талаффуз меъёрларига алоҳида эътибор қаратсалар, ўз олдимизга қўйган мақсадларимизга эришган бўлар эдик.

Д. САФАРОВА,
Денов туманидаги
80-мактабнинг она тили ва
адабиёти ўқитувчиси

Ўқувчи ўз ҳуқуқини билса...

Яқинда Тошкент туризм касб-хунар коллежида Конституция кунига бағишланган "Буюк келажак пойдевори" деб номланган адабий-бадий кеча ўтказилди. Унда Тошкент шаҳар ЎМКХТ бошқармаси вакиллари, илғор муаллимлар, шунингдек, "Хуснобод", Фуломмахмуд Абдуллаев номли маҳаллалар фаоллари ҳам иштирок этишди.

Тадбир аввалида халқ маорифи аълочили, олий тоифали тарих фани ўқитувчиси Зухра Умархонованинг "Ёшлар ва ҳуқуқ" мавзусидаги маърузаси тингланди. Сўнгра 1-босқич ўқувчилари ўртасида "Сиз қонунни биласизми?" кўриктанлови ўтказилди. Тадбир давомида ўқувчилар томонидан Конституция кунига бағишлаб тайёрланган деворий газета ва рефератлар ҳам баҳоланди ҳамда голибларга совғалар топширилди.

— Ушбу тадбирга ўқувчилар қизиқиш билан тайёрланиб, кўпгина адабиётларни ўқиб чиқдилар, — дейди коллеж директори Алишер Шамсиев. — Бунда уларга устозлари яқиндан ёрдам беришди. Ўйлаймankи, ўз ҳуқуқини билган ўқувчи ҳеч кимдан кам бўлмайди.

Хилола ФАЙЗУЛЛАЕВА,
ЎзДЖТУ талабаси

САНЪАТДА ТАРИХ ВА ЗАМОНАВИЙЛИК

Санъатшунослик фанининг методик янгилашишида ёш олимларнинг ҳам ўзига хос ўрни бор. Уларнинг фикрлари, илмий изланишларини жамлаш мақсадида Ўзбекистон Бадий Академияси Санъатшунослик илмий-тадқиқот институти ва "Қамолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати ҳамкорлиқда "Ўзбекистон санъати: тарих ва замонавийлик" мавзусида ёш олимларнинг илмий-амалий конференциясини ўтказди. Унда Ўзбекистон давлат консерваторияси, Миллий рассомлик ва дизайн, Абдулла Қодирий номидаги Маданият, ЎзФА Тарих институтлари илмий ходимлари, аспирантлари, магистрантлари ва ёш ўқитувчилар ҳам иштирок этдилар.

Илмий анжуманда санъатшунослигимиз олдида турган долзарб муаммолар, тарих ва замонавийликни уйғунлиқда намоён этишнинг аҳамияти тўғрисидаги фикр-мулоҳазалар муҳокама қилинди. Хусусан,

"Ўзбекистон сценарграфия санъати" (А.Қодиоров), "Ўзбекистонда веб-дизайн эстетикаси" (А.Ҳакимов), "Тошкент меъморчилигининг интерьер дизайни" (А.Назиев) сингари мавзулар йиғилганлар эътиборига ҳавола этилди. Ёш олимлар ўз маърузаларидаги далилий кўрсатмаларни монитор орқали тушунтириб бординлар. Анжуманнинг иккинчи кунига эса Санъатшунослик илмий тадқиқот институтида "Ўзига хос Шарқ" номли

ёш рассомлар кўргазмасининг очилиш маросими ўтказилди. Шунингдек, катнашчилар "Театр санъати, кино ва телевидение", "Меъморчилик, тасвирий ва амалий-безак санъати", "Фольклор ва замонавий мусиқа санъати" мавзуларида ўзаро фикр алмашдилар. У аёллар миллий либосининг типологик хусусиятлари, чангқовуз чолғуси ҳамда ашула йўллари ўрганишга бағишланди.

Азиз НОРҚУЛОВ

Anjuman

ТОШКЕНТ ШАҲАР ҲОКИМИЯТИ ЎРТА МАХСУС, КАСБ-ҲУНАР ТАЪЛИМИ БОШҚАРМАСИ

шарафли касб эгалари бўлмиш мамлакатимиз
таълим тизимининг барча ходимларини

8 декабрь — Ўзбекистон Республикаси Конституцияси кuni
— умумхалқ байрами билан самимий муборакбод этади.
Бош Қомусимизнинг 11 йиллик тўйини муносиб кутиб олиш
билан бирга Тошкент шаҳрида ўрта махсус маълумотли замонавий мутахассис кадрларни тайёрлаш соҳасида ҳам кўзга кўринарли ўзгаришлар юз берди.

Бугунги кунда Тошкент шаҳар ҳокимияти ЎМКХТ бошқармаси тасарруфида 116 та ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасалари минглаб йигит-қизларни ўз бағрига олиб, илм-фан ва касб-хунар сирларидан воқиф этишмоқда. Уларнинг барчасида давр талабига жавоб берадиган замонавий мутахассисларни тайёрлаш учун зарур моддий-техник база яратилди.

Ҳурматли ўқитувчи ва мураббийлар!

Барчангизни Конституция кuni байрами билан чин қалбдан

табриклаб, Сизларга мустаҳкам соғлиқ, оилавий бахт

тилаймиз. Республикаимиздаги барча педагог ва муҳандис-педагогларнинг олдида

қўйилган муҳим вазифаларни бажаришларида катта

муваффақиятлар тилаймиз. Юрагингиздаги билим нурлари

ҳеч қачон сўнмасин, қадрли устоз ва мураббийлар!

МАЪНАВИЯТ ЎҒРИСИ БЎЛМАЙЛИК!

Китоб — инсон тафаккурининг энг нодир маҳсули, барчамизнинг инсон бўлиб шаклланишимизда муҳим ўрин эгаллаган воситадир. Шунинг учун ҳам қадимдан боболаримиз китобни эъзозлашган, авайлаб-асрашган. Қолаверса, китоблар бежиз инсоннинг энг керакли тана аъзоси бошининг — ёстиқнинг остига қўйилмайди. Бу китобларнинг биз инсонлар учун қадимдан азиз бўлиб келаётганига исботдир. Мен эътиборни бежиз китобларнинг азиз эканига қаратмадим. Келинг, бугунги кун ёшларининг китобга бўлган муносабатларига эътиборимизни қаратайлик.

Барчамизга болалигимиздан дунёқарашимизнинг бойишида, инсон бўлиб шаклланишимизда китоб катта ўрин тутган. Демак, биз китоблардан жамики азгуликни, илмни олмоқдамиз. Айнан шу китоблар орқали тарихимизни ўқиб ўрганамиз, ўз ҳаётимиз, қилган эзгу амалларимизни фарзандларимизга тарих қилиб ёзиб қолдирамыз. Инсонлар дунёдан ўтганларидан кейин улардан қоладиган фарзандлари, эзгу амаллар бўлса, шу эзгу амаллардан бири бу авлодларига маънавий мерос — китоб қолдиришдир. Хўш, биз ўша меросни қай даражада асраб-авайлаяпмиз. Шу ўринда танишимдан эшитган бир воқеа ёдимга тушди:

Бир фандан назорат иши ёзаётганларида домла курсдошини қаттиқ урушиб, дарсдан чиқариб юборибди. Сабаби у назорат ишини китобдан йиртиб олинган варақлардан кўчираётган экан. Танишим, "ўқитувчимизнинг жажлини чиқаргани курсдошимнинг кўчираётгани эмас, балки китобнинг бир неча варақларини йиртиб олгани эди", деб куюнчақлик билан гапирарди. Бу воқеадан тўғриси қаттиқ таъсирландим. Ахир шу

Ta'kid

биргина китобнинг яратилиши учун қанча инсонлар тер тўқади. Заҳмат чекиб, кўз нурларини сарфлаб, шу китобларни яратдилар. Буларнинг барчаси ким учун? Биз учун эмасми, ахир?! Аждодларимиз яратиб кетган бу китоблар энг қимматбаҳо мерос эканини наҳот билмасак? Бу қилган ишимиз ўз маънавий меросимизни йўқотишга бўлган "қадам" эмасми? Олий ўқув юртида таҳсил ола туриб бу ишни қилган талабани ҳеч бир йўл билан оқлаб бўлмайди. Агар бу ишни кўчада пиаста сотиб ўтирган хотин қилганида ҳам одамга бунчалар оғир ботмасди. Лекин бу дегани, пиастачи хотинларга китоб йиртиш мумкин дегани эмас, албатта. Бундай ножоиз

ҳаракатлар билан келгуси авлодларнинг маърифат нурларидан баҳраманд бўлишларига ғов бўлган бўлмаймизми?! Агар бу қўпол хатоларимизни бугун бар-тараф этмасак, эртага биздан кейинги авлод ҳам бу хатоликни такрорламайди, деб ким қарор беради.

Буларни ёзишимдан аввал кутубхонага боргандим. У ерда кутубхоначининг бу борадаги фикрларини билишга қизиқдим. Кутубхоначи айрим "китобхонлар" томонидан китобларнинг варақлари йиртиб олиб қолинаётганини ачиниш билан айтarkan, бу китоблар фақат биз учун эмас, биздан кейинги авлодларга бебаҳо мерос сифатида қолишини қайта-қайта такрорлади.

Мен эса, ўша айрим "китобхонлар" ҳам ўзига тегишли хулосани чиқариб олади, деган умид билан қўлимга қалам олдим. Ахир ўз мулкимизни — меросимизни, мерос бўлганда ҳам энг қимматбаҳо, маънавий меросимизни бугун биз асрама-сак ким асрайди? Ҳар биримизда ўзимизга яраша ақл бор. Шундай экан, бу воқеадан тегишли хулоса чиқариш ҳар кимнинг ўзига ҳавола.

Нодира
ХОЛМИРЗАЕВА,
ЎЗМУ журналистика
факультети
2-босқич талабаси

"Олим бўлсанг — такрор қил" дея ўғит беради халқимиз.

Маънавият тушунчасини ҳам худди олимнинг кўп бора такрор этмоғига менгаш мумкин. Зеро, ҳаётнинг ўзи маънавиятдир. Таъбир жоиз бўлса, инсон шахсиятининг ўзи ҳам маънавият тушунчаси билан шу даражада боғлиқки, унинг шахс бўлиб етишининг биринчи галдаги омилдир.

Маънавият ва шахс камолоти билан боғлиқ дарслиқлар, ўқув қўлланмаларининг яратилиши, махсус дарс соатларининг

Jarayon

транспортига хизмат кўрсатиш бўйича мутахассислар тайёрлайди. Коллежимизнинг бугунги талабаси эртага жамоат транспортда турли лавозимларда хизмат қилади. Бу одамлар билан муомалада бўлади, деган гап. Шундай экан бугун ёшлар маънавиятини юксалтириш учун фақатгина шу соҳага оид илмий ва бадиий китобларнинг ўзи камлик қилади, деб ўйлайман. Худди шу мақсадда "Маънавият асослари" фани машғулотлари-

мизий, Алишер Навоий, Бобур, Мирзо Улуғбек, Амир Темур, Жалолиддин Мангуберди, Машраб сингари аждодларимиз, Бухоро, Шахрисабз, Самарқанд, Термиз каби қадимий шаҳарларимизнинг юбилейлари, "ЎзДЭ-Уавто" заводи: "Кўкдумалоқ нефтни қайта ишлаш корхонаси, "Шўртангаз" кимё-саноат мажмуаси ва Ўзбекистон Қаҳрамонларининг ҳаёт йўлларига оид ҳужжатли фильмлар суратга олинди ва телеведенида на-

«ЖОНЛИ ДАРС» САМАРА БЕРАДИ

жорий этилиши бугунги кунда ҳам, келажакда ҳам ўз мевасини бериши, шабҳасиздир.

Энг қувончлиси, маънавиятга оид дарслар, махсус маърузалар нафақат ижтимоий-гуманитар соҳалар йўналишида, балки саноат, транспорт, қурилиш сингари ишлаб чиқаришга ихтисослашган касб-ҳунар таълими муассасаларида ҳам жорий этилганлиги билан алоҳида эътиборлидир.

Бизнинг транспорт касб-ҳунар коллежи бугунги кунда мамлакатимиз халқ хўжалигида электр поездлари ва автомобил

ни мавзу талабидан келиб чиққан ҳолда, Тошкент метроси, йирик қурилиш ташкилотлари музейида ҳам ўтказаяпмизки, ёшлар онгига бундай "жонли дарс"лар тез таъсир этади. Яқиндагина ўтказилган метронинг илғор хизматчилари билан бўлган учрашув ўқувчи-ёшларнинг анча пайтгача хотирасида илиқ туйғулар уйғотиб юрса, ажабмас.

Кези келганда шуни алоҳида таъкидлашни хоҳлардимки, сўнгги йиллар мобайнида маънавиятимиз дарғалари бўлган Имом ал-Бухорий, Имом ат-Тер-

мойиш этилди. Эндиликда ана шу тарихий фильмлар ихчамлаштирилса ва узлуксиз таълимнинг барча бўғинларига етказилса, нур устига нур бўлур эди. Зеро, халқимизда "Минг маротаба эшитгандан, бир бор кўрган афзал" деган пурмаёно ҳикмат бор.

Ойсара
МАМАТҚУЛОВА,
Тошкент транспорт
касб-ҳунар
коллежининг
маънавият ва
маърифат ишлари
бўйича раҳбар
ўринбосари

Қадрли устозлар! Ҳурматли ҳамкасблар!

Сизларни мамлакатимизнинг умумхалқ байрами —

8 декабрь — Ўзбекистон Республикаси Конституцияси куни муносабати билан чин дилдан табриклаймиз!

Ватан тараққиёти, юрт тинчлиги, халқ фаровонлиги, буюк келажакимиз — Ўзбекистоннинг равнақига фидокорона хизмат қиладиган, унинг юксак ва қудратли бўлиши учун курашадиган, давлат ва миллат манфаатларини юракдан ҳис этадиган, ўз иқтидори билан Она юртни улуглашга қодир, истеъдодли ва салоҳиятли, ҳар томонлама соғлом ва баркамол авлодни вояга етказиш учун ўз зиммасига катта масъулият юклаган барча муаллим, мураббий, устозу тарбиячиларни Бош Қомусимизнинг 11 йиллиги билан табриклаб, уларга узоқ умр, сиҳат-саломатлик, шарафли меҳнатларига зафарлар тилаймиз!

ЎРТА МАХСУС,
КАСБ-ҲУНАР
ТАЪЛИМИНИ
РИВОЖЛАНТИРИШ
ИНСТИТУТИ

МАШАҚҚАТЛИ ЙЎЛ РОҶАТИ

2001 йил сентябрь ойида қишлоқда на-
вбатдаги келин тўйи
бўлиб ўтди. Уни қиш-
лоқ одамлари ҳалига-
ча икки жиҳати билан
эслаб, гапириб юри-
шади. Бири — тўйнинг
авжи палласида қай-
сидир монтернинг
“яримта” ва егулик
дардида электр токи-
ни узиб қўйгани-ю,
иккинчиси — биология
фанлари доктори,
профессор Давир Тўхлиевнинг
қишлоқ зиёлилари номидан га-
пирган сўзлари эди. “Суюнчи”
фильми қаҳрамонларидан бири-
нинг “жанжалсиз ўтган тўй тўйми?”
деган гаплари амалда исботлан-
ган (албатта, ушбу тўйда бунга
спиртли ичимлик бош сабабчи) бу
тўйда профессор Давир Тўхлиев
шундай деганди: “Тўйни ҳеч қан-
дай дабдабозликсиз ўтказиш
ҳам мумкин. Қани, шу ерда ўтир-
ган меҳмонлар ва қишлоқ аҳли, ай-
тинг-чи, қай бирингиз дўкон ёки
бозордан спиртли ичимлик сотиб
олишда “шу ордонанинг пулига
фарзандим ёки неварамга китоб
олиб берсам бўлмайdimи?” деб
ўйлагансиз? Ким айта олади?
Фарзандингиз ёки неварангиз-
нинг келажаги шу билан боғлиқ
эмасми?”

Тошкент вилоят давлат педаго-
гика институти биология кафедр-
аси мудири Давир Тўхлиевнинг
ушбу сўзларини кимдир тўғри
қабул қилган, яна кимдир “тўйда
ҳам шунча гаплар айтиладими?”,
дея норози бўлган эди ўшанда.

Яқинда Ангренга йўлим тушди.
Юмушларимни тугатган, мамлака-
тимиз мустақиллигининг ўн икки
йиллик байрами арафасида
“Дўстлик” ордени билан тақдир-
ланган домлани бир кўриб кетай

дея институтга кир-
дим. Қишлоғимизнинг
тарихи, бугуни ва эр-
таси тўғрисида гурун-
глашдик. Гап орасида
ўша тўйни ҳам эслат-
дим. “Уч-тўрт кун
бўлди, Самарқандга
бориб келдим, — деди
домла. — Тўй мавсуми
эмасми, бир тўйда қат-
нашимизга тўғри кел-
ди. Маҳалла оксоқол-
лари тартибни анча-
гина кучайтиришибди,
хурсанд бўлдим. Аммо спиртли
ичимлик ва китоб масаласи ўзгар-
маганга ўхшайди. Ҳар кимнинг
ўзига инсоф берсин экан-да...”

Узоқ йиллар ТВДПИ табиёт —
география факультети декани
вазифасида меҳнат қилган Давир
Тўхлиевнинг ушбу сўзларини тин-
глар эканман, беихтиёр шундай
хулосага келдим: олтимиз беш
йиллик ҳаёт тажрибасига эга бу
домланинг сўзи билан амали бир
эди. Чунки унинг барча оила аъзо-
лари ўқимшли, таълим соҳаси-
да хизмат қилиб келаяпти.

Сўхбатимиз давом этаётган бир
маҳалда эшик тақиллаб қолди.
“Киринг” дейилгач, бир талаба
домладан халқаро илмий анжу-
манларда сўзланган тил, истиқлол,
маънавият, экология мавзулари-
даги маърузаларини бериб ту-
ришини сўраб қолди. Домла мен-
га қараб “кенжа шогирдларимдан
бири” деди-да, унга сўраганлари-
ни тутқазди. Менинг ҳам хайрла-
шиш фурсатим етган эди.

Институт дарвозасидан чиқар
эканман, ҳаёлимдан шундай ўй
кечди: илм йўли — машаққатли
йўл. Лекин роҳати ширин. Бунинг
илм йўлидагиларгина тегаран ҳис
эта олишади.

Шерали МАХМАРАЙИМ ўғли

— Бобожон, Сизга хат кел-
ди!

Невараси Шамшоджоннинг
қўнғироқдай овози Луқмон
акани анча тетик қилиб қўйди...
Полиздаги ишларини йиғишти-
риб, хатни қўлига олди, у ёқ-
бу ёғини айлантириб кўрди.
Ҳайрон бўлиб, манзилига кўз
югуртирди. Хатнинг манзили
кўрсатилган жойда Навоий ви-
лояти қайд қилинган эди. Ён
қўшни — Навоий вилоятида
таниш-билишлари бўлмаса,
кимдан келган бўлиши мум-

умумбашарий қадриятлар ру-
ҳида соғлом ва баркамол қилиб
тарбиялаш, уларга таълим бе-
ришдек буюк ишларингизда
битмас-туганмас куч-қувват,
метин ирода, Мустақил Вата-
нимиз равнақи йўлидаги фидо-
корона меҳнатингизда зафар-
лар тилаймиз!

Ҳурмат билан, Ўзбекистон-
да хизмат кўрсатган саноат хо-
дими, Навоий вилоят кенгаши
депутати, “Қизилқумцемент”
ОАЖ Бош директори Р.С.Жу-
маниёзов”...

УМР МАЗМУНИ...

(лавҳа)

кин?! Мактубда қуйидаги юрак
сўзлари битилган эди:

Хурматли Луқмон Субҳоно-
вич!

“Қизилқумцемент” ОАЖ
меҳнат жамоаси Сизни ўқитув-
чилар ва мураббийлар куни
билан Республикаимиз Прези-
денти томонидан “Ўзбекистон
Республикасида хизмат кўрсат-
ган ёшлар мураббийси” фахрий
унвонига сазовор бўлганингиз
билан чин юракдан самимий
табриклайди...

Ушбу фурсатдан фойдала-
ниб, Сизга сихат-саломатлик,
бахт-саодат, Ватанимиз кела-
жаги — ёшларни миллий ва

Луқмон ака асли камтарин,
камсуқум инсон. Хатни ўқиб,
кўзларига беихтиёр ёш келди.
Хатни ўқиб, инсон қадри, ки-
шининг ҳаётдаги ўрни, ҳаёт
мазмунини тўғрисидаги ўйлари
бири-бирини қуваланиб кела-
верди... Кўз олдида ўтган ол-
ти йиллик умри, танлаган
ўқитувчилик соҳаси, бири-би-
ридан зукко, ҳалол, изланувчан
шогирдлари чеҳраси кино тас-
масидай ўта бошлади...

Луқмон ака ўз иш фаоли-
тини Ромитан туманидаги қиш-
лоқ мактабларида оддий кимё
биология фани ўқитувчилиги-
дан бошлаган. Ўйлаб кўрса,

Гўзал Наманганнинг Тошбуло-
ғидаги тошни ёриб чиққан ажой-
иб булоқларни кўрганмисиз? За-
мин қаърида минг бир чиғирқдан
ўтач, софланиб, жилоланиб жўшиб,
элу юрт хизматидаги шошиб чиқади
у.

Ўғилхон опа Абдуллаеванинг
ҳам ҳаётини худди шу булоқларга
менгзагим келади. У 1943 йил 11
декабрда Фирвон қишлоғида та-
валлуд топди. 1962 йилда эса
«Олаҳамак» («Туркистон» жамоа
хўжалиги) қишлоғига келин бўлиб
тушган. Бу ерга ёш, чақноқ кўзли,
қора кокилли Ўғилхонни курсдоши

МЕҲРНИНГ ТУҲФАСИ

бўлмиш Алихон Фафоровга
бўлган мусаффо севгиси етаклаб
келганди. Ўғилхон келинлик бур-
чини бажариш учун олий ўқув юр-
тидаги таҳсилни сиртки бўлимга
ўтказиб, қишлоқдаги ўрта мактаб-
да ишлаб бошлади. Жони-дили
билан, астойдил меҳнат қилганли-
ги боис, 1966 йилда унга ишонч
билдирилиб, мактабнинг маъна-
вий-маърифий ишлари бўйича
директор ўринбосари вазифасига
тайинланди. Ишончини ёруғ юз би-
лан оқлаган Ўғилхон Абдуллаева-
ни 1970 йилда директорлик лаво-
зимига муносиб кўрдилар. Мана
33 йилдирки, Ўғилхон опа Наман-
ган туманидаги 13-ўрта мактабда
шу масъулиятли вазифани шараф
билан бажариб, улкан меҳрини ин-
сонларга аямай улашиб келмоқда.
Бундан бутун қишлоқ аҳли баҳра-

манд. Опанинг мактабига борган
киши ҳайратланмасдан иложи йўқ.
Чунки олис чекка қишлоқдаги мак-
таб баъзи шаҳар мактабларидан
ҳам ўтказиб дид билан безатил-
ганки, кўриб кўзингиз қувнайди.

Мактабдаги тарих ва адабиёт
музейи экспонатлари ва фойела-
ридаги «Мактаб тарихидан», «Пре-
зидентимиз — фахримиз» рункла-
ридаги мактаб рассомни ижодидан
сайқал топган кўрғазмалар ҳайра-
тингизни янада оширади.

Ўғилхон опа Абдуллаева билан
суҳбатлашсангиз, у кишини ўз
ишининг моҳири бўлишига жонса-
раклиги, билимдонлиги, меҳнатсе-
варлиги, камтарлиги сабаб экан-
лигига шубҳа қилмайсиз.

— Бу даргоҳдаги ҳар бир ўқув-
чи ўз фарзандимдек. Мен улар-
нинг ҳаммасининг қалбига йўл то-

Ta'lim fidoyilari

пишга ҳаракат қиламан, — дейди
опа. — Шунинг учунми, улар ҳам
мени қаттиқ ҳурмат қилишади,
мени ранжитмаслик учун бир-би-
рини назорат қилиб, ҳатто стол-
стулларнинг бирон жойига чизди-
ришмайди. Бундай тартиб-инти-
зом, буюмларни асраб-авайлаш
ҳозирги кунда долзарб масала.
Инсон ҳаётидаги ҳар бир муаммо-
нинг ечилишига қизиқиш, иштирок
этиш керак. «Менга нима» деб
ташлаб қўйиш ярамайди.

Чиндан ҳам Ўғилхон опа Абдул-
лаева ишда ҳам, маҳаллада ҳам му-
аммоларга томошабин бўлиб тур-
майди. Уни бартараф этишга им-
кон борича ҳаракат қилади.

Давлатимиз Ўғилхон опа Абдул-
лаеванинг меҳнатларини юқори
баҳолаган. У киши 1995 йилда I да-
ражали «Соғлом авлод учун» ор-
денига сазовор бўлган бўлсалар,
2002 йилда эса Президентимиз
фармони билан «Ўзбекистон Рес-
публикасида хизмат кўрсатган
халқ таълими ходими» унвони со-
ҳибаси бўлдилар.

Ҳа, чиндан ҳам Ўғилхон опанинг
Тошбулоқ чашмаларидек соф, эзгу
ниятлари элу юрт учун манфаат-
ли. Шунинг учун ҳам у халқ меҳ-
рида, ардоғида.

Мавлуда ТУРСУНОВА

40 ЙИЛГА ЯҚИН САБОҚ БЕРГАНДИЛАР

Бувим — украин қизи Валентина Ивановна Будёновск шахридаги педагогика билим
юртини тугатган, 200 дан ортиқ рус тили ўқитувчилари сафида йўланма билан Ўзбе-
кистонга ишга юборилган эканлар. У 40 йиллик педагогик фаолияти давомида қишлоқ
аҳлига шунчалик эл бўлиб кетдики, гоҳида уни ҳеч бир шубҳасиз ўзбек момоси деб ўйла-
рингиз. Бобом Зувид

га яқин ўзбек тили ва
бериб, нозлаб шогирд-
бўлганлар. Онам Све-
Абдуллаев номидаги

Xotira-muqaddas

мара Нусурова эса Амин Умарий номидаги мактабда ишлаб келмоқдалар.
Биз — ўқитувчилар сулоласи бувижоним Валентина Нусурова билан фахрланиб яшай-
миз. У киши бу дунёдан ўтган бўлсалар-да, касбларини ардоқлаб, ўқитларига амал қилиб
руҳларини шод этмоқдамиз.

Луиза КУДРАТОВА,

Қашқадарё вилояти Косон туманидаги 57-мактаб ўқитувчиси

ЭРТАК ЭМАС БУ СЎЗЛАР...

Май ойининг кунла-
ридан бирида Мурод-
жон дарс тайёрлаётган-
нида бирдан кеча
ўқитувчиси берган топ-
шириқ эсига тушиб қол-
ди: ахир эртага ҳар бир
ўқувчи бобо-момола-
ридан иккинчи жаҳон
уруши ва унинг оқибат-
лари ҳақида эшитган-
ларини айтиб бериши
керак-ку! Яхшиям дарс
тайёрлаб бўлган маҳал-
да эсига тушди, бўлмаса, эртага
уялиб қоладим-я. Хуллас, Мурод-
жон бобосига мақсадини айтди.

“Урушдан кейинги дастлабки
йил, аниқроғи, 1946 йилда мактаб-
га борганман. Бу давр биз тенги-
ларни анча эрта улғайтирган эди,
назаримда. Тикланиш йиллари
бўлгани учун етти-саккиз ёшдаги
болалар ҳам катталарга бирдек
қўмақлашардик. Лекин давр сино-
вини енголмаганлар ҳам бўлди:
кимдир ўқишни ташлаб қўйди, яна
кимдир ўғирликка берилди. Бироқ
бизнинг “Самарқанд дарвоза” ма-
ҳалламизда ота-оналар фарзанд-
лари ўқишига жиддий эътибор
бергани боис, гузаримизда бу
ҳолат кам учрар эди. Ўқийдиган
бўшаган маҳал оила юмушларига
ёрдам берардик: боғ-роғ ишлари,
ер чопиш... Урушдан кейинги тик-
ланиш йилларида ана шу боғлар-
дан чиққан мевалар оилалар жо-
нига оро қирарди...”

Муроджон бобосидан яна кўп
гапларни эшитди. Ҳатто айримла-
рини дафтарида ёзиб ҳам олди. У
бобосининг қалбидagi хотира са-
ҳифаларини очган эди. Муроджон

бобосининг Тошкент
шахридаги ўзи ўқий-
диган 167-мактаб ди-
ректори эканини би-
ларди-ю, лекин унинг
1958 йилда ўқитувчи-
лик фаолиятини бош-
лаганини энди эшит-
ди. Балки олдин ҳам
эшитгану эътибор бер-
магандир. Хай майли,
буниси муҳим эмас.
Лекин, барибир, бобо-
сининг гаплари унинг
учун қизиқ. Муроджон бобосининг
узоқ йиллар Тошкент шаҳри ва ту-
манларида халқ таълими бўлими
мудири ва мудар муовини вазифа-
ларида ишлаганини эшитиб,
унга бўлган меҳри янада юксал-
ди. Айниқса, бобоси иккита олий
таълим даргоҳини (педагогика ва
политехника институтлари) битир-
ганини айтганида, у ҳам катта
бўлгач, бобосидек ўқишни ният
қилиб қўйди. “Ҳозир 5-синфда
ўқийман. Ҳали яна 4-5 йил бор-ку!”
дея чамалаб қўйди ўзича у.

— Бунинг учун нима қилиш ке-
рак? — дея ҳаёлидан нима кечга-
нини сезгандек сўради бобоси,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган
халқ таълими ходими Абдулахад
Йўлчиев.

— Албатта, “аъло”га ўқиш керак!
— деб жавоб берди Муроджон.

Эртасига — Хотира ва қадрлар
куни арафасида бўлган дарсда
Муроджон Йўлчиев уялиб қолма-
ди. Бобоси айтган гапларнинг му-
аллим топириғига тегишли қис-
мини синфдошлари олдида
сўзлаб берди.

Ш.НИШОНОВ

— Сиз туғилган оила ва унинг муҳити қандай эди?

— Биз асли қўқонликмиз. Она авлодимиз туғилиб ўсган ер Охунқайнар деган жойда. У ерлар жуда серманзара бўлиб, Яйпанга кетишда Қўқон ўқчининг тоғ томонларида жойлашган. Ҳозир у ердан катта Фарғона каналининг охириги қисми оқиб ўтади. Каналдан ташқари Охунқайнарда беш-олтита булоқ бўлган. Катта-кичик бу булоқлар бугун ҳам мавжуд. Суви қишин-ёзин вақиллаб қайнаб чиқиб туради.

Тоza, гўзал бу жойлар ҳамиша одамларнинг назарида бўлган. Ҳозиргача ҳам бутун атрофдаги туманлардан одамлар зиёратга келиб туришган. Айниқса, ёз фаслида сайилгоҳга айланади. Ана шундай табиатнинг сўлим гўшасида хордиқ чиқарадиган жойлар ҳам ҳозирлаб қўйилган. Тоғдан оқиб тушадиган сойнинг суви манзарага янада кўркамлик бахш этган. Соининг ёнида кичкина қишлоқ бўлиб, уни Охунқайнар деб аташган.

Ўзбеклар ўзининг етти авлодини билиши керак. Қирғизларда, қозоқларда ҳам шундай. Лекин афсуски, мен етти авлодимизни билмайман. Чунки мен ўсиб улғайган пайтда, оиламизда қандайдир ота-боболар, ўтган авлодлар ҳақида кам гапирилган. Назаримда, бувимнинг ўзи ҳам ўқимаган саводсиз бир аёл бўлган. Шунинг учун у киши китоб ўқиб ёки бошқа йўл билан ўзининг авлодларини билишга ҳаракат қилмаган. Ёки онамга ҳам ўргатмаган. Ва шу боис мен ҳам фақат онамнинг онаси Тошбуви бувимларни билганман, холос.

Бувимни ёшлиғида Сирожиддин деган полвонга турмушга беришган. Бувимнинг ўзи гапириб берганлари бор, улар кўп яшашмаган. У киши полвон бўлган. Бир курашда қайсидир бир полвон, тирсаги билан кўкрагини қаттиқ қисиб зарар етказган. Шундан кейин бобом анча вақт тўшақда ётиб, оламдан ўтган. У вақтда ҳали мен туғилмаган эдим. Бобом ҳақида менинг билганларим шу. Хатто бобомнинг бизда бирорта сурати ҳам қолмаган.

Бувимнинг Эсон тоға деган укалари бор эди. Охунқайнарлик одамлар сувнинг таъсирими билмайман, жуда серзарда, жасди тез, тажана бўлишарди. У киши ҳам бу хусусиятдан бенасиб эмасди. Мазкур хусусият насл орқали ўтса керак, деб ўйлайман. Ўзи ҳам сал нарсасига ловуллаб кетади, жасди тез. Ўша Эсон тоға онамнинг оталари қазо қилганда, ота ўрнида оталик қилган. 20-йилларнинг охириларида, онам 14-15 ёшларида маҳалласидаги тенгкур дугоналари билан ёнимиздаги тоққа чиқиб, сайр қилиб, айланиб келамиз деган гапни қилишади. Эсон тоға, оила бошлиғи сифатида қатъий рад жавобини беради. Шунда бувим ўртага тушиб, бу киз бола, уйда ўтиравериш сикили кетди, бир яйраб айланиб келсин, деб рухсат бериб юборади. Қизлар эрталаб кетиб, кечкурун қайтиб келишади. Эсон тоға жуда жасдор бўлган экан-да, қўлига теша олиб, орқасига яйириб: «Санми ҳали яйраб сайрга борадингиз» деб онамнинг оёғини уриб синдиради. Шундан кейин бувим ва онам тоғам билан юз кўрмас бўлиб, қишлоқдан чиқиб кетишади. Ана шунинг учун Қўқонга келиб қолишган экан.

Онам Қўқонга келиб узатилганми ёки кейинми, мен буни билмайман. Ҳар ҳолда отам билан онам тез ажрашиб кетишган, нима сабабдан, билмайман. Мен отамни таниб, эслаб қолмаганман. Онамнинг иккинчи турмуш ўртоғини таниб, билганман. Улар ўн йилча бирга турмуш қилишди. У киши Миробид Шарофиддинов деган одам эди. Менимча, шу отамиз онамни қишлоқдан-қишлоққа қўчириб олиб келиб, ишга жойлаганмиди, эсимда йўқ. Дадам ўзи «упольноменченый» бўлиб ишлардилар. Кўп сафарда бўларди. Ён-атрофимиздаги туманларга кўп катнардим. Шунақа ҳарбий бир ишлар бор эди. Асли ўзи Ўшда туғилиб, биз билан Қўқон атрофида яшарди.

У киши ота сифатида менга ва укаларимга ҳам эътиборли эди. Унақа кўпам ўтириб, кўтариб ёки ўйнатиб юрган эмаслар. Тўғри, бир-икки ўйнатганлари эсимда бор, лекин бу жуда кам бўларди.

— **Исмингизни ким қўйган? Нима учун Озод?**

— 1929 йилда Қўқонда туғилганман. Балки туғилган йилим бошқачароқ бўлиши ҳам мумкин. Чунки мен аниқ таваллуд йилим ва куним ҳақида маълумотга эга эмасман. Аямнинг айтишларича, мени туғруқхонадан олиб чиқаётганда,

хотин-қизлар байрами бўлган экан. Ва шунда аям паранжисини ташлаган экан. Шунинг учун менга Озод деб исм қўйишган. Мен бу исмдан то кўниқиб кетгунимча жуда норози бўлиб юрганман. Сабаби, Озод деган ном, асосан, қизларга қўйиларди. Мендан кўра ўртоқларимнинг исминга ўрганиши қийин бўлган. Озод деб киз болага муомала қилгандай, муомала қилишган.

Бизнинг таваллуд пайтимизда паспорт, гувоҳнома бўлмаган. Шу боис уни 1929 йил деб тахмин қиламиз, холос. Билмайман, уни қанақа қилиб ёзиб қолдиришган.

Бизда қанақа ҳужжат бўлган билмайман. Дадам хушёрлик қилиб, менинг туғилган йилим, ойим ва кунимни, ҳар эҳтимолга қарши ёғоч кароватининг оёғига ёзиб қўйган экан. Қўқондан кўчганимизда, кароватни сотиворлишган. Шу бўйи туғилган кун ҳам кароватнинг оёғи билан бирга кетиб қолган. Кейинги ҳужжатларимни Тошкентга қўчиб келганимиздан кейин олишган.

— **Оилада неча фарзанд бўлгансизлар?**

— Тошкентга қўчиб келганимиздан кейин биз оилада бир онадан туғилган тўрт фарзанд бўлди. Мен тўнғич фарзандим. Кейин Тамара деган синглим туғилди. Ҳозир уй

«Қутлуг қон»нинг нималигини билмайман. У киши менга: «Хой ўғлим, сен бу китобни ол» деди. Қарасам китобнинг баҳоси ўн сўм йиғирма тийин экан. Ўша пайтда бу жуда катта пул эди. Ўн сўмга жуда кўп нарсаси беради. Уч сўмни бир бола эрталабдан кечгача ишлатиб тугата олмасди. Чунки 15 тийинга музқаймоқ беради-да. Шу боис ҳалиги китоб ёки қолди. Ўқимасимдан форманинг пулига ўйла-масдан сотиб олдим. Олишга олдим у кейин жуда кўрдим. Сабаби, сўрамасдан олдим.

Ўн сўмга китоб олиш, рўзғорга салбий таъсир қилиши мумкин. Ойим уришиши аниқ. Хуллас, нима бўлса бўлар, деб китобни сотиб олдим. Ўн беш сўмча сарфлаган бўлсам, қолганини форма учун тўладим. Ўқитувчим бизга шуми деди, ҳа дедим. Орадан ўн беш-йигирма кунлар ўтиб, ўқитувчи-илмий мудир билан қандайдир менинг ўн беш сўм кам берганимни сезиб қолишган. Ўша кун кечкурун уйда мени пойлаб туришган. Кечкурун ўйнаб келаятсам, ойим бу ёққа кел дедилар, мен келдим. Форма неча пул бўлди, деб тергай бошлади. Жавоб беришга ҳам улгурмасимдан камар билан қарсиллатиб ура кетди. Ойимнинг қаттиқ жасди чиққан экан, уйдан йўқол, бўлмаса ўзимни ўзим-ўлдираман деб кўчага ҳай-

келган бир бола мактабимизда ўқий бошлади. Биласизми, ўсмир болалар ўртасида четдан келган болага «келгинди, ёт» деб қараш ва ўзларининг зуғумини ўтказишга ҳаракат бўларди. Ҳалиги янги бола келгандан кейин, дарров бир-икита ўртоқларимиз йиғилишиб урмоқчи бўлди. Нима учунлиги номаълум. Шу бегона бўлганлиги учун, дарс тугагандан кейин уни бу ёққа юр дедик. Мактаб ҳовлисининг орқа томонига олиб ўтдик. Болалар менга сен урасан, биз қараб турамиз, дейишди. Мен бир тарсаки урган эдим, бола йиғлади. У йиғлагандан кейин ўзимнинг кўнглим бузилди. Бекордан бекорга урял-миз, унинг ҳеч хандай гуноҳи йўқ. Кейин бошқа урмадик. У бола ҳам ўртоқ бўлайлик деди, дўстлашиб кетдик. Муштлашишга муштлашиб, кейин ўзимнинг раҳмим келиб юрардим. Ҳозиргача ҳам ачиниби юраман «нега урдим» деб. Лекин бу муштлашишлар уйғача етиб келмасди.

— **Болалигингизда қандай ўйинлар ўйнагансиз?**

— Бизлар тараф-тараф бўлиб футбол ўйнардик. Баъзан бошқа мактаблар билан шахмат ўйнардик. 1940-41 йилларда «ёш аскарлар» ҳарбий ўйини ўйналарди. У пайтларда урушнинг ҳиди келиб қолганди. Болаларга ҳарбий тарбия

ҲАЁТ МАКТАБИ: У БОЛАЛИКДАН БОШЛАНАДИ

Шахс камолотида оилавий тарбия ва муҳитнинг ўрни катта. Зеро, оиладаги тўғри тарбия ва соғлом муҳит инсоннинг юксалишига ижобий таъсир кўрсатади. Шу боис ҳам тарбия — ўта нозик ва масъулиятли юмуш. Уни қўллашда маъқул услублардан фойдалана билиш янада муҳим. Педагогика фанида жамиятдаги таниқли шахсларнинг болалик тарихи ҳамда тарбия муҳитини ўрганиш яхши самара бериши илмий жиҳатдан исботини топган. Қолаверса, таълим ва тарбияни ўзига қамраган педагогика фанида «социопеда-

гогик ретроспектив» усул мавжуд. У шахс, гуруҳ ва жамиятнинг тарихини педагогик (болалигини) ўрганишни англатади.

Куйида жамиятда ўз ўрнини топган шахс, Ўзбекистон Қаҳрамони, етух адабиётшунос олим, профессор Озод Шарафиддинов билан мазкур йўналишда илмий изланиш олиб бораётган республика «Оила» илмий-амалий маркази тадқиқотчиси Азиза Мухсиеваннинг суҳбати сиз азиз муштариоларимиз эътиборига ҳавола этилмоқда.

бекаси. Лола синглим 1935 йилда Тошкентда таваллуд топди. У ҳозир медицина фанлари номзоди, шу соҳада ишламоқда. Ўқтам исмли укам бор эди, 1947 йилда 12 ёшида вафот этган.

— **Отангиз, у кишининг табиати, характери ҳақида нималар дея olasiz. Онангиз ҳақида-чи?**

— Дадам урушга бориб, ярадор бўлиб қайтган. Уруш тугагач, Қўқонга келиб, ўша ерда бошқа турмуш қўради. Кейинчалик биз борди-келди қилиб, кўришиб ҳам турдик. Дастлаб мен Қўқонга дадамникига бордим. У киши Тошкентга келди-лар. Оила қайта тикланмади, лекин борди-келди бўлиб турди. Сўнг дадам оламдан ўтдилар.

Аям эрталаб кетиб, кечкурун келардилар. Болалалигимиздан маҳсус тарбия кўрган эмасмиз. Ҳеч ким ўтказиб қўйиб, буни қил, уни қил демаган.

Мактаб уйимизга яқинлиги учун алоқа яхши эди. Бувим гоҳида мактабга чиқиб, ўқишимиздан хабар олиб турарди. Баъзан мактабдан бизнинг шўхлиқларимиз ва қилган айб ишларимиз ҳақида шикоят тушарди. Бунинг учун уйда оладиган энг асосий жазойимиз калтак бўларди. Мактабда қилган номзод ишларим учун икки-уч марта дурустгина калтак еганман. Калтак ейишим ҳам қизиқ бўларди. Ойим гоҳида камар билан урарди. Бир кунни хатто мени уйдан ҳайдаб юборганлар. Бунинг боиси шу бўлганки, мен «б»-синфда ўқирдим.

Бизнинг «Юный армеец» («Ёш армиячилар») деган тўғрагимиз бўларди. Бизни ҳарбийга монандроқ кийинтириб, байрам парадига олиб чиқишарди. Шунда форма учун уйдан пул олиб келганмиз. 100 сўмми ёки 130 сўммиди, аниқ эсимда йўқ. Ўша форма ўзи 80 сўм тураркан. 1-май кун пулнинг қайтими берилган. Мен кўчада пулнинг бир-икки сўмини ишлатиб қўйибман. Бир китоб дўконига кирсам, қарироқ магазинчи «Қутлуг қон» китобини сотиб ўтирибди. Энди чиққан пайти экан. Мен ҳали

даб солди. Бувимнинг ҳай-ҳай дейишга ҳам қарамай уйдан чиқариб юборди.

Уйим йўқ, жойим йўқ, қаёққа ҳам борардим. 6-синф боласи нимаям қиларди. Яхши ҳамки, ёнимизда Пушкин номидаги парк бўлиб, унинг ён томонидан қирадиган эшиқлари бўларди. Шу ердан кириб скамейкага ўтирдим. Кеч соат ўнлар атрофида ҳеч ким йўқ. Қаёққа бориш, нима қилишимни билмайман. Йиғлаб ҳам бўлдим. Бир пайт милиционер келиб, «сен кимсан» деди. «Одамман» деб жавоб бердим. Одамсан-а, мана сенга, дея тарсаки тортиб юборди. Урманг, деб мен ҳам ҳамла қилдим. «Юр бу ёққа» деб мени мелисахонага судраб кетди. Ўша ерда скамейкага ўтказиб қўйди. Яхши ҳамки милиционерлардан бири мени таниб қолди. «Эй, бу Зина опанинг ўғлику» деб уйга хабар юборди. Бу пайтда ойим мени ҳайдаб чиқаргани учун ойим билан бувим ўртасида қаттиқ жанжал бўлган. Бола боқмай ўл, деб мени анча қидиришган, лекин топиша олмаган. Ҳалиги милиционерлар бориб айтгандан кейин бувим келиб, мени олиб кетган.

— **Сизнинг тарбиянгизда болалиқда кимнинг ҳиссаси кўп бўлган, деб ҳисоблайсиз?**

— Мен бувим ҳақида «Саодат» журналича ёзганман. Бувим ўқимаган бўлса-да, меҳрибон, оқила бир аёл эди. Китоб ўқитишни, дostonлар эшитишни хуш кўрарди. Кино, театр ва умуман санъатга ўч бир аёл эди. Биз асосан шу кишининг тарбиясини олганмиз. Қаттиқ-қаттиқ уришиб, қишлоқчасига қарғаб, тўғри йўлга солиб катта қилганлар.

— **Уйин бор экан, болалар уришиб ҳам туришади. Тенгдошларингиз билан уришиб қолган кезларингизда отангиз сизга нима деганлар?**

— Мен болалар билан кўп уришмасдим. Лекин бир марта қизиқ воқеа бўлган. 5-6-синфларда ўқиб юрганнимизда, Қирғизистоннинг қайсидир бир шахридан кўчиб

сингдирилиши учун ҳам ўша ўйин оммалашганди. Куз фаслида айниқса далаларда, эгалари кўчиб кетган ташландиқ ҳовлиларда отряд-отряд бўлиб жанг ўйини ўйнардик. Жангга тайёрланиб, тунгача қолиб, қуриган тол пояларини гулхан қилиб ёқиб, исиниб ўтирганларимиз эсимда.

— **Болаларнинг ҳар бирининг оилада ўз юмуши, вазифаси бўлганми? Уй-рўзгор ишларида-чи?**

— Мен кўп китоб ўқиш билан машғул бўлганман. Айтиш жоизки, мен китоб ўқишни бошлаганимда, уйимизда умуман китоб бўлмаган. Бу китобларнинг ҳаммасини ўзим олганман. Менга кимдандир китоб қолган эмас. Бувим китоб ўқишимга бирор марта халал берган эмас. Гоҳида бажарилиши лозим бўлган юмушларни эсимдан чиқарганимда, беозоргина «ҳа китобинг қурсин, нимага бунча ўқивурасан, миянгу суюлиб кетади» дея тил учиде койирди. Китоб ўқишимга астойдил қаршилиқ қилмасди. Шунинг учун мен овқат еб ўтирганимда ҳам ўқий-верардим. Кечаси ойдинроқ бўлса ҳам ўқирдим. Агар индашмаса, чироқни ёқиб ўқирдим. Қачон бўшасам китоб ўқирдим.

— **Ҳозир миллатимизга қандай ўғил-қизлар керак деб ҳисоблайсиз?**

— Идеал нуқтаи назардан гапирадиган бўлсам, ўзим тўғримда ўйлаб қўриб, бир нарсадан жуда хижолат бўламан. Эрак одам бир рўзгорнинг бошлиғи сифатида, унинг қўлидан майда-чуйда ишлар эмас, жуда катта ишлар келиши керак экан. Уйда электр чироғи бузилиб қолса ёки «мясорубка» синиб қолса, радио, телевизор, холодильник ишламай қолса, полнинг бир чеккаси кўчиб кетса, деразаси синса, уйдасидан чиқиш керак экан. У дурадгор уста бўлмаслиги мумкин, лекин дурадгорлик ишларини билиши керак. Майли, темирчи бўлмасин, бироқ, темирчилик юмушини урдалаш лозим. Бу ўта муҳим хислат экан.

Мана энди ўзимиз, оддий турмушнинг майда-чуйда юмуши учун ҳам уста қақирришга мажбурмиз. Электр чироғи ўчиб қолса, монтер қақирамиз. То уста келиб тузатмагунча, қараб ўтираемиз. Эрак одамнинг қўлидан мана шунақа ишлар келиши зарур экан. Қўй ёки бўлмаса, товуқ сўйишни билиш даркор. Гўштининг фарқига бориш ҳам фойдали. Бир хил одамлар гўштга қараб, қаери яхшилигини айтиб беради. Ёки бўлмаса, бозор-ўчарни яхши билиш ҳам эрак учун яхши фазилат. Бозордан дуч келган нарсани олиб келавермасдан, кўриб, танлаб, савдолашиб, яхши-сини саралаб ола билиш лозим. Савдолашиб хасисликка кирмайди. Одамнинг маҳсулотни фарқлай олишидан дарак беради. Мана шунақа жиҳатлар бизда бўлган эмас. Бўлмаса мен бозорга яқин жойда, маълум даражада деярли бозорнинг ичида ўсганман. Ўқиган мактабимизнинг бир эшигидан Хасмон чайқов бозорига чиқиларди. Ҳозирги отчопарга ўхшаган катта бозор ўша Хасмонда бўларди. Эски Жувадан то Хасмонда намоз ўқийдиган жойгача, яқин кунгача ҳам кўча тўла одам, бозор бўларди. Биз ана шу ерда ўсганмиз. У ерда яхши ҳам, ёмон ҳам, ўғри ҳам, тўғри ҳам бор эди. Ҳар хил одамни кўрганмиз. Шу, барибир, пухтароқ бўлишим керак экан. Лекин нимагадир барибир бу жиҳатлар менда шакланмаган. Шунинг учун ҳозирги ота-оналар, мактаблар ўғил болаларнинг мана шу томондан мукамал бўлишига эътибор беришса, мақсадга мувофиқ бўларди.

Қизларимиз эса бўлажак она сифатида жуда кўп нарсани билишлари керак. Тикиш, бичиш, рўзгор тутиш, муомала қизларимиз учун жуда-жуда муҳим. Шу каби юмушларни аёллар қизларига ўргатишса, ёмон бўлмасди. Чевар бўлиб ҳар хил нарсаси тикиб, кўчага олиб чиқиш шарт эмас. Бола-чақаларга қарашиб, ўз рўзгорингизни эплаб юриш аёл учун етарли. Баъзи аёлларда шунақа ишларга қобилият бўлади-ю, лекин дид бўлмаслиги мумкин. Умуман қиз боланинг тарбиясида, эстетик томонларига эътиборлилик муҳим. Фақат хунар ва мутахассислик эмас, кенг қамровли тарбия ҳам албатта ўз самарасини беради. Гапнинг сирасини айтганда, бу жуда қийин иш эмас, уни фақат тўғри йўналтириш керак.

— **Шундай ўғил-қизлар кўпаяётибдими ёки камаяётибдими? Нима учун?**

— Ҳозирги пайтда бизда статистик маълумот масаласи биров муаммолироқ. Бу албатта иқтисод билан боғлиқ. Лекин барибир жамиятда ёшлар билан, уларнинг жинси, касб-кори, машғулотлари ҳақидаги маълумотларни бериб бориш, фойдадан холи эмас.

Олий ўқув юртидаги узоқ йиллик ўқитувчилик фазолиятим давомида ёшлар билан жуда кўп мулоқотда бўлганман. Ўз тажрибам натижасида чиқарган хулосам шундан иборат. Ҳозирги кунда баъзи одамлар «ёшлар ёмон бўлиб кетишди» деб шикоят қилишади. Кейингилари эса «ёшларимиз тез ўсиб етилмоқда, жуда ўқишга берилиб, турли мамлакатларга ўқишга боришяпти», дейишади. Менимча, уларнинг иккаласи ҳам ҳақ эмас. Ҳозирги ёшлар ҳам, аввалги ёшлардек оддий, ўз даврига хос. Ўз дунёқараши ва интилишларига эга бўлган йигит-қизлар.

Бу ёшлар биздан, албатта, кескин фарқ қилади. Чунки улар таъмон янги муҳитда яшайпти. Янги ашёлар, янги муносабат, янги нисбатлар муҳитида яшашмоқда. Бизнинг ёшлигимиз ўтган даврда бу имкониятларнинг ҳеч қайсиси мавжуд эмасди.

Инсоният тарихида ёшлардан шикоят қилмаган давр бўлган эмас. Ҳамма даврларда кексалар, ошани ошаб, ёшини яшаб қўйган кишилар ёшлардан шикоят қиладилар. Бу энди ёшлар тарбиясига эътибор бермаслик керак, деган маънони билдирмайди.

Ҳаётда ҳамма нарсаси ўтиб кетади. Шунинг учун агар қаттиқроқ ҳафгарчилик ёки англашмовчилик бўлса, уни жуда катта фожеа сифатида қабул қилмаслик лозим. Шу билан ҳаёт тамоми бўлди, деб совуқдон бўлманг. Ҳаёт давом этадиган нарсаси, у сабр-қаноат ва босиқликни хуш кўради. Айнан шу воситалар ёрдамида ҳаётда кўп нарсани енгиб ўтиш мумкин. Эрак ҳаётда оила қуради экан, у албатта оиласининг қадрига умрининг охиригача етиши керак.

Умумий таълим жамият ривожининг зарур таянчи бўлса, ҳуқуқий таълим-тарбия демократик ҳуқуқий давлатнинг пойдеворидир.

Зотан, ҳуқуқий таълим ва ҳуқуқий маданият демократик мамлакат халқининг эркин яшаши, фаровон ҳаёт кечириши, ўз хоҳиш-иродасини ҳеч қандай тўсиқларсиз амалга оширишининг муҳим кафолатидир.

Ҳуқуқий таълим-тарбиянинг асосий вазифаси барча ўқув муассасаларида ўқувчиларга қонунларимизни, биринчи навбатда, Конституцияни чуқур ўргатиш ва унга ҳурмат руҳини шакллантиришдан иборат. Ҳуқуқий таълим-тарбия асосида ўз ҳуқуқ ва бурчларини яхши билган жамият аъзоларигина ижтимоий ҳаётнинг ҳамма соҳаларида онгли равишда меҳнат қилади, уларнинг яратувчанлик фаолияти юқори бўлади.

Айни пайтда талаба ёшларга ҳуқуқий таълим-тарбия беришда "Ҳуқуқшунослик", "Инсон ҳуқуқлари", "Ўзбекис-

ҒУРҮР ВА ИФТИХОРИМИЗ КЎРКИ

ди. Урганч қурилиш касб-хунар коллежиде эса алоҳида Конституцияга бағишланган иллюстрацияли, рангли плакатлар ва альбом ишлаб чиқилиб, чоп қилинди. Ушбу қўлланма алоҳида хоналарга жойлаштирилган бўлиб, талабаларнинг ҳуқуқий билимларини оширишга хизмат қилмоқда.

Шунингдек, ўқув юртимизда Олий Мажлис томонидан қабул қилинган қонунларни катта плакат шаклида рангли шаклда тайёрлаб, стендлар ташкил қилиш одат тусига кирган. Бу борада кейинги икки йил мобайнида 83

эшиттиришлар олиб борилмоқда. Бу ўз навбатида ўқитувчиларни навбатчилик асосида доимий ўз устида ишлашга, янгиликларни қидириб топишга ундамоқда. Шунингдек, коллежимизда 4 каналли ички телестудия фаолият кўрсатмоқда. Ўқитувчиларнинг фанни ёшлар онгига чуқур етказишга ёрдам берувчи кўргазмалар воситалар билан ишлашга катта имкониятлар яратилган.

Сиёсий ва ҳуқуқий соҳаларни эркинлаштиришга

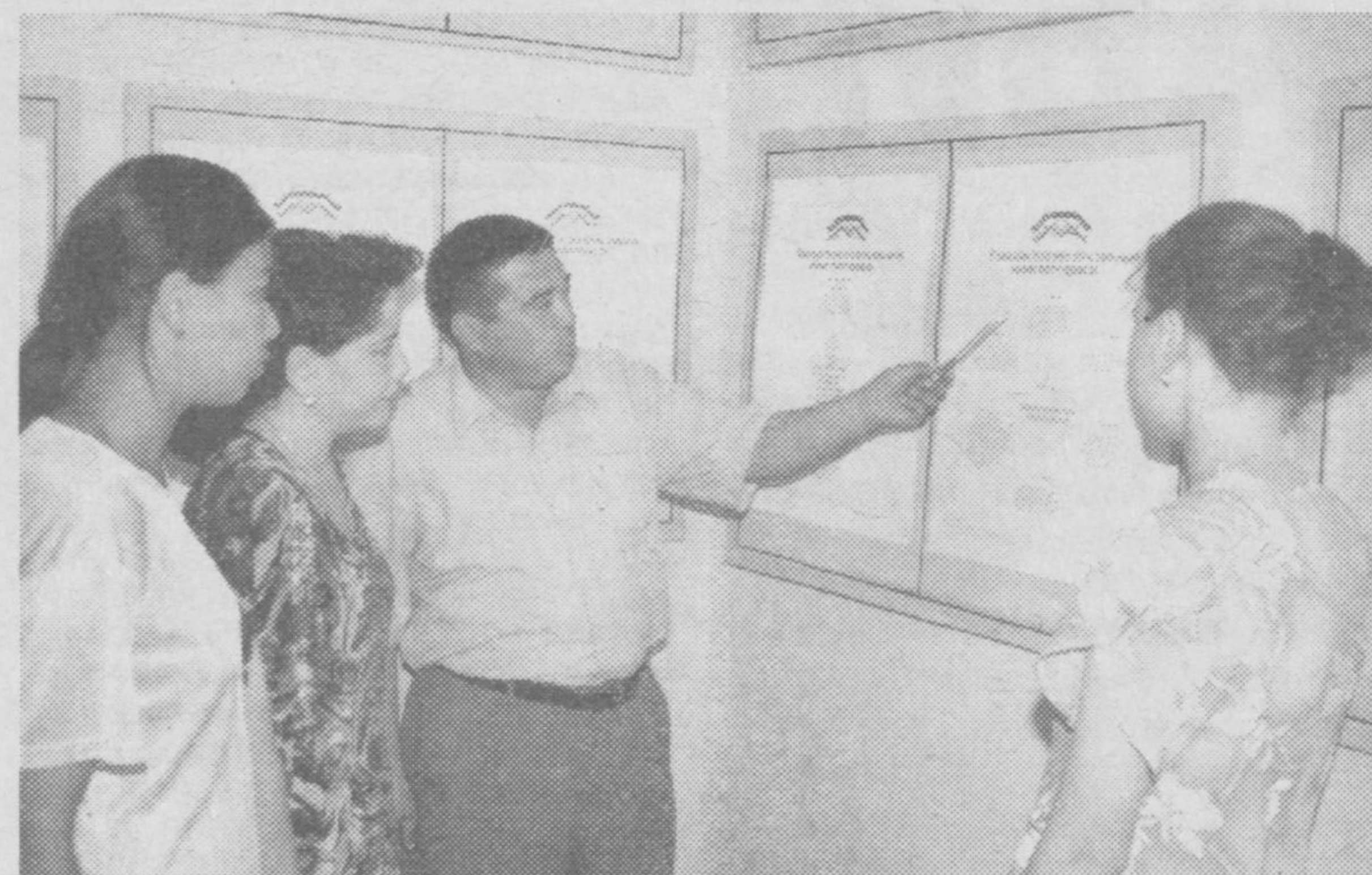
Farmon va ijro

қаратилган ислохотларнинг бориши тўғрисида, шунингдек Олий Мажлис сессияларидан кейин учрашувлар ташкил қилиниб, тушунтиришлар олиб борилмоқда. Ушбу мулоқотлар чоғида Парламентнинг галдаги иш фаолияти, унда қабул қилинган қонунлар, муҳокама учун қўйилган масалалар устида суҳбатлашилиб, қонунларга киритилган ўзгартиришлар хусусида ахборотлар берилади. Чунончи, ана шундай учрашувларнинг бирида шу йилнинг 24-25 апрел кунлари бўлиб ўтган иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ўн биринчи сессиясида Конституцияга киритилган ўзгаришлар хусусида батафсил сўзлаб берилди. Шу каби мулоқотларнинг доимий ра-

вишда ўтказиб борилиши ўқувчиларимизнинг ҳуқуқий билим ва саводхонлиги ошишига сезиларли ҳисса қўшмоқда.

Конституция фуқаролар тинчлиги, миллий тотувлик, шахс эркинлиги ва сайлов эркинлигига, барқарор сиёсий вазиятга эришиб келатганимизнинг пойдевори сифатида хизмат қилмоқда. У мамлакатимизда хавфсизлик ва барқарорликни, давлатимизнинг ҳудудий яхлитлигини, сарҳадларимиз дахлсизлигини, барчамизнинг тинчлигимиз ва юртимиз осойишталигини таъминлаш-

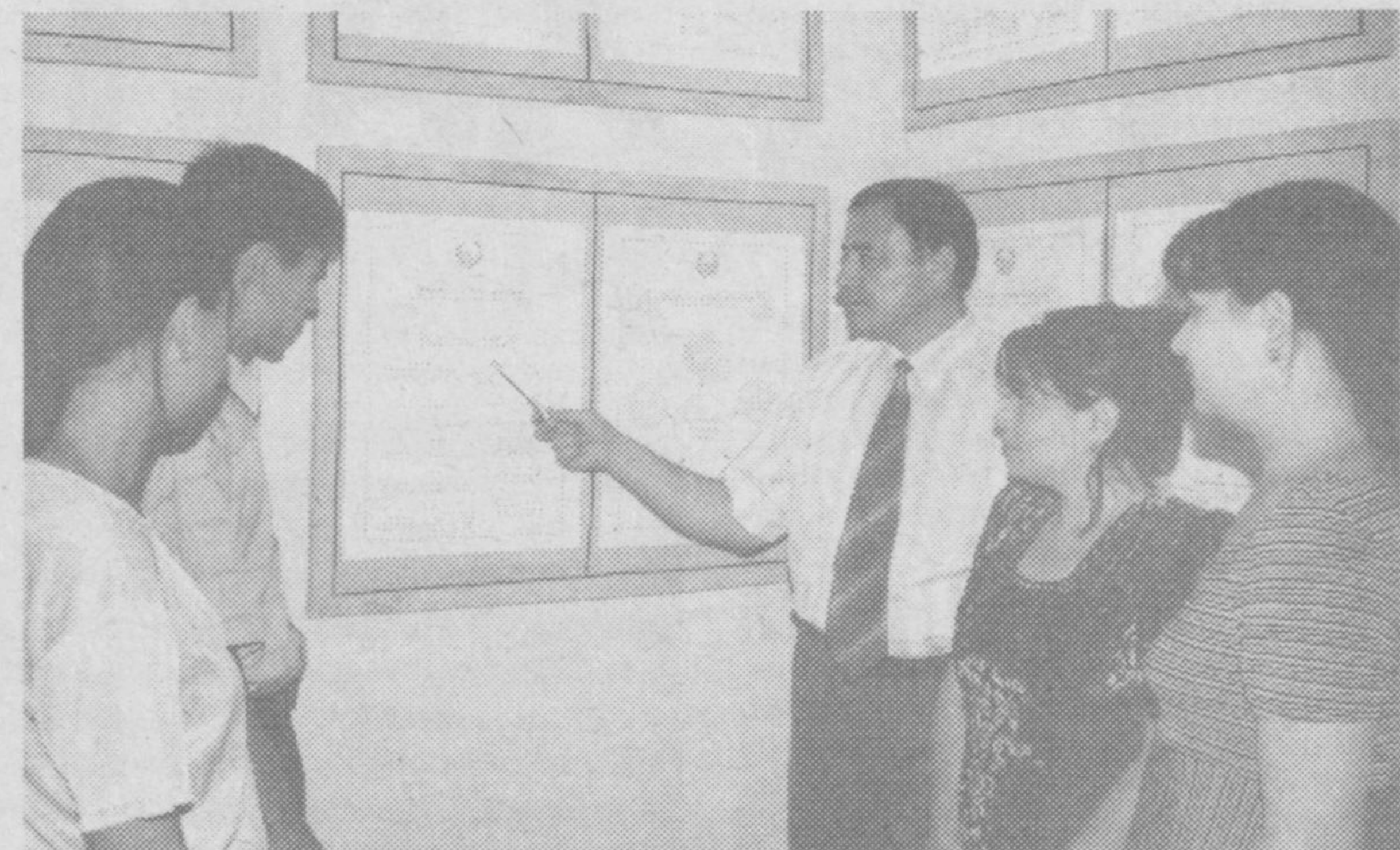
демократик давлат қуришга жазм қилган эканмиз, аввало ҳар биримиз ўз ҳуқуқ ва бурчларимизнинг мазмун-моҳиятини, қонунларнинг манфаатимизга хизмат қилишини чуқур англаб олишимиз, онгимизга сингдиришимиз ва ҳақ-ҳуқуқларимиздан фойдалана билишимиз керак. Ҳар бир киши инсон эркинликларини айни вақтда муайян бурч, масъулият ва мажбурият эканлигини ҳам чуқур ҳис қилмоғи зарур. Ҳуқуқий билимлар унинг учун ҳаётий зарурат эканлигини ҳам англаб етмоғи лозим. Ана шундагина жамиятимизда ҳар бир шахс ўз қадр-қиммати, бурч ва масъулиятини чуқур идрок эта бошлайди. Шу озод ва обод юртда яшаётганлигидан фахрланади, миллий ғурури юксалади. Энг муҳими, ўз ҳақ-ҳуқуқини яхши англаган инсонгина истиклол берган энг улугъ неъмат — Ватан мустақиллигини ҳимоя қилишга, мустақамлашга қодир бўлади.

тон Республикаси Конституциясини ўрганиш" каби ўқув курсларининг ўқитилишига самарали ва асосий йўналиш сифатида эътибор қаратилган. Президентимизнинг "Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўргатишни ташкил этиш тўғрисида"ги 2001 йил 4 январдаги фармойишига асосан, барча таълим турлари каби ўрта махсус касб-хунар таълими тизимида ҳам "Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш" ўқув курси киритил-

мавзуда плакатлар, альбом ва қўлланмалар тайёрланди. Ҳар бир мавзу ўртача 10-15 плакатни ташкил этади. Бу борадаги тажриба Республика ЎМКХТ Маркази томонидан мамлакатимизнинг бошқа ўқув юртларига ёйилди ва ушбу йўналишда барча ЎМКХТ муассасаларига кўмак бермоқдамиз.

Ўқув юртимизда ҳар куни эрталаб ва кун ўртасида 30 дақиқалик долзарб мавзуларга бағишланган радио мулоқотлар, турли мавзуларда

да асосий омил бўлмоқда. Шундай экан, уни билиш, чуқур идрок этиш, унга амал қилиш ҳар биримизнинг муқаддас бурчимиздир.

Жамиятимизнинг ҳар бир аъзоси Конституциямиз қонун олдида тенглиги таъминлангани ҳолда, ҳар бир шахс ўз фикрини эмин-эркин ифода қилишда, ўз ҳақ-ҳуқуқларини талаб этишда, бурч ва масъулиятини бажаришда бамисоли қалқон бўлиб хизмат қилишини билиши даркор.

Олий мақсад — адолатли

Ибодулла БОЙЖОНОВ,
Урганч қурилиш касб-хунар коллежи директори,
Олий Мажлис депутати

СУРАТЛАРДА: Олий Мажлис депутатининг сессиядан кейинги учрашувлари.

Ўқитувчи **У.Оллоёров** ўқувчилар билан Конституцияга бағишланган суҳбат ўтказмоқда.

Факультет декани **Каримберган Аллаберганов** ўқувчилар билан суҳбатда.

УРГАНЧ ҚУРИЛИШ КАСБ-ҲУНАР КОЛЛЕЖИ ЖАМОАСИ

**РЕСПУБЛИКАМИЗДА ФИДОЙИЛИК КЎРСАТИБ МЕҲНАТ
ҚИЛАЁТГАН БАРЧА ЎҚИТУВЧИЛАРНИ БАХТИМИЗ ҚОМУСИ
— КОНСТИТУЦИЯМИЗНИНГ 11 ЙИЛЛИГИ УМУМХАЛҚ
БАЙРАМИ БИЛАН ЧИН ДИЛДАН ҚУТЛАБ, УЛАРГА ЎЗ
ЭРКИНИ АНГЛАГАН, КЕЛАЖАГИГА ИШОНГАН ЁШЛАРНИ
БИЛИМЛИ, ОДОБЛИ ВА КУЧЛИ ҚИЛИБ КАМОЛГА
ЕТКАЗИШДЕК ШАРАФЛИ ВА МАСЪУЛИЯТЛИ ИШЛАРИДА
ҲАМИША ОМАДЛАР ТИЛАЙДИ!**

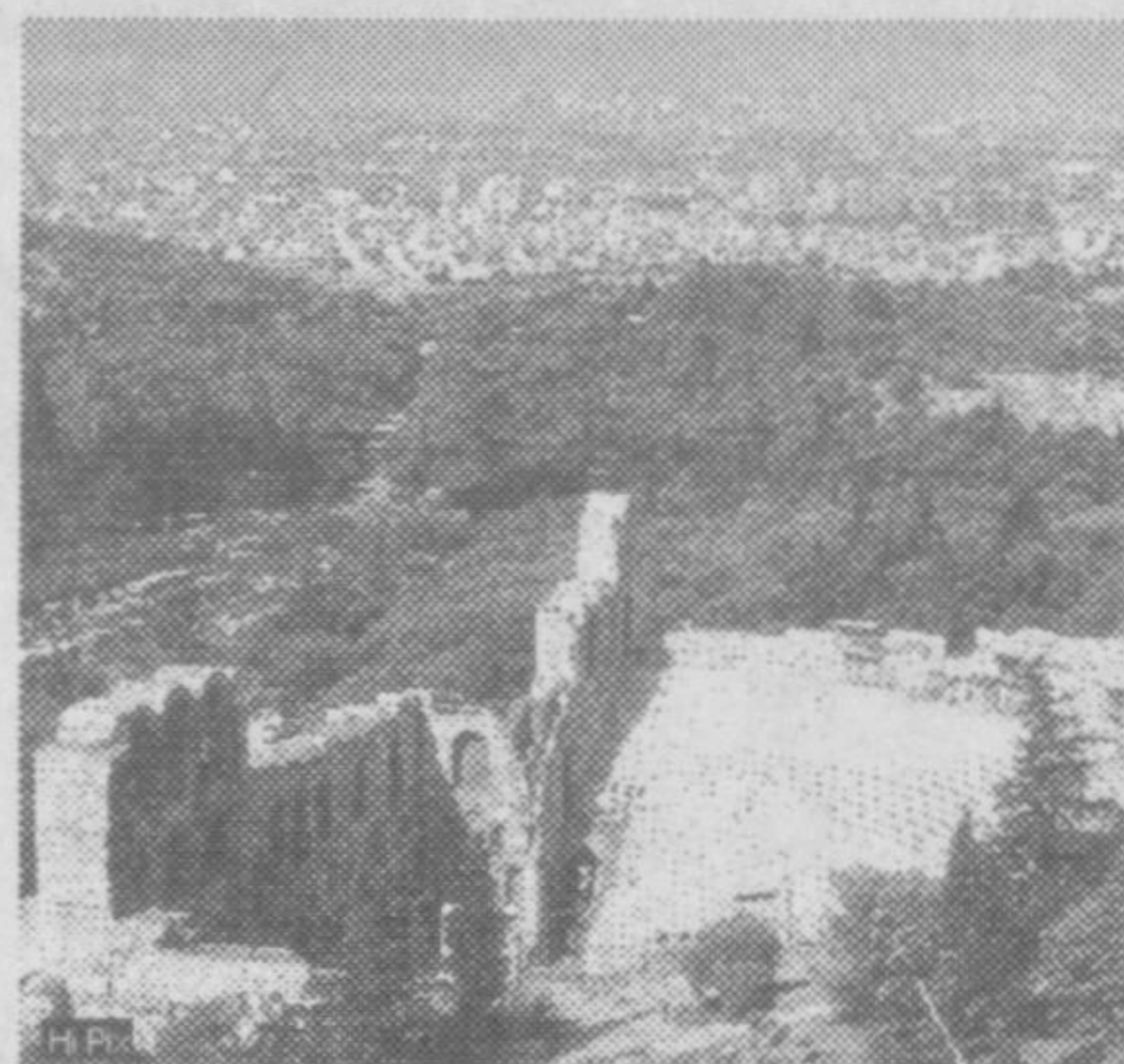
СИРДАРЁ МАКТАБЛАРИГА ЁРДАМ

Тошкентдаги халқаро алоқалар бизнес марказида Япониянинг Ўзбекистондаги элчихонаси билан кичик миқёсдаги ижтимоий қўллаб-қувватлаш йўналиши бўйича грант-контрактлар имзоланди.

Гулистон шаҳридаги 2, 8, Мирзаобод туманидаги 10, Гулистон туманидаги 28-ўрта мактаблар грант соҳиблари бўлишди. Янги йилгача бу мактабларга умумий қиймати 173 минг 601 АҚШ доллари тенг бўлган компьютер синф мажмуалари, лингокабинетлар, тикув машиналари, спорт жиҳозлари ва бошқа замонавий мактаблар учун зарур жиҳозлар етказиб берилади.

Грант-контрактларни Япониянинг Ўзбекистондаги фавқулодда ва мухтор элчиси Кавато Акио жаноби олийлари ва Сирдарё вилоятининг юқорида номлари зикр этилган мактаблари раҳбарлари имзоладилар.

Грант-контрактларни имзолаш маросимидан олдин элчи Кавато Акио жаноблари Ўзбекистон умумтаълим мактабларини замонавий ўқув воситалари билан жиҳозлашга амалий ёрдам бундан буён ҳам давом этаверишини билдирди. Республика Халқ таъ-

Бутун дунёни босиб олиш гоёси билан яшаган Искандар зулқарнайн юнонлар салтанатини барпо этди. Бу салтанат ўз даврининг қудратли давлатига айланиб улгурди. Биз қаламга олаётган Греция давлатининг ибтидоси ана ўша Юнонистондир. Тарихга нукта қўйилик-да, бугунги Грецияга бир назар солайлик.

Греция Республикаси (Helleniki Dimokratia) жануби-шарқий Евро-

Dunyo mamlakatlari

да «Ўзбекнефтогаз» корпорациясида, Алоқа вазирлигида, «Ўзэлтехсаноат» уюшмасида, Тошкент авиация заводида ўтказилган музокараларда қўшма инвестиция лойиҳаларини амалга оширишда грек компаниясининг иштироки масалалари муҳокама қилинди.

1996 йил 27—29 ноябрда Греция ташқи ишлар вазири бошчилигидаги делегациянинг Ўзбекистон Республикасига ташрифи вақтида ўзаро манфаатли алоқаларни мустаҳкамлаш масалалари кўриб чиқилди. Ва консуллик муассасаларини очиш ҳамда ҳаво катновини йўлга қўйиш ҳақида битимлар имзоланди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримовнинг 1997 йил 31 март—2 апрелда Грецияга қилган расмий ташрифи икки мамлакат ўртасидаги савдо-

да, сўл ва тараққийпарвар кучлар уюшмаси 1987 йилда тузилган, Греция коммунистик партиясига 1918 йилда асос солинган. Янги демократия партияси 1974 йилда, «Сиёсий баҳор» партияси 1993 йилда Греция умуммехнат конференцияси 1918 йилда ташкил этилган.

Грецияда касалхоналарнинг аксарияти давлат қарамотида бўлиб, хусусий врачлар ҳам тиббий хизмат кўрсатади.

Врачларни Афина ва Салоникидаги университетларнинг тиббиёт факультетлари тайёрлайди. Машҳур курортлари Дельфа, Салоники, Патри шаҳарлари ва Керкира оролларида жойлашган.

Грецияда ўқитиш тизими 4 босқичга бўлинади. 6 йиллик умумий, 3 йиллик ўрта ва 3 йиллик ўрта махсус, шунингдек, олий таълим. Умумий ва ўрта таълим

пада, Болқон ярим оролининг жанубида ва унинг атрофидаги оролларда (йириклари—Крит, Эвбея, Родос, Лесбос) жойлашган давлат. Майдони 131,9 минг км². Аҳолиси 11 миллион киши. Пойтахти Афина шаҳри. Маъмурий жиҳатдан 52 ном (вилоят)га бўлинади.

Греция парламентли республика. Давлат бошлиғи — президент. Амалдаги конституцияси 1975 йилда қабул қилинган. Унга 1986 йил тузатишлар киритилган. Президент парламентда очик овоз бериш йўли билан 5 йил муддатга сайланади. У икки марта сайланиш ҳуқуқига эга. Президент 10 кундан ортиқ чет элда бўлганида, вафот этганида, истеъфога чиққанида ёки ишга лаёқатсиз бўлиб қолганида унинг вазифасини депутатлар палатасининг раиси бажаради. Конун чиқарувчи ҳокимиятни депутатлар палатаси (бир палатали парламент) ва республика президенти амалга оширади. Парламент умумий тўғри ва яширин овоз бериш асосида 4 йил муддатга сайланади. Ижроия ҳокимиятни президент, бош вазир бошчилигидаги ҳукумат амалга оширади.

Президент бош вазирни ва унинг тавсиясига кўра ҳукуматнинг бошқа аъзоларини тайинлайди. Бош вазир лавозимига парламентда кўпчилик ўринга эга бўлган партиянинг раҳбари тайинланади.

Греция Республикаси Ўзбекистон мустақиллигини 1991 йил 2 январда тан олган, 1992 йил 16 мартда ўзаро дипломатик муносабатлар ўрнатилган. Шу йилдан бошлаб иккала мамлакат ўртасида ўзаро иқтисодий, маданий алоқалар ва савдо-сотиқ ривожлана бошлади. 1994 йил 24 сентябрдан 3 октябргача Греция делегациясининг Ўзбекистонга ташрифи чоғида савдо-иқтисодий алоқаларни ривожлантириш ва икки томонлама муносабатларнинг ҳуқуқий асосларини яратиш масалалари келишиб олинди.

Греция ва Ўзбекистон ишбилармон доиралари ўртасида бевосита алоқа ўрнатиш мақсадида 1994 йил 6—8 октябрда «Рус-Вир Холдингс» компаниясининг ҳамраиси Я.Вардинояннис бошчилигидаги олий менежерлик гуруҳи республикада бўлди. Ўзбекистон Республикаси Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлиги-

иқтисодий муносабатларни ривожлантиришга янги қадам бўлди. Ташриф натижасида «Дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисида шартнома», «Икки ёқлама солиқ солинишига йўл қўймаслик ҳақида конвенция», «Инвестицияларни рағбатлантириш ва ўзаро химоялаш», «Маориф, фан ва маданият соҳаларида ҳамкорлик қилиш» тўғрисида битимлар имзоланди.

2000 йилда Ўзбекистоннинг Греция билан товар айланмаси: экспорт 13,7 миллион, импорт 3,8 миллион АҚШ долларини ташкил этди. Ўзбекистондан Грецияга рангли металллар ва улардан тайёрланган буюмлар, табиий ва сунъий мўйна ҳамда ундан тайёрланган маҳсулотлар экспорт қилинган бўлса, импортнинг асосий турлари ўсимлик ёғи, сариёғ, совун, ювиш воситалари ва сурков мойлари, тамаки, асбоб-ускуна, эфир ёғи ва пардоз воситалари, қайта ишланган мева, сабзавот, ёнғоқ, озиқ-овқат маҳсулотлари, дори-дармон, пластмасса, алкоғолли ва алкоғолсиз ичимликлар ва бошқалардан иборат бўлди.

Майда ва ўрта бизнес соҳасида икки томонлама иқтисодий муносабатларни ривожлантириш имконияти бор. Ўзбекистонда грек сармоysi иштирокидаги 33 та қўшма корхона мавжуд. Улар орасида «Омега—Ситора», «Олимпик—Тошкент—Фурс», «Агроур», «Ўз—Эллас», «Буюк Турон инк», «Турон—Траст» кабилар бор. Грек сармоysi юз фоиз бўлган 6 корхона фаолият кўрсатмоқда.

Бу давлатнинг 95 фоиз аҳолиси греклардир. Мамлакатнинг марказий вилоятларида албанлар ва аромунлар, шарқда турklar яшайди. Яхудий, лўли ва болгарлар Грециянинг ҳамма жойида бор. Расмий тили — грек тили. Аҳолининг аксарияти проваславлар; 5 фоизи бошқа динларда. Аҳолининг 59 фоизи шаҳарларда, 11 фоизи шаҳарчаларда, 30 фоизи қишлоқ жойларида яшайди. Унинг ўртача зичлиги — 1 км² га 75 киши тўғри келади. 5 миллиондан ортиқ грек мамлакат ташқарисида, асосан АҚШда, Канада, Австралия, Германияда истиқомат қилади. Йирик шаҳарлари — Афина, Салоники, Патридир.

Умумгреция социалистик ҳаракати партияси 1974 йилда, Греция сўл партияси 1987 йил-

мажбурийдир. Грецияда 17 университети ва бир қанча техника институтлари бор. Энг йириклари Афина, Салоники университетлари ва Афина политехника институти.

Афина академияси (1926 йилда ташкил этилган), 20 га яқин институтлар ва бир қанча илмий жамиятлар, Афина шаҳридаги миллий расадхона (1842 йил ташкил этилган) машҳурдир. Миллий кутубхона (1828 йилда ташкил этилган) ва депутатлар палатаси кутубхонаси, университетлар кутубхоналари мамлакатнинг йирик кутубхоналари ҳисобланади. Дунёга машҳур миллий археология музейи (1874 йил ташкил этилган), Акрополь (1878 йил очилган), Византия музейи (1914), Миллий тарих музейи (1882), Санъат асарлари миллий галареяси (1900) — ҳаммаси Афина шаҳрида жойлашган.

Грецияда бир қанча газета ва журналлар нашр этилади. Йириклари «Авги» («Тонг» кундалик газета 1952 йилда чиқа бошлаган), «Акрополис» («Акрополь» кундалик газетаси, 1881 йилдан), «Апинз ньюс» («Афина янгиликлари», инглиз тилида чиқадиган кундалик газета, 1952 йилдан), «Катимерини» («Кун янгиликлари», кундалик газета, 1979 йилдан), «Ризоспастис» («Катият», кундалик газета 1918 йилдан), «Ароивматини» («Оқшом янгиликлари», кундалик кечки газета, 1952 йилдан), «Вима» («Минбар», ақшанбалки ҳафтанома, 1972 йилдан), «Икономикос макидпомос» («Иқтисодий хабарчи», ҳафталик журнал, 1926 йилдан)лардир. 1896 йилда Афина ахборот агентлиги ташкил этилган. Радиосиёхитиришлар 1938 йилдан, телекўрсатувлар 1966 йилдан олиб борилади.

Греция — саноатлашган аграр мамлакат. Ялпи ички маҳсулотда саноатнинг улуши 18 фоиз, қишлоқ хўжалигининг улуши 16 фоиздир.

Бу давлат асосан зайтун ёғи ва меваси, узум, цитрус мевалар, тамаки ва маъдан хом ашёси чиқаради. Четдан машина, асбоб-ускуна, ёқилғи, металлургия ва кимё саноати учун хом ашё харид қилади. Ташқи савдодаги асосий ҳамкорлари Германия, АҚШ, Италия, Франция, Буюк Британиялардир. Грециянинг пул бирлиги — драхма.

Шерзод АХМАТОВ
тайёрлади.

Xalqaro hamkorlik

лими вазири ўринбосари Усмонали Мусаев, Сирдарё вилоят ҳокимининг ўринбосари Камолддин Оқбўтаев, Гулистон шаҳар ҳокими Исроил Эрбековлар кичик миқёсдаги ижтимоий лойиҳаларнинг Япония ҳукумати томонидан бегараз қўллаб-қувватланаётгани, бундай ҳамкорликларнинг аҳамияти, таълим соҳасидаги муваффақиятларимизга муносиб ҳисса бўлиб қўшилиши хусусида гапирдилар.

Грант соҳиблари бўлган мактабларнинг раҳбарлари номидан Гулистон шаҳридаги 8-ўрта мактаб директори Саид Хидиров Япония ҳукуматининг бегараз молиявий ёрдами учун миннатдорчилик изҳор этди ва олинган жиҳозлардан албатта самарали фойдаланишларини билдирди.

Шундан сўнг миннатдорчилик рамзи сифатида элчи Кавато Акио жаноби олийлари зарбоф тўн кийгазилди, Гулистон тумани мактаб ўқувчилари томонидан японча услубда тайёрланган портрет совға қилинди.

Грант-контрактларни имзолаш маросимида Япониянинг Ўзбекистондаги элчихонаси ўзинчи котиби жаноб Хаяси Томоюки, Сирдарё вилоят халқ таълими бошқармаси бошлиғи Ҳамид Ёдгоровлар ҳозир бўлишди.

Бойжигит АБДУЛЛАЕВ

Суратда: грант-контрактларни имзолаш маросимидан лавҳа.

Муаллиф олган сурат.

ДИҚҚАТ, ТАНЛОВ

Халқ таълими вазирлиги, ўқувчи-ёшлар ўртасида гиёҳванд моддаларни истеъмол қилишнинг олдини олиш, улар билан профилактик ишларни олиб бориш учун мўлжалланган жиҳозлар, ўқув қуроллари, соғлом турмуш тарзини тарғиб этувчи кўرғазмалар плакатлар чиқариш учун танлов эълон қилади.

Танловда Республикада фаолият кўрсатаётган барча турдаги наشريётлар, компаниялар, фирмалар, таълим муассасалари учун ўқув жиҳозлари ишлаб чиқаришга мўлжалланган ташкилотлар иштирок этиши мумкин.

Танловда қатнашиш истагини билдирган ташкилот ва муассасалар жорий йилнинг 15 декабрга қадар ўзларининг ишланмалари ва таклифлари билан Халқ таълими вазирлигига мурожаат этишлари керак. 15 декабрдан кейин мурожаат қилган ташкилотларнинг таклифлари инobatга олинмайди.

Мурожаат учун телефонлар: 139-16-65, 139-46-95
Манзил: Тошкент шаҳри,
Мустақиллик майдони — 5, Халқ таълими вазирлиги

Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети ректорати, касаба уюшма кўмитаси ҳамда география факультети жамоаси ушбу факультет «Демография» кафедраси катта ўқитувчиси Н.Мажидовага отаси

МАҲАММАДЖОН ОТАНИНГ

вафот этганлиги муносабати билан таъзия изҳор этадилар.

ҚОНУНГА ҲУРМАТ — ИНСОНИЙЛИК БЕЛГИСИ

Milliy dastur — amalda

Инсоният тарихининг барча давлари ва кишилик жамия-
тининг ҳар қандай шаклларида қонунга ҳурмат, уларга амал қилиш фуқаро-
ларнинг энг муҳим ҳислатларидан бири сифатида қаралган. Қадимги грек
файласуфларидан тортиб, Шарқнинг барча буюк алломалари жамиятда
барқарорликни сақлаш, соғлом ижтимоий-психологик муҳитни шакллантириш,
ижтимоий муносабатларда ўзаро ҳурматни қарор топтиришнинг энг асосий
шарти биринчи навбатда, қонунни билиш, ҳурмат қилиш ва уларга оғишмай
амал қилиш деб баҳолашган.

Ҳуқуқ-тартибот тизимининг ҳар қандай соҳаси вакили сингари солиқ ти-
зими ходимлари учун қонунларни яхши ўрганиш, уларни тарғиб қилиш ва ўз
фаолиятида уларга амал қилиш давлат бюджетини зарур маблағ билан таъ-
минлаш вазифасини бажаришнинг муҳим шартидир. Сир эмаски, фуқаролар
биринчи навбатда ҳуқуқ-тартибот органлари вакиллариининг шахсий хулқ-
лари, маънавий-ҳуқуқий қиёфаларига, уларнинг қонунни қанчалик ҳурмат
қилишларига эътибор берадилар. Чунки ҳуқуқ-тартибот тизими вакили бу
энг аввало, фуқаро кўз ўнгиде қонун тимсоли ҳисобланади, улар томонидан
қонуннинг ҳар қандай бузилиш ҳолати фуқаролар онгиде, аввало, шу тизимга
нисбатан, қонунга нисбатан ишончсизликни шакллантиради.

Президентимиз 2002 йил 5 декабрь Ўзбекистон Республикаси Конститу-
циясининг ўн йиллигига бағишланган тантанали маросимда “Ҳаётимизнинг,
тараққиётимизнинг ҳуқуқий асоси” нутқиде таъкидлаганларидек, “Ўз-ўзи-
дан аёнки, биз адолатли ва фаровон ҳаёт қурмоқчи эканмиз, Конституция
ва унинг асосиде яратилган қонунларни чуқур ўрганиш ва уларга риоя қилиб
йашаш кундалик ҳаёт тарзимизга айланиши шартдир”.

Фарғона солиқ коллежи Тошкент, Бухоро солиқ коллежлари, Тошкент со-
лиқ академияси сингари Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитаси
тасарруфидаги кенжа замонавий, таълим тизимининг энг юқори талаблари
даражасидеги ўқув юртларидан бири саналади. 2003 йилда коллежни илк бор
70 нафар йигит-қиз тамомлаб, республика солиқ тизимиде фаолият кўрсат-
тиш учун йўланма олдилар. Шулардан 18 нафари тест синовларидан му-
ваффақиятли ўтиб, Тошкент солиқ академияси тингловчилари сафидан жой
олишди. Коллеж курсан-
тлари давлат солиқ
қўмитаси ўқув юртлари
ўртасиде ўтказиладиган
барча тадбирларда фаол
иштирок этиб келмоқда.
Давлат солиқ қўмитаси
ўқув юртлари курсант-
ларининг анъанавий ил-
мий-назарий анжуман-
ларида сермазмун маъ-
рузаларини тақдим қили-
шиб, республикада солиқ
tizimi ходимларини
тайёрлаш жараёнини
такомиллаштиришга ўз
ҳиссаларини қўшаётганлигини таъкидлаш керак. Шу-
нингдек, давлат солиқ қўмитаси ўқув юртлари ўртасиде икки йилда бир
маротаба ўтказиладиган спартакиаданин 2003 йилги мусобақаларида бар-
ча турлар бўйича, шунингдек, умумжамоа ҳисобида биринчи ўринни эгаллаш-
ди.

Коллеждаги спорт анжомлари ва иншоотлари кишининг ҳавасини келти-
ради. Республика давлат солиқ қўмитаси ва Фарғона вилояти давлат солиқ
бошқармаси коллежизмининг энг юқори замонавий талаблар асосиде фаолият
кўрсатиши учун етарли маблағ ва эътиборни аямай, ғамхўрлик кўрсатиб
келмоқда. Бокс, гимнастика, тринажёр заллари, футбол, волейбол, баскет-
бол, теннис майдонлари коллежда билим олувчиларининг республика ва вило-

ят босқичларида муваффақиятли иштирок этишлари учун имконият ярат-
моқда. Давлатимиз раҳбарининг “Болалар спортини ривожлантириш тўғри-
сида”ги фармонида сўнг эса коллежда спортга муносабат янада фаоллаш-
ди. Хусусан, Конституциямиз қабул қилинганлигининг 11 йиллиги арафасиде
коллежда белбоғли кураш бўйича мусобақалар бўлиб ўтди.

Коллежизмизда футбол, кураш, бокс, волейбол, қўл тўпи секциялари ишлаб
турибди. Буларнинг барчаси “Баркамол авлод” республика спорт мусобақа-
ларида иштирок этиш учун ўзига хос тайёргарлик босқичи ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 22 майдаги
“Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона қўмитаси органлари учун кадр-
лар тайёрлаш тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида”ги қароридан

сўнг коллеж мақомига
ўзгартиришлар киритилди
ва 2003-2004 ўқув йилида
коллежга биринчи маро-
таба 9-синф маълумоти-
га эга бўлган ўқувчилар
қабул қилинди.

Коллежга ўқувчилар
қабул қилиниши муносаба-
ти билан педагог жамоа
шаҳарнинг етакчи, таж-
рибали ўқитувчилари би-
лан тўлдирилди. Янги ўқув
режасига асосан барча
ўқув материаллари, маъ-

руза матнлари қайта кўриб чиқилди, тарқатма материаллар тайёрланди.
Ўқув йили бошлангандан буён бир неча миллион сўмлик ўқув адабиётлари
харид қилиниб, кутубхона фонди тўлдирилди. Шунингдек, қўшимча энг замо-
навий компьютер воситалари, сканер каби техник жиҳозлар, кимё, физика
кабинетлари замонавий талаблар асосиде жиҳозланиб, ўқувчилар ихтиёри-
га топширилди.

Коллежнинг барча педагог, ёрдамчи, хўжалик ходимлари ўқув жараёни
самарадорлигини таъминлаш учун куч-ғайратларини сарфлаб меҳнат қил-
моқда. Коллеждаги ҳар бир тадбир бўлғуси солиқ тизими ходимларида ҳалол-
лик, поклик, инсонийлик, қонунларга ҳурмат каби эзгу сифатларни шакллан-
тиришга йўналтирилган.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганлигининг 11 йил-
лиги тантаналари арафасиде коллежда яна бир қизиқарли тадбир бўлиб ўтди.
Унда I курс ва II курс курсантлари ўртасиде “Сиз Қомусни биласизми?”
мавзусиде билимдонлик мусобақаларида бўлғуси солиқ ходимлари баҳслашишди.
Ғолиб жамоалар финал босқичиде 5 декабрь кунин ўзаро куч синашдилар. Шу
кунин Ўзбекистон Республикаси “Маънавият ва маърифат” маркази Фарғо-
на вилояти бўлими, Қирғули тумани ҳокимлиги билан ҳамкорликда “Ўзбеки-
стон Республикаси Конституцияси — буюк келажакимизнинг ҳуқуқий асоси”
мавзусиде илмий-амалий анжуман ҳам ўтказилди. Анжуманда бир қатор
ҳуқуқшунос олимлар, “Маънавият ва маърифат” маркази вилоят бўлими-
нинг вакиллари “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси — қонунларимиз
асоси”, “Давлат рамзлари — муқаддас” сингари мавзуларда қизиқарли ва
мазмунли маърузалар билан тингловчиларда қонун муқаддаслиги ҳиссини
тарбиялаш, етук мутахассислар тайёрлаш жараёнига ўз ҳиссаларини
қўшишди.

Зиёд ҚУРБОНОВ,
Фарғона солиқ коллежи директори,
Маъмуржон ОТАЖОНОВ,
ўқув ишлари бўйича директор ўринбосари

ФАРҒОНА СОЛИҚ КОЛЛЕЖИ ЖАМОАСИ

Ўзбекистон халқини, республикаимизда фаолият
кўрсатаётган минглаб таълим муассасалари
устоз-мураббийларини Конституциямиз қабул
қилинганлигининг 11 йиллиги билан муборакбод этади.
Ҳаётимиз фаровон, турмушимиз барқарор бўлсин!

Республика Президентининг «Ўзбекистон Болалар спортини ривожлантириш жамғармасини тузиш тўғрисида»ги фармони ва Вазирлар Маҳкамасининг 374-сонли қарори болалар спортини ривожлантиришнинг тамал тоши бўлди.

Мазкур фармон ва қарор қабул қилинган, республика-мизнинг барча жойларида болалар спортини ривожлантириш жамғармалари тузилиб, мавжуд спорт иншоотлари яхшиланиб, янгиларини қуриш ишлари жадал амалга оширила бошланди.

Фарғона вилоятида ҳам ана шу фармон ва қарорни ҳаётга татбиқ этиш мақсадида кўплаб ишлар амалга оширилмоқда. Хукумат томонидан вилоятдаги мавжуд спорт моддий базаси қайта рўйхатдан ўтказилди. Борларини замон талаби асосида таъмирдан чиқариш, янгиларини қуриш режаси ишлаб чиқилди. Шу режа асосида бугунги кунгача вилоятдаги мавжуд спорт иншоотларидан 547 та спорт зали, 697 та футбол, 1016 та волейбол, 732 та баскетбол, 466 та қўл тўли майдонлари таъмирдан чиқарилди. Бешариқ туманидаги 11-мактаб, Марғилон шаҳридаги «Истиқбол» гимназияси, 29-мактаб, Қува-

сой шаҳридаги 10-мактабда янги спорт заллари, Сўх туманида спорт мактаби каби иншоотларнинг қурилишлари олиб борилмоқда. Ўтаётган йил давомида ҳомий ташкилотлар томонидан 112 та спорт заллари мукаммал таъмирланиб, 80 миллион сўмдан зиёд маблағ сарфланди. Бу борада шаҳар,

устаси К.Жуматовалар бугунги кунда республика терма жамоаси аъзолари, З.Исоқов, Ф.Турсунов, Ф.Зариповалар шу жамоа аъзолигига номзод ҳисобланишади.

Бугунги кунда спорт мактабида 16 нафар малакали мураббийлар ёшларга спортнинг бадий ва спорт гимнастикаси

лари фикримизга далил бўлади.

— Келгусида шу спорт мактабидан кўплаб гимнастикачилар етишиб чиқиши мумкинлигини ҳисобга олиб, уни болалар ва ўсмирлар олимпия захиралари спорт мактабига айлантириш мақсадида қайта таъмирлаш фикрини билдирдик, —

E'tibor

жамияти, «Ўзэлектромонтаж», «Фарғонасавдо», «Матлуботсавдо», «Файзли Бағдо» каби 30 дан ортиқ ҳомийлар ўз маблағлари, қурилиш материаллари ва ишчи кучлари билан яқиндан ёрдам берганликлари туфайли 4 ой мобайнида 150 миллион сўмдан зиёд маблағ сарфланиб, таъмирлаш ва ободонлаштириш ишлари амалга оширилиб, фойдаланиш учун тайёр ҳолга келтирилди.

«Болалар ва ўсмирлар олимпия захиралари спорт мактаби» мукаммал таъмирдан чиқарилиб, ўз фаолиятини бошлади.

Спорт мактабига республика Халқ таълими вазирлиги томонидан 10 млн. вилоят болалар спортини ривожлантириш жамғармаси томонидан 15 млн. сўмлик спорт анжомлари ва ўриндиқлар ҳада этилиб, «Болалар ва ўсмирлар олимпия захиралари спорт мактаби» дея қайта номланган комплекс фаолият бошлади. Ўйлаيمизки, мазкур даргоҳдан келгусида мамлакатимиз, шўҳратини оламга ёядиган гимнастикачи ўғил-қизлар етишиб чиқади.

Акромжон ТУРСУНАЛИЕВ,
«Ma'rifat» мухбири

СПОРТНИНГ ОММАВИЙЛИГИ САРИ

туман ҳокимлари яқиндан ёрдам кўрсатишмоқда.

Фарғона шаҳридаги ихтисослаштирилган «Болалар ва ўсмирлар спорт мактаби 1973 йили ишга туширилган бўлиб, унда 400 спортчи ёшлар бадий ва спорт гимнастикаси билан шуғулланиши кўзда тутилган. Ўтган давр мобайнида бу спорт мактабида 52 нафар спорт усталари, 89 нафар спорт усталигига номзодлар етишиб чиққан. Спорт гимнастикаси бўйича спорт устаси Ф.Хўжаева, бадий гимнастикадан спорт

бўйича сабоқ бериб келишмоқда. Мураббийларнинг тинмай қилаётган саъй-ҳаракатлари эвазига уларнинг шогирдлари барча турдаги мусобақаларда республика миқёсида юқори ўринларни эгаллаб келишмоқда. Шу йилнинг 4—7 ноябрь кунлари Тошкент шаҳрида спорт мактаблари ўртасида бўлиб ўтган республика биринчилигида фарғоналик қизлар жамоаси фахрли 1-ўринни, ўғил болалар жамоаси 3-ўринни эгаллаб, умумжамоа ҳисобида 2-ўринга сазовор бўлганлик

дейди вилоят ХТБ бошлиғи.

Ҳа, бу хайрли ишга кўпчилик бош қўшди. Айниқса, вилоят бозорлар уюшмаси, Қирғули ва Марғилон ёрочни қайта ишлаш корхоналари, «Азот» ишлаб чиқариш корхонаси, Фуран бирикмалари кимё заводи, «Сунъий чарм ва толалар корхоналари, Фарғона қишлоқ қурилиши трести, «Агромашсервис», 51-йўл қурилиш ва вилоят автотўл бошқармалари, «Фарғонасувқурилиш», «Деларос» қўшма корхонаси, иккиламчи қора металл ҳиссадорлик

ФИНАЛ МУРОСАСИЗ КЕЧДИ

Олмалик шаҳрида ўтган мотопойга бўйича Ўзбекистон кубогининг финал босқичида мотори турли ҳажмда бўлган мотоциклларни бошқарган пойгачилар орасида Е.Львов, Д.Перцов, Д.Богданов, А.Алимов, А.Кондрашов шохсуланинг энг юқори поғонасига кўтарилди. Кажавали мотоциклчилар пойгасида В.Лавров ҳамда Т.Исҳоқов жуфтлиги ғолиб бўлди.

НОАНЪАНАВИЙ СПОРТ МУСОБАҚАЛАРИ

3 декабрь — Халқаро ногиронлар куни муносабати билан Марказий ҳарбий спорт клубида дартс бўйича мусобақа ташкил этилди. Қизлар ўртасида Нина Чупригинани ортда қолдирган Людмила Пак биринчи ўринни кўлга киритди. Эркалар ўртасидаги беллашувда Александр Свиридов ғолиб бўлди.

Шунингдек, Марказий ҳарбий спорт клубининг оғир атлетика залида ногиронлар

спорт клублари аъзолари ўртасида пауэрлифтинг бўйича турнир ташкил этилди.

Эркалар баҳсида А.Свиридов, В.Жужукало, Ф.Исмоилов, Р.Мифтахов, Ш.Идрисов ўз вазн тоифасида тенгсиз эканини исботлади.

Хотин-қизлар ўртасида илк маротаба ўтказилган беллашувда Л.Чупригина, Л.Пак ҳамда Н.Бризгаловаларга муносиб рақиб топилмади.

КУБОК СОҲИБИ-«МҲСК-1»!

Баскетбол бўйича Ўзбекистон кубоги баҳслари якунланди. «МҲСК-1» жамоаси Тошкент давлат техника университети талабаларини 108:54 ҳисобида мағлуб этиб, мусобақа ғолиби бўлди. Бухоронинг «Университет» жамоасини 82:78 ҳисобида доғда қолдирган Ўзбекистон миллий университети вакилларига учинчи ўрин насиб қилди.

АКРОБАТИКА

Самарқандда ўтган спорт акробатикаси бўйича республика очик кубоги мусобақасида ўзбекистонлик акробатлардан ташқари, Қозоғистон ва Қирғизистондан келган 95 нафар спортчи иштирок этди.

Мусобақанинг эркалар ўртасидаги жуфтлик баҳсларида самарқандлик Нажибулло ва Хабибулло Бобомуродовга тенг келадиган спортчи топилмади. Қизлар ўртасида андижонлик С.Каримжонова ҳамда Е. Лучникованинг бажарган машқлари бошқаларникидан юқори баҳоланди.

МЕДАЛ МУБОРАК, АЗИЗА!

Каратэнинг киокушин-кай йўналиши бўйича Хорватияда ўтган халқаро турнирда ўндан зиёд мамлакат спортчилари ғолиблик учун куч синашди.

Мусобақада ҳамюртимиз Азиза Темирова кумуш медални кўлга киритди.

ХАЛҚАРО ТУРНИР

Бадий гимнастика бўйича 6 ёшдан 14 ёшгача бўлган қизлар ўртасида Наманганда III халқаро турнир бўлди. Унда ўзбекистонлик ва россиялик 120 нафар спортчи киз ўз маҳоратини намойиш этди.

Пойтахтлик Р. Алимова, В. Емцова, К. Тўхтаева, Л. Михтеева, М. Филлипова, Л. Давидова, навоийлик У.Трофимова, Г. Мухторова ҳамда россиялик А.Алексеева тенгқурлари орасида барчадан устун келиб, мусобақа ғолиби бўлди.

ИҚТИСОДИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ВА ТАЪЛИМ МАРКАЗИ ANGLESEY FOOD КОМПАНИЯСИ ҲАМКОРЛИГИДА ЎЗБЕКИСТОН ЁШ ОЛИМЛАРИНИНГ ИҚТИСОДИЙ ТАДҚИҚОТЛАРИ БЎЙИЧА КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Конкурснинг асосий мақсади Ўзбекистон Республикаси ёш олимларининг амалга оширилаётган иқтисодий ислохотларни таҳлил қилиш ва унинг долзарб муаммоларини ҳал қилишга бағишланган тадқиқотларини қўллаб-қувватлашдан иборат. Конкурсда ёши 35 дан ошмаган Ўзбекистон фуқаролари бўлган олимлар ва тадқиқотчилар индивидуал ёки гуруҳ (икки кишидан ошмаган ҳолда) тарзида иштирок этишлари мумкин.

Конкурснинг асосий йўналишлари:

- Глобализация ва иқтисодий ривожланиш
- Маркоиктисодиёт
- Молия ва банк тизимларини ривожлантириш масалалари
- Давлат сектори иқтисодиёти
- Корхоналар секторини ислоҳ қилиш
- Меҳнат бозори ва ижтимоий сиёсат.

Ушбу йўналишлар ташкилотчиларнинг тавсиялари бўлиб, иштирокчилар бошқа долзарб йўналишлар бўйича ҳам тадқиқот ишларини топширишлари мумкин. Математик методлардан фойдаланилган тадқиқотлар қўллаб-қувватланади.

Юқори даражада бажарилган илмий ишлар муаллифлари 2004 йил апрель ойида ўтказиладиган илмий семинарга таклиф қилинади. Конкурс ғолиблари 100000 сўмдан 300000 сўмгача пуллик грантлар билан тақдирланади.

Иштирокчилар қоғозда ва 1 дискетда (Word/Arial 11 шрифтда 1,5 интервал, ўзбек ёки рус тилида) уч нусхада қуйидагиларни 2004 йил 1 февралгача топширишлари талаб қилинади: тугалланган илмий иш, муаллифнинг таржимаи ҳоли, нашрдан чиққан илмий ишлари рўйхати, манзили ва телефонлари.

Манзилми: 700095, Тошкент, Талабалар шаҳарчаси, 3.Саидов кўчаси — 76, 405-хона. Электрон нусхалар cere2003@hotmail.com, cerengo@yahoo.com электрон почталарига жўнатилиши мумкин. Топширилган материаллар қайтарилмайди. Конкурснинг тўлиқ шартлари билан Марказнинг www.cere.uznet.net сайтида танишиш мумкин.

ШОД ЭМАСМИЗ, ХАФА ҲАМ...

Бирлашган Араб Амирликларида бўлиб ўтаётган ёшлар ўртасидаги жаҳон чемпионатида мамлакатимиз терма жамоаси муносиб тарзда иштирок этди. Ёшларимизнинг дастлабки икки учрашуви натижаларини эшитган футбол мухлислари қалбини алам ўртагани, шубҳасиз. Ахир жамоа ютаётган ёки дуранг ўйнаётган бир маҳалда ютқазиб қўйса (бунинг устига ҳакам кўшиб берган вақтда), мухлисининг ҳолатини тасаввур қилинг...

Гарчи икки ўйинда ҳам мағлубиятга учраган бўлса-да, Ўзбекистон ёшлар терма жамоасида назарий имконият бор эди. Лекин, барибир амалдаги натижа бундай бўлиб чиқмади. Тўғрироғи, ёшлар ўртасидаги Европа чемпиони Испания футболчилари бунга йўл қўйишмади. 4 декабрь оқшомида ўтказилган ўйинда мамлакатимиз терма жамоаси дарвозасига биринчи бўлимнинг 15-дақиқасида киритилган ягона гол кўхна қитъа вакилларида ғалаба келтирди. Иккинчи бўлимда ёшларимиз майдонда ўз устунликларини ўрнатган бўлишса-да, имкониятлардан фойдалана олишмади.

«В» гуруҳидаги яна бир ўйинда Аргентина ёшлари қора қитъа вакиллари бўлган малилик тенгқурларини 3:1 ҳисобида мағлубиятга учратишди.

Ўзбекистонлик футбол мухлисларига таскин бе-

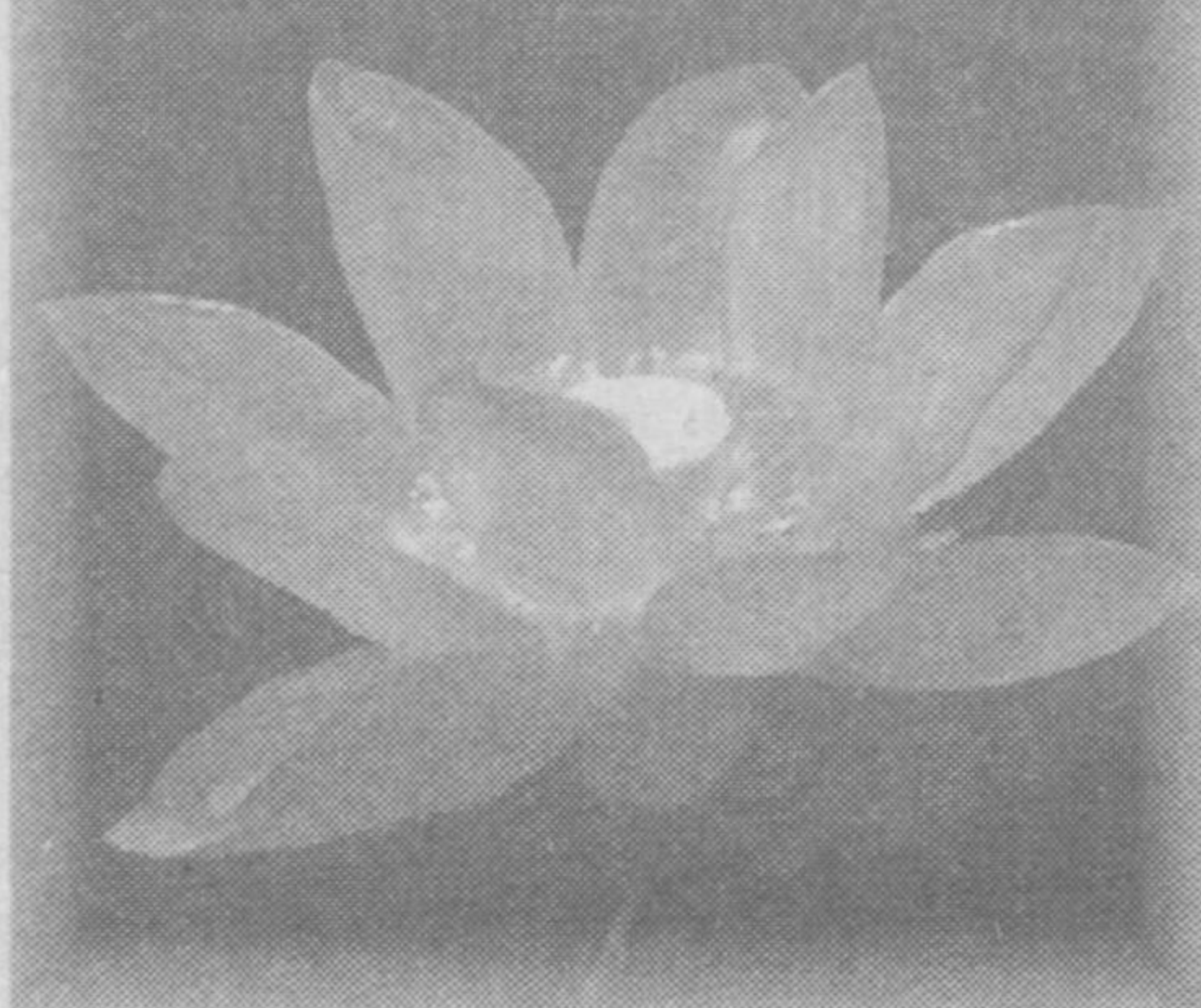
радиган жиҳат шуки, амалдаги жаҳон чемпиони — Аргентина ёшлари устози Уго Токалли 2-тур учрашувидан сўнг ўзбек футболчилари ҳар қандай таҳсинларга лойиқ ҳаракат қилгани, фақат тажрибанинг биров камлиги уларга халақит берганини таъкидлади. ФИФАнинг интернетдаги расмий сайтида ҳам «Қаҳрамон ўзбеклар» сарлавҳали мақола тарқатилди.

Хуллас, Ўзбекистон ёшлари XIII ЖЧ чемпиони, Европа ва Африка қитъалари ғолибларига муносиб қаршилик кўрсатишиб, «БАА-2003» ЖЧда кашфиёт қилинган жамоалардан бирига айланди. Яна бир жиҳат — бугунги ёшларга халқаро расмий ўйинларда орттирган тажриба уларнинг келажакда миллий терма жамоада ўйнашларида қўл келиши, шубҳасиз.

"БАА-2003" "В" гуруҳи якуний жадвали куйидагича:						
1. Аргентина	3	3	0	0	7-3	9
2. Испания	3	2	0	1	4-2	6
3. Мали	3	1	0	2	4-7	3
4. Ўзбекистон	3	0	0	3	3-6	0

Шер АЛИ

Ko'ngil bitiklari

ИСТИКЛОЛ

Бугун элнинг қувончисан сен,
Бугун элнинг юпанчисан сен.
Сен чаласан адолат созин,
Дунё бўйлаб янграр овозинг.

Тошлоқ ерда унмоқда гуллар,
Чекинмоқда биёбон, чўллар.
Оппоқ қушлар учар солланиб,
Кўллар турар нур ичра ёниб.

Юрагимни бахш этдим сенга,
Наво бердинг, Истиклол, менга.
Сен дилимга илҳом соласан,
Бахтим тонги бўлиб қоласан.

ШЕЪРИМ

Ватанимни тинмайин куйлай,
Кўлга олиб олтин созимни.
Истиклолнинг дostonин сўйлай,
Жаҳон, тингла хур овозимни.

Бугун хурман, тошқин дарёман,
Истиклол-ла юксалди бу соз.
Шеър ишқиди ҳадсиз дунёман,
Мен элимга бўлдим жўровоз.

Яша, шеърим, асрлар ошиб,
Лаззат бергин ўқиган сайин.
Жилға, дарё, денгиздай тошиб,
Эл қалбида қуйлангин майин.

БАХШ ЮЛДУЗИ

Сирли жумбоқ дунё ишлари,
Ёзи иссиқ, аёз қишлари.
Пўлат каби қозонда қайнаб,
Олмосдайин ўткир тишлари.

Инсон гулдай нозикдир, аммо,
Қаҳр қилса гар вайрон этади.
Кўлин чўзса қуёшни тутиб,
Коинотни ҳайрон этади.

Ит хуради, ўтади карвон,
Бахт юлдузи бизни кутади.
Жон ўзбегим кўз қорасидай,
Истиклолни эъзоз этади.

ЛАХЗА

Лахза қадрин англаб етайлик,
Ҳикмати кўп, таҳлил етайлик.
Мисқолланган олтиндай қиммат,
Эрк йўлидан олға кетайлик.

Бугун бир зум яшиндай ўтар,
Эрк байроғини гултождай кўтар.
Пойдеворни мустаҳкам қўйсак,
Илдишлари чинордай тутар.

Ўзбегимнинг буюк Ҳиммати,
Ўлчови йўқ, чексиз қиммати.
Хур ва эркин яшайди юртим,
Ой юзидан кетди чиммати.

Лахза чўғи олов олади,
Алангаси дилда қолади.
Истиклолнинг ҳар дақиқаси
Юрагимга ҳайрат солади.
Фармон ХУДОЙБЕРДИЕВ

МОҲИЯТ ТАРҒИБОТЧИСИ

Ислом оламида Мавлоно Жалолиддин Румий номи билан машҳур бўлган зот, 1207 йилда Балх шаҳрида таваллуд топди. Шу боис уни гоҳида Жалолиддин Балхий, баъзан эса Мавлавий ҳам деб аташади. Румий шеърининг барча шаклларида мукамал ижод қилган. Румий қаламига мансуб шеърлар, ғазаллар, рубоий ва маснавийлар шеърининг бўстонида жавоҳирларига айланган. Румий асарларида ташбеҳларга ўралган фалсафий, сўфиёна, теран ғояларга кенг ўрин берилган. Унинг «Маънавий маснавий» асари форслар орасида Қуръон ва ҳадисдан сўнг турувчи китоб даражасига кўтарилган. Айни пайтда бу китоб таниқли шоир ва таржимон Асқар Маҳкам томонидан ўзбек тилига ўгирилиб чоп этилган. Румий ижодининг диққат марказида моҳият ва шакл масаласи туради. Шу ваздан уни моҳият тарғиботчиси дейиш мумкин. Мавлоно Жалолиддин Румий 1273 йилда бу фаний дунёни тарк этган. Румийнинг бизгача бир қанча асарлари етиб келган. Мамлакатимиз кутубхона ва китоб дўконларидан унинг ўзбек тилига таржима қилинган «Ичингдаги ичингдадир» (Фиҳи мо фиҳи) ва «Маънавий маснавий» асарларини топиш мумкин.

УЗУМ ҲАКИДА
МАСАЛ

Бир-бирини тушунмас-
лик дўстни душманга ай-
лантириши борасида Ру-
мийнинг шундай масали бор.

Турли тилларда турлича
айтилган бир сўз баъзан ўза-
ро низога сабаб бўлади. Турк,
араб, форс ва юнон милла-
тидан бўлган тўрт нафар
йўловчига бир сахий одам та-
нга ҳадя этади. Йўловчилар
орасида бу тангани қандай
сарфлаш борасида жанжал
чиқади. Форсий тилда

сўзловчи йўловчи шерикла-
рига:

— Юринглар, бозорга бо-
рамизда ангур (узум) сотиб
оламиз, — дейди.

— Эй фарибгар! — унинг
сўзини бўлади араб, — Мен
ангур эмас, эйнаб (узум)ей-
ишни хоҳлайман!

Туркий йўловчи эса улар-
нинг ҳар иккисига эътироз
билдириб, шундай дейди: —
Биродарлар, нега шовқин
кўтарасиз, балки бу пулга
узум сотиб олармиз?

Юнонистонлик йўловчи
эса:

— Қандай одамсизлар ўзи.
Келинлар, стафил (узум)со-

тиб оламиз-да, мазза қилиб
еймиз, — дейди.

Шу тариқа тўрт йўловчи
бир-бирини тушунмай жан-
жаллашиб қолишади. Аслида
улар айнан бир нарсани ис-
ташарди. Тўрт йўловчи би-
лимсизлик, нодонлик туфай-
ли бир-бирларини роса
дўппослашди.

Агар уларнинг орасида юз
тилни биладиган одам
бўлганда бир сўз билан ни-
зога чек қўйиши мумкин эди.

ДЕҲҚОН
ВА ШЕР

Бир куни тунда шер деҳ-
қоннинг оғилхонасига кириб,
сигирини ебди-да, ўша ер-
нинг ўзида дам олгани чўзи-
либди. Деҳқон эса тунда уй-
ғониб, шамни ҳам ёқмасдан
сигиридан хабар олиш учун
оғилхонага йўл олибди. У
оғилхонага кирибди-да, пай-
наслаб шернинг елкасини
силабди. Шунда шернинг ха-
ёлидан шундай сўзлар ўтиб-
ди: «Эҳ, икки оёқли нодон-
а! У мени сигир деб ўйлаб
ўтирибди. Кундуз куни
бўлганда у мени кўриб танам-
га қўл текказиш у ёқда тур-
син, кўрққанидан ўтақаси
ёриларди!»

Эй доно одам, сен энг ав-
вало нарсаларнинг моҳияти-
ни бил, уларнинг алдамчи
шаклига ишонма!

РУМИЙ
ҲИКМАТЛАРИ

Сўз-либос. Маъно шу ли-
бос остига яширинган сир.

Кўзни юмгил кўзга айлан-
син кўнгил.

Ўлимимдан сўнг мени қаро
ердан эмас, маърифатли ин-
сонлар қалбидан изланг.

Эзгуликдан бир қалъа бар-
по айлангким, маҳкамликда
анга ҳеч нарсга тенг бўлолмас.

Бу олам бир бору бир йўқ.
Аста-аста кетганлар-йўқ, аста-
аста келгучилар бор.

Аё, сарв! Юксакларга ин-
тилмоқни биларга ҳам ўргат!

Ай, гунча! Ўзликни намо-
ён этмоқни ўргат!

Ё аслинг каби кўрин, ё
кўринганинг каби бўл!

Кўзгуда ҳамма нарсга теска-
ри кўринади. Аммо биз
кўзгусиз ўзимизни ҳеч қачон
кўрмаган бўлардик.

Сен менга сўз ожиз, де-
динг. Агар ўзингни ҳақ деб
билсанг, у ҳолда сўзнинг
ожилиги ҳақидаги сўзла-
ринг ҳам ожиздир.

Абдулҳамид АБДУАҲАД
ўғли тайёрлади.

“ОКСФОРД” КРОССВОРДИ

ЭНИГА. 1. Индонезия миллий матоси. 3. Г. Ан-дерсен эртаги. 6. Леонар-до да Винчи туғилган ша-ҳар. 9. Чувара шевада. 11. Тўти тури. 13. Фин хаммоми. 14. Жума. 22. Ярим. 23. Штат, АҚШ. 24. Хинд эпоси. 25. Жанубий Америкадаги тоғ тизмаси. 26. Бирор соҳани туб-дан қайта ташкил этиш. 27. Япон жангчиси. 28. Араб ҳарфи. 29. Савдо. 32. Қумғон. 34. Олов қол-диги. 36. Христиан байра-ми. 40. Пирамида. 43. Санъат тури. 44. ... Назар-боев. 45. Қадимги юнон шоири. 46. “Президент ку-боги” теннис мусобақаси голиби. 47. “Тошкент ... йўли”. 48. Сахий. 50. Рўза-да оғиз очиш. 57. Айбсиз-лик далили. 58. Хўжана-зар.... шоир. 59. Отлик ас-кар. 60. Туман, Сурхонда-р. 61. Дездемона йўқот-ган буюм. 62. Асқад Му-хтор романи. 64. ... — ба-рабас (“Буратино” қахра-мони). 66. Хона тури. 69. Папа бош кийими. 71.... Золя, француз ёзувчиси. 72. Почта тўлови. 75. Ком-пьютер русуми. 76. Кигиз. 77. Рус чолғу асбоби. 78. Компьютер қисми. 79. Ита-лия футбол жамоаси. 80. Муқаддас китоб. 82. Ра-фаэл ... (рассом). 83. Та-рас Бульба ўғли. 91. Дарё, автомобиль (Рос-

сия). 92. Шеърхонлик. 93. Нок. 94. Маълум, ошкор. 95. ... Раҳмонова (қўшиқ-чи). 96. Ташилувчи юк тури. 97. Санам. 98. Жа-нубий Америкадаги дарё. 101. Қадимги Афина ёзувчиси ва нотиғи. 103. Адам ёри. 105. Бразилия

ёзувчиси. 108. Каттик эмас. 109. Финляндия — “ботқоқликлар мамлака-ти”. 112. Сўз туркуми. 113. Мақтанчоқ барон. 114. Бизнес-аэрос. 115. Эстра-да ғуруҳи.

БҮЙИГА. 1. Тропик мева. 2. Тоза акси. 3. Қим-

матбаҳо тош. 4. Италия композитори. 5. Ширин-лик фирмаси. 6. Қурилиш ашёси. 7. Тез юрар туя. 8. Узунлик ўлчови. 9. Ми-стер.... (комик). 10. Элет-крод. 12. Транспорт тури. 15. “Дедектив”. 16. Пайғ-амбар онаси. 17. Билет,

чипта. 18. Мерилин... 19. ... Мирҳамидова (қўшиқ-чи). 20. Адабий жанр. 21. Кийим тури. 28. Қўшни галактика. 30. А.Қодирий тахаллуси. 31. Ноз. 32. Япония ороли. 33. “Ревиз-ор” комедияси образи. 35. Рус олими. 37. Етти хазинадан бири. 38. Мад-раса хонаси. 41. Ислом мазҳаби. 42. Шаҳар, АҚШ. 49. Миллий рақс тури. 51. Хасис. 52. Сарсон. 53. Меҳмонхона, Тошкент. 54. Авто шаҳар. 55. ... Алле-рова. 56. “Меҳробдан чаён” қахрамони. 62. Ад-риано. ... актёр. 63. Туман, Бухоро. 64. Энг кичик қуш. 65. Осиёдаги давлат. 67. Испания футбол клуби. 68. Қадимда массагетлар йўлбошчиси. 69. Инсон-нинг “қаноти”. 70. Мусика асбоби. 73. Штат, АҚШ. 74. Ҳарбий унвон. 81. Мона Лиза. 84. Довул. 85. Касал. 86. Қуръон сура-си — “Оли- ...”. 87. Сувчи. 88. Узум шотиси. 89. Ки-чик. 90. Маторли қайик. 97. Тусин. 99.... Тўлагано-ва. 100. Немис. 101. Имо. 102. Текис. 104. Эртақлар-даги кўрқинчли махлуқ. 106. Қимиз идиши. 107. Хайвон аъзоси. 110. Хай-кирик. 111. Рангли ме-талл.

Тузувчи:
Умид КОДИРБЕКОВ
Қорақалбоғiston
Республикаси

Ma'rifat

ТАБСИС
ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ
таълими вазирлиги,
Ўзбекистон Олий ва
ўрта махсус таълим
вазирлиги, Таълим ва фан
ходимлари касба
уюшмаси Марказий
Қўмитаси.

Бош муҳаррир:
Ҳалим САИДОВ

Тахрир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ,
Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром
БҮРИБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари),
Шукур ЖОНБОВЕВ, Фахриддин
КАРИМОВ (масъул котиб), Қурбонбой
МАТҚУРБОНОВ, Усмонали МУСАЕВ,
Абдусамат РАҲИМОВ (бош муҳаррир-
нинг биринчи ўринбосари), Хўлкар
ТҶИМАНОВА, Нурлан УСМОНОВ,
Саъдулла ҲАКИМОВ, Ўткир ҲОШИМОВ

Газета Ўзбекистон Республикаси
Давлат Матбуот Қўмитасида
№ 20 рақам билан 12 июнь
1998 йил рўйхатга олинган.

ИНДЕКС: 149, 150. Г-129.
Тиражи 18064. 1 2 3 4 5 6
Ҳажми 8 босма табоқ,
Офсет усулида босилган,
қоғоз бичими А-3.

Навбатчи муҳаррирлар:
Насиба ЭРХОҲОВА, Шарифа МАДРАҲИМОВА
Навбатчилар:
Абдулҳамид МУҲТОРОВ, Азиз НОРҚУЛОВ.

«Маърифат»дан материалларни кўчириб босиш
таҳририят рухсати билан амалга оширилиши шарт.
Таҳририятга юборилган материаллар муаллифга
қайтарибмайди.

Белгиси остида реклама материаллари берилмади.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент,
Матбуотчилар кўчаси, 32.

E-mail: marifat@ars-inform.uz

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб—133-99-15, олий
таълим янгиланган бўлими, мактабгача ва мак-
табдан ташқари таълим янгиланган бўлими —
136-55-58, хатлар, маънавий ва сиёсий ҳаёт янги-
ланган бўлими — 136-54-23, умумий ўрта таълим
янгиликлар бўлими, ўқувчиларни касба йўнали-
ри ва ўрта махсус таълим янгиланган бўлими —
136-54-03, реклама ва тарғибот бўлими—136-54-69.

Баҳоси сотувда эркин нархда

Pentium IV компьютерида
Лилия БИНАШЕВА
ва Малоҳат ТОШОВА
саҳифаллади.

«Шарқ» нашриёт-матбаа
акционерлик компанияси
босмахонаси.
Қорхона манзили: «Буюк Турон»
кўчаси 41-уй

Босишга топшириш вақти — 21.00.
Топширилди — 21.00.